

Pr T 5
H 34

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG

herausgegeben

von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-
Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Bl. XXXIV.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXXIV.

ЗНАДОБИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛОГІЇ.

т. II, випуск 2.

зібрав Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ. 1912.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.

T5
H. 17

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG
herausgegeben von der Ethnographischen Kommission
der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXXIV.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXXIV.

Знадоби до української демонології,

т. II, випуск 2.

зібрав Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1912.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

Департамент по делам молодежи
Министерства Иос. рра
Республиканского ССР
УФОР инициативы КИРС
-3-

Передне слово.

На отсїм випуску кінчу друк матеріалів до демонології. Се одначе не значить, що вони вже всі записані й видані, чого дока-зом не тільки три оповідання, видруковані в додатку, але й те, що вже по скінченню друку дістав я нові записи. Я відкладаю їх на бік, ачеї колись хтось займеть ся дальшою їх публікацією, при-збиравши нові матеріали, яких багатство між народом незвичайно велике. Не потрібую окремо зазначувати їх вагу для науки, бо вже те саме, що вони належать до культурних пережитків, говорить про їх значінє.

На сей випуск зложили ся записи 23 осіб так, як на попе-редний, при чім у попереднім один запис був невідомого запису-вача, а один понад се узятий з часописи без імени записувача. У сїм випуску приходять деякі імена записувачів, яких не було у першім і навпаки. Наведу тут статистику записів, при чім для порівняня втягаю й перший випуск.

	II вип.	I вип.	Разом.
I. Волошинський	270	179	449
М. Капій	68	78	146
М. Дикарів	68	27	95
О. Дервянка	34	63	97
В. Левинський	32	23	55
П. Тарасевський	26	32	58
А. Онищук	20	24	44
О. Михайлецький	17	2	19
І. Савицький	16	63	79
О. Яворський	15	9	24
Д. Щербаківський	14	—	14

IV

П. Стадник	9	3	12
К. Лисинецька	6	—	6
І. Панкевич	5	5	10
О. Рак	4	6	10
Ф. Колесса	3	1	4
Д. Бойчук	2	7	9
Н. Левицька	2	20	22
М. Боднар	2	4	6
М. Дерев'янка	2	1	3
М. Романюк	1	2	3
А. Веретельник	1	—	1
О. Роздольський	1	1	2
В. Гнатюк	—	3	3
Д. Лепкий	—	2	2
Невідомий	—	1	1
Наука	—	1	1
Разом:	618	557	1175

Складаючи всім записувачам подяку, прошу й на далі записувати матеріяли та надсилати їх на адресу Етнографічної Комісії, бо фольклор така наука, в якій лише спільними силами і спільною працею одиниць можна дійти до поважних результатів.

Володимир Гнатюк.

Останки передхристіянського релігійного світогляду наших предків.

II.

42. Душа.

У народу нема ясного погляду на те, звідки береться душа; одні думають, що душа бере початок від матери немовляти і в той час уходить у тільце, коли немовля перший раз порушить ся; другі думають, що душа походить від Бога, але де ті душі пробувають, що мають прийти на сей світ, се нікому не відоме (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 2).

Нема також ясного погляду на місце пробування душі в людськiм тілі. Одні думають, що душа сидить у голові або в ящі під шиєю (А. Онищук, Матеріали, ст. 47), інші що в крові, грудях, у животі, печінці, горлі або під правою пахою (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). Коли чоловік умирає, тоді душа покидає тіло. Вона виходить крізь тімя, яке тоді отворається і якби хто тримав руку на тімени, то чув би, як душа йде; по виході душі тіменеві кости замикають ся знов. Може виходити душа також ротом у виді пари, а як чоловіка вішають, то виходить куди інде (А. Онищук, Матеріали, ст. 47).

Вигляд душі може бути різнорідний. Звичайно представляють собі душу, як маленького чоловічка з чистим та прозорим тілом, або як дитину з крильми (П. Чубинскій, Труды, I, 149). Може появляти ся одначе в різних видах, прим. білого ягняти, золотої птички, пчолі, мухи, або пари (А. Онищук, Матеріали, ст. 47; П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 3).

Душа звязана тісно з чоловіком; вона живить ся так, як чоловік, але не стравами, лише паркою, що йде в них, росте разом із чоловіком,

відчуває горячо й зимно, біль і радість, тернить і тішить ся і т. д. (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). По смерті чоловіка затримує свій давний вигляд і живе далі так, як за його життя (там же, ст. 9). Може одначе за гріхи прибирати инший вигляд, зглядию переходити в різні звірі, прим. пса, безрогу, муху, осу (яка провина, така покута); коли чоловік курить люльку в педілю до служби божої, то його душа перейде в кіпську голову і буде у млаці покутувати; як плював при куреню, то й там буде душа спливати. За нечистоту переходить душа у безрогу або шкапу. Коли в першу, то добре, бо швидко спокутуєть ся; свиня поживе в чотири роки, її заріжуть і душа свободна; у шкапі ж мусить довго бідувати (А. Онішук, Матеріяли, ст. 49).

За життя чоловіка душа тримаєть ся його постійно. Покидає його лише у сві. Коли чоловік спить, а йому спить ся, що він пробуває десь далеко від свого місця побуту, то його душа дійсно там є, а тіло лежить на тім місці, де чоловік ляг спати. У „непростих“ людей, прим. відьм, душа відлучаєть ся від тіла також у сні і йде на „герц“. Через се коли би тіло відьми в часі сну обернув головою туди, де воно лежало погами, душа вернувши в „герцу“ не могла би втрафити до тіла і відьма не встала би та не пробудила би ся, доки тіла не привернено би до попереднього положення.

Коли чоловік умирає, душа вилітає з нього (найчастіше в виді мухи), але разураз вертає та питає: Тіло, тіло, що ти робило? (В. Милорадович, Казки, ст. 1). В часі похорону сунуваджує тіло на цвинтар і як його закопують, душа плаче та питає: Йой, а я де буду? А хрест, що закопують на могилі, відповідає: Не бій ся, я з тобою. — По похороні прилітає душа до хати і вечерає. Потому навідуєть ся до дому в ті дні, коли її поминують (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 9). Поза тим душа не показуєть ся ніколи, хіба що покутує на землі ва якісь гріхи.

По смерті чоловіка пробують щасливі душі десь далеко у домі, що збудував Соломон і молять ся там день і ніч Богу. Туди впускають їх без усякої перешкоди, але назад не випускають, аби нікому не розповідали, що там дієть ся (Знадобн, II, 558). Инші думають, що душі пробують у домі Давида, що стоїть на землі, окруженій довкола морем (П. Чубинскій, Труды, I, ст. 148).

Щасливим душам поводить ся дуже добре. Вони сидять поза столами, накритими білими обрусами. Перед кожною душею стоять найрізномордніші страви й напнтки та запалена свічка. Душі їдять і пють, але ні страв, ні напнтків не уменшуєть ся тому, що вони їдять і пють не самі страви й напнтки, лише пару, що йде з них (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 10). Душі грішників мучать ся в аді і голодують, бо їх

кормлють там лише золою; стає їм легше лише тоді, коли на сьм світі поминають їх. У неклі мучать ся душі вічно, безковечно (там. ст. 11—12).

43. Мерці.

По народньому віруваню зі смертю чоловіка не кіпчить ся його істнованє, лише змінєть ся стан істнованя; чоловік, як дух, жне далі таким самим житєм, як на сьм світі, але крім людських прикмет прибирає ще прикмети духа, переходить отже у ряд вишних істот. Як такий може віп прибирати — як усі духи — ріжні вигляди; може показувати ся живим людям у своїй постати з часів життя, або у постати трупа, як був прибраний на катафальку (Знадобн, I, 227); може перекинути ся у живу істоту, пр. kota (тамже, I, 224), або у мертвий предмет, пр. простирало, з якого перекидаєть ся у хлона, високого як дерево, а потім у свічку (тамже, II, 621).

Мерці можуть ходити по сьм світі в ріжних причин. Мерлець ходить приміром, бо його земля не приймає тому, що за життя не обходив ніколи з процесією довкола церкви (Знадобн, II, 645). Жінка ходить тому, що їй не вложили до рук свічки, коли умирала (тамже, II, 588). Чоловік ходить домагаючись відправи богослуження (тамже, II, 665). Мерлець не дає живим спокою доти, доки його не відпомпнали (тамже, II, 596). Діло снить ся внукови кожної ночі доти, доки той не дав на проскомидію кілька разів і на папахиду (тамже, II, 598). Коли загалом людшин не відпоминають, як вона умре, то Бог завертає її на сей світ, аби тут була доти, доки не заслужить собі на помники. Одна дівка му-сіла так по смерті служити цілий рік у господаря (В. Милорадович, Казки, ст. 6). Один мерлець їздить по смерті на сивім коні до коршми напивати ся (Знадобн, I, 221), ниший папиваєть ся так само в шинку (тамже, II, 659). Часом приходить мерлець лиш на те, аби закурити собі люльку (тамже, II, 634).

Найчастіше одначе причиною приходу мерців буває жура за по-лишену родину і знайомих, прив'язанє до них та любов. Мати приходить пераз плекати малу дитину, поки не знайдесть ся спосіб обійти ся без неї (Знадобн, I, 213; II, 562—4; В. Милорадович, Казки, ст. 8—9); мати чеше діти, годує, дає білі сорочки (тамже, II, 565—566); варить, кормить діти, мие (тамже, II, 631). Померший батько приходить коли-сати дитину (тамже, I, 217); робить усякі роботи (тамже, II, 577); радить донці, як і що має робити (В. Милорадович, Казки, ст. 7); подає нумери, на які треба ставити на лотерію, діти сповняють бажанє і ви-грають гроші (Знадобн, I, 226). Чоловік дораджує жінці, як має гадду-вати (тамже, I, 220); накриває її у сні, аби відкрита не змерала (тамже,

VIII

II, 617); приходить до жінки, гримає у стіл і лізе на ліжко (тамже, II, 603); приходить до жінки почувати, але вона вириваєть ся від нього (В. Милорадович, Казки, ст. 14); приходить почувати, але жінка тримає на колінах малу дитину і він не годен нічого вдіяти (тамже, ст. 15); один мерлець ходить три роки до жінки, спить із нею і має з нею двоє дітей (Знадобн, I, 216); жінка має від мерця дитину, але вона зараз по народженню розливаєть ся смолою (тамже, II, 576); одна жінка ходить два роки в тяжи від помершого чоловіка і випрає (тамже, I, 266). Померший товариш приходить до живого на весіле (тамже, II, 655), а навіть мерлець фірман ходить по смерті до своїх коний (тамже, II, 599).

Буває одначе й таке, що мерці ходять, аби шімстити ся за щось на живих. Один мерлець обертає нарубковн ноги й голову передом у зад за те, що той його вдарив (тамже, II, 607). Померший довжник бе свого вірителя за те, що той не давав йому по смерті спокою і впоминав ся навіть у небіщика за гроші (тамже, II, 640). Жінка приходить по смерті душити чоловіка за те, що за її життя збиткував ся над нею (тамже, I, 215; II, 567). Мерці мстять ся також за те, як хто якнебудь зачінає їх. Один нарубок понадає в частину паралізу за те, що зачинив умерлу бабу (тамже, I, 222). Дівчина здіймає з мерця жартом шапку (або сорочку), а він її за те розриває (В. Милорадович, Казки, ст. 21—22). Мерлець відриває живому товаришови руки й ноги за те, що той зважив ся принести його мертвого на вечеринці (тамже, ст. 25—26).

Дуже радо мерці виправляють живим людям різні збитки. Напосять що ночи повний ґанок каменя, а живі мусять рано виносити (Знадобн, I, 250). Стягають чобіт із парубка, запаскуджують верету, заїзджують коні (тамже, I, 252), лякають коні (тамже, II, 600). Мерлець скидає зі стриху сіно, отвирає двері і випускає коні зі стайні, вкидає коня до студії (тамже, I, 254). Мерлець спускає худобу, скидає кури з бантів, мішає молочене збіже до купи (тамже, II, 667). Сипле огнем, перевертає скриню, гасить лямпу (тамже, II, 586). Перелякує дівчата так, що вони з переляку випрають (В. Милорадович, Казки, ст. 22—23).

Буває нераз також, що мерці допускають ся на живих простого насильства. І так: Мерлець заскобочує жінку на смерть, хоч вона його нічим не зачінала (Знадобн, I, 223). Задушє жінку, прийшовши до неї (В. Милорадович, Казки, ст. 16). Вимотує кишкн з жінки (тамже, ст. 17). Стріляє і бе чоловіка (Знадобн, II, 604). Задушє корову за те, що жінка відсувала горнець спідницею (тамже, I, 228). Нищить що почи урядженє костела (тамже, I, 233). Забпрає з собою на силу живу дівчину (тамже, 237).

Дуже часто полишають мерці на знак свого побуту між живими якісь сліди видні для кожного. Мати, що приходить до дитини, бе об стіл рукою і випалює на нїм долоню з пальцями (тамже, I, 213); инший

мерлець лишає так само випалений відтиск долоні (тамже, I, 226); один мерлець випалює долоню на стіні (тамже, II, 664), инший загинає дошку так, що рука відбивається (тамже, I, 320). Один мерлець кладе знов на знак свого побуту мисочку з ложкою між сина й невістку (тамже, I, 224).

Плакати за мерцями не годить ся, бо вони мусять збрати виплакані сльози в начпінє (абанок або цебер) і носити з собою, куди йдуть (тамже, I, 212; II, 570, 591), що не належить у них до приємности.

Є такі дні, в яких устають усі мерці з гробів і сходять ся до церкви на богослуження. До таких днів належать страсти. Тоді мерлець священник править службу божу, сповідає пниших мерців і причащає (тамже, I, 20); так само збирають ся мерці на всіх святих (тамже, I, 212), у задушві дні (тамже, I, 223), на поклонні (А. Овишук, Матеріяли, ст. 51, 4). Деінде вірять, що всі мерці збирають ся в церкві в чистий понеділок, на великдень і на святий вечер (В. Милорадович, Казки, ст. 5). Іхати ся в такий день кудись, де можна би зіткнути ся з мерцями, дуже небезпечно, бо хочби як чоловік сховав ся, вони зачують по запаху присутність його і умертвлять (Знадоби, I, 212; II, 570), або розірвуть на кавалки (тамже, I, 211).

Коли мерці стають докучливі живим, тоді не остаєть ся остатипи нічого иншого, як шукати способів, при яких помочи можна би відвідати мерців раз на все позбути ся. Для того можна засвітити світло і поставити під горнець. Коли мерлець прийде, треба горнець піднести; при світлі побачить ся мерця і від тої хвилі він перестане ходити (тамже, I, 213). Для невности треба світити таку свічку, що була 12 разів коло паски (тамже, II, 571). Коли кинеть ся на мерця подушку на відліть, він також перестане ходити (тамже, II, 579). Можна мерця зловити також на священний пояс і привязати, а потому прикликати пона, аби покропив його, тоді певно більше не покажеть ся (тамже, II, 577). Коли відкопаєть ся мерця і насиплеть ся до гробу маку з тин, що доки його не порахує, не сміє ходити, то тин позбудеть ся його також (тамже, I, 229).

Щоби позбути ся раз на все мерця, добре робити щось таке, що його здивувало би, колиж він висловить своє здивованє, живий повинен висловити своє по причині його приходу. Один мерлець дивував ся, що його жінка відеувала окропи до волена рукавами від сорочки; коли-ж вона здивувала ся, що він приходить і дивить ся на те, він щез і більше не показав ся (тамже, I, 217). Одна жінка вдавала, що віддаєть ся; се здивувало мерця і він перестав ходити (тамже, I, 219; II, 572—575). Один мерлець дивував ся, коли йому сказано, що брат сестру бере, а його жінка йде на те весіле і щез на все (тамже, I, 220); так само

донька дивується, що мама йде на весілля брата з сестрою, по чім щезає (тамже, II, 571). Один мерлець дивувався, коли його жінка вбирала одіж на виворіть, а вона дивувалася його приходом, від чого він зраз шез (тамже, I, 218).

Найпевніший однак спосіб на те, аби мерлець не ходив — пробити його осиковим колом, що й не раз люди роблять (В. Милорадович, Казки, ст. 14).

44. Покутники.

Покутники — се такі небішки, що по причині гріхів, яких допустилися на сім світі, не можуть на другім світі мати спокою доти, доки або самі їх не заглядять, або хтось із їх рідві, чи знайомих. До того часу вони тпняють ся по сім світі і терплять та зпосять різні прикрости, відповідні до величини їх злого вчинку. Найліпше зілюструють се приклади.

Дитина покутує за те, що як ссала, вдарила маму по груді, а мама по покарала її. Визволяє її той, що наквестував на 30 служб і казав їх правити у 30 церквах та на кожній був присутній (Знадоби, I, 244).

Чоловік покутує за те, що оженився з кумою, наслідком чого земля не хоче його прийняти до себе (В. Милорадович, Казки, ст. 13). Інший чоловік покутує тому, що вмер несповіданий і домагається, щоб хтось висповідав ся за нього (Знадоби, II, 662). Скупар покутує за своє скупарство (тамже, 663), а чоловік, що лишив легат на богослуження, покутує доти, доки жінка не виплатила легату (тамже, II, 664). Жінка не має ніде спокійного пристановища, доки за неї не паймають богослуження (тамже, II, 661). Богач покутує за те, що брав усе від бідного нюхати табаку, а сам не купував ніколи. Успокоюється аж тоді, коли його син дав бідному волі за викупу табаку (тамже, I, 246).

Навіть пони, хоч слуги Господні, мусять нераз покутувати по смерті на сім світі. Один пів покутує за те, що казав поховати себе у брудній сорочці. Коли дали йому чисту сорочку, перестав являти ся (тамже, I, 247). Пиший покутує тому, бо взяв гроші на служби, а не відправив усіх (тамже, II, 668, 670—671, 673). Ще пиший мусить уперед порозділювати наскладані гроші на добрі діла і аж тоді перестає ходити (тамже, II, 672).

Час покути неозначений і майже все залежить від складу обставин.

45. Потопельники.

Потопельники — се ті небішки, що потопили ся умисно або przypadково.

Кожний потопельник має право ходити на сім світі сім літ. До нього не можна ні говорити, ні його зачіпати, ні кидати чим небудь. Коли потопельник побачить чоловіка, зараз регочеться. Виглядає ввесь білий. Кожного нового місяця показується на тім місці, де утопився. За чоловіком має право бігти лиш так далеко від берега, як далеко розливається вода в повінь (Знадоби, I, 256).

Потопельник виглядає як звичайний чоловік, лише чорний як вугіль, та має дуже довгий волос (тамже, II, 684).

Потопельники купаються по ночах у тій воді, в якій втопили ся (тамже, II, 677—678). Люблять однакє зближати ся й до людей та робити їм збитки. Одва потопельничка ходить неподалеки людей і заводить через те, що вже по смерті чоловік ударив її в лице (тамже, I, 258). Інша пускає силав із німсти, що сплавники відтручували її цвайкою від сплава (тамже, I, 259). Потопельник хоче затягнути на рубка в воду і втопити (тамже, I, 263); обхлюпує чоловіка водою і везе ся на фірі (тамже, I, 264); не дає рибакowi ловити риби (тамже, II, 689); рибак зі злости вириває потопельниковi жменю бороди (тамже, II, 690). Іншим разом потопельник дає себе зловити рибакowi замість риби, але той перелякується, нидіє наслідком того і вмирає (тамже, I, 257).

Потопельник перевертає човен із двома людьми й пускає з водою за те, що один ударив його веслом. По якімсь часі показується на тім місці весіле; музика грає, а придани співають (тамже, II, 680).

Потопельники малять пераз людей до води, щоби й вони втопили ся (тамже, II, 683). Один потопельник ходить знов цілий рік до жінок і мучить їх (тамже, 688).

Потопельники можуть показувати ся людям у різних постатях. Один потопельник плине по воді у виді кудлатого хлопа і то так замашпето, що аж вода розскакується по берегах (тамже, II, 685). Являється також у постаті однорічної дитини (тамже, I, 262). Звичайно переміняється в коня і ходить по ночі. Як кого перейде і попохує, той ухре (тамже, II, 675). Часом вискакує з води як лошачок (тамже, I, 261), або являється в виді крокодила та горіля (тамже, II, 692).

Потопельників не ховають на цвинтарі, бо через те міг би град повибивати зісвіи (тамже, II, 695).

46. Повісельники.

Повісельники, як і потопельники, мають право ходити по смерті сім літ та лякати людей (Знадоби, I, 256). Коли хто повісить ся, можна зараз пізнати, бо повстає велика буря (тамже, II, 699).

Повісільники можуть ходити у людській постаті або пншій. Так повісільниця ходить по лісі розплетена і на переміну то співає, то плаче (тамже, II, 702). Повісільник у виді мужчини натягає руки до парубка (тамже, II, 705). Повісільник являєть ся одначе також у виді хорта (тамже, II, 707), індика (тамже, II, 706), а навіть жердки, що йде (тамже, II, 703).

Що повісільники продовжують земське житє на тім світї, видно в того, що один із них жепить ся і запрошує на весіле свого живого товариша, який дійсно йде туди і вертає здоровий назад. Весіле відбуваєть ся так само, як у живих людей.

Коли хто хоче позбути ся повісільника, аби не являв ся більше, повинен його вдарити на відліть, як усяку печисту силу (тамже, I, 249). Коли найметь ся по вїм богослужеве, то також перестане ходити (тамже, II, 708). Найліпше одначе посїяти від дому до гробу повісільника мак; він зможе аж тоді явити ся, як мак виабирає, але се неможливо йому зробити, бо серед роботи запіє когут і він провалить ся під землю (тамже, I, 249).

47. Опирі.

Опирі можуть бути двоякі: родимі і роблені. Родимого опира легко пізнати, бо він має ивакші полові органи, наслідком чого є безплідний і бездітний, а надто на лиці все червоний (O. Kolberg, Pokucie III, ст. 113). Має також малий хвостик, а на хвості чотири волоски (Знадобн, II, 716). Опир має дві душі, тому хоч умре, може ходити по світї, бо лиш одна душа його покидає, а друга лишаєть ся при нїм (тамже, II, 712). Над клубом, під колїном або над задом має гулю; під тою гулею є дірка і туди виходить душа опира (тамже, II, 711).

Коли би хто малу дитину помастив кровю з чоловіка, що ляг спати не помолвившись, то з дитини став би роблений опир (тамже, I, 265).

Опирі мають право ходити по смерті сїм літ (тамже, I, 273). Нераз ходять вони з музикою, співають і плескають у долонї (тамже, II, 727) та скачуть (тамже, II, 729). Якби хто вийшов о двавайтїятї години в ночи на граньцю, то побачив би їх (тамже, II, 709).

Коли опир умре, настає велика злива (тамже, II, 727). По смерті лежить він у гробі звичайно долїлиць (тамже, I, 273). Може лежати й горїлиць, але тоді скопує звичайно з себе накривало в долину, лежить червоний і попід руку дивить ся на людей (тамже, I, 275). Деколи курить навіть люльку у гробі (тамже, II, 732).

Опир виходить із гробу, ходить по селї і потинає людей, до яких має право. Коли чоловік пчихне, а йому ве скаже ніхто: На здоровлє!

— то такого опир може потяти (тамже, II, 742—744). Худобни опир не потинає, бо до неї не має сил (тамже, I, 281). Прикладів діяльності опирів можна навести багато. Опир потинає приміром річку і сусідів (тамже, II, 741), дівчину (тамже, II, 740), випсає кров із молодят так, що вони умпрають (тамже, I, 272; II, 746—748), викликає навіть попір у селі (тамже, I, 271).

Опир ходить пішки і їздить на коні (тамже, II, 735), показує ся у виді двох хлопчиків (тамже, II, 726) і звірят. У виді пса вискакує чоловіком на плечі і каже себе песті (тамже, I, 269); у виді чорного пса лежить на постелі і поїдає хліб, що йому подає газдиня (тамже, I, 271); являєть ся у виді собак, що жруть ся між собою (тамже, I, 270), у виді білих псів (тамже, II, 725), у виді кота (тамже, II, 737).

Коли хто хоче позбутися опира, щоби не ходив та не потинав людей, то повинен обнести його довкола села чи міста три рази, а він перестане ходити (тамже, II, 734). Можна також пробити його крізь груди осиковим колом (тамже, II, 721). Найліпше однак виконати, порубати на кусники і забити осиковий кіл у голову. Тоді на певно перестане раз на все ходити.

Пор. Dr. H. Máchal, Nákras slov. bájesloví, ст. 182—187.

48. Вовкулаки (вовколаби, вовкуни).

Вовкулаки бувають двоякі: вроджені — і годі вони періодично переміняють ся в вовків, як прийде на се нора, і бігають із ними (Знадоби, I, 282) і зачаровані; в остатнім випадку бігають вони вовками доти, доки хтось не пізнає їх, що вони не правдиві вовки, та не відчарує (Б. Гринченко, Изъ устѣ народа, 206).

Вовкулаком стає той, хто вродить ся в таку планету (O. Kolberg, Rokucie, III, ст. 106). Коли вагітна жінка побачить вовка, або їсть мясо зі звірнини, що роздер вовк, то породить вовкуна (Знадоби, II, 758). Також коли чоловік спить із жінкою проти „святої неділі“ і тоді нічнєть ся хлопець, буде вовкулаком (A. Podbereski, Matergaly, ст. 29). Вовкулаки мають під пахою таку ямку, в котрій сходять ся кінці шкіри. Через ту ямку вивертаєть ся шкіра і чоловік входить до середниці, а на верха виходить вовк, коли прийде на се нора (O. Kolberg, Rokucie, III, ст. 108). Буває так, що вовкун є місяць чоловіком, а місяць вовком (Знадоби, II, 759).

Коли чоловік забуде за Бога, відьма виводить його на гору, застромлює в землю піж і каже йому перекинути ся через нього три рази; тоді чоловік обростає волосєм і стає вовкулаком. Коли зачарований вовкулак пробуде три роки вовком, а опісля приверне йому хтось давню

постать, то другий раз не можна вже його зробити вовкулаком (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 71).

Вовкулак знаходить собі товаришів вовків і жне разом із ними одним житєм. Вовкулак потинає звичайно вівці (Знадоби, II, 757), а часом і чоловіка (тамже, II, 761). Без божого дозволу він не сміє нічого тикати. Коли вовкулаків збереться більше, то вони жруть ся між собою (тамже, II, 762).

Зачарованому вовкулакови можна повернути давний вигляд, коли переведеться ся його через хомут (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 205). Добре також стягнути шкіру з нього разом із шерстю (тамже, 206), або перекусити на ній шнурок, коли є (В. Ястребовъ, Матеріали, 71). Можна також сказати йому: Перекинься три рази через голову! — а він послухає і стане чоловіком (В. Ястребовъ, ст. 72), або вдарити його по голові три рази перевеслом (Знадоби, II, 767).

Пор. Dr. H. Máchal, Nákras slov. bájesloví, ст. 180—182.

49. Відьми (чарівниці).

Відьми є також двоякі, ріднимі і вчені. Коли вагітна жінка варить страву на св. вечер, а до горшка впаде кусник вугля і вона його зість, то породить — відповідно до полу — відьму або опира (О. Kolberg, Pokucie, III, 111). Коли в кого є 7 дівчат, а хлопець не переложить, то одна з них відьма (Знадоби, II, 798). Рідиму відьму легко пізнати, бо вона має хвіст, який у сні висувається, а при збудженні ховається. У дитини сей хвіст голий, у старшої відьми оброслий (тамже II, ст. 796). Родима відьма не має також заросту на половім органі. Учена відьма набирає відомостей або від пнишої ученої, або від рідимої відьми, або вирост від чорта. Родима відьма може пошкодити, але потрапить кожної хвилі направити шкоду і відробити зроблене; учена відьма робить усе шкоду і не відкликає її. Відьма боїть ся знахарки, яку вважає вищою від себе, але й знахарка перадо входить у колізію з відьмою (В. Милорадович, Казки, ст. 4).

Відьми боять ся дуже псів ярчуків, які можуть їх розшарпувати, тому де лиш подиблять молодих ярчуків, іще слабих, силкують ся їх пшити (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 193). Тому ярчуків треба старанно берегти, а найліпше ховати їх до такої пивниці, що в однім дні викопана, і накрита осиковою бороною, яка має бути також того дня зроблена. В борону належить забити дев'ять зубків і девятий залити воском. Коли відьма прийде по ярчука, зачне числити зубки, але але не зможе докінчити і все буде зачинати на ново, аж доки когут не зазіє, по чім уже не годна взяти ярчука. Ярчука не легко виховати, бо він походить аж із девятого покоління від девятої сукки, які все убиваєть

ся по ощенію, а лишається тільки на розплодок молоду сучку (М. Драгомановъ, Малорус. преданія, ст. 69, ч. 7).

Відьми ділять ся на фахи і котра займається одним фахом, звичайно не мішається до другого. Відповідно до того є відьми від коров, овець, кіз, свиний, гусий, риби, гадин, пчіл, грибів (О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 114), бараболь (Знадоби, II, 835), яець (тамже, II, 836), ужевок, дощу, посухи, морозу, від „усякої біди“ (тамже, II, 798).

Коли хто хоче побачити відьму, то повинен узяти поліно, в якім винав сук і дивити ся крізь нього. Так само коли тепуть трумну, а з дошки відпаде тріска з суком і сук вилетить, то хто подивиться крізь ту дірку, побачить відьму (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 178; Знадоби, II, 778).

Можна ще побачити відьму і крізь осикову борону таку, що в один день зроблена і тесана (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 68, ч. 2).

Хто знає способи, яких є не мало, може прикликати відьму до себе. Для того треба ось чого: Взяти кусень спрого полотна, заткнути в нього девять шпильок і варити, а відьма прибіжить зараз просити чого небудь (Знадоби, I, 311).

Налити на сковороду молока, вкинути в нього три рази по девять голок і всунути в піч, а відьма зараз прибіжить (тамже, II, 788—790; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 178).

Розігріти кінську підкову в печі і поставити на поріг, а відьма прибіжить зараз, бо її пече (Знадоби, II, 787).

Зловити иструга і на живого доїти корову; скоро молоко обіллє його, відьма прибіжить до хати, а коли кипить ся того иструга на огонь, корова відьми трісне (О. Kolberg, Pokucie, III, 127; Знадоби II, 806).

Відкладати кожного понеділка в великий піст одно поліно з дров, що йдуть до печі, а досвіта на великдень запалити ними. Відьма прибіжить зараз і буде просити огню (Б. Гринченко, Матеріали, I, 58). Те саме можна робити через петрівку, а на Петра розпалити огонь (Знадоби, II, 770).

Взяти долото, обійти з ним три рази довкола коліски малої дитини, вимовляючи певну формулу, опісля заткнути долото в коліску дитини в ногах, а відьма прибіжить (тамже, I, 312).

Відьму можна пізнати і не прикликаючи її до себе, коли хто знає способи, яких також є багато. У відьми на лиці є всякий цвіт, і білий і червоний, і по тім відразу годе її пізнати (тамже, II, 769).

Коли на великдень обходять довкола церкви з процесією, відьма не йде з нею ніколи. Треба отже уважати, котра жінка не йде, та певно відьма (тамже, I, 290; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 182).

Коли на великдень по обході процесії довкола церкви входять до середини, треба стати з боку і приглядати ся; вільми йдуть на самім останку і цілують замок, що легко завважати (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 178).

Коли парубок зложить кашкет на голову дашком назад, а в руках із пальців поробить дулі, та одну руку зложить у кишеню, а другу в пазуху і переходить попри відьму, та вачинає злостити ся і по тім її пізнати (Знадобн, II, 772).

Коли відьму обернути нового четверга о півночі у свої головою туди, де лежали поги, вона не зможе пробудити ся, доки її не відвернуть ся назад, бо душа, яка тоді виходить із неї, не годна трафити в тіло (тамже, II, 823).

Зазначити собі на велике пущенє перший пиріг, зварити його, а опісля засушити. Того самого дня треба зачати робити сивковий столець і робити увесь міст так, аби кожного дня хоч раз коло нього ковтнути. На великдень узяти той столець із собою до церкви і ставити на нього, а до рота вложити засушений пиріг. Тоді побачить ся кожду відьму, бо вони будуть мати скопець і цідило на голові (тамже, I, 286; II, 776—777, 780; Б. Гринченко, Изъ усть народа, 181, 2).

Вложити на сирне пущене у шматку сира до рота і тримати цілу ніч, а потому сховати і піти з ним на великдень на всеночне, а певно побачить ся відьму (Знадобн, II, 773).

Взяти куєни лупи з яйця, звареного на пущене, і пригадувати собі про неї кожного дня аж до великодня; на великдень узяти лупу під язик, а відьма зараз приступить і зачне шиптувати ся, що той тримає під язиком (тамже, II, 775).

Взяти на св. печер в під скатерти часник і посадити в черепок, аби ріс аж до великодня; на великдень вложити його під язик, а побачить ся відьми (тамже, II, 782—783).

Коли вже хто має певність, що якась жінка відьма, тоді бережеть ся її, щоби не дістала ся до нього і не паробила йому шкоди. Коли перед Юрієм поробить ся на дверех стайні хрестик дехтем, то відьма там не має вже приступу (тамже, II, 800—801). Є ще й інші способи. Колиж відьма не дивлячись на все, таки вдираєть ся до когось, тоді нема нішої ради, лише зловити її на горячій учинку. Треба одначе при тім дуже берегти ся, бо хто не знає дати собі ради, того відьма може потяти. Ловити відьму треба ось як:

Заложити шлюбні сбручки на шлюбний очкур і тоді закидати його на відьму (тамже, I, 291).

Ловити на очкур, в якім ходить ся сім літ і сім раз посвячуєть ся що року з паскою. Як його накинуть ся на відьму, то хоч би вона

в що перекидала ся, очкура не потрафить скинути (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 73, ч. 16).

Можна зловити відьму також мотуаком, але всуканим павпаки, тобто до себе. Коли відьма прискочить до чоловіка, треба ловити її вагрудь, тоді вдержить її, інакше вона викрутить ся (тамже, ст. 69, ч. 4).

Зловлену відьму можна вже довільно покарати. Найчастіше одначе вона випрошуєть ся, пообіцявши не робити ніколи більше шкоди.

Відьма може так само, як усі істоти з падлюдською силою, прибирати різні постати відповідно до потреби. Може показувати ся людиною (Б. Гринченко, Назъ усть парода, 179), козаком (Знадобн, I, 310), кобилою (тамже, I, 300—301; II, 907—910), при чім її деколи й підковують у коваля, коровою (тамже, II, 860), свинєю (тамже, I, 299; II, 853), вівцею (Б. Гринченко, Назъ усть парода, 179, 2), білим хортом (Знадобн, I, 291; II, 856), псом (тамже, I, 309; II, 851—855; 857—859), сукою (тамже, I, 289, 297), щенятем (Б. Гринченко, Назъ усть парода, 179, 3), кіткою (тамже, 179, 5; Знадобн, I, 295; II, 850), жабою (тамже, II, 846—848), змієм (М. Драгомановъ, Малорус. преданія 69), сорокою (Б. Гринченко, Назъ усть пар., 179, 3), стіною (тамже, 179, 7), полотном (тамже, 179, 6), пранником (тамже, 179, 5), колесом (Малинка, Матеріали, 8; Знадобн, II, 843—845), ситом (тамже, I, 302), обпчайкою (тамже, II, 842), коробкою (тамже, II, 841), клубком (тамже, II, 838—840), бочкою (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 64), свічкою (Знадобн, II, 837), голкою (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 69).

Найчастіше підбюють ся відьми, яких фахом є відбиранє молока від коров. Вони уміють переносити молоко на різні предмети, з яких видоюють його, коли вайде потреба. Так доїть відьма молоко зі стовпа (Знадобн, I, 351), з сохи ((тамже, II, 873), воловодів (тамже, II, 869), уадечки (тамже, I, 305; II, 870—871), терлиці (тамже, I, 304; II, 872), а масло дістає з будяка (Б. Гринченко, Назъ усть парода, 186).

Відьми можуть добувати молоко і сметану не лише від коров, але від усякого звіра. Застромить ніж у що будь і на якого звіра подумає, з такого зараз истече через ніж молоко, яке відьми продають опісля чортам (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 68, ч. 1).

Відьми ваймають ся пайріжпороднійшими справами. Коли не можуть вкрасти молока від коров, то бодай збавляють їх так, що з вменш йде кров замість молока (Знадобн, I, 292). — Лазять голі до гори ногами по фігурі і водять малі діти по шпурах, попривязуваних до паликів, приучаючи їх так до своєї штуки (тамже, I, 287). Коли сповняють свої функції, то ходять переважно голі (тамже, I, 294). Коли відьма передержить на мотовилі через великодні свята півміток, а в провідну неділю здійме в вечер і вийде в нин о півночи на двір та махне,

XVIII

то здійме зорю з неба, яку ошісля вкладає в горня і ховає (тамже, II, 918; Б. Гринченко, *Піз устє парода*, 192). — Відьма перекидаєть ся в козака, а парубка переминає в коня і їздить ним по границях (Знадоби, I, 310). — Відьма може спровадити град на поле, що вибе все до чиста (тамже, I, 288). — Насипає жаби на свою супротивничку так, що та не годна вийти з хати, аж її впратовує знахар (тамже). — Насипає на супротивничку псів, які не кусають її вправді, але обсикають аж по пояс і повтаряють се так довго, доки та не покорила ся і не перепросила відьму (тамже). — Відьма заливає до фляшки мѣтіль із умерлої дитини, а на св. вечер обходить гола двір своєї братової і обливає його, наслідком чого все живе гине: коні, корови, кури (тамже, I, 290).

Загалом нема ніякої царини в сільськiм житю, до якої відьма не могла би втиркнути ся і паробити шкоди. Та хоч вона робить на сiм світі, що хоче, то на другiм мусить за все відпокутувати, бо там її тіло рвуть кавалками (тамже, II, 916).

Відьми мають свої сойми, на які злітають ся звідусюди в стало означені дні, звичайно першого тижня кожного нового місяця (тамже, II, 88), або на великі свята, як Юрія та Дмитра і там складають справозданє зі своєї діяльности перед чортами та набирають нових практик. Крім того вони бавлять ся там, гуляють, відбувають оргії. Хто песвідомий попав би на те місце, відьми потяли би його (тамже, II, 816).

Коли відьми умирають, то смерть їх буває дуже тяжка. Відьма реве бичим голосом, а очі набігають як яйці (тамже, I, 290). — Відьма при смерті реве, вивалює язик, блює кровю і то різаною. Як змучить ся, просить зірвати стелицу, щоб швидше вмерла: „Узяли, зірвали стелицу, то вона стала ревети так, як на реговвиші скот. Люди повіікали з хати геть усі, поки вмерла (В. Милорадович, *Казки*, ст. 2; Знадоби, II, 827). При тім розносить ся такий смід, що тяжко повернути ся до хати, а нести на кладовище її можна лише з тяжким трудом.

Pop. Dr. H. Máchal, *Nákres slov. bájesloví*, ст. 172—175.

50 Знахарі (чарівники, ворожбити, боги).

Знахарі — се люди з великою надприродною силою. Вони можуть при помочи ріжних предметів, якими послуговують ся, і зашінтувань зробити все, про що хто просить, без огляду, чи воно виїде кому на добро або на зло. Вони примушують навіть духів сповняти свою волю (Знадоби, I, 324) і тому можуть при їх помочи дійти до таких результатів, до яких звичайною дорогою не дійшов би ніхто. Вони знають не лише минувшість і теперішність, але й будучність. Не всі одначе обдарені однаковою силою, тому що вчинить слабший знахар, сильніший може

відчинити. І се добре, бо инакше повставали би такі шкоди і страти між людьми, які рівнали би ся хіба елементарним катастрофам.

Найчастіше займають ся знахарі ліченням та заціплюванем усяких хоріб, що зєднує їм велику пошану, а навіть деякий пострах у широких кругах. Побіч того займають ся одначе всім, чого хто хоче, а як ті заняття виглядають, покажуть ся з наведених практик.

Знахар приваблює хлопця до дівчини (Знадобн, I, 320), а дівчину до хлопця (тамже, I, 321—322), вивозить віроломного (тамже, I, 319), спроваджує й показує дівчині будучого нареченого (тамже, I, 318), причаровує жениха (т. II, 1000), спроваджує з далека коханка (т. II, 1001) і коханку (т. II, 1003); може покусувати жите молодцям (т. II, 963) або й розлучити їх (т. II, 962); може бездітнім поради́ти, щоб мали діти (т. II, 1005); може чоловікові обернути голову передом назад (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 200), сказати неприємному, що в нього дома діється (Знадобн, II, 1026), сказати, що стане́ть ся (т. II, 1015); дуне в рот і всі зуби висиплють ся (т. II, 966). Знахар може наслати хворобу (т. II, 967), спровести на когось сліпоту і по перепрошеню відвернути її (т. I, 332); може дати щось таке зісти, від чого в чоловіці заплодять ся ящірки (т. I, 326) або навіть гадюки (т. I, 328) і він ваневно згине, коли не знайде́ть ся другий знахар, що ли́хо відверне. Знахар може сказати комусь сидіти і той не руши́ть ся з місця, хоч би що робив (I, 347), може зробити, що всякий звір буде ловити ся в заставлену лапку (I, 333), а стрільбу замовити, що буде все стріляти, що стрілець захоче (II, 1021). Може прогнати воду зі ставу (I, 341) або наслати її на сухе місце (I, 343—344); може спровести воду до студні і стримати її, що й кропля не покаже́ть ся (II, 1068); може наслати дощ (I, 345), спинити мли́н (I, 336), зробити, що млинські колеса будуть обертати ся проти води (I, 325; II, 1059) або що млинський камінь вискочить зі свого місця і покотить ся дорогою (I, 337—340; II, 1058); може наслати на когось шурів (I, 342; II, 1056—1057), вужів і ящірок (I, 346), гадюк (I, 353—355; II, 357), сте́клпх псів (I, 358), миши́, (II, 1054—1055), жаби́ (II, 1062), воші́ (II, 1061). Знахар приневолить хлі́б стогнати (I, 362), воробцям закаже спивати пшеницю у газди́ (I, 324), вийме очі й кендюх із чоловіка та встановить назад без ніякої шкоди для нього (II, 1067), зробить, що му́зика не зможе грати́ (II, 1033—1035), отвори́ть кожний замок при по́хочі гвізда ре́меза (II, 926) або відомого йому злі́я (II, 930—931), пере́мінить при по́мочі даня дівчину в зві́ря (заву́лю, ласи́цю) або в дере́во (березу, то́полю) (I, 319), зведе людину зі світа, зробивши її фі́гурку і набивши в неї кілків із рі́жвого дере́ва (II, 923—924). Словом нема нічого такого, до чого знахар не міг би взяти ся, бо він до всього компетентний,

колиж де не вдасть ся йому нічого вдіяти, там бодай пустить тумана людям, що він робить щось надзвичайне, прим. пролізе крізь дірку (т. II, 1036—1037). Знахар творить по просту чудеса і через те власне набирає авторитетности та пошанівку у простих людей. З матеріального боку його становище буває також не зле, бо ті, що вдають ся до нього, не приходять ніколи з порожніми руками.

51. Градівник (градобур, бурівник, хмарник).

Градівники є природжені і вчені (т. II, 1075). Хто хоче стати градівником, повинен вирізати літорость і розігнати нею гадюку й жабу, коли гадюка хоче жабу їсти, потім посвятити ту літорость разом із зіллям на зелені свята, а по сім зможе нею відганяти хмарн (т. II, 1070—1071). Коли літоростями обведе поле, то град його також не ткне (т. I, 330).

Можна стати ще градівником, коли хто вкраде палицю в діда, або патик, при помочи якого запалюють свічки в церкві, поставить його так, аби над ним відправлено дев'ять служб, а потім буде переховувати його гузіром до совця, колиж побачить, що гадина хоче пожерти жабу, розжене їх ним. На св. вечер не має її їсти, її пити, її говорити, за те кожної страви має надібрати по дев'ять раз, завити в платок і сховати. Як надійде туча, має виїмшити той патик, поставити на нього переховані страви в платку, стати голій проти тучі і виголосити окрему формулку проти граду, а град піде куди інде (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—222).

Як градівники є незвичайні люди, так і сам град не повстає звичайним способом. То зілі духи товчуть лід на дрібні куснички, збирають у міхи, а потому вилітають у повітря і розсипають, куди хотять (т. I, 330). Тим самим займають ся душі самовбийників; вони товчуть лід у Чорногорі, зсипають у міхи, а потому вилітають із чортом в облаки і розсипають, куди він каже (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 223). В Чорногорі є замерзле озеро. Коли хто кине в нього камінь, звідти вибігає зараз білий чоловік на білім коні, бігає по леді, а кінь лунає його конитами. Душі самовбийників збирають його в міхи, а потім з під облаків розсипають, куди білий чоловік скаже (тамже).

Ані чорт, ані білий чоловік не можуть розсипати град самовільно; вони мусять брати дозвіл на свою роботу у градівника і він визначає їм дорогу, якою мають іти (тамже, ст. 224). Градівник визначає приміром на град вітову пиву (Знадобн, I, 329; II, 1079—1081) і він піде більше не робить шкоди.

Деякі громади тримають собі градівників і платять їм за те, що розганяють хмари. Коли градівник побачить градову хмару, хрестить її, промовляє відповідне зашіптування і хмари розходять ся (тамже, I, 374). Деколи замість зашіптування відмовляє градівник молитви від кінця (тамже, I, 372). Дзвонення буває також помічне від хмар (тамже, II, 1072), тому градівники виходять подекуди на дзвінниці і дзвонять, скоро появлять ся небезпечні хмари.

52. Інклюзники.

Інклюзники се такі люди, що володіють зачарованим грошем, який можуть видавати, коли, кому і кілька разів схочуть, а він усе поверне до них тай не тільки сам, а ще й притягне інші гроші. Якби інклюз понав у касу, то потягнув би за собою всі гроші (Знадобн, I, 388). Декуди вірять, що інклюз може притягати лише такі монети, як сам, отже корона інклюз — коронн, шістка — шістки і т. д. (тамже, II, 1088). Аби не допустити до того, щоб інклюз потяг за собою всі гроші з каси, тримають усяди по касах мармурові столи; коли інклюз упаде на такий стіл, то не буде лежати спокійно, лиш буде котити ся або скакати (тамже, I, 387—388; II, 1093). По тім його пізнають і роблять зараз нешкідливим або пробивши його (тамже, I, 392—393), або прибивши його цяхом до стола (тамже, II, 1107), чи до стіни, звідки він не рушить ся (тамже, I, 387, 389; II, 1106), або порубавши його на кавалки (тамже, 1109).

Вірять, що інклюзом орудує дух (хлончипа), якого можна виховати собі зі зноска (як домовника), посячи його девять день під нахою, а потім примушувати його старати ся про гроші.

До інклюза можна прийти ріжними способами. Вложити срібний гріш до ластівочого гнізда, де він має стояти, поки не виведеть ся на нїм третє покоління ластівок. Опісля виїняти його звідти й пускати в обіг, а він усе верне до власителя (тамже, I, 377).

Злапати живого лилика, зарізати його якимнебудь грошем (прим. гульденом), потім носити той гріш девять день під нахою не молячись, не ходячи до церкви, не чуючи дзвонів. По дев'ятох днях стане з того гроша інклюз і його можна пускати в обіг (тамже, I, 378).

Вийти о дванадцятій годині в ночи на роздороже, де сходять ся чотири дороги, викликати нечистого і зажадати в нього три рази інклюза, а він дасть (тамже, I, 379), розумієть ся не за дармо, бо опісля возьме душу з чоловіка.

Є також таке товариство, що видає інклюзи, коли хто вступить до

нього, переступить там хрест, потопче і плюне на нього три рази (тамже, I, 381; II, 1089).

Інклюза можна й купити, але до того треба твердого чоловіка, щоб нічого не бояв ся, навіть Бога (тамже, I, 382—383).

Коли хтось дістане гроші і підозріває, що між ними може бути інклюз, тоді не повинен їх нікуди ховати, лише тримати у кулаці, з якого інклюз не може утекти (тамже, I, 386; II, 1096) до свого властителя, що передав його комусь із шахрайською думкою (тамже, II, 1099—1104).

Коли чоловікові набридло тримати інклюза і брати на себе відповідальність за його орудування, то може його позбутися. Для того повинен він щось купувати, а коли згодить ся на ціну, повинен понад неї додати продавцеві ще інклюза, тоді інклюз лишить ся у продавця і не верне до давнього властителя (тамже, I, 395).

Коли інклюз киється на те саме місце, де його знайдено і тим самим боком, то він також не вераєть ся до властителя (тамже, I, 391; II, 1095).

Коли хто подержить інклюза в передних зубах, то він стратить свою силу і тоді можна його дебудь викинути (тамже, I, 378).

Коли знайдеть ся чоловік, що хоче мати інклюза, тоді дотеперішній властитель повинен передати його йому, сказати плюнути на нього і вдарити долонею, а інклюз не верне до нього, лиш лишить ся в нового властителя (тамже, I, 390; II, 1091).

53. Закляті скарби.

Давно не було щадниць та банків, тому люди, що мали гроші, не рехували їх так, що закопували в землю у відоме лиш собі місце, а в потреби вибирали назад. При тім поступовано двояко: Або гроші закопувано без ніяких заклять, тоді ті гроші були чисті; вони горять по півночі і їх не трудно дістати, коли хто дізнаєть ся про них; або закопувано гроші закликаючи їх; сі горять перед опівноччю і їх трудно дістати, бо їх стережуть (А. Олещук, Матеріяли, ст. 97). Скарбів стережуть злі духи у різних постатях, прим. пса (Знадоба, II, 1128), львів і бласкучого чоловіка (В. Ястребовъ, Матеріяли, ст. 141).

Коли хто заклинає скарб, то звичайно на означений час; як той час вийде, скарб підходить у гору, на ній появляєть ся запалена свічка — через що кажуть, що скарб горить — і тоді його не трудно дістати.

Коли скарб горить, треба підбігти до нього і кинути щонебудь; як киється ся кобїт, треба копати за грішми по колїна; як ремінь, треба копати по поясу; як шапку, треба копати так за глибоко, як високий

чоловік (Знадоби, I, 398; II, 1113). Кидаючи предмети, треба щадити їх, бо скарб жадає звичайно, аби кидати далі, і коли-б чоловікові забракло предметів, згинув би (тамже, II, 1122—1133).

Можна й так поступити: Взяти на Благовіщенє пшениці й ячменю, змолоти у млині перед сходом сонця на зістріть (обертаючи камінь у противний бік), змішати муку з попелом, а коли скарб горить, поспинати тою мішаниною місце, де було видно огонь. На муці покажеться опісля слід чоловічий, кінський, свинячий, ягнячий, курячий і т. д. Чий слід показало, тому треба відрубати голову і покласти на місці сліду, тоді скарб вабереться. Коли покажеться людський слід, тоді чоловіка не вбивається, лиш помінюється на нього (тамже, II, 1115; В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195), але він однаково згине.

Скарби горять лише в означені дні, прим. у велику суботу (П. Чубинський, Труды, I, 97). Коли скарб перехрестив той, що хоче його дістати, скарб зникає (Б. Грипченко, Изъ усть парода, 212). Може часом запасти ся в землю разом із тим, що його бере (тамже, 208).

Хто побачить, що скарб горить, повинен зараз вбити піж у землю там, де стоїть, а скарб не згасне, доки він не прийде і не забере його (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 196).

Можна відкрити й самому скарб. Для того треба вкрати таку свічку, що хтось держав у руках умираючи, заправити до неї кір-зіле, заложити тоді свічку у праву ногу межі великий і другий палець і супути по землі. Коли чоловік прийде з сею свічкою на таке місце, що в ній є скарб, свічка запалить ся і тоді треба копати за ним (тамже, ст. 197).

Якби хто добув цвіт напороти, то зараз знав би, де лежать скарби і міг би копати за ними (Знадоби, II, 1116—1117). Нє кождий чоловік може одначе узяти скарб (тамже, I, 399).

Коли скарби законані на означене число літ, то по впливі того часу переміняють ся в якенебудь звіря. Як хто діткнеть ся того звіряти, воно розсиплеть ся грішми (П. Чубинський, Труды, I, 99).

Як бачимо з того, скарб може прибрати різні постати. І так: Ставши парубком просить скарб у баби їсти у великий празник, коли всі пішли до церкви. Баба здогадавшись одначе, ударає його кочергою межі плечі, а парубок розсипається грішми (Б. Грипченко, Изъ усть парода, 207). Так само скарб у постати діда просить обгертти йому ніс; дівчина обтирає, дід розсипається грішми і вона забирає (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 139).

Скарб подібуюмо ще в таких постатях: Сивого чоловіка (тамже, 140), коня (Б. Грипченко, Изъ усть парода, ст. 210, 3; Знадоби, II, 1129), кількох коней (Б. Грипченко, Этн. Матеріали, II, 96), лошака

XXIV

(М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2), корови, Б. Гринченко, Изъ усть народа, 213), білого барана (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 139), білої собаки (тамже, 139), гуски (тамже), гадюки (тамже, 140), кобилячої голови, волошки і свипі (тамже, 142), когута (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2; Знадобы, II, 1134), щуки в колодязі (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 84, 8). Коли такого чоловіка чи звіря ударити чим (найліпше лознякою), вони розсиплять ся грішми. Не можна тоді, так само як і при копаню грошей, нічого казати лихого, бо скарб розсердить ся і пропаде (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 213, 2).

Львів, 10. II. 1913.

ІХ. Мерці.

558. Де живуть душі мерців.

Кажуть люди, що десь там далеко, Бог його знає де, вистроїв премудрий Силимян здоровий дом і туди вам душі мертвих сходяця і там вони моляця день і ніч Богу, а хто хоче піти туди — пустять, а звідти ни випустять, щоб ни розказав, що там робиця. А гудуть так, як бжолі.

С. Цебермановка, Уманського пов. Зі збірки Д. Щербанівського.

559. Чому не можна чесати ся в неділю?

Одна жіптя заўмерла була і як вітак прийшла до себн, то розказувала, шьо ни вільно чьпсати си у неділю, бо на кім сьвікі „щесби“ чьши, тай дужи сіпає. Тимой у нас чьшут си лиш ў суботу.

Зап. від Каліни Івасюк у Карлові, Снятин. пов., 1911 р. А. Онищук.

560. Як баба умирала.

Ото я вам розкажу, як моя баба вмирала. Вона була дуже больна і все вспоминала за близьку смерть, даже й креста собі купила і поставила в коморі. Ото раз зібралось нас таки богатенько: я, дві сестри, брат, ще маленькі ми були тоді — двоє наймитів, наймичка і їдна жінка, Кирилиха, котра повсігди нам розказувала казки. Сидимо ми проти образів і балакаєм, а баба лежать на нечи і стогнуть. Якось нам стало так странно, шо всякий замовк; потім начали казати, як Іваниха вмирала і почали за смерть казати. От якось бабка застогнали дуже і шось почали казати. Ми стали, прислухаємось, лепече шось; всі злякались, шо може вже вона вмирає, як тут наймичка глянь на гобрази тай захолонула. Ми всі тоже побачили, шо під гобразами бігає на стії дубовина;

підійде під гообрази тай сховаєця, а собаками щось так і колотить; не знаю, як відчумались. Після цього через неділю нічого, бабка вмерла; і як начала відходити, то чути було, як щось гукало попід вікна і колотило собаками, потім рипнуло дверми в хату і бабка вмерла. Казала, що то смерть ходить по під вікна і боїця вона тільки собак. Після цього та, що читала псалтир, казала, що бачила щось біле і воно било воду з стакана. Через год і більше бабка почала ходити і батько казав, що раз нічю із своєї комнатки пришльонала бабка і за пічки звала кудись, а маму дуже-дуже лусила.

С. Сушковка. Зі збірки Д. Щербаківського.

561. Небіжка поучує діти.

Се так буває, що показує сї і діти кажут: „Прийшли нєні і минї казали номїти миски, файно сї опходїти“, — поучєніє дає — отже наймили слўжбу і парастас на гробї.

Зап. в сїчни, 1911, від Ант. Трачука з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

562. Небіжка приходить плекати дитину.

Умерла жїнка, лишила малєньку дитїну від грудїй і потому що вєчера приходїла і влекала дитїну. Росчїпірит сї нат колїскоу, вїймає цїцку і дає сцати. Чути булo, як дитїна пїском сцала. І ходїла поги, нoки аж вїн не ожєнїў сї. Як сї стаў жєпїти, то прїйшла ще у короваї і поплїкала дитїну і тогдї вїтхoдїт і у двєрєх слў вказала: „Послїдний рас я бўла, бїльше я не прїйду, прїведєш си жїнку тай пай сї займає дитїноу“. — Се бўло ў Колїнках.

Зап. в червни, 1910, від Гафїї Пацьків із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

563. Мати вставляєть ся по смерти за дитиною.

Вмерла пїдна жїнка і лишила дитїну. А чоловік з другоу ожєнїў сьп. І та друга була недобра та не давала цїцки тї дитинї. Али рас увидїла в почи, як та перша прїйшла, дала тї дитинї цїцки і пішла. І рас як та мачуха сїяла муку, то ї сьн показало таке лабате і кажп: Я пїц ти не зроблю, лиш добре обходи сьп з дитиноу.

Зап. в Костїльниках, Бучацького пов. від М. Ракочої М. Капїй.

564. Мати відвідує по смерти діти.

В нас була померла одна кобіта, котра полишила двоїм дїтвїм малїх вїт грудїй. Кїлька разів бачили сусїди, от моя пїбїшка мама, що

померша тих дітей мама приходит до дітей що ночі і дає сати груди.

Зап. у вересні, 1904 р. в Журові, Рогатинського пов., від Стаха Беркія Ів. Савицький.

565. Небіжка у дітей.

Позавчора ви казали, Василівно, що мій дедущка закликав яритницю та кілком осиковим прибивав: розкажіть, спаснібі вам, за що її заклинали? — Це про Полікареву дочку. — Та за що? — Вона ходила до дітей що ночі. Батько її був з яритників яритник — усім відьмам вітаг. Жили вони у хуторі Граському (тоді він ще Вовчим звав ся). І тинер ще правнуки того яритника там живуть. Бувало, чи пропаде, чи що вкрадуть, зараз і їдуть до його. Як що рано прийдуть до його, так він просе підождає, поки осмеркне. Як осмеркне, він виїде, подиви ця-подиви ця на зорі, тоді увійде у хату таї розкаже все. І вгадував: як скаже, так і прийди ця на лад. У того яритника була одним одна дочка. Ого вона возьми таї умри, а в єї остало ся пятиро дітей: хлопчик маленький та четвири дівчат, уже чималих. Тіко шо вона вмерла, а чоловіка її паньски гонять у байрак. (Тоді саме нани поділили поміз собою байрак на части: його й гонять на поміч лівничому вугіля палить). Приходить він до жові дядини (це в нас так звуть жінку матириного брата), вона, звівіте, бабувала у яритниці. — „Ходіть, кажи, до нас почувать, а то мице гонять у байрак до инцілі“, — А дядина вже трохи чула про покійну його жінку та одмагаї ця: „Ти б, каже, попрохав прикащика, щоб тобі ближчу роботу дали у Вовчому на току, або в клуні, або в виббарі. — А тоді прикащиком у Градовських був Бардак; лютий такий був тоді. Тинер він вже старий-старий став, білш ста год йому і гуляї ця, як мала дитина. Пішов той чоловік до Бардака одирошувать ця, так він як затупотів на його, як закричав: „Чи ин прикащик ще наймать кого за тебе?“ — Так він і ин одиросив ся.

Припала мої дядині почувать з дітьми. Так з нею аж чирне пять день сторія виїшла. А то все було благополушно, і піч, і другу, і третю: й понеділок, вівторок, сериду, четвер, пятницю. А діти була такі пивдалі, сорочки в їх позамазувані, голови нонанутрювані. Повклалала вона тих дітей спать, і сама полїзла на піч. Коли слухає — рин двері, шо в сїни. Входить яритниця в хату та давай будить дітей. А дядина моя на пічі спустила рукав та закулила їм лице. А яритниця ходє по хаті в нові плахті й запасці (тоді бач так ще ходили баби, так їх і ховали). То до 'дного підойде, то до другого та все: „Вставайте, дітки, вставайте, дітки!“ — А вони прокидають ця, протирають очі та чухають ця. Вона повмивала їх гарненько, порощісувала, понадівала на їх білі со-

рочки, понагодовувала їй поклала. А та лижить на пічі, наче каменя, і ни ворухнень ця: волося дубом стало, очінок з голови ссунув ся. Тут півнень заспівав, вона одтулила очі, диви ця: двері позачивюваті. Лижить вона й лижить — розвиднилось, а вона все лижить, як дивляна: боїць ця злезить с печі.

Повставати діти, а в їх сорочки пожиті. Вона й пита дітей: „Хто ваш сорочки пожив?“ — „Мама!“ — „А хіба вона ходє й при батькові?“ — „Ходє!“ — „А він про це знає?“ — „Знає“. — Приходє й він: „А шо, каже, ніякої привищенці в нас ни було?“ — „Але ж тобі, ни було! Отак і так!“ розкажує. — „Чо' ж ти ни явиш Градовському?“ — „Та хіба ж можно являть про це? Тут така беда буде: Градовський, як бугай заривє та ще й заповє. Та може це ще тіко пристаилось нам: треба гараз дознаць ця“. — Пішов він на кладовище і довго ни виртав ся. Ждали-ждали його — пита тай годі: вже й сніданя пройшло, а його нима. А кладовище проти них, саме на бугрі, за дорогою. Подивились на ту могилу, а там уповзано так і дїрка здорова і кривку ссунуто а довгомини. Хі, ти Господи! Шо тут робить? Сказать нанові — бида і ни сказать — бида: Градовський на смерть засїче. Пішов він до Градовського, розказав йому все до чиста. Так Градовський кричав, кричав: „Якого ви одролку?“ — Та як затупотить ногами, як заривє бугаєм. Ну, ото послав він за покойним батюшкою. (Царство души, нпром над ним зимелька!). Їдить на Вовчий батюшка з дяконом (шо то ко́са дякопиха в його була на 'дно око, шо на Кавказ поїхав). Тарантас прислав за їми Градовський: такий гарний тарантасик. Приїхали вони. Допрощували чоловіка і дітей тай забили в її осиковий кілок — таку здорову коляку забили. Як ударили обухом — так кров і чвиркнула повнще коляки. Заклищав її батюшка.

Борисовська волость, Валуї. пов., Вороніж. губ.

566. Двічі похована.

Людам доводилось бачить і приходилось багато раз чуть, шо яритники до страшного суду ходять живі по зимлі саме в глуу піч. У одного мужика умерла жінка. Вона була яритниця і у неї осталоє троє дітей. Мужик сам став жигь; а діти у його постійно у чорних сорочках і у голові тьма воший. Так вона стала глупої ночі ходить до своїх дітей і як иразничок, дає їм білі сорочки і помие їм голови і постійно погодує їх. Мужик дивиця, діти його стали поправляця і хто 'на віткіль возьмуця у їх білі сорочки. Віп догадав ся і став замічать. От він днем виснав ся, а ночу ліг і слуха. Дивиця, а воно як рипне двірми; коли глядь, іде жінка і щупа дітей. А він тоді підняв голову і каже: „І чого б я шляв ся? Ни нара його бросить цю ипрятность? Коли

умирать — так умирать, а як ни хочиш лижать у землі, так ни затівалаб і умирать“. — Вона як схвاته його за бороду, як ну з ним водиця: то було замісто шуток, а то вже пара кричить: Калавур! Разбой! Хто вірує у Бога — ратуйте!“ — Сусіди назбігались і вічого ни пороблять, ноки крикнули півні і вона тоді розогналась бігти та на порозі шльопнула і околїла. Так вони тоді аделали знов гроб, положили її туди, а кринку прибили по спридині і її криз пузо аж у землю осиковим кілком. Так вона с того времени більш і ни ходила.

Борисовська волость, Валуй. пов. Вороніж. губ.

567. Небіжка приходить до чоловіка

Як жінка Никіли М. лежыла ўжé зб́ра, а він сї любйў ўжé з і сестроў і вона то підглынула. Ніц собі не жыд́ала, лише коб́и як найб́орше ўмёрла. Тогд́и як ўмёрла, то вона фурт їм обо́йм сї появил́а. Їниг нин з б́ратом сп́ати, то вона е́го душ́ила, а на б́рата як под́ула, то він так струдова́тйў, жи ма́ло не потра́скаў (їадиў до Обертина до боѓи́нй, аб́и му ра́ду дава́ла, зам. Параски Тимрик). Потóму, як сї зачы́йў жени́ти, то він сї жениў, а вона ход́ила. У корова́й сесѓра сп́д́ила за столóм з молод́им, а вона ста́ла собі під вікно́ і див́ила сї. У вісі́льи са́мож так приход́ила. Як вона сї від́дала, псыў́лы́ла їм сї фурт, аж до́кі вона не поп́ала ў ту саму н́еміч і умёрла; і похов́али їх при ку́ні — то́му ш́и́ри ро́ки.

Зап. в червни, 1910, від Гафі́ї Паньќив із Далеше́ва, пов. Городе́нка, І. Волоши́нський.

568. Як дівчина ожила по смерти.

Б́йла д́и́ўка та вмерла. І поховали. Вона й́ак ход́ила по сьвітови, ни́кус сьа ни хот́ила а́ны віддати, ани на́пхати. І на́к в й́и́ншй місци мо́вили, жи і найму́т. А вона їм вел́ила сьа зар́эчи, жи вона, й́ак шо але зробит, жиби ї ни́ч не мовили. І ви́била рік і вони мо́ўчали, ни́ч і не мовили. Вони мали сина́ і хот́или, жиби́ вона сьа віддала за нього. Вона мовила, жи пі́де, але й́ак присьа́гнут, жи никотро́му ни́ч не будут мовити. І так мала дь́итину і задусила. На́к мала другу́ і задусила. На́к мати вмерла і вона зостала сама. А на друѓий де́нь й́ак вмерла мати, га́зда пішоў у поле ворати, а вона справита музи́ки. Ви́йшоў сусѣд і́д ньому́ і мовит: „Тво́йа га́здиньа музи́ки спраў́ляат. — Тот ни м́г вже втерни́ти її і і́ то мовиў. Вона му мовила, жи й́ак вона ту музи́ки спраў́ляат, так її матер́и там весело. — Ві́ч ї ще мовиў, на ш́э дь́ити подусила. — Вона мовила, жи с хлоп́ця би́ б́иў вел́иќий злод́ый, а з д́ивч́атьа п́иячка. І мовила й́и́му, жиби́ б́иў здоро́вий і сьа знесла на п́эбо.

Зап. у Бандрові, Лі́ського пов від Г. Бі́дник М. Ка́пй.

569. Вмерла дитина показуєть ся мамі.

Идў я з міста тай идў тай гугвю,¹⁾ а ўно лиш такі а горі летїт ид мївї... Летїло..., а я си перекрестїла тай глїпнула, а то нїма ничбó...

Зап. Ів. Волошинський в вересня, 1911, від Одокиї Матїос із Ростїк, пов. Вижниця.

570. Мама видить свою вмерлу доньку.

Однá жївка мала дїўчину і вона умёрла і дўжи плакала за неў і хкіла ї нїдїти по смерті. І приходит до ксьондза і кажи: „Якби ни минє порадили, щобї я свою доньку уздрїла?“ — А нїи кажи: „Озмїи на пўшївнї сардак навівороть, угорвї сї і підї і кóло цёркии сховай сї і будеш видїти, як дўшї идūt і свою доньку будеш видїти“. — Так зачїили мирїї йти і кажут, що тут плїсна душїи смирлїт і так ішли до цёркви і ї донькї ни бўло. Аж на залї дївнт сї, а нонá идє, сорóчка на нї мóкра і вилїкий цибёр несє на голонї. Як уздрїла свою маму, як зачїили бїчи усї вмирїї... — А вона ў той час кїнула сардак на дорóгу, а сама ўтикла. Рáно пїшóу ксьондз з неў на цвїятар. На кож-дїм грóбі була лáточка сардака. А ксьондз кажи: „Якбис бўла ни кїнула сардак, тó би бўли твоїї тїло і кóсти так на кóждїм грóбі пороарїиали“. — Бїльше ни плакала, бо вїдїла, який донька мала тьнгар.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далишєва, пов. Городєнка, І. Во-лошинський.

571. Як небїжка донька ходила до мами.

У йндпої жївки умёрла донька; áле тотá все донька ходїла і до-пїката сїбї мамі, а кї жївцї бўло дўже лїччно. Але вона сї радїла лю-дїй, шóби тóму робїти, шóби сї збўла донькї, жибї не ходїла. Але ї люде наradили, коби вона дїстала ту свьїчку, що бўла двацáцть рас кóло пáски і ту свьїчку засвїтїти ў ночї і накрїти макїтроў. Як на-колі донька налїйде умёрша і має то свьїгло розкрїти, абї жїво ї ймїла.

Чўє старá, а то шос рїчнуло днермї. А ўна тогди жїво макїтру с свьїчки, а то ї свьїгло доокóла обїймїло, тай ўже не пускає с хáти. Тай тогди старá жїво перемїтку тай завивáє сї. Але пїтáє сї та умёрша донька: „Ви де сї збїраєте, мамó?“ — „Збїраю сї — каже — до су-сїди на несїїє“. — „А то хто сї“, — каже, — „жєнїг, áбо віддає?“ — пїтáє сї донька. — А мáма каже: „Брат сестрў берє“, тай — каже, — „я йду на весїльї“. — А та донька умёрла каже: „То ўже нїма гараадў на свьїтї, колі брат сестрў берє, тай я ўже бїльше тут не бўду, колі так сї робїт на свьїтї“. — А то цїлком не бўла прáвда, же бўло

¹⁾ Сама до себе говорю.

весілля у сусіди, бо то не може б́уги, жиби́ брат сестру́ браў. Лиш она́ так говори́ла, жиби́ бі́льше донька́ ве приходи́ла.

Зап. в серини, 1910 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка І. Волошинський.

572. Як умерлий чоловік ходив до жінки.

Повідала Шклярська, жи́ були́ двоє люда в хаті. А тої баби чоловік буў опир. Він як вмер, то ходиў по смерти до тої баби. І прийшоў ци в полудне, ци в вечір, і все с тоў бабоў сьа бав. Нігда́ нікого не било видно, поймаў і і набиў. Аж рас прийшла баба з села до неї, а та хату замітала. І вергла мітлу, положила сьа на постіў, та баба веліла і йти до ворошки. Вопа шос ти повіст. — І ворошка і повіла, жиби си взьала чью доньку так, як за свою, і жиби в полудне ві́ла ві́вці. — І вона так зробила. Сьіла си в полудне ві́вці вити. А тот прийшоў в полудни, тай сьа питат: А ти шо робиш? — Вона мовит: Валиш, шо ві́вці вю. — А він мовит: Щем́ таке ни видав, жиби́ мати ві́вці ви́ла. — А вопа йи́му мовит: А хто́ таке видіў, жиби́ мерлий до живої́ ходиў? І вже бі́льше не прийшоў.

Зап. у Бавдрові, Ліського пов. від Г. Бідник М. Капій.

573. Як жінка позбула ся з хати небіщика.

Ходив опир до жінки. Прейде, тай сяде на лавку, тай сидит, а вона ві́як го си збути не може. Питає вона людий: Ва́ри, шо я маю робити; ади, мій́ нібі́щик лавпо, а все ходит до мене. — Тай́ хтос і́ парадив, аби вона́ жила лавку з того і з того кінця. — Тай́ приходит звов він у вечір тай сїдає собі на лавицу. А вопа зачыває лавицу мити та все то з одного, то з другого кінца воду під него асуває, аж він уже не мав де сидіти, тай каже: Шо́ то такого́ має́ бути, шо́ ми тільки́ років жили, тай́ ти мені́ цього́ не робила, аж тепер. — А жінка каже: Ну, шо́ такого́ має́ бути, шо́би́ умерлий до живої́ жінки́ ходив, сего́ ще ні́где не було. — Тогли́ він устав тай пішов, тай бі́льше не приходи́в.

Зап. від Сауди́ Гу́женюк у Ра́ранчу О. Рак.

574. Як жінка відогнала вмерлого чоловіка.

Десь в які́мось се́лі вмер́ газда і́ все ходиў до́мї і́ робиў, шо́ треба. Молотиў, дри́ва рубаў, худо́бу кормиў, льи́гаў з жінко́у у постелю спати. І вона́ ни́ могла́ ніяко́ї е́му дати́ ради. Пішла́ вопа до ворожилі. Ворожилы́ порадила: При́йдеш до́мї, будеш сьа́ ладати́ на весі́лья. — А то́ било в вели́квї пі́ст. І вона́ ладит сьа́. При́ходит він і́ сьа́ питат: „Деш́ ти сьа́ ладаш? — А во́ва му́ повіда́т: На́ весі́лья. — Деш́ ти

виділа, жиби в великий піст хто весілля робиў? — А вона му повіла: Деш ти видіў, жиби вмерлий до живої ходиў? — І як від неї пішов, то вже не приходив.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І Федени М. Капій.

575. Небіщик у жінки.

Жив чоловік з жінков; пібрали си, а вітак чоловік заслаб тай помер, а жівка си зостала йнго. Як си жінка зостала тай газдувала сама, кілька могла. Але він, скоро приходит новий місць, а він избире си так, як йнго поховали, тай приходит до свої жінки. Як він прийдвт, ходит коло свого маєтку; підвт до стайні і втворит двері і худобу повіпускає, а сам йде тогди до хати до свої жінки тай бире си так до неї, як живий чоловік робив (так як за живота, — Максим Гапюк) тай мучив ї, кілька мучив, вже не могла вона кілька вітримувати, бо то ни було оден рас, лиш він довши ходив. (Як жива, то хотів си до живої жінки брати — Максим Гапюк). Али вона вітак сказала людям: Ходит до мени мертвий чоловік.

Ті зачили ї радити, як би вона си їго збула; зачили ї казати так: „Ти збири си файно так, як до сьлюбу майши їти, збири си тай засвіти собі свігло, пригнвирви новий горнець тай поклать свігло нїт тот горнець, та пай сидит. Як він ввійди до хати, а ти аби була зібрана; тогди тот горнець ханни, аби свігло зробило си в хатї, аби го свігло захопило“. — Лиш він до хати ввійшов (він йшов кріз каглу), а вона тогди свігло хопнула; як він ввійшов в хату, а їго свігло захопило в хатї, а він ї кажи: „А ти де си зібрала?“

А вона кажи: „Йду на вісільи“.

А він кажи: „То де йн вісільи?“

„Адї там в другім сїї“.

„Хто там, кажи, си віддає?“

А вона їму кажи: „Брат бире сестру, брат рідний бире сестру рідну“.

А він ї кажи: „Так, а де-ж ти, кажи, виділа, аби брат сестру брав, аби, кажи, брат рідний, сестру рідну брав?“

А вона їму кажит: „А ти де-ж так находив, аби мертвий до живої ходив?“

А він тогди як си взлостив, тай вже ни йшов на задню каглу тай пішов назад у двері; як у двері луснув, аж си двері розсинали.

Тай кажит ї: „Жий поки гір та каменя тай білих горонців“. Тай віт тогди вже він, тай їго ніхто ни видів, тай так вона си їго збула.

Зап. у грудни, 1904 р., від Григорія Гапюка в Реввій, пов. Чернівці, Іван Савицький.

576. Дитина від мерця.

В їдної жінки умер чоловік. Як умер тай почав ходити. Все, бувало, прийде в півночі, поробить всю роботу в три мича. А потім він дає її цукерки разні і лягають спати. Ця жінка зробилась така чорна та худа і від цього ходіння вона мала дитину. Іден раз прийшов її чоловік і приїє гостивці; вона сховала трохи; прийшов день, бачить, а в неї замісто цукерків кізяки. Пішла вона до ворожки, каже так і так, а вона її каже: „Як прийде він, то ти перед цим покроєш святою водою і свяченого маку насип. А я ще заговор зроблю. — Прийшла ворожка, пошентала, тай наказала, щоб коли прийде її чоловік ва сїрому кони, то як буде кликати, то ти гобзивай ся, а то вжреш. — Вона так і зробила. Приїхав він і каже: Вічини! — А вона лижить. Вів її і просив і молив і ругав, а вона не відчинила. Заплакав він гіркенько, тай поїхав плачуче. А та жівка скоро після того родила дитину, котра розілялась смолою.

С. Сушкова. Зі збірки Д. Щербаківського.

577. Як мельник ходив по смерти.

Жили собі чоловік і жінка. Чоловік звав ся Пантилей, а жінка Гаппа. У них була своя маленька мелиця. Скоро Пантилей умер, тай став ходити. Що за день Гаппа заробить пашві, то Пантилей за ніч все перемеле. Так він молов два годи. На третий год став він потрохи рідче молоти. Тоді зовсім перестав молоти тай став до жінки ходити. От ходить він год, другий, ласкоче її і шипає тай скоро був би її замучив. От вона ва сповіді сказала про це батюшці. Тоді батюшка сказав: „Возьми оцей свячений пасок тай як він прийде, накинь єму на шию цей пасок“. — От вона взяла тай пішла до дому. Пириночувала їдну ніч, ни було його, бо з нею була жівка. На другу ніч вона сама осталась. От вже десятий час, а він все приходив в 12 часов. От вже пробило 12 часов, вічівляє він двері тай входить. Гаппа сидить на ліжку. Підходить вів до неї, а вона кидь паском свяченим тай спіймала. Тоді Пантилей давай просити ся: „Пусти, каже, пусти!“ — А вона все его держить. Тоді взяла вона тай привязала пасок до гвоздя, а сама пішла за батюшкою. Приїжає батюшка з кропилом, а з Пантилея зробила ся статуя. Батюшка взяв тай покровив кропилом на нього тай його ви стало. З тих пор його більше і ни видно було нігде і ни молов більше.

Умань. Зі збірки Д. Щербаківського.

578. Сердитий мерлець.

Ото я повірила, що мерці ходять, бо мій батько тоже вмерли, али не ходили, царство їм небесне. Є в нас Бурлакп. От старий Бурлака

вмер. Прошло неділю, може більше, скарге ця стара Бурлачиха, що до неї ходить старий. Не повірила я, але пішла до них переночувати. Тільки стемніло, бере стара в жменю свячену муку і поспинала на порозі і по всі хаті. Вишпала госикові хрестеки, поклала в бігуни, на вікнах і ше десь. Засвітила каганець, завішали вікна, щоб не заглядав мерлець і сидимо. А мак сипи ця, щоб мрець не ввійшов, ему треба виабирати всенький мак, аж тоді він ввійде. Потушили каганець і чогось стало так страшно і шось засмерділо. Я і їдна дівчина лижали на землі, стара на припичку, невістка на пичі. От шось рпн... Та уже почули ми, що ввійшов. Чути як він: цяп, тай прислухає ця і так ходив, ходив по хаті, доки ве надибав картоплю. Тай тою картоплею кидь, тай прислухає ця, бачить, що ми не ворушаєм ся: воно знов кидь, а ми під кужух залізли тай душим ся там, так упріли. Потім пішов до припички, де спала стара, та стару по лобу бух! Стара заплакала, а невістка із нечі тай кричить: „Кропот твої матери; кажуть, що мерці не ходять“. Та за коцюбу, та по вуглам. А воно рпн, а як засвітили каганець, то єго не було, а в старої сипак на лобі вискочив. За сназя вже й нема чого було думати. Сидимо. А воно в вікна, трах, трах, та так віконницями мурдує. Клямкою стукає, бігає понід вікна. Потім виїзало на гору і давай скидати кури, кидь, кидь! Поскидав і шукає ше якої роботи. На горі були кізяки, линаки, він начав зносити їх на куну. Оце чуємо, цяп, цяп... Носить, носить, а потім гугур... Тай покотилсь линаки по горі, чуть стелі не завалит. Так воно робило, поки півні не заспівали. От як було.

Зі збірки Д. Щербаківського.

579. Подушка на мерця.

До одної бабн ходив якийсь страх: огньом сипав, скрпиею первертав, гасив лямпу, а вкінци брав сю бабу за лине, за руки. Робила всьо, що її люди варадили, але нічо не помагало. Аж один чоловік варадив її, аби кинула подушкою на відлі. Приходить біла: сипит огньом, гасит лямпу; баба питає ся: Що хочете, мамуню (бо то мали бути її мама померші), — нічо не відповідає і приходить ближе до неї; тоді ся баба кидє на відлі подушкою лівою рукою; біда як заревіла як кінь, корова, вчипив ся вітер і як пішло, вже більше не вертало.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвара Боднар М Боднар.

580. Небіжка мама лягає на доньку.

Мої венеї розказували, що у свої сестрі нучували, тай тогді там була ўмерла їх мама, тай тої дини були поховали. І тої ночи легли

і свали і вопа́ на них легла́ і з годіну студене лежело́, аш тогді сї з них ссѣнула. Та́й тогді бу́ли сї те́ньго перепѹдили.

Зап. в червни, 1910, від І. Лозовського з Колівок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

581. Небіжка капітанка.

Уме́рла сусѣда капітанка і уві́їла ша́жа, шо вілазьїла че́рез вікно́ і прийшла́ і кажа́ла: „Ни бі́йте сї, віхто́ у вас не ўме́ре“. — І не ўмер. І чу́ти бу́ло фе́гор, як прийшла́.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Кароліни Сарвецької з Вижвиці.

582. Дівка в биндах.

Яксьмо пішли до Ласковци на празник, те́й йде́м вже так пі́зво бли́шши церкви, жи́би прино́чувати, до своїх та́йжи зна́комих. Те́й йде́мо, міся́чно, дивимо́ се, сто́їт дівка́ в сто́ншках пі́т плото́м. Ми се́ пита́ємо. Кажі́мо: Яка́сь сто́їт онце́ пі́т плото́м мо́лода. Чи то́ є́ висі́ле, чи та́к се́ на пра́зник во́рала.

Ми хті́ли до не́ї. Йде́м до не́ї, вона́ як за́чне ті́ї сто́ншки росфа́ювати, бі́жит, бі́жит. Те́й: Чика́й, дівко́, що ти за́ є́дна!

А во́па пі́ц, но́ попі́т плі́т ті́кає на цвинта́р і ка́же: Я се́ до вас ни́ вобавляю́, бо ни́ маю́ права́ і ви́ до мене́ не́!

І пі́шла за́рас та́ дівка́, побі́гла на цвинта́р. По́за церкво́в за́рас цвинта́р. То́гда побі́гли за́ нев ко́ло церкви́ і ни́ виді́ли, де во́па пі́шла, но́ за́чило щось́ йойко́тіти на цвинта́ри, али́ вже та́м їх ни́ пусти́ло йти́.

Зап. від вуйви́ Польки́ Сте́пїй в Будза́нові, Теребовельського́ пов., О. Деревя́вка.

583. Небіжка в білім одязі.

Рас ма́ти вме́рла одні́ дівчи́ньї і при́ходила́ все́ бі́ло во́рапа́ і все́ сто́яла в голо́вах і та́к ру́ки над не́й про́стерті́ трима́ла. І та́к при́ходила́ с ти́ждень, а по́ті́м при́йшла́ вже́ во́рана чо́рно і бі́льше не́ при́ходила.

Зап. у Бавдрові, Ліського́ пов., М. Ка́пій.

584. Баба в рантусі.

Снав мій б́рат в ха́ті. Ви́йшов на дві́р, ви́бачийти. То́ди ста́в, слуша́є — шо́сь та́к до го́ри сма́лит, а то́ бу́ла го́ра... та́к пі́д го́ров. Дивит́ се, шо́сь і́де, та́к но́гами ча́лапає́. І ві́н ста́в, при́гле́дає се́, а то́ ба́ба в ранту́ху за́ви́нена. Ві́н зо́ стра́ху вті́к до ха́ти. Ста́в в ві́кно, за́чув се́ дивити́, при́дивив се́, що́ то́ є́ мре́ла і та́к ча́лапало́, ча́лапало́, а ві́н настра́шив се́, пі́шов спа́ти, на́крив се́ з голо́вов.

Зап. від Яндруха́ Сте́ція в Будза́нові, Теребовельського́ пов., 1903, О. Деревя́вка.

585. Небіжка стає в вікні.

Мої тіточні сестрі вмерла мала сестра. І раз десь на другий день тітка і сестра дивлять ся в вечір через вікно. Дивлять ся ови, стоїт в вікні та, що вмерла. Раптом кидаєт ся до дверей, на двір, а там южничого нима.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від І. Федина, М. Капій.

586. Померша рушає клямкою.

То оповідав декан Ринявець: Десь коло Сапча у якогось сьвященника хтось вмер. Поховали; али приїздит там раз наш декан. Стелять му спати в покою, а двері виходили на город. І зговорили ся, що в тім покою, як но бе одинацята година, все хтось рушає клямкою. Але Ринявець нічого не боїть ся, каже, то: Я то досліджу. І каже: Я станув коло дверей з рукою майже коло клямки. Бе одинацята година, а ту клямка порушила ся. Я, каже, вітворив двері, а ту її духа не було. І то факт.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від о. Негребецького М. Капій.

587. Хлоп бе небіжку на цвинтари.

Бурківський перелазийи перелаз, а то стоїт жінка на перелазі вібрана так, як умерла. Каже: „Добрій-вечір“, — а вона сі не обзивайи. А він другий рас каже — не обзивайи сі... А він тогді буюм на відлії, тай тогді лиш пошувіло до горі цвинтарем.

Зап. в жовтні, 1910, від Авни Павук із Далешева. пов. Городепка, Ів. Волошинський.

588. Як жінка приходила за свічкою.

У Марка Юрічука слабувала жінка Марія. Мучила си доўго тай кілька днїў не могла скопати. Приходили сусіди сокотити душі тай сидїли доўго, а потім сидїчп піснули. Одного вечера походили сьи тай говорили, але шьо то було літного чьису у саме саванє, а усї були трудні, говорили, докі говорили тай піснули. Марко також трудний склониў си тай уснуў, а слаба мучіт ся, конає. Як всі твердо піснули, Марія без свічки сконала. Тоті устают, а ўна уже студена. Устали, подивили сп, шьо робити, умерла без свічки, пропало. Загріли тепле, обжили тай положили на лаву. Так перележала небіжка дві добі. Вітак поховали. поплакали, зробили залушне і деякі поровхóднили ся, а удні лишили си з Марком. Першої ночі нічо не було, і другої, а третьої ночувала лиш Маркова сестра. У ночи шьи й не піснули, а то шьос коўть і утворило двері сїнні, а потім хатні, увішло до хати, сіло тай сидит на лаві. Сидит тай сидит. Сестра збудила Марка. І він уздріў тай не

можут їдно до їдного словечка промовити. А то було при світлі, бо по покійнім три ночі горят через цілу ніч свігло. Сидит Марія тай нічо не говорить. Посиділа не доўгий чыне тай пішла через ўтворені двері на двір. Разо пішоў Марко до старших жіпок, шьо робити, шоби Марія не приходила. А ті кажут: „Усуци свічку з чистого бжівного воску, а не ту, шьо ти тримаў, ек ўна конала“. — Пішоў Марко і найшоў воску. Усукали свічку так, ек жіпки казали. У почи полігали, але не спя. Сестра увела тай дала Маркови свічку. За йкве чыне гурк дверьми сїниши та хатиши, уходить до хати, сіла на лаві тай сидит. Марко устаў тай такі з постелі кинуў її свічку серед хати тай каже: „На тобі твою свічку тай відчіпи си від нас живих, бо тобі не до нас, а нам не до тебе“. — Покійна увела свічку, притулила до грудий тай зашуміла дверьми аж лоскіт на усю хату пішоў. На другий день пішоў Марко до ксьовдза, наймив за покійницю службу, нарастає, зробив поминки за її душу, тай уже Марія не приходила білше за свічкоў і не приїде до кішце світа.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянці, Снятинського пов., Ос. Михай-
лецький.

589. Собака гребе яму.

Колись ми ходили в Ягоровню, шо в оця дякона живе, Богу молиць ця. Приходимо до Виселі, шо то під Харьковим, припочували в слободі й пішли собі так, як стали ок чєрдї коров гнать. Дивимось, а на кладбищі шось кда тай кда земля, як лопатою. Ягоровна й каже: „А ходїть лиш, подивимось, шо вопо там таке земля рє. — Пішли ми туди, дивимось — аж здоровий собака рє і язка отака вже вирита, в пояс, а коло близу нікого ни чуть. Вийшли ми на шлях, люди ок чєрдї гонять скотину. Ми питать: „Шо там у вас сховано, шо там здоровий собака рє?“ — А вони одна поміж одною шур-шур: „Це-ж ота, каа'ть, захована“. — „Хиба вона пидавно схована, чи з єї дух пахущий іде, шо собака там рє?“ — „Та вона, ка'ть, була яритниця — ще ни стара молодниця, а чоловік її у бігах був. У її три дівчинї було, а чітвертий хлопчик. Так вона до їх шо ночі ходила. — А табуниця і каже: „Це така, шо весь світ пройшла і зводниця і розводниця. Вона ше й до замужества була така. — Коли дивимось, іде дівчина, дочка тії яритницї, в єї коса розпущена і лента с краю. Коса розпущена така вилика, шижче пояса. Гладесивько вичисано та в горі пасмичко взять так у налиць, та шпурком чорним плетеним звязано, а з верху той шпурок підгорнуто під косу, а там завязано шпурок слабесивько та кіпці опять закинуто на верх і на версї положили їх навхрест та на кіпчику тро-

шички заплетено ті швурки с косою, тіки щоб коса ни розхрістувалась. Оце вона до году й ходить, як мати вмерла.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воровіж. губ.

590. Як довго ходить мерлець ?

Їмерлець хідит лиш до року, а від року ўже ні...

Зап. в лютім, 1911, від Авни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

591. Чому не можна плакати за небіщиком.

Як пла́кати за мерце́м, то він у воді віта́к лижѣт, ци шо, я ни звѣю. Як на за́пусти йлу́г мерці́ до це́ркви, то хто пла́че за мерце́м, то несе́ ви́личезний цебе́р на голові воді́ і клине́ свою́ ма́му і та́та. Кажѣ: „Що́-бѣс віт па́ва Бо́га про́ці ни ма́ў, як я чѣрне те́бе тѣишкѣ поку́ту ма́ю“.

Зап. Ів. Волошинський в липни, 1910, від Митра Ластічука з Далешева, пов. Городенка.

592. Не вільно плакати за мерцем.

То єдні́ жінці́ донька вмерла, а вона ни мала но єї єдну. І ходила на цвинтар плакати, на дончѣн грѣп. Алл єдного разу як пішла, як зачала плакати, а щось над неѣ як стало розплетєнѣ, як вдарило руками собі по нѣлах, то вона зо страху аж ни знала, як тікати з цвинтару. І вже венци ни ходила на цвинтар.

Зап від мами в Будванові, Терєбовельського пов., 1903, О. Деревянка.

593. Несповіданий небіщик зі свічкою.

Льнгла́ дѣўчѣнна спѣти на нечі́, лѣвѣт сѣ́, а то шєс сѣвѣчку засѣвѣтіло. Таѣ кричѣт івѣўгу ў нѣчі́, пѣджѣ сѣ́.. Таѣ віт тоглі́ не спѣт там нѣхтѣ бѣльше. А то тому́ сѣвѣчка та горѣт, бо то та́то ѣни несповіданий, шо помер.

Зап. Ів. Волошинський в сѣчни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка.

594. Мерлець не здоровкаєть ся.

Дѣа роки тому назад умер портній Юхим. Чѣриз дѣа чи три тѣжні́ пройшла молѣа, шо він нѣчу хѣде з могили до дому. Богато людеѣ нѣьому ни вірили, це, казали, все враки. Інші казали жінці́, шо тѣвій чоловік по нѣчах до тебе хѣде. Вѣна сердилась і дѣуже лаяла того, хто її казав, думала, шо її дражвѣють. Одни раз пізно вѣчѣром ішов Павло Мѣроновѣч по понові улѣні́. Прохѣде мѣжо двѣра покѣйного Юхѣма; дѣивѣнь цѣа, а він сидѣть бѣля хѣти ва лѣвоці́ в чѣрному сѣртѣці́, в бѣрюках, бѣлі чулки і чѣрні чѣривѣчки. Павло Мѣроновѣч гаразд іще ни знав, шо він уже

умерший. Порівнявшись з ним, сказав: Здоров був! — А покійник йому ні одвітив зрастуй, а сказав: Тибі яке діло? Іди по свої дорозі, коли тебе ні трогають. — Миронович пішов далші, ні звирнув на його слова ніякої уваги. На другий день він став розказувать, що портний дуже загордів, сказав йому здоров, а він і ні одвітив, а сказав, що яке тибі діло. — Йому стали казать, що портний уже давно умер. А Павло Миронович ні вірив їм. Шо ви, каже, міні балакайте, я ж своїми очима бачив, як ось зараз вас бачу, так і його; а ви голову морочите; ишино знаю, що він сидів; як капля води Юхим і голос, як раз такий, як у його. — А коли удостоверив ся, що він і справді умер, так сам спбідивував ся, щоб воно звачило... Догадуюць ця, що він був родимий відьмак. Кажуть, у його був малевький хвостик.

Зап. від М. Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, Курської губ. П. Тарасевський.

595. Як дідо снів ся.

Коли умер мій дід, так я з ним ні попрощав ся, бо він, казалп, умер од холери, так я побояв ся, щоб і собі ні вмерти. Так опісля він міні покою ні дав, до сорок днів пошти то що дня снів ся і все сварив ся: то з палкою, бувало. ганяїць ця, то так слідкує за мною; все чогось домагаїць ця — дає, страмить. І він міні так надоїв, що я уже ні знав, що робить: тіко очі заплющиш, ні спїш задрімать, тут зараз же і дід Олексій являїць ця. Ї став казать людям, що його робить, що покійний дід спокою ні дає? — Міні старі люди параяли одправить напихиду. Я подав на проскомедію скільки раз, а далі одиразив напихиду і с тих пір як руками одняло. Приснив ся раз і вже ні сирдитий, а веселий і ласкавий і більше ні снів ся.

Записав од П. К. Тимошенка, слоб. Типанка, Валуїського повіту. П. Тарасевський.

596. Дядько не дає спокою.

Димид Киричок нєраз хвалив ся, як йому покійний дядько Грицько ні давав спокою. Був я, каже, з ним ні в ладах. Ми з ним раз дуже полаялись, я разок його іще по вуху тьовнув. З тих пір він на мене дуже був сирдитий так, що ми з ним коли зустрічались, так здоров один другому ні казали і ніколи слова ніхто з нас ні промовив при зустрічі. Умер дядько Грицько. Я ні пішов до його в хату попрощаць ця. Випили його в церкву, я і туди ні пішов, та вже коли поввели на кладовище, так я для одводу очей, щоб ні балакали про мене люди, пішов проводить покійника до могили. І грїх мої душі, нєрид тим, як опускаєть його в могилу, я теж з ним ні попрощав ся, душа ні налягла до його підходить. Після смерти я ні одного разу його ні помилав. Так він,

бувало, у сні приходе і ганяїць ця за мною з палкою. А раз як запопав, як почав дупцювать кестуром, так я на сиді вирвав ся, та давай кричати. Жівка почула та ловк під бік, я і проснув ся. На ранок я на силу підняв ся, все боліло, ниначе в ступі побував. Роскавав я про це сябриці, старі бабі Улянї. Вона пораяла міні помянуть покійника. Позвав я попа і всіх духовних, одслужили вони панихиду. Зібрав я поминки, покликав людей, помянули, як слідує бути. С тих пір пристало мене бізпокоють. А коли пачинає сниця ця, так я мирщі подаю на проскомедію і покійник утихне. Тепер я ви одному совітував і совітаю буду, щоб покійник поминали і що страшений гріх тому, хто з покійниками ни прощаїць ця, бо ужерши на тім світі усіх гріхів ни прощають, коли з ними хто ни попрошаїць ця. Мертві душі коли захочуть, щоб їх поминати, так вони подають вістку чиріз сон.

Зап. від Д. Каричка, с. Тишанка, Валуйського повіту, Вороніж. губ. П. Тарасевський.

597. Мерлець під плотом.

Ішли ми раз з родичами від баби з гостини до дому. Приходимо зі сльозий чирис греблю, бачимо на ниреді щось білого, цілком білого, високого. Приблизиймо сьї бливши, дивимо сьї, то йдет цілком подібний до умрлого: віг стіп аж до голови йдет білий, високі до трох локот, али витко було, що той умрлий почув нас голос і звирнув з дорози, притаїв сьї, нирухомий став під пліт за пітлюру. Ми йнго минули і пішли ду дому.

Зап. у вересни, 1904 р. в Журові від агента „Дністра“ Стаха Беркія, І. Савицький.

598. Мерлець розмовляє з сином.

Вмер тато. Поховали его, а его хлопниц служив при скарбі. І йшов пізнав поров зі скарбу. Али йде своїов вулицив, здиває на правіи боці якогось мирлого; приглядає се добри, а то его тато. В білх штапах, в шапці, звичайно, як то люди рускі се ховають, хлопни. Пізнав свого тата, настрашив се. став тей стоїт. А тато до него кажи: Ти чо се боїш? Ни бій се мене! Чо так пізно йдеш, сину, з роботи?

— Ну бо, кажи, мусївим роботу робити, яку там казали. А ви, тату, де йдете?

— Йду, сину, до мамі і до теби і до татого молотшого! Тей зараз шев.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзавові, Тербовельського пов., 1903 р., О. Дервянка.

599. Формаль ходить до коний.

Мав хлоп полошні конї, піби формаль. І віс він в зимі гній. Як вдарили в затоки сани на вибою і той хлоп вдарив се головов і забив

се. Поховали его. Досить так вже було в літі, вже були садівники в саді, шов той чоловік, що вмер, бис сад і зобачив его садівник, того мирлого, і пізнав его, що то за еден, бо го дужн добри знав, як жив ще. Тодн зачнв тікати, а той мирлий прийшов до своїх коний і там стояв. І також добачили его формалі, що то за едев і він постояв, постояв коло своїх коний і пішов собі.

Зап. від Яндруха Стеція, в Будзапові, Тереховельського пов.. 1903, О. Деревинка.

600. Мерлець пуджає коні на цвинтари.

Чоловік ві ціў з дрўгим чоловіком... вігнаў коні пасти на цвингар і зачыйн коні фуркотіти... Зачыйн фуркотіти і зачыйли сі дивіти у дрўгий бік. Тогдн вони глїннули, поливили сі, а то чоловік стоїт мертвий на гробі ў шийці, ў сорочці і ў портках... Коні як рўшили, то тікали аж до ліса до Днїстра і ни могли їх стрїмати.

Зап. в липпн, 1910, від Тимка Воробця з Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

601. Мерлець іде дорогою і минає.

И раз возиў свої шє ў Колінках тай пізнєвєко то булò, повечє-рінн, тай їдем зноў. Аж тут коло села, під селом тут йн кириїцьн, але тут так ясно — дўже місцьє сьвітїў тої нòчн. Тут дївим сі, коло кириїці шєє сі біліє. Ми кажем: То ужє бўде двїна, коли берє якіс вòду ужє на дїнну. Ожє ми їдем від нєму, а він іде прòтїў нас. Ожє прихòлит він від нас так сáмо як мертвєц, в шийці, в сорочці — по землі сі кїгне так. як маїн бўти. І він нас як поминїў, то так бикї йшли живò, якòн батогòм гнаў, і зáраз зачыйли фукїгн. І тогдн ми собі батàкаєм — мòжеє пілїхали піў гòвий — тай тогдн собі балàкайим: „Ти анáєш, шо то за одєн пішòў, такий гнї мертвєц?“ — „Ая“ — кáу — таї мертвєц“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева. пов. Городевка.

602. Мерлець іде наперед живого.

Іду я раз пізно з села до дому попри цвинтарь. Іду і дивю си, з трунарні шьòє вїшло у такім білім убранє, ек свїг. Іде, вїшло на дорогу тай стало. Дивит си на мене, а я на него. Але я шнн ни буў так близько. Стаў я, стало й ўно. Гадаю собі, може ўно ме так до ранку стояти! Рувнїў я їгн, а ўно й собі наперед мене іде. Стаў я тай дужаю: Най ўно собі піде! — а ўно зноў і собі стало. Іду я, іде ўно. Але я ўжє не ставаў, ішоў, ішоў, а ўно ўсе наўперед мене, аж прийшло

до гроба, де буў ксьондз похований — тай лиш сн там запало у яму. Я прожинуў, перешрестиў сн тай пішоў до дому.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянці, Снятинського пов., від Гаврила Сандуляка.

603. Мерлець гримає у стіл і лізе на ліжко.

Булам у Ёлєви Дзёрнякóвой, бо і ўмер чоловік і пєні одної осени, вона менє заклїкала, що сї сама бояла. Ми одного вєчера до пізна шїли, вітак польгїалим. Чўєм, а то шнос так у скїў грїєне ў хатї... Потóму чўєм, а оно ўжє лізе на постїль, постїль зачїїта трїщїти... ми сї зльїкали, новакривїалим сї з головóў. Потóму балакаєм одна до дрўгой: „Бўдем уставїти, дивїти сї, мóже що бўдем вїдїти“. — Поў-ставалим, лївили сї, мїсіць сьвїтит у хатї так, гей у дїишу — шїчó не вїтко.

Зап. в жовтні, 1910, від Марїї Бєлей з Далєшева, пов. Городенка, І. Волоши́нський.

604. Мерлець стріляє.

Вмер Саверко Волявовський, рибак і стрілець віт пєів. Поховали єго. Єдного разу по єго смьрти пішли на рибу. Цалий день так лапали рибу, в вєчїр поросходили сє, а Ѓреськови Москаликoви і Кубови Потоцкому випадала туди коло него дорога. Куба пішов вперет, а той сє лишив з заду. Слухає, такий крик і вирнув сє, що то є. Приближє сє, а то Ѓресько Москалик стоїт на мїсци там, де го лишив, дужи побитий. Кличи до него: Ѓреську, чо ти стоїш? — Той сє до него ни вобиває і ни годин їти. Той дивит сє, що ни жарти, взєв го до дому, притєгнув. Тогди Ѓресько сн вїддїхнув і рєсповїдає, що Сиверко Воляновський стрї-лев в него і було багато пєів і бив го. Тогди той Ѓресько Москалик вїтхорував шосє двї недїли.

Зап. від Яндруха Стєцїя, в Будзановї, Терєбовельського пов., 1903, О. Дерєвянка.

605. Мерлець біжить за парубком.

Прийшóўєм с пóлє і зобачїўєм пєред вікнами нїбіщика Андрия Горонцє так, як буў похований, ще навїть за мнóў бїг. Я напудїў сї, тїєм утїк до хатї.

Зап. в червнї, 1910, від Семєна Луцїка з Далєшева, пов. Городенка, І. Волоши́нський.

606. Мерлець ловить чоловіка.

Пішли ми рас ў суботу до павьскоїї каплички на цвинтарї квіток нарвати. Перємазьїу йа черєс штахєти назад, а за парунками й слїд азєтих; чогос сї напудили й поўтыкали. Дивїльу сї на цвинтарь, а то

є поза йакогогс гробу стаїє труп, такий білий, аш сїїаїє. Та такі стаї тай за мної. Йа даї драпака, а він ше борше. Забіг йа до Семєна Квасївчука, а дух шчєс, бо він білше льудий йак єдного парас не чїїаїє.

Зап. в листи 1906, від Івана Йворського в Кўлачківцях, Колодїйського пов. Осип Йворський.

607. Як парубок умер через страха.

За Львовом сїи так врубїло: вмерла жїнка, називали ї чпривницив. Тай худїла по смерти кїлька члє: али парубки сїи звовили на вю. І туди їден так гуворит: О ю, кажи, стара горбульи їде! І вавїв, кїпув палицїв за нев, аж ї пу тїх калїгах вдарив, вїби по пугах, палицїв. І як ю приїшов до дому відтам і ю в дома нїчо ни вогєрив, ю заїїмїв. А другий парубок, то той пувїв, шо їм сїи стало так, жи їдного вратували, а другий в тїм вмер. Али тому, жи ї вдарив, то вогн повбїртало, наперед повбїртало і голову обїрнуло так, жи висок був на пїред, то на нотїлїцю. Так го покрївило.

Зап. у падоїстї, 1905 р., в Вороцовї, Городецького пов., від Марїї Штойко Ів. Савїнький.

608. Наймит стереже вмерлого ґазду.

Буї їнден ґазда; як вмер, то казаї, аби коло него наймит вартуваї три ночї в дома і на цвїптарї. І їнїзу за то заплатїї великі гроші, шо він сам хотїї і абиїе даї. І вітак сїи журїї наймит: Як я їнїго буду вартувати, як я сїи бою? А мушу стеречи, бож вавїї за тоє плату. — Пішої сїи до ксьондза радити, шо с тим робити. Ксьонда їнїму даї сьвиченої креїди і кропило. Каже: Як увїїдеш до хати, абиє креїдої переписаї від дверїї аж до сеї стїни стелеї. І на другїм боїї сїидиш; али абиє ни сїдаї по тїм боїї, де він лижит. І абиє сїдїї так палу піч. — Він сїдит, люди сїи поросходїли, лише ті, шо в хатї, али спїи. — І він сїдит. А той вавїї мїрлїї, устаї тай каже: Ходи, будем сїи бороти. — А той каже: Коли я не хочу! Тай так кропилом бїї по чолї. І лєдво сїи сїєкаї, шо він сїи від него відчїнїї. І тогди лїг той мїрлєц, як курї запїяли. І так бес три ночї. А вітак мусїї на цвїптар їти. І звої сїи пішої радити до ксьондза. Ксьонда вавїї, даї їнїму таку паку. І каже: Там поставиш ту паку коло гробу і в ту паку сїидиш. І абиє описаї тої креїдої ту паку, то нїхто до тебе не приступит. — А так дес коло девїнтої години злі духи таке, нїїм не було рахуби, відковали яму і вавїли, з того ґазди цїлком шкіру обдерли. А той наймит сїи лїваї. Тай тогди як обдерли шкіру і законали яму, зачили сїи дужи дерти над тої шкірої. Той собі, а той собі — тай тота шкіра впала до паки, де тої наймит сїдїї. І тим часєм курї заїї-

яли і злі духи сьм розлетіли. Другої ночі пішоў звоў, а той вілазит вітти тай каже: Віддай мені ту шкіру, шо ти відібраў від злих духіў. Бо вони би взьили, буў би злий дух убраў сьм в мою шкіру і буў би так, як я, ходиў і пуджиў би людий. — Той віддаў му шкіру і вже більше не йшоў на варту.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

609. Дяк і мерлець.

То було в Мальчицях; був дід, вмер, а дяк чьпав савтиру і хлопн були ту на хаті. Як сьм мирлій зачьв рушынги, а дяк гет до подушок сувов сьм, втьиков. Теї потім як сьм другий раз порушыв мирлий, а хлопн ті зараз на двір повтікали, но сьм дяк зіставив в хаті. Теї потім як сьм ше третій рас сїрьис, а дяк ше сї далі носунув, ше далі втік. Потім мирлій впов, а дяк втік, теї далі ни знаю, шо сьм стало.

Зап. у падолиеті, 1905 р. в Вороцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

610. Мерлець перестрашив дяка.

А йи́ел дяк роска́зуваў, шо йи́го ко́льи́га дькуваў ў го́рах, шо го заклікала Гўцу́лка чи́тати псалти́ру. І я чи́таў, а нова́ шос там собі ла́годила до пе́чі і на́решті дес пішла до сусі́ди, а сусі́да так заўдалі́, я́ко́н до Дубо́к. Я чи́таю сам, читаю, аж на́решті кива́йи сї тої умерлі́й і такі устае́... а я да́лі с хати́. Загля́ну́єм че́рез ві́кно с стра́зу, шо він упа́ў на зе́млю лпце́м до землі́. Я с стра́ху не верну́ў сї. лиш уті́кийм аж до дру́гого сусі́ди. І живі́ той чолові́к ше три не́дїли, але пі́чо не упові́даў — осла́блений до тро́х не́дїль умер. І бі́льше у́же ни устава́ў. Я самі́й ві́гак с перестра́ху відле́жиў.

Зап. в серпни, 1910, від Ан. Трачука з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

611. Утеча перед мерцем.

Помер в Укалові яритник сам і над ним чьтав дячок псалтирь, а бабн слухали, пакн поснули. От він чьтає-читає, шось у його волоса дьбом піднімаї ця. А діло було так уже в північ. Собачка й лжкала на припічку малюсїнька та як загарчить, а той мертвець на неї пальцем і махаїть. Вона дужче ричать, він на неї дужче махаїть. Дячок як гляпе, а той мертвець уже піднімаї ця. Дячок із хати, мертвець за ним. Тут і баби як почувли, давять одра одну і собі іс хати бігти, та на порозі як попадали усі кучою! Дячок у ліс, яритник за ним слідом бігти. Дячок баче, шо беда, зараз за дуб заскочив. Той мертвець тоді не понав за дячком та як понав дуб (думав, шо дячка вловив), та там і остав ся на тому дубі. Дячок чьрис три днї й снібі вмер — приляківсь.

Борисовська волость. Валуй. пов., Воронїж. губ.

612. Як баба хотіла задушити дячка.

А то там іще у одному місті така штука була. Умерла баба, а та баба та мабуть була яритниця. От пішов до неї псалтирь чигать дячок, і дочитав ся він до пізна так, що була північ уже. От він бросив читать і пішов до дому та тільки став у себе уже дома закурювать, а вона із серця хотіла задушити його. От слуха він, а воно шльопа мимо хати так, як віджидь і прямо до дверей. У його і волося дубом стало: упустив і цигарку з рук. От воно як дійшло до двирей та як дивнуло разів три за питшо, аж хата затрусилась, тоді і пошльопало назад. А воно бач його ни пустили анголи у хату: стояли на двирях; а як би ни було анголів, а попустив Бог його у хату, так воноб розтирзалоо його.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воровіж. губ.

613. Як дяк убив теля.

Помер був побирижвик в йіднім силі — ни знаю вже, де то було. Тай побирижничка пішла до сила по дяка, шоби йшов псалтиру читати. Дяк првійшов з псалтиром, а вона пішла до коршми за горівком. А его в хаті підперла, шоби ни втік і засьвітिला каганец. Дяк читав, читав теї здрімало му сї. теї заснув. Пробудив сї, — сьвітло згасло, шось чалапає по хаті; теї настрашив сї, виліз зза скринї, хтів фтікати, до двирей, двері підперті. А тия присунуло до него теї дуц его по колінах, а він ше гірши настрашив сї. Теї помалецько, помалецько, коло неца до постилі треба шукати якоїсь оборони; виайшов магільницю. Теля другий раз приїзало теї знов его штурк, а той талав магільницям теї забив. Сам настрашив сї, ни знає, шо забив, чи жирця, чи шо. Шукає за сїрником, знайшов сїрник, дивит сї, мирлец лижит там, де лижав, а пасеред хати тия. А то він тия забив. Взяв, затагнув тия під носьніть, а сам стоїт, бо нима більши сьвітла теї чикає або тої баби, або до рая.

Приходить баба теї кличе: А ви є реєнт? — Той сї ни вобзиває. А він ви вобзиває сї, хочи, шоби вона сї троха настрашила. Та другий раз клич, той знов сї ни вобзиває. А та в плач: Де ж ви сї, реєнт, поділи, куда ви фтікцл, та ж я хату була підперла? — А тому сї сьмішно зробило теї вобізвав сї, кажи: Я є, є. — Приходить до хати, нарихтувала каганец, принесла фляшку горівки, в дяка аж дух фетує. Теї понали сп горівки, а за тия навіть віц ни агадує. Вже докінчив псалтиря. хтів рано йти до дому, а вона кажи: Чикайтп, реєнт, я пуцу тия лятко до корови, видю корову, спражу вам ше молока. — До теляті, а тия ниживе. Ай, кажи, шо єму сї стало? — Що ж, кажи, пішло за

господаром. — Пішла до корови, спражила молока, той напив сї, посу-
нув до дому.

Зап. у Магдалівці, Скалатського пов., від Захарка Глущки П. Стадник.

614. Як піп налякав ся баби.

Як Стодола був ксьонц туткпй, пішов собі на вечирки, на spacer. Тей ішов пізнов поров лесь коло водивайцетої годни, тей го настрашило: Шло шось с цвиитару. Тей він до него вітновів: *Wszelki duch Pana Boga chwali!*

Воно єму бітловіло: Я тибе ви чінаю — ти собі йлеш, то йди. — А він як се настрашив, то стояв с нів годни — ни міх се допукати до брами, жиби му втворив. Відлежнв зо дві неділі. — Потому сказав, що го настрашило, що йшла жінка, вбрана в раптуху, мала ноги зави-
пинні. Потому люди приповідали, що була в Вирбівці тої самої ночі і давала дитнї ццки.

Зап. від вуйни, в Будзанові, Тереховельського пов., 1903, О. Деревянна.

615. Небіщик ломить ковбасу.

Досив чоловік все маў такий звичай, що на штіри чьисти коўбасу розломит і клаў по кавалков. А вітак як умёр, ўсе казали, що він хóдит; а ўна не вірила, бо не ригіла віколі. Як ужé він умёр, вони́ та́кже злагодили і ноставили цілу коўбасу ў вечір ў субóту великодну. Устають рано, збирають сї йти до цёркви, ливий сї, а коўбасу розлуїна-
так, як він клаў, — па штіри кавалки розлупиў і склаў так, як скла-
даў, як жиў. І по тїм аж вона знала, що хóдит.

Зап. в лютім, 1911, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошівський.

616. Як мерлець уставав.

Ўмер буў Митра Тавасьїїшиного дьиді. Йа тоди ше парубчиў. Пішли ми на лубок. А лубки сиравляили тоди неаби-йакі. Дес коло піў-
ночнн днєнмо сї, а небіщик підносит сї. Люди поровбігали сї, а нїкавійші пачтрили, що сї с небіщиком стави. Али він роздивиў сї, шо нїкого ў хатї нїма, таї назад льг.

Зап. в серпні, 1904, від Николая Павлюка в Кулачківцях, Коломийського пов.
Осич Іворський.

617. Небіщик приходить накривати жінку.

Дїд ходили до мами умерлії (вони́ мали́ якóсє поку́ти трóхи — зам.
Варвари Трачу́к). Льгали вони́ спати, а вони́ все прийдúт, їх обмацают,
обмацают, таї накріют, таї піу́г. Ненї ка́жут: „Кобі́ я чу́ла, то́ я би́
сї́ їх спитáла, чо́го вони́ хоті́ї“. Дрúгої́ нóчи зноў при́йшли і ма́цали

пéню, потóму досьгали ще й ма́му на піч. Але нéньи не чу́ли, лишé ўсе ма́ма чу́ли, але не пита́ли сї, бо сї боя́ли. Вонї у се́реду ўме́рли, ў пийти́нцу їх хова́ли, а ў субóту у ве́чір при́йшли, та́й утвори́ли две́рі у дво́х хата́х: ў одно́ї до́ньки і ў дру́гої. Ма́ма зачы́ли зе́млю до по́ро́га доха́щувати, а две́рі ўтвори́ли сї.

Зап. в жовтні, 1910, від Марії Белей із Даленєва, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

618. Мерлець ходить до своєї жінки.

Або такі у Михáльчи чолові́к, як уме́р, та́й поховáли, та́й прихóдїў до жінки і так з не́й бала́каў, як живїй. І так і парадї́ли, що ма́є робі́ти, абї ўже не йшо́ў. Кизáли ї, абї ўсе́ла, попереверта́ла подушкї, абї там кла́ла, де во́ги, та́й абї ле́гала голо́вóв там, де но́ги, і абї по́пїтши́ала скрі́зь по́пелом по зе́млі і по́під ко́мни. І абї сорóчку переверв́ула і па віворóть ўбра́ла. І вона́ так зроби́ла. А він віта́к при́йшоў ще, та́й ка́же: „Хто тебе́ так на, се нара́диў?“ — Усе́ў віта́к, потрі́скаў по ха́ті, уза́лоствї сї, та́й ка́же: „Ўже́ я тут бі́льше не бóду“. — Та́й бі́льше не првхóдиў.

Зап. І. Волошинський в червні, 1910, від І. Лозовського з Колінов, пов. Городенка.

619. Пан у садї.

Шла баба з дівчи́вов в сат пільцувати́ я́пка. Дивят сє́, які́сь сидит нап на крі́слі під грушкóв. Тодї ка́жи до дівчани́: Хтось є́ в я́пках. Чика́й, зара́ будем ла́пали. — Прихóдет бли́нши, при́гледают сє́, пізна́ли мирло́го на́на. Тодї настра́шили сє́ і за́чили вті́кати.

Зап. від Индру́ха Сте́нїя в Буда́нові, Теребовельського пов., 1903. О. Деревя́нка.

620. Мерлець показуєть ся сусїдови.

До мене по́сходили́ си одного́ ве́чіра сусї́ди. Балакали́ ми, балакали́ та́й далі́ на горі́ўку скла́даты́ си. Дали́м по кі́лькана́цїть гре́йцарів та́й я та́ки пішо́ў за горі́ўкоў. То́ було́ уже́ у са́му опівні́ч. Іду́ я, іду́ і прихóжу до коршми́. Ледви́м добу́диў си́ Жи́да з бебехі́ў. Взе́ў си́ око́ горі́ўки та́й вертаю́ си́ до до́му. До коршми́ ішо́ў си́ за доро́гоў, а відти́ў, дума́ю собі́, пі́ду по́над по́тік сте́жками́. Іду́ я, іду́, аж дивю́ си́, а Гнат О́стафї́йчук бли́жит си́ д' ми́ні. А ми́ єго́ та́ки того́ дня поховали́. Я́ шьи́ у него́ у ха́кі бу́ў та́й добре́ пізнаю́, бо мі́сїць на дво́рі сві́тит, є́к у днї́ну. Але́ є́к го хова́ли та́ дали́ ми́ні та́к, як і дру́гим лю́дям по́дайни́к. Траба́ було́ за єго́ ду́шу до ў́півно́чи зго́ворити́ пєть О́чінаш і Богоро́лице. Але́ по́сходили́ си́ до мене́ сусї́ди та́й я забу́ў сво́є відмови́ти. Траба́ було́ мо́лити си́ до ў́півно́чи, бо то́ї поча́ ду́шья прихóдят пити́ во́лу і ї́сти кола́ч, шьо́ за не́ї ко́клали́ там, де ў́на спї́ла, є́к

мертвець лижєў на лаві. Душэа хочі, шьобн разом попоісти тай віпнн воду і ітн вже па тот світ та забрати ті молитвн, шьо за цю віговорили, абн мала з чим стати перед Богом. Стаў я тай думаю. Думаю, шьо робитн; але паде мн на гадку, такі тут на дорозі зьмовннн молитвн, бо Гнат можн мнне задупннн. Упадаю на коліна тай гаворю петь Очі-паш і Богороднцн. Я лиш віговориў, днвю сн, а то покоїнннк ек вн зашумннн вербамн тай полетів право до неба. Я однако такі стою дубом тай не можу сн з місця рушнннн зо страхн. Але йкос прнхожу до дому, ўхожу ў хату, але не можу заговорннн. Днві сн людн на мене і ндї, шьо я перенужнннн. Кажуть: Іле, шьо тобі, Дух світннн з тобоў і з памн! — Жннка уздрїла, шьо шос нн доброго, поцїгла за образ, вітїгла відтнвї свїчене вїле тай підкурнла мене: „Шьнзай від него, маро, на моря, на скалн, на пушї, де курн не допївають, а нсн не догаўкуют. Дух світннн з тобоў, чоловіче“. А я аж тогдн заговориў і ўповїдаю, шьо мене перенуднў Гнат Остафїйчук тот, шьо я у него буў на похоронї. От там над потоком зднбаў мене тай стаў, а я не маў шьо робнннн тай ндннннн упаў на коліна тай віговориў за єго душэу молитвн, а вн аж тогдн шьнз. Я ледвн прнйшоў д' хакї тай ўже цей горїўкн не хочу. І такі ўже її нїхто не ннў. абн шьн нас була та горїўка потїгла, шьо і мертвецн пернйшоў. Ту горїўку вїнеслн у тот раз у таке місце, де нїхто не заходнт (дес у бзнновннн корч, абн її нїхто не перестуннў, бо бн ўмер). Віт цего разу не ходнў я вже до коршннн за горїўкоў ў онїўночн.

То місце і вербу, де мене переходнў Гнат, і до тевер назнвають Гнатовоў вербоў, бо коло нї переходнў Гнат Ілюк. Від тогдн ўже нїхто не нднў помершого Гната.

Зап. Ос. Мнхалецькнн в Тростянцн, Снятнн. пов. від Іаї Федорїнчука.

621. Перемїнн мерця.

Одногo разу нїгнав господар ковї пасти на цнвнтар, а сам лннг сватн на грїб і спнт. Алн ось тут щось стогннт і кажн: Встань, чоловічн, бо мннї дужн кншко!

Ігн, а то що за бїца!? Встайн, днвнт сн, а з гробу встайн щось бїлн таке, як протнрало і йдн на дорогу і зачнло плакати: Ой гїгошкн мої, гїгошкн! — і нїшло далї. А той хлоп як став на тім місцн і вн жїг сн рушннн, алн ту днвн сн, внртайн тото бїлн протнрало назад на цнвнтар. Той хлоп хочн вкїкнути, алн нн можн, так як бн го що прекунало до знмлї, ан тото протнрало зннсло сн в гору і сн протнло на хрест, а той чоловік с страху умлївайн, а рушннн сн нн гондн. А тото протнрало як повїяло вїтром, то аж днрнва сн гцулн до знмлї. Днвнт сн той хлоп, а з того протнрала зробн сн хлоп таїй внлїкн, як дїрево внсокн, а с того хлопн зробнла сн свїчка

і стала на гріб і засьвітїла сьм, а потому як згасла таїї щезло фсьо. Огжи той хлоп снмїїнтав сьм троха, йде з цвїнтару, а на дорозї стоїт хрест і кажи до того хлопа: Чоловічи, їди до дому і моли сьм! — А той хлоп кажи: Тфу, то що за біда? — А хрест шиз. А хлоп їде далї, али дивит сьм. Йде чорпї хлоп і дзелєвккаїи і зачив снїати вогньом, а тожу хлопови аш шипка злазїїи з голови с страху, аж двома руками тримайїи і зайшов щїсливо ду дому.

Зап. у серпни 1904 р. від Андрїя Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван Савицький.

622. Майстер мерлець.

Ішов чиледник від мамї до майстра. Ішов коло косьцьола. Дивит сь, хтось їде. Гадав сь, шо то віт сповїди їде, бо то було в виликїїї піст, і став робити цїгара, бо хтїв просити сьрїника. Тимчасом зачїкав, дивит сь, а то їде мирлець, єго майстїр: Він був в гнїві з ним і видвернув сь в прогнїву сторону від него. Так тимчасом він єго пізнав, жи то є мирлець і зачав втїкати до дому.

Зап. від Пшечїчки Гринька в Будзавові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревняка.

623. Кушнїр і мерлець.

Одного разу посходили сь кушнєрі до цеху і там забавляїи сь. Як розходили сь вже до дому і оден вїлїїшов в свою сторону. Ішов попри кїриницю і дивит сь, а то мирлець. І він с того страху зачав втїкати і кричати: Гвавт! — Тимчасом тїї зачали за ним бічи, шо є, а він шїц, тїлько чим скорши втїкав і кричав далї. Як го злїпїли, питали го сь, шо є. І вїв сь ни мїг вїдїзвати зо страху. Ни балакав цїлий тїждєнь.

Зап. від Кобїльїника Дмитра в Будзавові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревняка.

624. Тїсні черевики.

Один чоловік пісїя смєрти до дїтей ходив. Ого як їде по вулицї та під вікно і підходе до шевця: „На шо ти мнїї тїсні чиривки пошив? — І до дому їде, зайде і вїльтїль зайде та все промовля: „На шо ти мнїї тїсні чиривки пошив“. — Так він ходив шо ночї, аж поки ни прибілїв його осиковнїч кїлком.

Борисовська волость, Валуї. пов., Воровїж. губ.

625. Пригода з мерцем.

Йїден швец ходїў, де по сьм вїявїў мерлець; браў конїто і роботу, входїў до хати, зговорїў оченаш, вїтак розбїрає конїто і робит коло мїрцьїи. Так він робїў бис цїлий рік. Али йїден рас каўт на-

рубки: Ми йиму так зробим, що він не буде ніде ходи́ти. — І каже: Возьмім йидного парупка, поста́ймо на лаву так, як умерцѣи. І тогди ййго закликати. — І він тогди прийшо́у, зговори́у очеваш, розібра́у собі коши́то, і робит. Парупки сиділи на лаві і дещо балакали, тай каже: Ходім, будем йти до дому. — Вішли вони на двір, тай ка́у́т: Він сѣи кренко напудит; зачикаймо, він зарас віде той парубок. — І він уста́у і каже: Ти чо тутка сидиш? — А швец узѣи́у і молотком у голову. — Тоті чекают на дворі, той не віходить. Вони сѣи дивют чирис вікио, а він лиш поспиві́у той, шо лиші́у сѣи. А швец йиднако робит. І тогди віходить до хати, тай ка́у́т: „Мой, не встаєш? — Вони до него серут сѣи, а він виживий. І той, шо поради́у, ма́у великий гарешт.

Зап. у Костільниках. Буч. пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

626. Небіщик Капустіний.

Я служі́у у Кирлиба́бі тай бу́ло нас два слуги, я до цѣпі́у наймі́у си тай я то́й цѣпи пас, а дру́гий кіньми хлѣ́б носі́у. Так тот, шо хлѣ́б носі́у, то сказа́у газді́: „Пусти́т живі́“ — ка́же — „цѣго, абі́ я пригна́у маржі́ну на осі́льницю“. — Жене́мо ми ту маржі́ну у но́чі, а ви́и витѣ́к узѣи́у тай сказа́у: „Тут“ — ка́же — „Капу́стіного убі́ти“. — Чѣ́лові́к си зва́у Капу́стіний. Ми йшли так пото́ком, а ви́и ишо́у тай так лі́сом го́йка́у тай кричѣи́у, аш сѣ́мно бу́ло. . И я узѣи́у і то́му ка́жу: „Ми обі́гім си, пичѣ́о то́му ни ка́жім у но́чі, абі́ нам си ни причува́ло“. — Прийшло́ си, а то за́рас та́кі заговори́ло. А я ка́жу: „Ни ка́жі нічѣ́о, ні́чна годі́йна, а мѣ́сьниц пові́и“ — ка́жу. Йик зачѣи́у кричѣи́га, го́йка́ти лі́сами, — аж сум.. І до́ти ишо́у и кричѣи́у лі́сами, до́кі́у ми ви́и прийшли́ до то́го газді́ до ха́ти и ви́и у ўодно́ кричѣи́у у лі́сах. А то́й мій то-ва́риш узѣи́у тай ка́же: „До́бре ви́и мені́ ка́зали, не говори́ти ў но́чі за Капу́стіного!“

Зап. Ів. Волошинський н серпни, 1911, від Филипа Чолана з Рості́к, пов. Ви́шняця.

627. Мерлець при патрулі.

Фель бу́у ві́гом, а я застѣ́пником і ми прийшли́ на патро́лю за пси. Призо́лим пе́ред Миха́йла Вороби́чи воро́га тай тих сї́ два зіста́ло, а я наперѣ́д прі́мкну́у сї́. Прийшо́у до ворі́г, старахкоті́у бу́ком, а те́ стоі́т хлои́ у шѣ́ипці́ ко́ло ворі́т. Я тогди́ від ворі́т: „Ох-йой!“ — на бі́к, а то́ти ста́ли оба́: „Шо то́бі́ та́ке?“ — „Ади́“ — кау́ — „Мі́хайло стоі́т мертвѣи́ — рахува́ти!“ — Пото́му як я сї́ ольи́к, то я ві́так три дни́ хо́ліу́ дві́гати сї́, ци́ пра́ўда. А при́ ті́м він на́гле ўме́р і я сто́я́у при ко́місії́, як го́ розбѣ́рали і я сї́ то́го бу́у ольи́к — рахува́ти“.

Зап. в падоливті, 1910 р., від Савки Кру́ца із Далеше́ва, пов. Городе́нка, Ів. Во-лошинський.

628. Жид на окопі.

Іду я собі до Будзанова с Тудорова в почп; то було літнов поров. Приходжу мжи ліся, дивю се, стоїт Жит на вокопі. В шабасові шапці, в довгі бунді, нітперезаний і стоїт собі на вокопі. Дивю се, хтось стоїт на вокопі, вже се тішу, — буду мав с ким йти до дому. Приходжу до Жиди, кажу: Dobry wieczór! раз і другий раз — Жит се ни вобзиває. Приходжу такої до него, кличу: Ходїт, йдети можи до Будзанова? — Жит се ліц ни вобзиває, но стоїт. Я тогди дивю се, жи то він жививе шось, теї в погв. Ам потому нагадавни ся, жи там абуй забили Жиди. Тому Жит стояв.

Зап. від Индруха Стеція в Будзанові, Теревовельського пов., 1903 р., О. Дервянка.

629. Колядники і мертвий Жид.

Шли дівчата коледувати. Коледували по господарях, піби по като-ліках. А Жидівочка коло того католика сиділа в сусїстві і кличи Жидівочка: Чуєш, чуєш, ходи сюди коледувати миві, я тобі шось за тое дам!

І тії дівчата послушали, бо були молодї теї дурні, зачили коледувати; виколедували, повінчували. Тоди Жидіветко винисло колач за коледу і пішло собі до хати. Аж парас Жит десь се коло тих дігнї а'явив (а тому Жидіветкови тато вмер). Вони се настрашили, де се коло нїх Жит вазєв, мрлий Жит. Зачили тікати, а той Жит за ними. Бігли тії дівчата до дому зо страхи, а той Жит прийшов в вікно, став і стоїт. Діти се настрашували, зачили казати: Мамо, подивїт се, шось се дивит в вікно! І стара се придивила, шо то ни є Жит, но є мрлий жидівський. Потому зачила се питати дітїй, шо то є. Вони зачили воповідати, що вони коледували в Жиди, то він за ними біх віт с'амої тої хати.

Зап. від вуйни Польки Стенїй в Будзанові, Теревовельського пов., О. Дервянка.

630. Подвійний погріб.

Штифана Тирского похували, йак Бох приказаў. Али третойї двини впртайут сї ў вечыр савалники с польї стешкоў черес цвпитарь й ўчули, йак Тирский ў йамі грпмаў. Зарас сбігль сьї льуди, відкопали небішчика й занесли йїго жінцы до дому. Другого двїи ксьондз ше раз мусьїў ховати труни, запичьтав грїб й Тирский по другім запичьтавху до пивнї тихо лїжит ў змилци.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцах, Коломийського повіта, 1900 р. Осип Яворський.

631. Кіл — небощинам.

Оце говорять, в Галпчиному відьма вїрала. ни скоро вмерла: стялїну зривали, тоді вона і вмерла. А вмерла, довго ходила почу до

дітей. Та так от прийде почу і варить їм і корме їх і обмиває, а як півні закривають, так і піде онять. А мужик еслі услише, ни озивай ся, а еслі озвець ця — так вона його розорве. Ну, він, говорять, слуха-слуха тай к священику піде, скаже: „Шо ж їй робить?“ — Так одривають та осиковим колком прибивають. Так як стануть прибивать, так вона аж заривить. Тодї вже парвстане ходить. Це вже давньенько було. От і ваш покойний дедушка, отиць Олександр, одну жєниццу яритницю прибивав осиковим кілком: так кров по тому кілку так і цвиркнула.

Борисовська вол., Валуй, пов. Воронїж. губ.

632. Мерці.

Они покааують ся або зараз по смерти, або „виходї а гробїї у чїтверь па стайстри (Страстий Четвер перед Великоднем. Люди гале тогда лісу від обїстя (браму), а мерці приходї грїтя си і просє мило-стинї“. А що то великий піст, коли люди ще лиш приготавлиють ся до Великодня, тому милостиню дають аж па Великдень рано.

Зап. від Стефана Глушки в Тростянці, Снятинського пов., Ос. Михай-лецький.

633. Мерці на прогульці.

Вийшов мій брат на двір і видїв, що їде три мирці і напирид них псучок. Він се настрашив і втік до хати. Тогда став в вікні, дивит се, що то аа єдні їдут. Пізнав, що за єдні. Тогда пішли вони собі в місто. А він віц, но в вікні стояв і дивив се, ек вони будут анов повиртали. І так само повиртали с тим і пішли в цвинтар.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Терєбовельського пов., 1903, О. Деревянка.

634. Небіщики приходять закурити.

Мої небіщик дїйдї казали, що їх дїйї ше росказували їм, що по-чували раз ў полі ў далєкім — ў сївоквяти почували, а того чьїсу два гази померло ў селї було, і вони аачьїї палїта, а ти небіщики при-ходьї обá від них, поакўрювали собі люльки кодо вогаю... А ўони сї дўжи бўли настрашили, як їх уздрїли, а ўони кажут: „Ни бїйги сї нас, Юрку тай ти Штифáни, шо ми прийшли, бо ми такў покўгу мáйїи“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка із Далешева, пов. Городенка.

635. Мерці ходять на пущенє.

То було перєд великим пўшївїм пáшїи... Тай лиш мв польгáли спáтя, чўїїи, а то шєс дудїт: дўду, дўду, дўду... Вітáк льбїды ві-хóдьї, обїйшли до кола хáги, тай не було пічó; а то бўли ўмерїї.

Зап. в жовтїи, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

636. Що дають мерцям на пущенє.

Мертеї приходьн на велике пущіньн. Сьвітло горїт, кладє сї у мишійку студенцї тай... Вовї, кáжут так люде, що вовї приходьн тай їдїн.

Зап. в жовтні. 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

637. Мерці співають на цвинтари.

Я шьп служив при веську. І ми стояли ў одним селї. Шкадрова улашїў у одного Жида, шьо винаймаў стайню на кові. Таки недалеко малиємо касарню у другого Жида. І ходилиємо на варту до магазину порошу. Тай говорили їдні, шьо там стояли на вартї, шьо там шьос нужїє у опїўночи. А магазин бїў так тут, а цвинтарь грохи далше, лиш через дорогу. Говорили та говорили. Але я кїлко стояў на вартї, а нїколи не стояў ў опїўночи тай не дуже віриў, бо чого то люди не говорї. Аж раз припала ї на мене черга ў опїўночи їти на варту. Прихожу я на варту, завїў нас канраль, ми абїзували си, тай хожу наўкруг пультера. Аж почерез чьис чую, шьос співає на цвинтари. Я дивю си, а то шьос біле їдию, друге, третє. Ходит того почерез цвинтарь та співає, ек ксьондзи. Справили си рїдом, тай ближут си шьо раз блáше д' мнї, а я засторонїў, стаў тай дивю си, шьо з цего має бути. Пішло те ў одвїм їлїдї до їдного гроба, поставало з кагїлницями тай відираўлеют. Я аж тогди нагадаў собі, шьо менї не вїлно стояти на вартї на їднім пляцу. беру тай зноў хожу наўкруг пультера. Ек я відвернуў си до цвинтаря плечима, то здає ми си, шьо їни їдут за мноў, а я таки деревїю. Здає си, шьо чьїка лиш на їднім волоску держит си на голові. Я відвернуў си лицем до цвинтаря, а то ўже нїкого нема, лиш відгомїн від співу котят си по цвинтарнім саду.

Зап. Ос. Михайленський в Тростянци, Снятинського пов. від Павла Федорука.

638. Як річи пересували ся.

Служили ми в Матиховї в ксьондза, а той ксьондз має тата. А ксьондза жїнка ни хтіла того ксьондзового тата тримати при собі. І завїз їйго фірман до колїї тай він поїхав до другого сина, того ксьондза брата. Іно приїхав, зарас захорував і написав лист назад ду того ксьондза, жи дужи він хорий. І поїхав ксьондз, відвідав свого тата, правда, ту він хорий, старий тато їго. І той ксьондз там довго ни був, вирнув сиї назад, а зарас за ним той тато вмер. І приїшов тальфов, жи юш тато пїбощик. А зіставив свїї річи ще той тато в свого сина в ксьондза в Матиховї.

На сьвітїй вечир їмосьць з ксьондзом сїла в покою при столї, а слуги в кухнї, то крісло присеуло сиї аж до стола. Потїм сиї шафа

утворюла. і тими річима перкидало там, книжками і потім за шафи книжку кинуло на стіл і перекинуло листками. І тугди їмосьць вкліла до слугів до кухні, а їмосьць стали куло стола і задумали сьм.

Зап. у падолисті, 1904 р., в Воронові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

639. Мерлець упоминаєть ся за довг.

Єдеп хлоп купив конє в коноводника, старого. Дав му нетку, а за містєц дисетку має дати. Так той Жит вмер, а дисетку той хлоп єму ви дав. Йде той хлоп рас в ночи коло водинайцятї годиви.

— Чуєш, Івани, дай тую дисетку моєм дїтьом — так той мирлий сє вобизває.

Той обіцяв дати. Дві видїли минуло і хлоп дисетки ни дав. Тогди йде в ночи той хлоп пивий. Жит кажи: Івани, де ти їдши?

— Ти паршивий, Жиди, я твоєм конєм їду!

— Чуєш, Івани, як ни віддаш тої дисетки, то зара тебе возьмў с коріним!

Жит як потріє патлами і зачили Івана молотити і єго конє і хлопа забили. — Вже конєц.

Зап. від Андруха Степїи. в Будзанові, Тереховельського пов., 1903, О. Деревянка.

640. Мертвий довжник.

Цирковий сторож Ольховик Васька уже нескільки років сторожує. Він з роду ни живив ся і скупий-прискупий. Харчив ся він більше по людях, або у економії на кухні. Все жалувания і окремні доходи він складав, нікуди ни тратив дарма і олниї копійки. Один молодий чоловік, служачий тутеший, кажиєс училиє той, шо од чахотки умер, нивадовго до смерти йому на шось понадобилось гроший. Він провюхав, шо у сторожа Васьки є багато гроший. Він пішов до його і позичив у його по вексью 300 рублів гроший. Пожив він шось ни довго, скоро після того умер. Васька тоді сам ни свій, пропали його гроші. Так він з досади пішов о півночі на могилу мертвиця править з його свої гроші. Став на могилу і давай кричать: Оддай гроші, сякий такий, лає його всякими словами. І так він цілий тиждень ходив на могилу покійного должника, все правив долг. Кричить там, лаєць ня, страчить його: Давай гроші, як тобі ни стидно, ни гріх? Узять узав, а отдавать ни хочиш. — Прийшов він до дому з кладовища. Тїко роздїг ся, лїг, потушив огонь і ни свів задрімать, коли дивить ця, іде той самий мертвець, з якого він правив долг. Мертвець був у вьєому білому. Підійшов до постелі, як схватив Ваську за патли, як почав його колотить і добре таки його поколошматив. Підняв ся Ваєя у ранці, все болить, все равно, як у ступі

побув. Сібірний дідок ни боязкий був, ни зовсім злякався; хоч і боліло все, а всеж таки намірявся у ночі піти на могилу з кочиргою побить миртвиця, як шо вилізе з могили. І іще було в його в мислі нас...ть на могилу. Діло було під неділю, служили в церкві вечерню. Опісля вечерні, коли уже повиходили з церкви всі люди і духовні пішли, Василь остався сам у церкві. Взяв мітелку і почав підмітати. Ні з сього, ні з того, ни видно було хто, свиснуло сторожа по уху, схватило його за шиворот і ну тасувати. Аж на воздух його підкидало та на під бросало і причитує: Знай, знай, як з мертвих гроші требувати та лаять їх скверними словами! Так воно його так уходило, шо він на силу доліз у сторожку. Після того він довго прохварав і все з сныками ходив. З того часу він більше уже ни ходив на могилу і другим закаував, щоб ни правили з миртвиців громиш.

Зап. від М. Хайлової, с. Шибекіно, Вілгородського повіту, Курської губ. П. Тарасевський.

641. Як відданиця викрутила ся від мерця.

Була собі дівка, тай хотіла віддати ся, але дуже вібирала, шо хотіла богача великого так, шо собі єї зогидили і ніхто єї не хотів брати. Раз у опівночі чує вона: хтос чукає у вікно тай просит ся до хати; а вона взяла тай пустила, а то був опир. Тай каже опир до неї: А ти пішла би зо мнов? — А вона каже: Я не знаю куда. — Ходи, сїдай на коня. — А вона хоче, не хоче, тай берут, тай ідут обоє. А вона не знала, шо то опир. Ідут, ідут, а він каже: Місяць сьвітит, опир їде, ти не боїш ся, дівко?

Я си не бою, бо я з тобою! — відповідає вона і знов ідут. А вона взяла з дому звій полотна. Їдут вони на гріб, а він каже: Огут ми маєм газдувати, але йди уперед ти. — А вона каже: Не! йди ти, бо я, каже, тут ше не була, я не знаю у сїм домі. Іди ти уперед. — Він іде уперед, а вона каже: На тобі отсей кінець полотна, аби ти не гадав, шо я не йду за тобов. — Тай поволепьки суне за ним полотно, розвиває, а все поволи, аби вістарчило, заків когут не заціє, бо би ї опир узяв. Тай вже коли лиш досотує, а він каже: Та йдеш? — Та йду, йду, — тай у той раз когут заціяв, тай яма си заспала, а вона си перехристила тай прийшла до дому, то застала ще сьвітло, шо догоряло.

Зап. від Горуци Орчук у Раранчу. Чернов. пов. О. Рая.

642. Вмерлий коханок.

Любїу парбок діўку тай вмер. Віттак місяць настаў, він приїхаў свим конем: Збирай сьи, поїдем. Їдут, — чикай! Я забула, возьму си звій полотна. Узвїла. Їдут. Місяць сьвітит. Він і сьи штайн: Чи боїш

сья, моя мила? — Не бою сь, бож с тобою. А вона гадає, що він живий. Приходьт коло пшитару — розкрита яма. Він каже: Йди, лїзь в ту ямку. — Вона сь зльикла. Нь, кажи, ти лїзь, я тї дам перше полотно. — Влїз, та му дала полотно, він розвиває, а вона фтїкає. Али стояла хатка на поли. Розвинула полотно, він сь дивит, полотно йи, її нима — тай далї за неў. Вона сь обгльинула, тай борше до тої хати, а тах онир лїжит на лаві. Вона беўх на ніч. Він до хати, а той з лави і бют сь. До опівночи сь билн; когут занїяў, с того мазь сь розльила, а той на лаву. Дятого мусьн бутн все при мерлїм, бо другий прибігне.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Грєця Кузи М. Капїй.

643. Мерлець хапає коханку.

То єдна дївчина закохала се дужи с парунком. А єго віддали до жомпер і він там в жомнерах вмер. А вона нїц, іно за ним жалувала, жалувала. Приходьт до неї жибруща баба теї кажи: Чо ти, шиньонку, така шумна?

— Є що ви минї, бабуню, порадиш?

— А хтош ти, шиньонку, порадиш, як ни я? Таж я тобї найлїпши порадижу. Бош то я всьо розумїю, бо я вже штара жїнка!

— Ай, бабуню, якбист минї порадили, то я би вам ни знати що дала.

— Воновїч минї, шиньонку, що то є.

— Та то я се захохала с тим Гаврилєм, а він пішов до жомпер, зні чутки за ним нима.

Як баба то вслухала: Чикай, шиньонку, приїде. Будеш вечир шидїла в вікнї, він приїди до тебн на кони, абнє му подала руку, абнє се ж ним жввтала.

Як зачпала баба шептати: Як жнє — привнєсї і як вмер — привнєсї.

Сїла дївчина в вікно. Дєсь коло водинайцєтої годниї приїхав Гаврило на кони, вона з великої радосїн подала му руку, тої як ї сфатив на конє. пігнав з нев, хто знає де — до пинїшого днє нима ї.

Зап. від мамн, в Будзановї, Терєбовельського пов., 1903. О. Дерєвянка.

644. Мерлець забирає жінку на своє гздівство.

Жила собі жїнка, та чоловік умер тай почав до неї ходити. Вона злякалась, та вже пізно, припустила до себе. Їден раз приходить він і каже: Іди зо мною, Голяно чи там Христиво. — Вона дурна і каже: „А тож піду“. — На другу ніч приїзжає такий гарний фїйтєн, а в него такі ковї гарячі, що так і скачуть. „Іди, бери своє добро! — каже мрець. — Пішла, набрала всього і скатєркїв, і рушникїв і полотно

і всякої всячини. Сіла вона, як дернуть коні, як полетить... Ідуть вови, ідуть і приїхали до єго ями". „Ну, каже, голубко, лізь в яму, а я буду подавати тобі працю". — „Ні, мій миленький, лізь ти, а я буду подавати". — Бачить вона, що це не жарт, таї думає, якби вікати. От подала вона і рушники і скатерки і думає: Дам я єму звій полотна; ідеє ківець дам їму, а звій покладу над ямою, він буде сотати звій, а я тим часом вічу. — А звій довгий, та довгий. Зробила вона так таї хода. Біжить, біжить. Аж бачит лїс який і там хатка. Звійшла вона туд, таї заохолула; бачить, на лавці лежить мрець і коло него свіча горить. Страшно її, але не хочи ся понастиє н руки того мерця, шо сотає звій. Вбігла вона на піч і сидить. А той мрець в ямі сотав, сотав полотно, але висотав усе, таї каже: „Голяно, а подавай ще". — Не чути. Він іше крикнув, потім виліз із ями, та як побачив, шо її нема, розсердився та за нею. І він прибіг до тої хатки. Чує Голяна, шо слухає її чоловік, таї сидить аї жива, аї мертва. Коли бачить, встає мрець, шо лежав на лавці, та до того, шо на дворі. Бюдь ця вони, ідеє каже: „Це моя дівка", а другий: „Брешеш, бо це моя". — Бились вони, бились, доки півні не заснівали, а тоді вони трах таї розсипались.

Зі збірки Д. Щербаківського.

645. Земля викидає мерця.

Буў оден такий чоловік, шо як опхóдьп доўко́ла цéркви с проне-сїюў, то він не хокіў ніколи іті, лиш стояў ко́ло двéрїй. Потім, як він умёр, єго все землі́й віки́дала на ве́рха з дере́нцем. Єго все при́копу-вали па́ру раз і все землі́й віки́дала і віта́к вже бу́ло дере́вище на ве́рха. І ку́ри сусі́дні віморзали там я́зку і пёсли сї піт тм дере́вищем і ко́ж-днї сї бо́яў я́йці ті бра́ти, бо с під ме́ртво́го ко́жднї сї бо́яў. Аж по́кіў так одво́го ра́зу посходи́ли сї на ве́чернї́ці па́рубкі і ді́ўки. Там буў бага́цкїй син пиде́н на тнх ве́чирнї́цнх і пидпа́ лїўка бу́ла лу́жи бі́сна. А той бага́цкїй син сї з не́ї посми́шкуваў і каза́ў — а то так сї дїяло о два́наці́ті годїні́ по ўні́юночи — каза́ў: „А́к ти пиде́ш, озме́ш то́ті я́йці та́пе́р о пі́юночи, то відда́ш сї за ме́не". — Так сї з ве́ї посми́шкуваў. І вона за́рас сп ві́мовила при сьві́тках і пішла до ди́рвї́ці і зачі́ла бра́ти я́йці. І покї́м той уста́ў з ди́рвї́ці і учі́вїў і сї за ші́ю — той ме́ртвїй і ка́же і: „Ти не бі́й сї ме́не пі́ц, бо я, як ше жи́ў на сьві́ті, то ві́ди не хоті́ў обі́йти цéркву до́кола, то́му ме́не землі́й віки́дає на ве́рх". — Ка́е: „Ти то́го сї пі́ц не бі́й, забері́ я́йці і до́кола цéркви обнесі́ ме́не". — По́тім вона́ я́йці забра́ла і обнесла є́го три́ ра́зи до́кола цéркви і він від не́ї зник і не зна́ти де він сї ді́ў і шо. По́тім она́ ті я́йці приве́сла і ті сї лу́же заллвува́ли на ве́чирнї́цнх, шо бу́ла ў́раз з нї́ми і пята́п і сї, як вона́ ті я́йці діста́ла, а вона́ їм роска́зувала,

як то було. Другої днини вона пішла с тїмн сьвігками і с тїм богацьким парубком і пообзирати, що яєц нежа і деревїще не застїп, лиш сї земля засїнула так, як від разу поховано і потїм він ї мусїў узїйти за жїнку. Віп казїў на спас, а вона сї вімовила при сьвігках.

Зап. Ів. Волошинський, в жовтні, 1910 р., від А. Ірещука з Ісакова, пов. Голороденка.

646. Як дївка зняла шапку з мерця.

В їдній хатї сиравели вечерниці. Приїшли хлопці, парубки і дївки. А ті вечерниці були у бїдної баби, жи не мала нікого, тільки дві дївки. Зложили сї хлопці на горівку. Але ніхто не хотїв ніти, бо була вже пізна піч. А молодша дївка баби каже: Чекайте, я зараз піду. — І взяла фляшку, гроші і побїгла. Як ішла до корчми, то нічого не видїла, а як йшла с корчми, то йшла коло фігури. Подивила сї вона в бїк їд фігури, а коло неї стоїт бїлий хлоп. І шапку мав на голові. Хопила вона єму шапку і набїгла до дому. А то був вмерлий. Припосїть горівку і шапку в руках і каже: Видите, хлопці, ви гадали, що мене напїдите, а я з котрогось з вас ще ї шапку зняла. — Отже ви сї здумїли, що то сї зробило, бо ви с хати нїде не виходили. Ані сї кївали. Бє дванацїта година; приходїт в хату вмерлий і каже: Дївко, заложи мї шапку так, як ємї зняла. — Хлопці і дївки зацїли сї всї радити, що с тїм робити. Вєсли, і врадили сї так, жи вона ввнесла шапку перед хату на кїв. Кажут: Вів приїде тай сї возьме. Але він не брав. І другої ночі знов приїшов. Знов каже так, як першим разом. Але хлопці пішли сї радити до ксендза. Забрали хорогви і так йшли, як мертвих ховают. І пішли під ту саму фігуру, аби дївка заложила шапку на того хлопа. Ксендз відправив, а дївка заклала шапку на хлопа. Вів ї лише дотулив сї, а вона впала на землю мертва.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов. в липнї, 1906, від Митра Гавриляка В. Левинський.

647. Дївка та опир.

Индвого разу ішла дїўка на вичирїїці; але так ї віпала дорога їти попри цєркву. Іде вона, а на брамі стоїт парубок у шїпці; а вона лапнула ту шїпку тай полєкіла на вечирїїці. Тай берє тай показує ту шїпку, кає: „Аїї, стоїў якїс парубок у шїпці, а я узїїла тай ухопила з него ту шїпку“. — А та шїпка була з вінком. Але ту низзагодї прилїтає опирь до вікна тай кліче тутї дїўку, аби му вінесла шїпку. Вона сї бояга вівести тай віспїла другици, ци парубком, ци дїўкоў; той ни хотїў брати, хотїў, аби вона сама вінесла. Тай так він дровичї сї, аж покїў когїт не запїїў. Вона їмїу ни віносила, запїїў когїт, а він щєз.

Тай уже рано прийшла вона с тих вечерниць до дому, зачинає г'яйцєви тай нєни розкажувати, шо здоймїла з опира шьїпкы тай ни знати, шо робити; опирь не хоче від других браги, а вона боїт сї йнїу дати. Але старий нїц не робит, лиш іде до ксьондза раїти сї, шо би тому робити. Ксьондз кажи так: „Най вона прийде до сповіди, най сї вісповідає і най сї“ — каже — „зберє на смерть, зробити ї трўнву і запакувати ї ў трўнву і взїти с цєркви процесїю і шьїпкы покласти на трўнву і будєм ї нести так на цвїнтар. гнї ховаги“. — Тай той ї дьїдї так зробїў. Пішла вона, вісповідала сї, ўбраїа сї на смерть, тай зробили й деревїще, залїла у деревїще, забїли, взїли процесїю, несут ховаги. А шьїпка на дивїщи несє сї. Занєсли на цвїнтар, бұры, як сї звїяла і шьїпка дес сї дїла, нїхїо не знає де, і дїўку рознєсло.

Зап. в грудни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Далєшева, пов. Городенка І. Волошинський.

648. Піп ховає мерцеву шапку.

То було у одної удовицї. Сходили си туди до тої хати на вечерниї. А та удовицї сидїла коло цвїнтарі так, шо скоро треба було нести воду, то треба було переходити через цвїнтар.

Одного вечера зговорили си парубки, шо хто піде у 12 годивї по воду через той цвїнтар, то ми єму дамо хокь бочку пива, хокь 5 корон. — А гїўка, такі хатна, каже: „Давайте миї, я піду. — Вляяла она воду з коноўки гет і пішла і принесла воду і нічо ї си ни стало. На другий вечер прийшли парубки зноў, але уже мали зигарок і каже оден: Скоро би хто тинер пішоў по воду, але у 12 годинї, то має дванацет корон. — І та гїўка зноў пішла. Взєла она коноўку і пішла на цвїнтар, а за хвилю вернула си без коновок і привєзла шєнку. Каже: Іду я, а то якєс сивий чоловік у сивї шєнцї иде проти мєни. Я зі страху кпнула коноўки тай руки отак (показує), а то чоловік зник, лиш шєнка лишила си миї у руках. — Трегого вечерї уже не було ні дївок, ні парубкїў, бо мали страх від тої шєнки, а то шєс ходит по під вікна, і голосит, аби ова вернула шєнку. Она дуже си смудила. На другий день пішла она до пона, аби порадиў, шо робити. А ксьондз (ксьондзи усюди однакі), каже він: Дай менї 10 лєвїў, то я ту шєнку так ноховаю, єк мирцє. — Дала она. На другий день пішоў він з процесїюў так, єк по кіло. Увїйшоў у хату, а шєнка стоїт на лавици. Каже він: Но, хто ту шєнку узєў, най ї нисє аж до ямн. — Узєла та гїўка шєнку і так, єк с кілом, ударила три рази у хатний порїг. Як ударила третий раз до порога у сїнех, то у тїй мїнутї зникла, шо не було ні ї, ні шєнки.

Тай не знати, де то си дїло.

Зап. від Михайла Рошки в Карлові, Снятин. пов. 1911 р. А. Овищук.

649. Мерлець хапає дівчину.

Ішли ночу дівчата на вечприці; дорога туди лажала, як є мимо кристянського кладовища. Дойшли вони до кладовища, їм стало моторошно, всіх отороп узяв, волосє так у гору і полізло. Всі порішили було вирнути ся до дому, бо показалось їм дуже страшно проходити мимо кладовища. А одна була сміла дівчина, нічого їй боялась. Стала підбивать останніх дівчат: Ех ви, мокрі кури! Чого ви боїтесь, шо вас вовк ізїсть, чи шо? Ни бійтесь, мертвий ни встане, ходіть! — крикнула на-стойчиво сміла дівчина. Дівчата трохи ободрились, хоч не хотя, а все таки пішли.

Надійшли вони, як є, на супроти середини кладовища, дивлять ся, на одні могилі біля криста сидить мертвець у білій одежі і на голові білий калпачок. Всі дівчата так і похолонули, хотіли тікати у розспину, хто куди попаде. А одчаянна дівчина їх остановила: Куди ви, дурні, біжете? Підждіть, це хлопці хочуть нас полякати. Я знаю, хто це... Це Ягор Лимішка. Підждіть, я побіжу, з його калпачок зніму. — Вона ни довго думавши, побігла туди і житю мимолетом схватила з його калпачок і вирнулась упеть до подруг і тоді вже всі вмісті побігли на вичиринці.

Прибігли на вичиринці, бросили ту шапочку, почали сміять ся, шутить; дальші більше і забули про того мртвиця. Коли трохи згодож чують, стука шось у ставву. Вони спитали, хто там. А воно одвіча: Давайте мою шапку! — Всі дівчата пирлякались, припишкли і сонуть, одна з другою пиріглядають ся. Вони ни хотіли тут обаввать ся, думают сибі: Постука і одстане. А воно одно стука і стука. Памі матка ни знала, в чім діло, хоть і сибі вмісті з дівчатами ошоломила, а чого, сама ни знала. А далі насмілилась і каже дівчатам: Ну, чогож ви замовкли, яку там ви шапку брали? Оддайте, чогож воно буде нас бізпокоять? — Кой які обізвались: Та ми її ни трогали, то Галька взяла. — Ну та все равно, хтоб там ни взяв, оддайте. Галько, оддай! — крикнула павіматка. — Галька хоч і сміла була, а в душі в неї похолонуло, виносить за двір шапочку побоялась: Одецула вікио і викинула шапочку на улицю. А мертвець ни бере шапочки і од вікиа ни йде, одно потребує: Давайте міві шапочку. Я ни возьму, каже, поки сами надівите міні на голову. Хто взяв, той ппхай сам виїде і надіне міні на голову.

Тут всі стали гнать Гальку: Іди, надінь йому калпак; коли зняла, так тепер же і надівай сама, а то чириз тебе і нам нима покою. Іди, проведи його, а то все равно силою випхним тебе на двір. — Гальці хоч і ни хотілось виходити та треба йти... Вона дуже боялась, так у мороз всю і бросило, душа в пятки вступила і вся трусилась, инначе од лихорадки. Пирікристилась вона разів з три і пішла. Тіко випшла

за ворота, взяла той калначок і хотіла надіть його мертвецеві на голову, а він схватив її і полить на кладовище. І вже вона більше не вирталась, пропала дівчина біз ністи. Тенер ніхто не ходє почу мимо того кладовища.

Зап. від Пріськи Чиривикової, с Шибєкино, Білгородського повіту, П. Тарасєвський.

650. Страх перед замерзлим чоловіком.

На перший сьвіт-вечір пішоў до Чернилиці за своїми справуками Панько і він буў чоловік дужо побоживий, цілий день постоў, пішоў на́тщи, не хотіў вічо їсти. Ішоў с Чернилиці, мигіть сї звіяла з морозом і унаў і замерз. Потому третій день віт росновіў, посідали на кові, їздили по полю шукати за ним. І не вайшлим єго. Аж ва Новий Рік пішоў Василь Волошук до Чернилиці і недалєко стэшкі палібав лю́цкі рўки. І прибіг сула до села, ми сї забавийли тут у сусіди і зачыў ўповідати, шо там і там находіў під снігом рўкі. Я потому бórше запы́г коні і взьвівм йигó і другого чоловіка і далі по́хаў. При́хавім там, де він, зачы́вм опкидати сніг кóло нёго. Якім роскннуў нóги ў самперёл, потому роскрівім твар і стало мині чос осоружво. Потому якім зачыў брати, а він примёрз до землі, а я лонатоў по́цит крїжі; він злапаў за нóги, я за гóлову і кнцулим на сáни. І наколім йигó кнчуў, так ківьми гальóпім лекіў. Наколі ми з'їхали з горі, з Дубок фіра вїїхала, хтіли нам не да́ги йигó. Кáжут, шо загра́вчипий, то не годіт сї пускати. Потомул привёзли до дому, лю́ди сї збігли, всі звáли, шо то Панько́.

Зап. в жовтні, 1910, від Ф. Луцика із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

651. Жовнір ночує коло мерця.

А був, знаєте, жовнір старий. Ішов з войська через ліси в ночи тай зблудив. Не знає, куди би йти. Але дивит сї: так далеко-далеко сьвітло горит. — Я, каже, йду на боже їзє, йду на то сьвітло. — Прийшов там. Приходить до тої хати, нема вікого, лише вмерлец лежит на лавици. І нема нікого, лиш пес лежит н ногах. І той вийшов. І клєк, як звичайно, помолив сє Богу, тай устає, тай собі сів на столец коло вмерлого. Але ту голодєш. Ай всюди поотварєво було. Горівка стоїт на столі. Винив собі єдну, винив другу. Та пішов по хаті, поноїв і тоди сїпнт цалу ніч. А в ночи так коло дванацїтої годиви вмерлец спущєє нóги на долину. А пес ніби то гарчит, аби не вставав. Той устав. І почєв з ним говорити. — Коли ти сї, каже, не бояв до мене повернути, то й нічо ти сї не стане, можєш сїдїти, аж мене не спрєчут, нічо ти сї не стане, аї голова не заболит. — Той сїдит, молит сї Богу до ранє. — І, каже, шо де відєш, то будєш мати щїстє. І, каже, я тобі дам вілє:

Що схочеш, то дістанеш, будеш коло себе носити. Від того ти сі нічо не стане. — Каже єден: Повернідзели на погріб отець, мати. Приїхали ховати тай лишили самого. А ту Пан Біг дав душу, жи коло нього пльнує, жи він сам не є. Потому, як поховали тіло, і був великий бал. Балювали сі. Він був з лісничим. Таже тоди коло жовнере дуже асптували. — Тв, каже, остапеш, не підеш піде. Оженвш сі і будеш паном. Він остав. Оженвш сі. Панував потому, панє, панував! По панцьки жив.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., від Курія в липні, 1906 р. В. Левинський.

652. Як бідак прийшов до маєтку.

Був боїач виликий, мав майиток, а ни мав жадної фамільїї. Та ни мав, по йидного кума. І так завши до нього казав: „Кумє, йак ти міньї то зробиш, що йа твї буду просити, то йа тобі весьой майиток завйшу, йак ти міньї то виповиш, що йа тобі буду казати, али мусиш міньї сьї пітисвати. Йак йа умру, живієсь ти коло мене обидві почи сьїдів, а третю ніч на цвинтари таїжи. — Тей той так зробив. Пітисав му сьї, той приходит до дому, ну, тай повілаи живьці. Тай кажи: Жінко, будем маи тпер майиток від вашого кума. Али ти мусиє зо мнов так само сьїдїти. Жінка ту вобіцьїла, жо піде. Али той кум зарас ни задовго вмер, так він мусьїв йти до нього на ніч. Так він просит своїй, жоби вова з ним пішла, али де? Вова кажи: Ти йак хочиш, то йди, али йа ни піду. Так теи рат ни їат, тай пішов сам.

Так він сидит коло нього, натуральни йак льуди коло вмершого сьїдїут коло дванайцїнтойї і далї, тей го потім всеї повітходили, зоставили самого. Али він своїу обїтїнцїу мусит випелвити. Так він сидит, тей сьї молит, тей просит Бога, жоби му Памбіх допомїх випелвити обїтїнцїу. Али вмерлий підносит голову:

— Чи ти, куми, йи?

— А йа... йи...

— Ну-ну... сиди... добрє.

А він піт страхом Бога чикайи, жоби йиє сьї скоро день зробив. Щасїтьї божї, жим відбив цїлу ніч; алиш бо ще двї. Тей приходит, кажи до жінки: — А диви сьї, нічого ми сьї ни стало, а ти зі мнов ни хтыла йти. Али чень підеши хопь на другу ніч? — Али де бим вішла? Можиш си йти. — Так приходит вечір, чоловік жївки просит, али де? Нима мови в тім. Так само було і на другу ніч. Той жиш, хвала Богу, вже двї почи пирибув, али трета ніч гврка. Га, відбув сьї рано погріи кума. Так теи кум стурбований, йак то третю ніч ще пирибути на цвинтари. Так іде той кум до ксьїндза, — радит сьї, що він майї с тим робити. Він повів йижу, ксьїонц, на тойї: А ти приходив сьї до мене радити, йакис майиток брав? — І той йиго так порадиє, вопкронив йиго

сввчепов водов і дав йому сввчепової ґрипи і казав му йти на цвинтар пидалеко його гробу і три рази коло зроби́ти і там в спри́дний сиді́ти. — Натуральни, той так зробив. Наресьці сидят собі там у тім кутку, али духи приходит, вигиґають тїло з гробу теґ мордують. А його так просит, жиби він ви́йшов з за тойї крити, али він ни́чого, по сьї мо-лит, Бога просит. Наресьці йому злота дали йидну купку, али він ни́чого — другу, третю, али він ни́чого.

Наресьці теґ кум йакось сьї вирвав віт тях зли-духів, тай упав коло нього за ґрипу. Той допіру до нього: Бі' запласть ти, куми, бі' запласть ти, жос ми с пекла ви́бавив, бос видів, шо сьї з мойим тїлом дьїдало; то так бу́ли мойу ду́шу ростарґали. То так кум твуй майиток той. Ти щасливий і йа щасливий. Али той майиток йа зробив тїлько, жо йа льудий ошукував. Али тибе паноминау, бис і других паноминав, жобис сьї пи́гли на чуже ни лакоми́в. Буть здоров, куми. Теґ пішов до гробу.

Зап. від Броня Бабіч, Львів, О. Деревянка.

653. Небіщик гостить брата.

А яритники тож ходять глуної ночі і їдять дітей. Де попаде у колесці, як ни похресте яка баба колески, так вони забирають дітей тих і їдять. Чириз те должні люди кожного вечира, як лягають спать, христить вікна, двері і вирхи у пічі і грубі. У бабів кой 'дв случаї ця, шо хтось краде дітей. Ого саме ж і вони їх крадуть. Один чоловік розказував, шо він чужакував у місті з братом, так його брата у Крим заховали, на шляху. А брат його та був яритник. От той чоловік чириз скільки время поїхав унять на Крим за сілю і довилось йому глуної ночі їхать по тому шляху. Ог диви ця: устав із могили його брат і так ласкаво з ним поздоровкав ся, приґлаша його вечерять: „Може ти, братуха, голодний, так ходім на хутір, повнечеряїм“. — Цей чоловік ни совсім злякав ся, пішов із братом. А він повів його до одного баґача, посадив за стіл, витяг із нечі разної разности і поставив пирид своїм братом: „Їж, скїлко вгодно“, каже умерший брат цьому, а сам тоді никнув до колески, аж пільзя узять: похрестива колеска. Та тоді і каже: „Ну тибі, брат, розжив ся повечерять, а сам хоч і голодний буду. Певидь же ти тут, а я піду скрізь по слободі; може де розживусь“. С тим він побіґав довгенько, а таки ни вдалось схватить дитини. То вікна прихристині, то колески. С тим і прийшов так до цього та тоді і каже: „Ну, брат, повнечеряв, так ходім на місто“. — С тим і пішли до биків, а ті хазяїва даже і ни знали, чи у їх хто був, чи не. Прийшли вони до волів, тоді той покойник попрощав ся з ним братом і поліз у могилу,

а цей поїхав по своїй дорозі. І він, той покойник, приказав ще і поклоп дітям і жіпцї.

Борисов волость, Валуї. пов., Воропїж. губ.

654. Танець у небіщика.

Буў такий дурний і мудрий браті. Дурний як умпраў, то казаў розумному: „Брате, як будеш сьп живнў, то абис мене на вісільн кликаў. І я прийду до тебе. — Якуратньи сьп живнў, пішоў просити на цвинтар. Гріб сьп втвориў. Ну, брате, ходи на вісільн, бо я сьп жевю. — А той брат йго каже: „Ходи, тичисом в мене сьп забаўляють. — Той го привіў, таке музики грают. А того молодого взяла охота, каже: „Не звати, як би я пішоў в тавец? — А той брат каже: „Проси того діда сивого, то вів ты позволи. — Якуратньи той му позволиў. Вишоў йиден тавец: Ей, брате, я би ше раз пішоў в тавец. — Вішоў той тавец: Ей, брате, я би ше пішоў! — Проси зноў того старого. — Пішоў! І як вішоў, каже: Ходи, брате, там дес коровінчуки чикают. Як я пішоў суди, то сьп смеркало. Гаї, гаї, збирай сьп. — Зібрали сьп, віхось на пляц, а то вже цвинтар не той. Мурава сьп посьсітала; уходит до сна, ходит, сило ни тото. Зачиў сьп допитувати, кажут, шо ніхто ни затьиміў, жеби було вісільн, али йи молода, доўго дівочит, бо дес молодий пішоў. — Потому пішоў до ксьондза, вже не той. Зачиў дочитувати си, а він 500 літ гуляў. Взлнў сьлюб і сн росспаш ва сїм сьвітї. Лиш порох сьп росспаў.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Олекси Климчука М. Капій.

655. Мөрлець на весілю

Быўо двох паріпкіў п барз они сьп любіли, та йак гўасны братьа. И раз сьп напїли тай йиден другому гварят: „Йак бы ты сьп перше жєннў, то жебы с мїа на весільа клікаў“. — А другий гас так сьамо повїдат: „Йак бы ты сьп жєннў, то жебы ты мене клікаў“. — И узвалп так акўрат, же мўсит того быти. Але стало сьп так, што йиден гмер, а другий сьп жєннў. Йуж сьп весільа маўо кінчїти, а тот сьп вдогадаў о тым, же они так тогды [гоўды — „хоц-йак ту гварїят, йак сьп кому вїрве“] так зробїли п такү мали бесїду, жебы йиден другого на весільа клікаў. И пішоў тот, што сьп жєннў, пішоў на тємет и напросто на його грїб. И крїчит ва ньбо: „Мій товаришу, фетан и под до мїа на весільа, бо йа тьз маў кликати“. — А тот му повїдат, гмєрлий: „Йа йуж їду, бо йа йуж сьпм рокиў покўтуїу за тоту застїўу, што мы так оба зробїли“. — И пішоў з ним ва весільа. И тот, што сьп жєннў, ўаднї го обшавўаў, даў му палўїкы, так што маў, йак на весільу.

И тот му то́гды гва́рит, тот, што быў гме́рлыі: „Одвез-же мѣа, о́ткаль йис мѣа п вѣаў“. — И йіут и прихóдѣат г йііныі хы́жи, п тот гме́рлыі гва́рит (бо там быўо ты́ж вѣсы́льѣ ў тыі хы́жи): „Вѣдиш, ў тыі хы́жи йіет вѣсы́льѣа, а ты йіак быўо-с мѣа не клікаў до се́бе на вѣсы́льѣа, то йіа быўо п сам пішоў та быўо-м вѣлі́кой бі́ды ти на́рòбѣў. А те́пер ту йіет вѣсы́льѣа ў ті хы́жи, то йіак за́йду, то йішче бі́льшой на́рòбѣу. Бо ту йіет дў́же мѣхіў не́повѣ́зѣныіх (а то быіи лѣ́де на вѣсы́льѣу дў́же, што по́лыгаіи, а на́це́рі ани нийа́ку мо́літву не гва́рылі, — то тыіх, ко́тры бы́ли, што на́це́рі не гва́рыти, то за́ў мѣ́жѣи не́повѣ́зѣныіа)“. — И тот пішоў ў сво́йу сторо́ву, а тог пішоў зас ў сво́́у, и так сѣа ро́зышлі. — Йіуж да́ле не бу́де, ко́нѣц.

Розповів господар Андрій Докля в Бортнім, 30 липня, 1900, зап. О. Роздольський.

656. Кавалер перебираєть ся за мерця і жадає гроший.

Росповідаў Буркоўскій, що як мали росп्रा́ву ў Коло́мії, то бу́ло слі́цтво. По́ме́р чоло́вік і лиши́ла сї є́го жінка. Отже́ш як вона́ сї лиши́ла, та́й ма́ла гро́ший шòс ші́ри до пї́ить ті́сїч рі́нських, бо він буў в Аме́риці. Отже́ж вона́ ма́ла кавалі́ра, ще вона́ сї з ним зна́та, як він ще жиў піві́шник. Те́пер той кавалі́р ходіў до не́ї і за́у, що є́ ў не́ї гро́ші. Отже́ж прихóдит до не́ї ў но́чі і за́чинає́ ї́ стра́шити. Насампе́ред лі́браў со́бі кію́ч від ха́ги, прихóдѣат ў но́чі і розмѣ́кає́ і фурт гово́рит до не́ї, що́сї вона́ да́ла гро́ші є́му́. Але він сї так перебраў, як жер́твѣц: шы́пка, сорóчка... — то вѣлі́кой стра́х буў, як увійшоў у но́чі. Отже́ж так ходіў кі́лька вѣ́черіў і ўсе́ ї́ пудѣў, абї́ як діста́ги гро́ші від не́ї. Аж на́рѣ́штї вòва́ пішла́ до ві́та, да́ла зна́ги ві́тови, а там на то́й час буў жа́ндар у ві́та. Отже́ж за́чыли сї насмѣ́вати з не́ї, а вона́ за́чыла пла́кати, що та́кі жер́тві́й гро́ші гу́нцвот хо́че. Отже́ж жа́ндар то́гли ка́же: „Я при́йду сѣ́ї по́ни і бу́ду че́ка́ти, чи він до те́бе при́йде“. — При́йшоў жа́ндар ў но́чі і стаў со́бі, розу́міє́те, за ша́фу і сто́їг. На́рѣ́штї дес так ко́ло два́на́ціго́ї за́чинає́ то́й жер́тві́й ка́латати, отви́рає́ сїни... (до не́ї хо́дит у днї́ву, а в но́чі хо́лит, абї́ гро́ві віді́бра́ти). Отже́ж на́рѣ́штї ўхо́лит до ха́ги, та́й ходіў як жер́твѣц: у сорóчці, у шы́пці. Жа́ндар зòбачиў то́го жер́твòго, сї́льне сї на́стра́шиў. То́гли ви́тає́ він ї́: „Де ті гро́ші, шо я лишиў?“ — Вòва́ сї не відзѣ́ває́ ві́ц. Він то́гли прихóдит до ша́фи, за́чинає́ ка́латати, стра́шити... Жа́ндар то́гли ві́ска́кує́ з за ша́фи, та́й го ла́пає́. То́гли крі́кчуў, абї́ вона́ за́свѣ́тіла. Як вона́ за́свѣ́тіла, ба́чут, що то ї́ кавалі́р перебраў сї́ за жер́твòго. Та́й го то́гли злові́ли, ску́ваў го ша́ндар, пі́дла́ли до сў́ду і дістаў шòс ші́сть чи ві́сїм мї́сїціў.

Зап. в жовтні, 1910, від Гриця Маруячика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

657. Душа йде слідом за тілом.

У Ржевиці один парубок убив дівчину. Він з нею кохався і хотів було взяти заміж. А вона взяла тай насміялася над ним, його бросила, а другого полюбила. Він підступив їй і на самоті убив її до смерті. А щоб вина на його не лягла, бо всякий знає, що він з нею кохався і вона його покинула, то він застріг коня, звалив її на сани і повів у поле, щоб де нібудь скинуть її в кручу і свігом закидати. Виїхав він у поле, возив, возив і все ніяк не вибрав такого місця, де б можна було її скинути. Що заїде до якого нібудь ярочка, ливить сльозами, не подалеку чорвіть ся: або пішком хто нібудь йому на зустріч іде, або випадче підводою хто нібудь їде. Він зверне в бік, повезе подальше; тільки намірився збросити її з саней, йому почується, що за горкою хтось тюкає, свистить. Він гайда вітіля. І так він проїздив до самого світа. Потім не подалеку од села вирішив спустити її в ополонку, щоб пішла під лід. Тільки налагодився волочити її до ополонки, а вона шось подалеко од його, як засміється, як занесе в ладонки! Він злякався та вітіля. Підїхав він до села і біля самого села прикинув її в ярочок і поїхав до дому. Не село розвиднить ся, як уже і найшли убиту дівку і по слїду його голубчика сїонали. Багато бачило, що він їздив на розсвіт до дому. Опісля він цю историю всім розказував. Старі люди признають, що це душа слїдує за своїм тілом і наровить свого ворога обличить прийдучи в зробиному ним великому гріхові. Кров чоловіка, кажуть, дарма не пропаде. А інші кажуть, що це його совість мучила. Совість силкується, щоб бути чистою і задля цього морочить чоловікові голову, щоб він свій гріх одкрив прийдучи в людях, а враг бориться з совістю, хоче, щоб гріх потаїть. Чоловіча совість це ангел, котрий охораняє чоловіка од зла.

Зап. від Н. Потітїєва в Шибекїні, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

658. Зарізана дівчина.

У Троїцькї не дуже давно один чоловік віз у город дівчину у аптеку. Дорогою він побачив, що в неї в платочку завязані бумажки і подумав, що то гроші, а вона була рецепти завязані у платочку, бо вона все хворала, так їй доктари давали багато різних рецентів і од голови і од живота і од лажоти і од всякої всячини. Доїхали вони до курїня, котрий стояв коло лісу. У тому курїні охотники зїжють гриби, або робили засаду на вовків. Підїхав він до курїня, привязав коня і заходивсь коло тїєї дівчини. Зарізав її бідолашу, витяг в неї гроші всього копійок 20, чи обаноло 30, положив їх у карман і сам пішов бродить по полю. Похоже йому увиждатись, що за ним хто нібудь гнав ся. Видно

слідн, що він все поле стоптав, все тікав од когось, або ховався. Дойшов він до лісу і на дереві повісив ся. Зачинив себе за шию ряміякою і чортові душу віддав. На другий день, оліп охотник пішов ва охоту і втрапив ва підводу. Подивив ся у курінь, а там зарізава дівка. Він злякав ся, та ходу віттїля, полав ся до лісу, щоб ни подумали іще, що він сам її зарізав. Став доходить до лісу, коли дивить ся, а на дереві висить чоловік. Він тоді злякав ся іще дужче та скоріш до дому і заявив поліції. Полиція розвідала це діло і оказалось, що враг ним овладїв. Зробив такий великий гріх, а опісля сам опомнив ся, що він великий грішник: Совість його замучила, ни дала покою. Християнська кров одозвалась і ви дала йому ходу сховать кішців тяжкого гріха. Як кажуть старі люди; душа покійника слїдкувала за ним і мучила його совістю. Він з совісти і повісив ся на пробі Юли Хриstopродавця.

Записав від Ф. Зіборівського, с. Троїцьке, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

659. Мерлець напиваєть ся в шинку.

Трохим Михайлович Попов, коли остав ся удівцем, так він почав торгувать кабаком. Із сімейства у його нікого ни оставсь, жив сам, як палиць. Він часто сам скучав і йому робилось жутко самому почувать. А то раз він лижав задумавшись, іще ни спав, діло було так, як в північ. Чує, щось двирми залоскотїло. Він подумав, що то хто нибудь преть ся за волкою тай подумав сам собі: От чорт його несе у глупу ніч. Став прислухать ся, одчіняють ся сївні двері, одчіняють ся і хатні. Увійшов у кабак чоловік, залїз за стойку, взяв бутилку водки, валива, випива і сам з собою росужда. По всьому видно, що балака в кимсь другим і угоща когось, а нікого ни видно окроме його одного. І ото він сидїв, випивав, поки півні закукурікали. Як півні прокричали, так де й дїв ся той чоловік, нікого ни стало.

Трохим Михайлович лижав у свої кімнатї, ни ворухивсь, бояв ся вийти, поки розвиднить ся. Коли уже стало видно, він вийшов, обдивив ся кругом, двері всі на крїючках і на засові. Пошитав бутилки, всі, видочоту ни оказалось. Щоб воно таке значило? — дума собі Попов. Приходе друга ніч. Він бідвий жде, як віл обуха. Страшно оставать ся самому почувать і пригласить чоловіка — ни було звачомих таких, щоб міг оставь ся. Та іще хтож піде біз всякого діла у чужу хату почувать? Сидїв він у кабаці, торгував часів до девять. Сидїв сам ни свій; як хто стукне двирми, а в його так і похолоне все. Промилькне в голові, чи чоловік, чи може ничистий. Одчине двері, як побаче, що чоловік знакомий, то в його аж повисилїша ва душі і серце ви стане тевькать, страх одїйде. Покупатия проведе і уветь томить ся душою. Опісля

дивляти часів він всі двері позашпирав на крючки, а сінні двері іще засунув на засув. Прикрив всі вікна і двері і ліг спати. Так, як у північ, чує, доскотить щось щиколдами. Зразу йому показалося, що то хто нібудь прийшов купити водки і стучить ся. Коли пі, одчиня само одві двері, одчиня другі і іде в кабак. Увійшов уперть той самий чоловік, сів за стійку і почав випивати водку. Випива сам, других угоша, тіко других нікого ни видно. І уперть таким же маніром, як прошлу ніч, посидів, поки півні закукурікали і хто на, де дівав ся. В ранці Трохим Михайлович підняв ся, обдивив ся кругом, все ва місті: двері заперті і бутылки цілі, а чоловік побував і випивав, а ніякого призваку ни зосталося.

Тут уже він дальші одкладати ни став. Пішов до попа, розказав в чім діло і попросив його одслужити малебівь. Піп прийшов з усім своїм причтом, одслужив малебівь Спасителю з акафістом, покропили кругом святою водою. З тих пір приростав ходить до його гостя. А все таки йому самому було жутко спати. Як настає ніч, так він і боїть ся довго сидіть, скоріш лягав спати. Скушно і страшно було жити одному. Так він скоріш найшов підходящу дівчину і живив ся, щоб висиліш було у двох спати. Оживившись, він довго кабаком торгувати ни став, бросив і поступив на жилізну дорогу. Він розказував тим свиянам про цю гісторію. І вони по приметах того чоловіка, що ходив у гості до Трохима Михайловича пить водку, признавали, що це був той самий, що умер три годи тому назад; він був колдун, чи знахарь, всі його боялись.

Зап. від Е. Т. Попової, с. Шибекино, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

Х. Покутники.

660. Покутниця в Колінках.

Йидва жінка така була, що умерла — старá — ў Колінках такі — тай ходила до дому, тай била горшкї — шо уздріла ў ночі... то била чéрес páру літ, покіў не спокўтувала гріхі, тай по тім стáла — ужé бїлше не приходїла до дому.

Зап. в серни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городевка, І. Волошавський.

661. Мама ходить до дитини.

Вмерла була одна жінка. Пикла хлїп в нидїлю рано, а па понидїлок на рано... в вечір захóрувала тай до попівночі вмерла. І поховали ї. І лишила маленьку дитину в колисці. Так на другу ніч, або на третю ніч і вона приходит. Ни могла так до тої дитини дійти, бо колисала нянька тую дитину. Як дїставала се до колиски, то давала знак по лавці і по шафі лішками. Тогди кажут: Ну, вставайти, бо щось гуркає по лишках і по мисках по шафі! — Вони засьвітили і нима і віри ї-ни дают. На другу ніч засьвітили сьвітло, ни могла до хати прийти, попід пікна йно мигало, тей мигало... Кажі хтось: Здає нам се, що хтось ходит попїт хату тай вийдїт, щоби шо нам ни закрáв з вобісьце.

На третю ніч вже ни сьнітили і прийшла до колиски добровільни, дитинї цццки дає вже. Тогди вони се питают, хто то є. Вона кажі: То я є — прийшлам дитинї цццки давати, бо дужи дитинї кривду робити! Кажі: Абиьсти ту за мени наймили службу божу, або що робїт, бо я ни жаю пристанониска нїгде. — Вони се хтіли дещо запитати, нарас вітир став по хатї, а дитина зачала в колисьці кричати.

Зап. від вуйни, в Будзавові, Тербовельського пов., 1903, О. Деревника.

662. Несповіданий небіщик.

Так сї графіло, що оден помер несповіданий і зачїй лужи шкóдити ті ўдовіци так, що вовá самá сї боїг ў свої хаті і ўна сї зачїла радити громади шо: Шос миві шкóдит, від коли чоловік умёр“. — А ўни і порáдили, закликáти мóцнї парупкї і такú бабу перетрїмувати, жебї з неў бóла, як та старá Мафтіна (баба в Колінках, зам. записувача). Як вона перетрїмує так бабó, а парáз чé, зробїў сї шум і зачїлавїи лóс-кати на подї, на стрїху, а парáз ужé їн ў хатї. І жórна їн ў хатї і зачїнає жórнами так носїти, що аж їскри лóюг. Але баба кáке так: „Всякóе дихáніє да хвалїг Гóснода“. — А він вітти: „І я хвалю“. — А ўна питає: „А чoш ти хóчеш ту?“ — „Ої я несповіданий умёр; я хóчу, абї сї хто за мéне вісповїдаў і за мéне слóжбу бóжу наймїў. Я хóджу ту ў покóутї“.

Зап. в цвітїи, 1911 р., від Т. Блошви з Ко́лїнок, пов. Городенка, Ів. Во́лошинський.

663. Скупар покутує по смерти.

Я чуў так: Умёр чоловік; а він, такий буў сїне скупїй, шо нїчó нáвїть убо́гому не хокїў да́ти дїдовн. І як він умёр і сїне буў грїшний і ходїў чéрес то, шо нї він за свóго тáта слóжбу нїкóли не наймїў, нї нїхтó за нéго не наймїў. Він ходїў, аш покїў свóїх грїхїў не сно-кóгуваў.

Зап. в вересїи, 1910, від Юр. Колопенного з Бївки, пов. Городенка, Ів. Во́лошинський.

664. Газда покутує по смерти.

Гандэї Павлишинїй, як вмирав чоловік, зіставив грошїй на два-найцет службїв божїх. По роцї або пїзнїйше віддала сї Гандэї за Івана Гайдукóвого і він не позволив їй дати сї грошї на службу божу. Тодї сей померший чоловік, Кость Павлишин, почав ходити до неї ї напоми-нати, абї дала на службу божу, бо їго души мучит сї. Бувало шо за-гасет лямпу, приходит вмирлець до Гандэї, але їго нїхтó не видїв, шо чула стара Гайдучка, як вона говорила з ним: „Що хочиш від мене, чого ти мене мучиш?“ — Ђї другий чоловік любив сї напивати і бив чисто свою жївку, тому вона бояла сї їому сказати, шо єї перший чо-ловік домагає ся грошїй на службу божу ї вона нїчо їому не казала. Аж одної днини, коли Гандэї давала цїцки дитїї над колюскою, перед самим полуднем приходит той вмирлець Кость і кажи: „Чому ти не даєш моїх грошїй ксе́ндзам на служби божї? Знаєш, шо я чирез то мучу сї ї моя душа не має спокою; тому щоби ти знала, шо я до тебе прихо-див, зіставляю тобі знак“. — І хотїв вибити їй знак на чолї, але Гандэї переликана упала вімліла на колюску, а вмирлий випав знак на стїні

коло дверей. Була ціла рука з п'ятьма пальцями, люди ходили дивити сі на се чудо, а навіть старий ксьєндз Копонка, аж доки Гайдучка не вишкробала стіни. Зараз сїй дивини Ганці дала гроші на дванайцїт служб божих і від тогди вже більше не приходив, а перед тим багато людей виділо його, як він сидів місячними ночима на рові коло свого города і читав з книжечки націр.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвара Боднар М. Боднар.

665. Чоловік домагаєть ся поминок.

Вмер чоловік жінці і поховали его; а вона все плакала, ходила на цвинтар плакати. Жалувала за ним дужо. Єдної ночі вона спала сама в хаті, приходит той ї чоловік мрлий. Вона спала, він ї збудив, зляпав ї за руку. Его така рука змйна, як ліл. І вона кажи до него: Ти чо хочиш в мене? Ти чо прийшов?

А він кажи: Ти плачеш теї мпї дужо але.

Вона кажи до него: Ягжи маю ни плакати, коли мпї але.

Так вони собі балакают і він весь розповідає як, що, куда... Потому вона щось троха се злєкла, чи щось і зачла кликати Насьцю, що в другї хатї мешкала, ї донька. А він до неї кажи, той мрлий: Ягбсь була ни кликала Насьці, то щось був бм ти венци оновів. Тинер тільки найм службу божу і венци с тобов до балаканя пічо ни маю. І сказав до неї: Будь здорови.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теремовельського пов., 1903, О. Деревинка.

666. Покутник на фігурі і в костелі.

Єдєн другому не хїї просїти. Огжеж одєн свдїї на цвинтар на фігурі, а другий у косьцїлі. Огжеш зїшли сї ў нелїю до кїрши на забаўку і зайшли ї такї бесїцу мєж соббї: „Тай кїт якїс білї стоїт на цвинтар на фігурі“. — Огжеш їйдєн чоловік кїже: „Шо то за білї, їсе кїжут, шо якїс білї, а я ще лїкїлі не їїїї. — І їповідїє: „Якїб я їїїї, ябм го їзїїї і прїїїс судї“. — А тоїї рїшта казїли: „Як прїїїсїш, то ми тобї їзмєж їїрїец горїїкї, а ї разї — не прїїїсїш, то ти нам їзмєж“. — Огжеш він їїїїї горїїкї шїс два кїїїшкї і пішбїї на цвинтарь. І одєн прїїїїт тїмечка до тоїї фігурї на підїїрїкї за нїї, так абї чїїї, шо він балакаї, але стаї з далїкї. Тай він прїїїшбїї, тай повїдїє до тогї: „То ти білї? Кїжут лїдї, шо білї стоїт на фігурі. Огжеш, він кїже: „Ходї зо мпої“. — А він кїже: „Та як ти менї озмїш?“ — Кїже: „Чїїїїї сї шїїї“. — А за нїгї зїбрїїї поїїт нїїї, обїїїїї докїлі сїбе, тай прїїїс до кїрши. Огжеш, як він прїїїс го до кїрши, тай кїже: „Їжї маїте білї“. І положїїї їїїгї на стїї. Бїло її

богато у коршмі, ніхто ані слова не віповіў до не́го. І той, що приніс і ўновідає: „Казалісте, що ми принесу́, я вам приніс, а ви ніц ми балакаєте“. Отжеш він походиў по коршмі, а той сляг на столі. Вінуў він два килішки горіўки і ка́же поку́тник той: „Нисіж менé паза́і, віткис узвіў“. — Отжеш той несé йиго́ дорóгоу, ўзвіў на плéчi і несé, а він балакає до не́го: „Зва́йни що, несі́ менé до косцё́ла“. — А той чоловік повідає, що: „Ще́ тра́ба йти за́ ключи́ма“, а поку́тник йи́му ка́же, що: „Не́ треба, лиш́ óжмеш за́ за́мок і то́бі сї́ ўтво́рит“. — І ка́же так: „Як ти́ сесé зрóбиш, то́ будеш ма́ти вели́ку по́дльіку від́ Бо́га, бо ми́ йиде́м дру́гому не́ проща́ти і те́не́р поку́туе́м“. — Ўви́дeш до косцё́ла, аберéш нас за́ ру́ки і будеш ка́зати: Отпи́щаш ѓже́і — отпи́щам. Так три́ ра́зи. Як три́ ра́зи ска́жеш, та́й ми́ со́бі підéм“. — І так бу́ло. Отжеш поті́м вові́ сї́ забра́ли, лиш́ він лишіў сї́ се́ред косцё́ла сам і не́ ви́диў, де́ сї́ діти. І він ви́йшоу́ с косцё́ла, при́йг двéрі, двéрі сї́ замки́ули і варті́уники прубу́вати і не́ ўтво́рили́ сї́ двéрі — як за́ўше. І він верну́ў сї́ наза́д до коршми. І то́гди́ оновідає: „А́ ви́ділисте́ біду́, щом́ вам́ прині́с?“ — „Та́ ви́діли“, — ка́жут. І то́гди́ сї́дає́ і пий́ горі́ўку. І ві́т то́го чы́су́ він діста́ў вели́кий ма́ййток від́ Бо́га за́ надгору́ду і дру́гим дава́ў і від́ ні́кого гро́ший не́ браў.

Зап. в липни. 1910, від́ Я́кима Воробця́ із́ Далеше́ва, пов. Городе́нєк, І. Во́лоши́нськый.

667. Родичі, що загоріли, приходять до сина.

Одно́му чолові́кови в Миха́лчи́ поже́р де́ці́ і не́ни, жи́ позага́рали, і робі́ти йи́му́ шко́ду: худо́бу спуска́ли, ку́ри ски́дали з ба́нтіў, збі́жи молóчене́ мiшкíли до́ ку́ни, фасóлі, горóх, грéчку, пше́віну, овéс, в́сьо до́ ку́ни мiшкíли. Ї́дного́ ра́зу він́ првíхаў з мiста́ і затру́тнiў ві́з під́ шóну і спер́ сї́ на той́ ві́з і стаў́ думáти. А йи́го́ дьíдí та́й не́нí при́йшоў́ і́д не́му́ і со́бі сї́ поси́рали́ на той́ ві́з. Він́ сї́ пита́йи́ їх: „Чо́ ду́шнí потре́бу́йи?“ — Вони́ сї́ до́ не́го не́ від́зивáли, лишéнь да́лі робі́ли збі́тки. Ї́дного́ ра́зу сiў́ він́ за́ скiў́ і за́свíтнiў́ свíтло, поста́виў́ під́ горнéц, чу́йи: хтос́ двéржí рíвнуў́ і до́ ха́ти увíйшоў́. Умíйў він́ то́гди́ горнéц і ста́то сї́ ві́тко у́ ха́тi. Він́ дíвля́ сí, а то́ йи́го́ дьíдí та́й не́внi. Він́ пита́йи́ сí: „Чо́ ду́шнí потре́бу́йи, чо́ ви́ робі́те менí́ збі́тки?“ — А́ вовí йи́му́ ві́тпові́ли, жи́: „Ти́, сíну, будеш́ ма́ти грíх, же́с нас́ рíдiў́ при́ свíтлí, бо́ ми́ то́му́, щом́ без́ спóвiдí ўмéрли, же́м позага́рали, то́ то́му́ хóдим, жи́ хóчeм спокóтувати́ на́ сíм свíтi. І́ шeм́ ма́ли хóдити́ шíсть не́дíль до́ ро́ку і бу́ли́ би́ то́гди́ на́м усí грíхи́ прощéні́ і бу́ли́ би́м ді́ста́ли́ сí до́ не́ба. Таќ то́му́, жи́ ти́ нас́ уздрiў́ при́ свíтлí, то́ ми́ свóí грíхи́ на́ сíм свíтí не́ спокóтували́. А́ ми́ за́ сící грíхи́ будеш́ по́ склíннí

горі сї дєрти. Як сї на скльниїу гору відерем, то бѹдут наші грїхи спокутуванї, а як сї не відерем, то не бѹдут спокутуванї і бѹдем у пєклї“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

668. Мажир і покутник.

Їхаў великий мажыр і стаў під дубом спочивати; зробиў цєльта і стаў там спочивати. Ў ночі коло двєсьїтої годїни зачыло щось просїти помічи. Він узїиў лївольвєра, вїйшоў і трїбуваў сї питати, шо то є: „Всїке оздиханїє, хвалиш Бѹга, чи не хвалиш?“ — „Хвалю Бѹга так сѹмо, як ти, — потрібую помічи“. — Ожи він перенучуваў, їхаў і прп. їхаў до одного сєла, пішоў до ксьондза і потрібуваў дати на службї, на сто службїх за ту дѹшу, шо потрібувала помічи. Той ксьондз ви хтїў кїлько брати, бо бояў сї, ци спрокуруїи. Він поїхаў до дрѹгого сєла, ўступїў до ксьондза і горїў сї, даваў на службї, так сѹмо на сто службїх. Ожи той ксьондз ни спрокуруєаў, — захопила єго смерть і номєр. Тимчасом у рік він їхаў і зноў там стаў у тѹго дѹба і спочиваў. Тимчасом у ночі зачыло шєс до вєго промовїити. Він вїйшоў с своїми субїїктами, взїиў лївольвєра і питаў сї: „Хвалиш Бѹга, ци нїи?“ — „Хвалю Бѹга так сѹмо, як ти. Я є той самїй, шо ти менї даў типєр рік грѹші. Я цє ни спрокуруєаў, то жьндѹю помічи, ати ни ў тєбє, лиш свої фамїїї“.

Зап. в маю, 1911 р., від Дичука з Далешева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

669. Як тато гримав по хатї.

Пішов чоловік грати домїви, а то було в рїздвїнї сѹвїта. Лишив жїнку в дома саму с трома дїточками. Жїнка заснула, прїйшов ї тато мрїий, збудив маленьку дитину, тота дитина так кричить, а мама ни чєє пїц. Прибудила сє, дивит сє на хату — а то мїсєць сѹвітїв — в хатї вїтко сє; дивит сє, стало над цєв і пат тов дитинов біли і махає руков до дитини. Жїнка пізнала, шо то єї тато; настрашила сє, скочила с постелї, засѹвітїла лямпу і чикала, доки чоловік ни прїйди. Потому чоловік вїртав до дому; а то сєнїх потріє тогди був. Приходить коло своїх ворїг, дивит сє — якїсь сєлїт є до хати. В хатї сѹвітїт сє і єго дужи здивувало, шо би то могло бути. Приглядає сє на той сєлїт, шо до хати щось шло, дивит сє, а то сєлїг мрїлого, бо по панчохах було пізнати. Приходить до хати, питає сє жїнки: Настрашилась сє?

Вона сє пїц ни вобзиває, по дужи почпрвоїїла. Настрашила сє і пїц ни вобзиває сє. Тогди він загасив лямпу, поставив шанку роскочину на скриню (нїби так во розпустив всю шанку шторца) і вже спют.

На скрині стояла також его блюза. Слухає, щось там шипит по скрині, вже тегни блюзу; а він кажи:

— Тегни, тегни! Вже тегниш?

Жінка кажи до него по тихо, кажи: А во, тато є!

А він до неї кажи на голос: — Я виджу! Треба, кажи, продати ялівку або корову та набоженство справити! — Так на голос кричав.

Стукає по хаті, а той чоловік навіть се ни вобиртає і ни дивит се, що то так ходит і що то так стукає. Тоди воно ввело шанку зо скрині і поставило на дідух.

Встає рано той чоловік, дивит се, на дідуху стоїт шанка. Думає собі, що він поставив шанку на скриню і що би — то могло здійснити? Тоди кажи до свої жінки:

— Твій тато мині збитки робит; що я его ґрунт посїв, чп що?

Клине, кажи: Ще як колись зліаю бучка, так буду бив старого, як прийди!

Тоди вона єму зачила оновідати, що в ночі був ї тато, а вона спала, пробудила се і дитина кричит. Зобачила тата і засвітила лямпу. А він єї знов зачнв оновідати, що здибав слїт ни живий, но тільки мирлий. А вона до него кажи: Ти як пізнав?

Він кажи: По панчохах. То я зарас пізнав, що в хаті він вже був. Чирис тоє, шо ти сьвітила.

На другу піч, но тільки се лямпу загасит, пукає, стукає, двирма трісе сїнними, то в коморі миж нацетами гуркає, то знов в сїнях гуркає, той чоловік кажи до жінки: — Чуєш, як, кажи, чось нацета неспокійно спют? Певни-с ни дала їм їсти добри.

Так жінці ни додає леку, щоби се ни бояла. Слухає, вже щось по хаті шипит, таїк солому хто с постелї тегни. Тоди кажи до жінки: Чуєш, вже є твій тато!

Так на третю піч — знов так само гуркає, то дверцета віт кухні втвортит. Так власни бис цілий тиждень ни давав спокою. Єдної ночи спав на пецу, накрив се кожухом, слухає, щось тегни кожух з него. Він гадає си, що то можи кожух сам можи злітав. Знов се накрив, тото знов тегни. Тоди той чоловік кажи: — Тегни, тегни!

Тей знов се накрив. Як му додало страху, як му зашморгнуло горло — він се налек і вже вевци ни промавлєв до старого — вже се ни дрович. Но, наймив набоженство і мав спокі.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теробовельського пов. 1903, О. Деревявца.

670. Піп являєть ся по смерті.

То знов оповідав мій колеґа Дуркот. Прийшов він на завідателя до села, де вмер сьвященник. І все як йшов на апостола за престол,

все сидіть на горнім сіданні той вмерлий. І другий раз і третій. Раз якось вийшов, той сидить. Той го ся питає: Чого хочеш? — Той показує три пальці; три служб — сказав. Так. І вже більше не ходив.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від о. Негребецького М. Капій.

671. Піп не дає спокою.

Вмер піп на заналіньє. То було тому рік. По погребу, таке ся трафило, зачаў вирабляти. Десь я чуў, жи лішко перевернуў, по стайни ни було спокою. Вигаляў худобу в зимі, нас на снігу. Настаў йичий і той ни маў спокою. Не міг спати. По штири мь҃да спало коло нього. Їхаў на соборчик до Лімної і конї так тьагли, жи аж страх, ни могли витягти. Приїхали і зачїли о нїм бесїду. Він сьн так йїавиў. І питали сьа йнго: Чо ти ходиш, може маєш грїх, можеш у гнїву умер, можеш задержаў службї? — І він коўгаў в стїї. Більше ниц о нїм не знаю.

Зап. від Федя Бурничя з Головецька, Старосамбірського пов. М. Капій.

672. Як піп подїлив по смерти гроші.

Вмер у йиднім селї піп. Тей він ходиў до церкви. А він ше як жиў, то службу николи не відправляў. Вони все, що в недїлю заложили сьвічки, прийшло на другу недїлю, мусїли заправляти другї. Ніколи не могли йнго дістати. Тей йиден повідат, би му дали горнець горїўки, горнець гороху і він буде дозирати. Приїшла дванайцїта година і піп йде до церкви. А він собі, той хлоп, вилїз на хорн і дозираў с хорїў. Піп прийшоў до церкви і зобачиў, шо хтось йн в церкві. Той прийшоў ід хорам тай повідат: Злїзай із хорїў, бо як не алїзеш, то смерть твоя. — Тот алїз. І він го завіў до захристанї, а там буў такий камїнь великий, а під тим камєньом були гроші; хто му даў ринцький на службу, він зам все метаў. І повіў го до нього. Піднивай тот камїнь! — Хлоп підняў. І піп висїпаў гроші і розрахуваў на три чьастї: Йидну на церков, йидну тому, що дозират, а третю на грємаду. І більше ни ходиў.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І. Федени М. Капій.

673. Як піп ходив по смерти.

На Бабинї вмер піп. Тай все приходиў ід їмосци тай ї дусиў. Їмосцьє пішла до йидного ворожилника, той ворожилник порадиў її так: Йак нїя приїде тебе дусити, ти возьми, зирїжи штири конї і відвизи йнго в Грозїї до йїгомосьцьє. — Їмосцьє вьзала, так зробила тай го відвезла так в Грозїї. Як прийшла тамка тай заклїкала йїгомосьцьє: Встайайти, йїгомосьцьє, — я вам привезла свого йїгомосьцьє. — А той сьа питат: Та жи ваш йїгомосьцьє вмер. — А вона повідат: Таж йа вам ту привезла! Тай забрала сьа тай поїхала. Той піп, жи вона йнго

привезла, ходиў по покоях та видгркував. Бачу й до церкви йшоў за ним. Повідали, жи він навіть писаў лист до съвитаго отца біскупа, а той му відписаў, жи то ни може бити праўда. Потім їздили ксьондзове, ци то може бити праўда. Повідали, жи навіть мшанецкий піп їздиў. Їго съи питали, чому він так ходит: Чи не затаїў ти які служби? А він по дуркаў. Три рази дуркнуў, що затаїў три служби і два акафисти. І вже більше не ходиў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від М. Струняка М. Капій.

674. Мертвий піп відправляє в церкві.

Там була церква і в нї шос гуркало. Стояла шо ночи варта. І раз дали знати до ксьондза, а той спаў теї не йшоў. Пішли до середиви, а від престола ксьондз вбранный правит. Каже: Чос тогди не приходила, як я казаў (а там була якась баба)? — Я грішпа не знала, я съи цуцкиї-муцкиїґ ваших бояла. — Віп каже: Я цуцки муцки повідганаў. — Я грішпа не знала. — А дяк (також опвр) каже: Я всео тото чуў! — А ксьондз кажи: А ти, дьїку, мовчєніє, дістанеш полотна па сороченїє. — І ті втікали, бо съи вльнкли.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Настї Ружалюк М. Капій.

XI. Топельники й висільники.

675. Потопленник.

Той, що сї утонув, перемінить сї в коньки і ходит по ночі. Як кого перейде, напикає¹⁾, той уміре.

Потопельників і повісеньників то ховають на роздорожках або на границі; землю загладять геть наўком рівно і треба щобудь на того місце кинути.

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

676. Як відратовано потопельничку.

Кротова Марфа та, що на понові улиці живе, так уже три рази топла і її все витягали. Послїдній раз вона як утопла, так затого що з пів часа була у воді. Ішла вона чирис сарму, не така узенька річичка. Чириз ту сарму була положена в поперек приходука, дошка стара, потрупішина. Вона тіко зійшла на середину, а дошка та як хрупче, вона і шубовхнула у воду. Там було страшно глибоко. Ни подалеку були пастухи, побачили, що баба якась приходе і бачили, що вона тарахнула у воду і ни вирнула. Пастухи ширші побігли у сплю і наткнулись там як раз на громаду мужиків, була якась сходка. Мужики побрали, що хто понав, хто вірьовку, хто граблі, хто багор і побігли до річки витягати утоплиницю. Витягти її ни забарились, гуртом узались, так живо виратували. Вона була уже біз чувств, на силу одкачали. Вона коли оклигала, так розказувала, що її показалось, що вона увійшла у якусь хагу. Там було гарне убране, столи заслані гарними настольниками, кругом кресла дівани. Явилось до неї три господина і почали її прилашувати: Пожальте, пожалуйста, сїдайте у нас, сичас прийде ваш паваша і мамаша,

¹⁾ Поиоухає.

випім, закусим — Почали ті три господни набврати стіл. Подали самувар, булок, різних хрустів. Всі вони чисто одіті: у чорних жупанах, у високих брилях. А коли, каже, почали мене витягати, то мінї показалося, що мене хтось за плечі тягне в тії хати. А ті три господни очпились за мене ни пускати. І все таки ті, що тягли мене за плечі, привмогли. Я їх добре ни розгляділа, тіко мінї показалося, що мене в тії хати витягали молоді парії в білі одежі і ниначе в кривльми. А вже дальші я нічого ни помню, як мене витягли і як одкачували. Очпулася тіко аж дома, коли лжжала на постелї.

Зап. від Прієька Чаридиькової, с. Шабекипо, Білгородського повіта П. Тарасевський.

677. Потопельник купаєть ся.

Їх називають „потопеленики“.

Єк хтос утопиў си ночиў, ци диввоў, діўка, ни живка, ци хлопец, то він сам показує ся у ночи, купає си.

Зап. від Стефана Глушки в Тростици, Святинського пов., Ос. Михайлецький.

678. Потопельник йде по водї.

Ту в Возилові нас йшли чоловік конї. Вішоў на ті луги коло Дністра, йде лугом, чуи, в Дністрі сьи купают, так сьи ригоцут. Али він приходит до Дністра, а ту біжвт потопельник, бігают аж по верхи. Той сьи зльк, імвў сьи коріньи і заўмер. Шукают, ходьи, пайшли, лиш трохи дихає. Пожив ще рік і помер.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Кир. Кременчука М. Капій.

679. Потопельник бє по водї.

Я привиоў толочити рібу; улізїм у воду і за́раз нічо не вітко і за́раз зачїло біти шос по водї. Я віскочив в водї і ві́ким. І та́ким буў страх дістаў... Ві́гакїм питаў сї лісвіного і ліснїчїй казаў, що то потопельнік, бо і йвго ужє пуджїў.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городеяна.

680. Гуцул плине сидячи.

То раз в Далішева ходїў парубок до діўчини до Ливкіного і привозїў сї ціриз воду тудї вєчером, а вігти коло опїночи. І раз їде с привізіником, місїць свїгит, вітко сї на вої, я́коб ў денг. Аж дїввт сї: на половинї Дністра плине Гуцул на сїїчи по водї і кўрит люльку і очпиў сї обома руками чоўна. Той парубок остоупїў, а привізіник і не іїцвт. Той во страху крикнуў на привізіника: „Бїйти по рука́х весло́м потопельні́ка!“ — Перевізіник оглєнуў сї назад, а потопельник

пхайи одиу ногу в човен. Пиривізіник що мож гопит скóрше човен, а гої чим лúшчи пхайи єї ў човен. Наколї пдривізіник міркуваў, шо ўже ниделёко до бёрега, як увалїт веслóm потопельника..., а той пїт човен тай ппривернуў їх при бёреї ўже тай човен піноў, а вони єї обá лишїли по колїва ў вої. Уздрїли світло у ппривізіника ў хáкі, зачїли кричїти, щоби хтос вїйшоў с хáти, бо на вої ни звáют, у котрїй бїк їгї, ци ў зад вертáти єї, чи у перёд поступáти. Аж у хáкі у ппривізіника буў хлопец, же маў вісїя лїт і кáжи: „Мáмо, тáто кдїчут!“ — Тотá вїйшла с хáти, чує свóго чоловіка гóлос на ногї. Вона узїїла і оббе с хлопчиком їдút д' ним і вазїли с собоў запругу, подáли їм до рук, же вони за тоў запрутоў вїйшли на бёрег. Ўходїи до хáти до тóго ппривізіника, посїлали на лáву, вікрúчуют, шо мóкрї штани... áле чúют, сьпїваїи шос на вої. Віхóги с хáти, дїють єї: сїрид Двїстрá якес вісїльї, муїка грáїи, а там тотї лóди, шо при вісїлю кóло муїкї снївáют... Нарáз вони вїтси крїкнули і то там зробїў єї шум і вїтур по вої, шо їкóн так бóли блїско кóю водї, тóби буў їх вїтер завїс у вóду.

Зап. в жовтнї, 1910, від Н. Круца із Далешева пов. Городенка, Ів. Волошинський.

681. Потопельник привязує худобу.

Плькó, шо утопїў єї, — чїмос загрії єї, тай пішоў до Днїстрá, тай утопїў єї, — тай приходїў до худóби ливїти єї; кáжут, шо так првїйже, шо не мóжут розвїзáти рáно.

Зап. в люгїм, 1911, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

682. Про потопельників у Днїстрі.

В ночи то дуже сум збирає їти кóло Днїстра. В день то буде їшоў, а в ночи то буде видїв і чув. І як там їгї в ночи, то воно від разу не показує такі потопельники. І вайборше нового мїсьицїи. Хто би хтїв переконати сьї, то так їти до нового мїсьицїи, то в четвер і в недїлю заўжди пужие, то єму сїи риба покаже, а пшї, то особа. І може сїи надїкнути, шо може альбо з розуму ступити, а пшї, то може шос такого дилїкатиного показати сїи і може го завести Панбїг знає куди. І може за ним пїти як тої потонїїиик. І тепер в ночи небесечно самїтво їхати, бо як їде, а не видко сїп, може заблудити і потонїти.

Там їшлен чоловік в Губинї лапаў в ночи рибу і як заблудїў на Днїстрі і дуже сїи ловила риба, шо не мїг дати си ради, а так сїи до него блуд узїив, шо не знаў, де він є, ци на Двїстрі, ци під земелеў. І запїиў далеко дужи, шо трохи сїи не фтопїў. І в Днїстрі є небесечно лапати рибу.

Зап. у Костїльниках, Бучачького пов., від Дм. Хартувяка М. Канїй.

683. Топельники в Дністрі в Далешеві.

Говори́ў одво́го ра́зу лісви́чий, що са́ме о пі́вночі у Дні́стрі то-
пильни́к одні́ співа́ють, дру́гі крич́ьї, а тре́тї прикли́кають дру́гах. Бо на
той час бу́ў лісви́чий у лі́сі у почи́, а топельни́к крич́ьї: „Час і порá,
а ще Илька́ нема́“. — Та́й сї зли́вува́ў, дума́ў собі́, що вони́ таку́ спі-
ванку ма́ють ме́жи собо́ў. Тре́гої́ ли́жни с то́го само́го сля́ порьї́дний
газда́, що назива́ў сї Илько́, пішо́ў до Дні́стра і уто́ниў сї. Аш то́гда́й той
пові́ряў, що вони́ кли́чут люди́й до во́лі.

Зап. Ів. Волошинський в липни, 1910, від Митра Ласійчука з Далешева, пов. Городенка.

684. Потопельник на Дністрі у Бівці.

Пішли́ ми с тато́м на ри́бу у почи́, кину́лим крі́ошню ў во́ду і слуха́єм
так з за п'ять міну́т, а то шос трі́скає́ на́мўлом, бі́жїт чап, чап, чап
по на́мўлі́ в гору́ рі́ки і аш при́бігло́ до нас до поро́на́ і хові́ло йти́
о́пцес до нас. Але́ш воно́ нас не ви́діло, а я с то́го страху́, шом сї́ зльи́к,
шо бі́гло о́пцес до нас і ко́ўти́у́єм дру́чкoм до поро́на́, аж ві́дало го́лос
долли́вами і лі́сами... То́ як воно́ ві́тти́ са́бчи́ло, то́ як зайи́гло, то́ кілько́ж
ви́ді́ў... А воно́ так ви́гляда́ло як чоло́вік, але́ зве́рха чо́рне як вуго́ль
і дуже́ до́ўгий во́лос ма́ло, а то бу́ў потопельни́к.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

685. Потопельник і донька муляря.

Оде́н му́льир пішо́в сьї купати́ і ви́ш вли́с вже́ з ву́ди, а донька́
ві́стави́ла сьї ще́. Отжи́ диви́т сьї, пли́ве якийсь́ хло́п кудлаті́. Ну, отжи́
той му́льир бу́в на бере́зі, али́ ви́ш субі́ гада́йи ув йи́нчи́м. Хоті́в йти́
до до́му, а донька́ бу́ла в во́лі і скри́чила; а той потопли́ник за́чав
шви́тко пли́сти, жи́ аш вода́ по бри́гах сьї роска́кувала; отжи́ вона́ ви́кла
с тато́м, ві́стави́ла п'ятьи́, ви́кла лише́нь в соро́ці, аш друго́го ра́ва за-
бра́ла шма́тьп.

А той потопли́вник так ска́ков по во́ді, жи́ аш лис́ьцьи́ шумі́ло.

Зап. у серпни, 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван
Савицький.

686. Потопельник лякає бабу.

Ба́ба ішла́ з мі́ста; али́ осьту́т диви́т сьї, ви́лазьи́йи́ якийсь́ хлоп
з во́ди і пере́ходит ба́бу чпре́з доро́гу. Ба́ба дуже́ сьї ва́льккла́, а той
хлоп́ як ско́кув на дру́гі бі́к в стов, то́ аж вода́ реско́кла по бере́гах
і дужи́ ви́ликі́ шум, що аш ба́бу до горі́ підно́сито з ви́ликого́ страху́.

Зап. у вересни, 1904 р., від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов.
Ів. Савицький.

687. Потопельник на поли.

Я йшов з родичами своїми від баби зн Журова на Фидорівку. Приходимо ми чирис греблю кулу ставу, ханнули мене нибішка мати за одну руку, а нибішак тато за другу і взяли мене в сиридиву й тиснут. То в пучи було і ни дадут сьн миві подивити, де вода снадайн зі сьлюзів на ріку; али я цікавий і ширипув-ям сьн наперед і подивив-ям сьн на ріку. Було то в зині і ніч видна віт сьвітла — віт місяця. Над водою стояла палли, обжерзла ледом, а на ті пали сиділо шось такого, як би сиредного росту пес, а на нім так сьн та шерсьць полискувала, як скло. Як сьн ми прибили ще блишше, сьніг скрипотів прийд ногам, так тото пітскочило в гору і скочило в воду під лід.

Зап. у вересні, 1904 р. в Журові від агента „Дністра“ Стаха Беркія, І. Савицький.

688. Потопельник мучить жінку.

Адамша розказувала, що ї сї чоловік утопїў, тай як го поховали, то цілий рік холїў що нїчи тай ї мучиў. Тай заклїкала сестринїого сїна на нїч, тай так і єго мучиў цілу нїч, а він ї казав: „Вже я бїльше до вас не прїйду на нїч“. — Тай він вітак приходить до неї цілий рік тай ї мучиў.

Зап. в липні, 1910, від Анни Воробець із Дазеневч, нов. Городенка, І. Волошинський.

689. Потопельник не дає ловити рибу.

Один раз сула пришта з моїм кумом Аркадієм. Він був здоровий охотник рибу ловити. Бувало, що ни саме глуна нїч, він бере сябра Митра, — він тепер уже покійний, царство йому небесне — і виходють бувало з ним по всї річї. Повсіда, бувало, паловлють риби тьму, дївають нїкуди. Цїлий мішок навають, на силу, бувало, в двох припруть. А вони бач у саму глупу нїч вся риба засина так, що її загібають як полову. Вона з просонку ни трапе, куди тікати. Скїю годів їм проходило, нїчого ни злучалось. А то раз пішли вони на ту музку, що ото біля мосту. Та ви добре знаїте, вона починаїть ся у край мосту і пішла понад насипом, а потїм заколисала в гайок і простяглась поміж вербами затого що до самої мелниці. Дойшли вони до тїї музки і почали палагожувати волок, дивлуть ся, з води вилазе чоловік і крекче. Вони бросили там на берзї волок і біз оглядки тікача, що єсть мочі. Я сидів дома до пізна, робив, шив чоботи, — треба було до спіху. Поковчив я роботу і уже лагодивсь лягати спати; прийд цим я вийшов на двір, захотїлось до вітру. Чую, по улиці біжать двое, що єсть мочі. Лопотять ногами, як добрі конї. Я подумав, що то хто нїбудь догана кого, щоб побїгти, або вора лови. Я вийшов за ворота і кричу на них: Хто там? —

Вони остановились. Це я! — обізвав ся Аркадій. Я його по голосу пізнав. Чого ви біжете? — питаю я. Вони почали між розказувати: так і так, злучилась, кажуть, з нами привиденція. Ходили ми рибу ловить волоком, так нас налякало. Ми полякались і волок там бросили на берізі. Ходім, кажуть, з нами, заберем полук. — Ні, хлопці, я зараз ни піду, нихай трохи згодом. — Чого? ни все равно. А то я боюсь, як би хто волока ни взяв. — Хто там буде знать про ваш волок? Лиха година вас пошисла у таку добу рибу ловить. Підожліть, кажу, поки півній прокричать, тоді я піду з вами. — Соголасились вони. Дождались ми до півнів і пішли. Приходим туди, волок лижить нілний, ни вримий чі нікого нима. Я й кажу: Ну, тепер заходьте з волоком. Тепер нічого ни буде. — Вони довго онинались, боялись в воду лівти, а далі пішли. Уже було над зорою, пошти шо світало. Пройшли вони раз, витягли рибн з пуд міста. Другий раз уже ни стали заходить. Пішли ми до дозу. З тих кір вони по ночах ніколи ни ловили рибн.

Зап. від Павла Шапувалова з Шибекива, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

690. Жменя потопельникової бороди.

Я чув з одного старого газди, то було дуже даўно, то він оповідаў, шо раз пішоў на рибу і там маў такий столец (такє нагорнене, шо міг стояти і с того рибу ловити, приставок такий коло води). Зачєў він ловити рибу, празз чєє, шос тим боком іде і шпурєї камінєм. Але він каже: Мой-мой! ти гадаєш, шо я сграшка си? Ходи-ко суди!

А той пішоў тай перебриў тай іде сюда д нему; прийшоў до него і хоче єго трутити у воду. Але той газда борзо хан за учкур від шлюбних поркивиц тай вакинуў єму на шию... Ого! каже, тиер ти, сику, мій... Тай локатку ва одно плече, єго на другє і іде т хакі. Прийшоў він у свій тік, локатку кинуў, а єго кигне на тім учкурі до хати — хокіў вигіти, як він виглядає. Але тимчасом у сїяних лверєх опер си той руками і ногами у одвірки і аві руш єго вкєгнути до хати. Але той газда хан одноў рукоў за учкур, а другоў єго за бороду і тєгне шо сили. Але тот як сїпє си, а єму жменя бороди лишила си лиш, а той утік тай сивескаў у долоні тай: ха-ха-ха! і пішоў.

Зап. від М. Рошки у Карлові, Снятин. пов. А. Омишук.

691. Хлопчина в сїти.

Два рибакн пішли на рибу. Одєн з одної сторони берега, а другий з другої. Одєн зачєв підносити сїть, так була тяжка, шо не міг передом, тільки мусїв ся обернути і взяти вапротїв игли жертку тую. Лєдво-лєдво підтягнув ї в гору, а з панатки вискочив хлопчина такий, якби

му сім літ було. Тей скочив в воду. Вода розгуляла ся той вобпрнув ся і кажи до другого: Ото школа такої риби.

А той кажи до него: От ходім звітсь. Не жалуй за нею, бо ту якась прокляте місце.

Було десь по вівніччю.

Зап. від брата Осяпа в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Дервянка.

692. Крокодил у ріці.

Єдного разу с полудне в Будзанові повиходили так во сусіди і зобачили, жп якась риба дужи велика пливає, крокодил. Далі кажи — якого стрільця здибати і будем стріляли в тую рибу. Привели стрільця Воляновского і тогди бпрут — кажи: А во, воп пливає та риба. — Вопо взєю, прикинуло се в конечу голову і виставило зуби і сьміяло се з них так. І тогди люди зобачили і вже ни хтіли стріляти. Кажи: Тё ни є риба, то ни крокодил. Вони казали, що потонельник. Тогди щось за кіля день втопив се був хлопец на тім місци. Потому знов як того хлопе витегали, то якісь такий се був привидів, як гориль в цирковім убравю. Тогди діти зобачили тей зачили дужи гвавт кричити і тікали з води. Віт того чаю вже се там ни хтіли купати, бо потонельник є.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Дервянка.

693. Панич топить людей.

Єден чоловік їхав з ярмарку до дому. І їхав кото ліса. Дивит се, виходит з ліса панич і кажи до того чоловіка, щоби го ваєв на фіру. І їдуть оба, а той панич кажи: Будети їхали коло води і будети виділи, що буде їхав парубок на бричці с трома кіньма і буде дужи сьмівав і свистав!

Іно тото скізав тей варас панич зник. А той чоловік поїхав. Їди; дивит се, їди парубок с трома кіньма і сьміває. Розібрав се, іно в сорочці, роспріг коні і лізи в воду. Але парас дивит се той чоловік — гет того парубка коні потратували в воду. І потопили се коні і той парубок. Той чоловік знов поїхав, дивит се вибігає тай панич з ліса і кажи до того чоловіка, А що, виділисьти як се втопив той парубок?

Кажи той чоловік: Видівим!

Будети виділи, буде приходила жінка з двома дітьми і се втопит.

Знов той панич зник. Чоловік їди, дивит се, коло води такий крик. Питає, а єму кажут, що то се жінка втопила з двома дітьми.

Приїхав чоловік до дому і азчив то всім розповідати.

Зап. від батька в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, Марія Дервянка.

694. Чому утоплених ховають окремо.

Як потопеликка ймуть, то ховають на цвинтарі, але на окремій місци, бо він не є щісливий у Бога, не є щіслива душой, — і ве давоцьи.

Зап. в вересви, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Волошинський.

695. Два топельники викрадені з гробів.

У Хмелеві йи над Дністром коршма і ў педілю з рана напивало сі двох і як фіри надійшли і поїхали перевозити сі, а вови на пором. А перевізник нічо не кажи. Лпш доплин трощки через половину, тай обі гон у воду. І перевізникі вапайнтали де і знайшли їх, привезли до дому і поховали по релігійному на цвинтарі. А вітак у тіждень пересвітчили сі, що їх не було, деревинці були. А то не що лпш їх вікрали і кидали у Дністёр, бо кажут, що як де йи потопелик на цвинтарі, там важит град.

Зап. в липпи, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

696. Вода не приймає чоловіка.

Буў йиден чоловік, що три рази скакаў у воду умисне — хотіў утопити сі — і вода го зносила. Тимчасово трафляни сі, що го обра́товували. Вітак він аш повіспі сі. І собі люди говорьи, що вода не приймає.

Зап. в падолисті, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

697. Кандидат на повісельника.

Я чула як єдеп казав:

— Я такий чоловік, що мене навіть школа в землю закопати; іно взети за карк, мотузок зачіпши і в бапта повіспти і завудити.

Зап. від мами в Будзанові, Терехівського пов., 1903, О. Деревинка.

698. Повішений пастушок.

Насли товар тутка на Нпривдорію. Ну як перши були такі хлопці, жи насли товар, то мали мжи субою їдного начельника. Кутрий ни хтів курови завиртати, а шо вітповів, то зара начельник судив. І випало на їдного хлопчика, жи так само ни хтів курови завиртати, то начельник присудив їго завішати. І взыла, вилізли двох на ту бирезу, жи там була, ану того хлопчика завішати. І пригнули ту гілю і завішали того хлопчика, здиньили с курови мотуз і ту бирезу пустили і сьміяли сі з того.

Потім го відвипизали, то вже нибóщик був. А потім на тїм місци шос в ночи горіло все.

Зап. у падолистї, 1905 р., в Сороках, Львівського пов., від Миколи Кшивака Іван Савицький.

699. Буря через повісельника.

Йеден хлоп сьн повішав. Взявў вужище і сьн повішаў. То сьн раз така буря і студїнь зробила!

Зап. у Костільниках, Буцацького пов., від Федя Провальюка М. Капій.

700. Як газда напудив ся повішеного наймита.

В йидного газдї служіў ваймнт. Шос він такого зробіў, шо маў ітї аж на термін. Але то буў ше хлопец дурний, тай він боіў сї, тай с того аж повішіў сї. Але той газда не знаў, де він сї гіў, він гадаў, шо він дес укік. Вітак він хокіў молотити і вішоў до шони скидати снотї. Нараз — він скилає — і зачіпіў головоў у того повішілика... Як застрахав сї, тай скочив с сноті аж захоругав на цілій тїждень. Потому того хлопця вітти здоижили і поховали.

Зап. в жовтні, 1910, від Андр. Марущика з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

701. Чоловік ударив собою до повісильниці.

Іден чоловік ішоў до майстра, же му коноўкі лагоднї, ко́ло дванацітої годїни ціри сад, а ніч була темва. Ішоў і параз удариў сї; мислиў, же то до дєрева і куріў дзигар, блиснуў тм дзигарем і уздріў тоту жінку, жи сї повішила того року ў кім саду. І перехрестіў сї і пішоў до того майстра і там ночував, бо там була вода, жалє мочуло, боіў сї, жеби го ў мочуло не трітїла.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрия з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

702. Повісильниця в лісі в Ісакові.

Називає сї то поле „Дідіўка“ і ліс; там насли пастухи волі і ночували там з волами. Казали, шо так ў онїночи то ўсе йшла повісильниця до горі та співала, а з горі то плакала. І ше там одєн побережвик буў ў лісі і стоіў за корчем і відіў, шо вона йшла так росплєтена і він собі гадаў, шо то єго донька вийшла за ним єго клікати до до́му і він клікаў, а ўна сї ни обзивала; він зачїв за неў бічи с палицеў і ўна утекла ў корчі і не знати, де сї подїла. То ўна сї пїби повісила ў тїм лісі. і потім нового місяця ўсе сї давала чути: все то плакала, то заводїла.

Зап. І. Волошинський від А. Ірещука з Ісакова, пов. Городева.

703. Як жердка йшла.

Їхав я з Стрия. А ту в їдного жінка понісила сї. Але повідали, жи впа ходит. Ну, я їакурат ту приїздею і здибав таку жертку, кїв. Тай йде то напротів мене. Я: нек ти осппа! Перехрестив сї, бож сї злєк, а то щєзло.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липни, 1906, від Михайла Ванька В. Левицький.

704. Страх у видї висїльника і лїсничого.

Нїшбѣ чоловік у лїс в ночї і лѣмѣт гравѣн сухї. Дивит сї на дєрево: Вїсѣт повїшїльник і так сїльне ногами все отак (опов. показує руками) хїтає, отак хїтає. А вїн стаў і льїчно йїмў на то стало і так му льїчно, такі дўже льїчно... А вїн все до мєне ногами — той повїшелник. Але, кав, я лѣмў такї, аве все сї бѣю, бо той повїшелник вже менє аж ногами лѣвѣт. В тї хвїлї я дивў сї: Стоїт побережїк прѣгнў мєне, угѣрнєний, узўтий у чобѣгнх і кўрит лѣльку. І так нацалї я собї думав, кав: Кѣли я гатку маю, зараз скѣчу у велїкий провал, як вїн менє лапатї бўде. Кѣли я уже стою, стою, не приблїжую сї д' нєму, авї вїн д мїнї. Алев вже сїльне аж у пѣгнм змєрз і вїн д мїнї не приблїжуїн сї... Берў, приблїжую сї я д пєму, а то пїньѣк...

Зап. в верєспї, 1910, від Варварї Богонїс із Колїнок, пов. Городєнка, І. Волошинський.

705. Висїльник на вербї.

У нашїм селї повїсїў сї їдєн чоловік на вербї. Люди розвїсїли го тай поховали. Але кажут, шѣ коло тої вербї шѣос пужїї. Одного коло тої вербї перєйшоў бїлий пєс, другого кїт, третїй чуў, шѣо верба шумїла, а вїтру не було. Багато говорили, але я не вїрў; думаю собї: Або брєшут, або їм сї привїжїє. Усї бояли сї тѣї вербї і подїлєку ї ўмїнали. А їдєп там блїзкий знаў, шѣо вербї ўсї боуг сї тай ховаў собї у нѣ тѣтѣн на зиму. Я раз за днїнн задрїў тот тѣтѣн тай гадаю: Пїду у вечїр і озмў. — Ёк зробїло сї пїзно, пїшоў я тот тѣтѣн красти. Приїшоў-смї до вербї, нєма пїчо і пїкого пїгдє не чути. Ёкос менї чупєр устає, єк нагадаю, шѣо на цї вербї завїсїў сї чоловік, тїтѣн траба такї украсти. Вїлїз я на вербў, вїтїг торбу з тїгѣном з дѣла тай лїшєнь направиў сї злєзєтї, дивў сї, а то хтос з зємї пїдоймїў руки д' мївї на вербў. Я напудїў сї тай пїдлїз назад на вербў. Приднїєм сї на то, шѣо подавало менї руки, а то тот самїй, шѣо завїсїў сї. Я зѣ-страхї валєрєвїў на вербї і так перєсїдїў аж до ранку. Рано злїз тай ужєм не браў нї тот тїгѣн. пїчо. Ымїнаў-смї від тѣгдї ту вербў не лїш ў ночї, але і ў днїнѣ.

Зап. Ос. Михайлєцький в Тростянци, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

706. Індик із небіщика.

В Добрішнюлю в садї, там, в весло, єндик ходит. А там єндика павіть на цілім силї мина. В весло там все ходит тей куркає тей куркає... Али єдного разу зачав се Штифан Квас сьміяти с того єндика. Як зачало єнчїти в ночи за будов там, де вони спали, а він зачав се сьміяти: Ще лїпши заводи! А вопо чим рас лїпши заводило. То потому все ним кидало, все, аш вітхорував. На третій день була толока в кухни, і повтвирали собі вікна всі тей тиребет кокорузу. Али глипиула дївчина в вікно, дивит се, стоїт мпрла в вікні, сорочка така паньська. Як се злєкла та дївчина, як скричїла тей втїкла помижи дївки. А то се папє таки рас повїсїла на гапкї, то вона так ходила по садї, прикидата се в єндика то... То звов якісь там чоловік то видїў, як се на колїсї на кирици росьцгало.

Зап. від Яндруха Степїя в Будзановї, Терєбовельського пов., 1903, О. Дерєвянка.

707. Висїльник — хортом.

Кажут, що як хто повїсїў сї, то там печїсте місце. От такі мой жїнка розказує: Лишїтам сї у лальшї сусїтки з її дїтїї, закім вона не прїїде з міста. Вовї прїїшла з міста ўже пізно, бўло ко́ло дванацятї годїни і казала живї почувати. Я не хотїла і такім пішла собі до дому. Вїйшлам від неї с хати, пічо не бўло. А якім дїйшла до одво́го газлі stodóli, де казали, що там сї повїсьиў чоловік, так с тої обóри вїйшоў хорт і йшоў за мноў аж недалєко мої хати і тогдї снїўкотїў тай звик. Я нерестра́шена, лєдво забїгла до хати. Сказалам чоловікови, вїхóпт с хати — нема пічо“.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далєшева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

708. Рада, щоби повїсельник не ходив.

Кажут, що як сї повїсьиє а́фо утóвнїг, то мóже ходїти до жїнки а́бо до дїтїї; але вїтак тра́ба наймїти слўжбу і стра́шнїг вже не бўде-бїльше ходїти.

Зап. в падолисті 1910, від Вас. Тимрика із Далєшева, пов. Городенка, І. Волошинський.

XII. Опирі.

709. Коли можна бачити опира?

Як би виїшоў о дванаццяті годявы так де на гравіцю, то моўїат-
жи би зобачиў упіръа. То він так, як чоловік.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

710. Опирі.

Опір то такій чоловік, що знає „щось“, теї берé в дрúгого
мотокó.

У найбільше сьвійто хóдит опі́р тудá, кудá іде худóба, корóви,
іде, усé зберé росú у жівéні, теї у дїйви́цю, теї у дїйни́цю.

Опирá як б́удуг до грóбу не́сти, то смёркиє сї, і ві́тер сї д́уже
зривáє, б́урьа.

По смертї опі́р хóдит. Абї́ не ходїв; то сї́ют за ним мак.

А як ве помагáє, як ще хóдит, то відкóпуют, обертáют на дрúгий
б́ік і забивáют ків у гóлову.

Опир, як го відкóпати, то усé тваров до землї лежит.

Як хто зобáчнт, що опі́р так рóбнт, то годїг сї казáти: Що з́и-
чнш собї, неї б́уде менї́, а що менї́, неї б́уде тобї́.

Опирі б́ют сї на гравї́цц: татарчї́нцкї¹⁾ не пускáют нáших тамкá,
а ї́х ту.

То вже від того і говорут: „Чо ти такі́ обдёртий? Цв не був ти
на гравї́цц?“

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

711. Як виглядають опирі

Опирі маот таку саму силу, ш́ьо відьмї. Відбирают молоко від
короў. Опирь має або над клубом, або під колїном або вад задом такі

¹⁾ Из сусїдного села Татарського.

гулі. Їни є при кілі дуже тонкі так, ек па жилах тримають си. Під тоў гулеў є дирка і тоў диркоў виходит душа з опира.

Зап. Ос. Мпхайлецький в Тростявци, Святинського пов. від Стефава Глушка з Джурова.

712. Опир має дві душі.

Опир має дві душі; як умре, то ходит по сьвіті.

Зап. в червви, 1910, від М. Мокрицької з Колівок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

713. Хто є опир?

Впир як є живий, то він є вовкулаком. Як прийде час такий, підповні місяци, то він йде на гравіцю. Він здибає сі з другими вирами і маюť там межі собою бесіду, де маюť йти. Потім йдуть по почи до людий ссати. Як йдуть, то перемилюють сі в конє або пса. Він має дві серці. Єдно має як живе, а як вмере, то з тим другим ходи по смерті.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Бувяка, в вересви 1909, Іван Панкевич.

714. Опир ходить по смерті.

В селі Кукизові був чоловік, називав сі Добровольський. Він був виром і походив з Караїмів. Як вмер, то ходив по хатах. Але потім викопали го з гробу і відрізали голову. Він потому таки приходив і то до того самого. Він мав дві серці. Він приходив з головою під пахою і казав: „Дайте ми голочки пришити головочку“.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Бувяка, в вересви 1909, Іван Панкевич.

715. Як пізнати опира.

Опирій пізнати по сліві, бо він йик шьо скаже панерёд, то мусит си стати.

Зап. Ів. Волошинський в серпви, 1911 р., від Ів. Ляпка із Ростік, пов. Вижниця.

716. По чім пізнати опира.

Опирá мож пізнати по тім, бо на крижех майи фист такий, як у хлопа звичке на гру́дех цїцка, і штіри волоскі.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

717. Опира пізнаєть ся при смерті.

Упирá мож пізнати, шьо йик умре та поховают, то дужи залива велика, то лиш по тому мож пізнати, шьо умир буў.

Упирь може то пошкодити, шьо можуть бўти плóви¹⁾; знає паси-
лані хмари.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчипської з Ростік, пов.
Вижниця.

718. Хлопчик — опир.

На тім ґрунті, де Василь Гутькіў, бую хлопчик Червєцький Дмитер і казали, що він опир. Каут люди ўсє, що він опирь, бо має фист. Але я одного разў війшоў на поле і він пасє худобу, óтже я хóту дїйти, чп праўда, що він має фист. Отже я правю: Дайно ми́ні сїрничка. — Віп сї забуває, що не має, али я сї упер, зловїўем го і піднїўем соро-
чїпу і — якурат йп фостик так, як вїхотъ за доўши. Потóму мєрни дїти на горло і пїйтеро дїий у нєго бўло і до двох недїль гет тотó вїмерло.

Зап. в липни, 1910, від Павла Марунчика із Далешева, пов. Городепка, І. Во-
лошинський.

719. Хлопчик-опир збирає росу по поли.

А другий пас кóні дóсьвіта дўже, отакбим прину́скали в маю, коли збі́же сї в кóлос віспїає. І вже зачїпїає робїти сї рāно. Віп вїдїт: хлопчїпа невеличкий, отак на вісім лїт хло́нец, у сороччїї лиш, бнє кашилóха, хлопєкий во́лос до́ўгий, а́те рївно опстрижєний так крўгло, — іде по збіжу і так рука́ми зго́пит рóсу до кўпи — збїває рóсу. Віп то вїдїт і гадає пїти до нєго, шо ту вїв робїт, нї пасє, нї нїчó. А па-
рєштї тої хло́нец щїзїає йнїў з очїй і не вїпїт лāше йнїó. То старї казали, що то опирї, шо чєрез то не́мā полонў — уроджāю — полóи збп-
рают, збївають рóсў.

Зап. в жовтви, 1911 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

720. Опир вправляє відьми.

Їа унпрєм такі сї ўродїў. На Їурїйā йа маїу пайбóльшу мїць. О півночи перид Їурїйєм сбпрайє сї на Калашковецкїй границї під Старогвєсцьми двавацьтї відьм. Йа сїдайу на бїлого коньа, а ко́нда відьма на кочергу, та йїздишо по двавацьтїох границїх. Ко́нда відьма муспт вїймїти дванацьтї зпрєп шшєшнї с за зубпї, шо мусїла носити від сьвітвєчїра аш до нпїнька. Йак котра дóбре справувала сї, то йшла пєсувати льудїм корови, а котра пєи, то тратила право бóти відьмою. Ой, на Їурїйā маїут відьми велику школу, а потóму за тото цїлий рїк они пїввиччї льуський дорóбок.

Зап. від ворожбита Прошака в Кулачківцях, Осип Яворський.

¹⁾ Злив.

721. Рада, аби опир не ходив.

Як умрэ опірь, то ў деревіщи прибіти йго осіковим палём чірис груди і чірис дирвіщи до зямлі і віт тóго осікового кола опірь ни ўстаў і ни ўстае.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

722. Як позбути ся опира.

Як опірь грімайн, то траба го сї запігувати такіми словами: „Всякое диханіе да хваліт Господа“.

Зап. в цвітні, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

723. Підкова в дійниці проти опирів.

Опирый мóже лиш такий самий позбўти сї так: Берє піткову кінцку і берє камінєв, як понесє корóву і тоглі пичє ў пичї, кидає ў воду ў гійвицу. І той опірь, ци опірка то як то кінгт у гійвици, то вона прихóдит у той час і тоглі повертає всьо тóму гадї.

Зап. в маю, 1911 р., від Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

724. Дідо — опир.

Грицига казала, що ї дїд буў опірь, таї маў фіст; а як умэр, таї вона сказала ксьондзови, що він бóде ходіти. А ксьондз кажи: „Як бóде ходіти, абис мнїї сказаіа“. — Таї ни ходїў.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

725. Опирі у видї білих псів.

Ішóўийм від діўки: місць сьїтіў, морбз спльній, ішóўийм чірис границу. І чірис границу бігли два пси білих, що найчистїшиї папір. Одєн за дрўгим, тримайн висóкості по мєгрови. То казав мнїї чоловік, що він кілька раз пїред свїйтом урочїстим у ночї їх вїдїў, як вони лїтїи на границу під лїс.

Зап. в липни, 1910, від Матра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

726. Опирі-хлопчики в білих шапках.

Одєн хлопец сидїў у шцўцьї до дванацітої годїни. Ў дванацітї годїнї іде собі до дому, таї траскайи батогóм, таї дивит сї нараз, а ту на єго горóді два хлопці ў білих шьипках, а він гадаў, шо то які мóже грають сї, або такі так вїйшли на долину. Таї він зачїў за ними бічи, таї біг аж до свóїх ворїт, таї він зістаў ко́ло хати, а тоїї наза́д попри йго ворога побїгли з горї. Як увїйшóў до хати, то не мїг годїну слова

прохóвити, так сї дуже настрахáў. А то бўли жертві опирі (то ше опі-
рики, бо то малéнькі, зам. Никола Круц). Як увійшоў до хáти, то му
шýйнику дуже до горі волóсья піднимáло.

Зап. в жовтви, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городевка, І. Во-
лошівський.

727. Гульки опирів.

А знов тато за опирів розповідали. Вони були вартівником коло
церкви. Тай ночували на дзвіниці. Коло півночі вадійшли опирі. Дуже
богато. Тай сьївали, на скриках грали, в долóве плескала тай все
кричали:

Гой-ла-ла, як ту, так там

По коліна кахтав.

Зап. в Уличвім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Авдруха Савки В. Ле-
винський.

728. Як опирі булькотіли.

Йшов я по горівку на лаз. Йду я, слухаю, а то щос булькотит
просто Козарьової лїски на гостинці. Слухаю: люде не люде, Жиди не
Жиди. Тої бесїди не розумію. Гадаю собі: Піду сї подивити. — Я лише
взев сї так руками ги за пліт, а вони пішли булькотючи гет. А то були
опирі.

Зап. в Уличвім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушвіра В. Ле-
винський.

729. Як опирі грали.

Мій тато казав, що як їхав з Стрия в почи в великий четвер, то
як настав місяць, то ввидів, за границев від Уличва все сьвітло є,
сьвітло. Тай опирі грали, скакали. А приїхали за границю і тотó сє
лишело.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від Бабяка В. Ле-
винський.

730. Як поховати опира, щоби не ходив.

Асинтирвали два жомньїри. Пішли до вóська. Йнден буў опир.
Той буў слабій, тай го віпустили. Той опир каже: Як сьї віслужиш,
то жи́бс приїшоў до мене, як буду жиў. — Повертає до него, дивит
сьї, в хаті сьвітит сьї, ви́ма нікого. Йнго ховали кілька рас, раво по-
ховают, а на вечір звоў йн. В другі хаті йн люди. Вішоў, стаў, тай
дивит сьї. Хочи йти, а той спускайи ноги с катафáлку: Видиш, слу-
жилим в вóську, чкай, принесу ти їсти. — Даў му студенцу, віў, віниў
горіўки. — Я тобі скажу, шо я йн. А ти присьїгниш, шо нікому не
скажеш. — Взьїў, присьїгнуў. — Я йн опир. Потинаю люднїй, кроў
віссу, а то сьї лишит. Али знайиш, як би мене поховали, як би взьїли

яловий кіў, прибили бис груди наскрісь бис трумву, то бим не ходиў Пішоў, йде, прийшоў під йдиу хату, ни мали як потьити. Прийшоў під другу, лиш подуў, потьиў діўку. Вона фпала, він кроў віссаў, а ї лишиў. Тогда каже: Видиш, от то я сим живу, абис нікому не казаў. Йду, бо ўже час. — Той чуў, жи він потьиў, сказаў, як йго поховати. Записали кіл, бют, а той з гробу каже: „Гай, гай, зломивіс присьнигу; як бим знаў, буў бим інакше зробиў.

Зап. від Кирила Крамарчука М. Калій.

731. Як відкопувано опира.

Жаў даўно у нас слаўний опирь Корбутык. Йак умер, похували йго на цвинтарі с христійанскоў парадой. Ўже першої ночы по похороні виділи го в силі, тай потьиў тогда свою живку. Розкопуют другого дньи гріб, а він лежит, йак лижыў. Напѣли люди трох ксьондзыў, вийшли с процесыйеў, відиравили великі молитви і дужи запичитали гріб.

Третої ночы по тім похороні ў силі стаў великий вогонь. Люди виділи йго ў силі. Тойї почи потьив він багато людий, шо з ними за житы мав. Коли настав девь, пішли люди с процесыйев і с ксьовдзами на цвинтарь, відконали Корбутыка, витыгнули с деревишчі, звйзали посторонками, тай понесли на дручках на баланецку гравицу ў поли. На гравици вікопали йау, спустили до нейі долылиць Корбутыка, жбѣ сѣ білше не підвыіс, та прикидали го терныи, та булыками. На верх накидали каміні, тай настрожили на могилі хрест, шо ше нишѣ стовпок с него стирчит. Потому Корбутык ўже білше не уставаў, а то пограничне поли льуди тепер називають Корбутка.

Зап. від пастуха Петра в Кулачківцях, Коломийського пов., 1899 р., Осип Яворський.

732. Опир курить у домовині люльку.

Старий Семен не дав себе переконати. Що я йому говорю, а він все своє: Є, каже, опирі, таки є. Ануж, каже, слухайте, я вам буду казати, як то у нас раз було. Отут за зарінком, буде тому зо 30 років, стояла хата, а в вѣй жила баба. Мала вона одного сыва. Жидиком кликали, хоч він звав ся Василем. Доки жив, то як звичайво, чоловік, нікому не шкодив, ходить, робить, от як ми. Оженив ся він, побув трохи, аж десь так під літо вмер. Поховали єго, а то в саме сапане було, ой Боже! як не звів ся метилиця, кругом біло стало. Кара божа тай годі. Дивують ся люди тай з дива не виходять, бо такого, знаєте, ніхто не запамятав, аби в сапане снѣг, мов серед зими впап. А тут небіжикова жінка каже, що до неї вмерлий чоловік по ночѣ ходить. — От що!..

кажуть люди, се твій чоловік опир! Порадили їй, аби посинала понелом поріг та землю в хаті. Онаж так і зробила. На другий день двлять ся: Є, видно сліди по долівці, виразно одна нога людська, а друга бараняча. Кажуть люди: Треба цьому давати раду. Як стемило добре, зібрало ся їх кількох, напили ся горінки, взяли сокиру, ліхтарню і веретн тай пішли на цвинтар. Приходять там, розконали яму, двлять ся, а домовина порожна! Так ходили три рази, аж за третим разом застали єго. А він лежить собі боком, ще й мюльку в зубах тримає. Вони до него, а він як замеркотів таки товаричим голосом... Відрубали они єму голову, присипали, зарівнали землю тай помогло. Вже більше не ходив, і на цвинтний дець. А на другий день таке веремя, що Господи!

Зап. у Текучи, Печеніжин. пов. 1908 р. Дм. Войчук.

733. Чим опир розгонить хмари.

Даўно, кажут, що буў Браткоўскі, тай знаў відвертати хмары, але то буў опирь. Казіў, що маў якіс одволітні, тай як сї іадина з жьйбоў кусайи, то аби їх розігнаў, а як хмара надійде, аби махаў.

Зап. в липни. 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

734. Чому Кулачківці підупали.

Калашкіўцы було колпе велике місто, бо ше ў старих книгах перкоўних було записано, що було кілька церквий, та Татари поналили. Тоди приходили до Калашковец Вірмени, Венгри та Бесараби і йинни на йармарки. Аж рас умер опирь, тай устанаў с гробу. Хтось порадиў, шоби йіго обнести три рази наўколо міста. Йак обнесли та похували опирь, то ўже більше не ўставаў. Але під того цісу місто шо раз білше упадало так, шо тепер навіт перьвіднойі коршми чи майімо.

Зап. в липни 1899, від Івана Семенюка в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

735. Опир на кони.

Мій стрій хату здоймаў і їхаў номир на свім кони поза ливади. То звіяў сьн вихір такий!

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Федя Провальнюка М. Капій.

736. Опир на стежці.

Шли трох бис цвинтар на штешку з бараболяма. Зобачили чоловіка мирлого на стежці. Тоди еден з них кажи до тих двох: Шо будем робили, ни хочи нам се мирлий вступити?

А тих двох до того кажи: Ходім, кажи, він нам се мусит вступити!

Тодли той се мирлий... як се вони напасіли і пішли стешков і мирлий се вступив, так — во на крок. Як застогнало, тії як покидали всі три мішки, як зачили втікати, барилка зачила за ними летіти і горнец з вогнем і голова.

Али то був воишр...

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Тербовельського пов., 1903 р.. О. Дервянка.

737. Опир у стайни.

Їповідаў їлен чоловік: Удпого разу — каже він, — пішоў я до стайві пачувати тої ночі перед новим роком. Пішоў я пачувати, бо кажут, што тої ночі худоба говорит так, ек чоловік. Їна говорит о тім, што має си діяти через цілий рік з її газдами. Бог її так лад, што їна говорит, што знаї. Пішоў я. каже, тай лег у есла. Лежу тай чікаю їнів-ночи, бо тогди товар ме говорити. А чую, штоє шелестит. Я подивіў си, а то кіт, а з рота і очий синіют му єв искри. Я зараз здогалаў си, што то опирь перекинуў си у кота тай прийшоў від мої корови відбрати. Я пї раз, нї два, ханіуў дралі, та ек шпуріуў у того кота, а він дес ек зипдіў. Не знаю, де діў си, бо я потім засвітіў свічку, перешукаў стайню скрізь, пиха вігле. Не знаю, вілки прийшоў тай куда вішоў. У стайни двері лобре приставали, што би і хити не їлізла, не то кіт, стеля була добре спущына. Не міг я з двва віти. Не слухаў я уже, што товар ме говорити, так-сми си уалостиў на опиря.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов., від Василя Павлюка.

738. Як опир воював.

Був піби так, як цивільний тай старший, тай скаржив си той старшому: Я бідую дуже в сьвітї. — А той каже: Шо то за біда? Я єї ве знаю. — А я вам скажу, скоро хочете знати. Є в нас одна одовица, тай чоловік єї був опир, тай він два роки що вечера до неї приходив і мучив єї, мучив, мучив. Каже: Їдіт тули до неї, будете там почувати, а за два вечері будете знати, шо то біда.

Добре! — каже старший. Взяв собі шаблю, ахуніцію всю, тай приходит тули до тої жінки, тай каже: Прийміт мене на ніч. — А вона каже: Добре! тут є мого чоловіка покійника лужко, лягайте, тай спіт.

Тай приходит дванацята голина, а то двері лиш рви, тай приходит, тай каже: Добрий вечір! тай просто на ніч, а на печи жінка з дітьми спит. Та як зачав жінку термосати та діогати, а старший з постелї встас з шаблев, а опир до него і він мав шаблю, тай каже: А тут хто на моїм ліжку? Що ти за оден? — Тай відтяв старшому ліву руку. На другий день здибас єго той цивільний тай питає: А шо, є біда? —

Ой, каже, є. — Відтак вони пішли на цвинтар, тай найшли там руку, бо опир, як і взяв, та поніс ва цвинтар, то де го когут заляв, таж він руку лишив, а самий у яму.

На другий день бере старший того цивільного тай ше одвого старшого, тай каже: Маю я его допильнувати! — Узяли собі горівки, тай пьют, тай сидят до дванацітої години, а у дванаціті годинї двері рип... А оден не тай каже: За Ілашеву душу! — А той уходить, тай кричат: За мою душу ни будети пити, за мое здоровля пийте. — Зачали знов пити, тай знов так до трех разів, а він знов з шаблев, тай хотів му і ту руку відрубати, але старший уже не був спячий. як махнув, то розгяв опира на половиці. Ті сп позхаплювали, тай кажут: О, дійшов наш оберштлайтнавт аж тепер єму кінца! — Тай узяли его, до купи склали. поклали на лавицу, то жієка дякувала, тай дала їм горнятка, колачики, свічки за пожаңу, тай поботиц поховзв, тай ўже більше ни приходив.

Зап. від Іоружи Орчук у Раранчу, Чернов. пов. О. Рак.

739. Вояк і опир.

Ше дядьди Штефана Гарасимчука служив ў войску. Воєного разу пустили го на урльуп. А ў Слєбітцї ўмер тоди буў на краю сила опирь. Цалий день лишьў опирь на лаві тихо, — а прийшла ніўнічь, та зарас ўставаў, тай дес йшоў. Ксьондз не хтыў йїго похувати, али казаў, шо тоди похувайу, йак хтос коло трупа перепочуїє. Нїхто аниї с Слобікї, аниї с околицї не відважїў сї похувати. Ўчуў о тім Гарасимчук тай нішоў до удовацї і каже, шо буде похувати. Дала йїму гздивї оден кивш, кварту горїўки, кусок соловини, миску сира, поставила то на скриньу коло постелї, замкнула за собоў сїнниї двері, тай пішла ў село спати. Поставїў собі жоўнірь ївир набитий коло постилї, віпнїў горїўку, поноїїв, тай льнх спати. Ў почи ўстаў, тай льнчно зробило му сї. Нішоў до комори, напнїў сї ше горїўкї, шо би відїгнати льнх, й сїї пїиний на постіль. Дес за йакис чїєс дивит сї, а то двері утворїїїут сї на роствір і ўходит теньїий хлоп ў шинцї, кужусї, чьоботїх, тай стаў сврит хати. А той труп з лави підїїхайї сї тай від разу: „Та тут чути прїєсу душу“. — Взяли сї оба опирї до жоўнірьї, питаїїут сї, шо він хочїи тут. А жоўвїр выїц. Пустиў сї оден опирь до него; жоўвїр узьїї лиш їверь у руки, а опирь стаў. Йак зачве бити обох опирїў; тарахнуў одвого ў морду, а той сї перевернуў і упаў на порїг тай не рушїў сї. Йак тарахве другого кольбоїу у голову, а той лиш закрутїў сї та сврит хати бебеўхнуў сї. Али уже і жоўнірь витверезїў сї і заходит у голову, йак вїїти с хати, шо сврит порога опирь простїгнуў сї і аниї спати жоўняїрови, аниї

до опиріу вежпвих сьї братп. Аш нарас кугут зашіау і опирь оден шчес, а другий кинуу сьї па лаву. Ііак би буу жоуныр ш мау цысарского ршштунку коло себи, тай йіго були би опирі задусли.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1903 р. Осип Яворський.

740. Як опирі убили дівчину.

То було як у нас ходьп на вечерниці. Зішла діўка по воду і друга аїшла. А ту діўку вазьли опирі до себи і до тпх людий ніц ш має. Али аїшла по воду, каже ї: Прийдп, сестрици, до мене па вечірици. — Вона каже: Прийду. — Али пампятай, сеструю, довго будем прицип. — Та в вечер зібрала сьп та йде. Али приходит перед ворота, а там стоїт жінка завпта, таким білим, погп, голова завпта; вона каже: Де ти, діўко, йдеш? — Йду, каже, до сестрици па вечірици. — Не йди до сестрици па вечірици, бо тая систрици опирьци, тебе зіст. — Вона не слухає, йде. Вона зноу каже: Твоя систрици опирьци, тебе зіст. — Вазила, верпула сьп, пішла до дому. Зноу сьп здебали: Такіс прийшла? — Не малам коли, водплам шматья, приципила сьп. — Та сьп ш признає, шо ї не казала йти. — Вже, каже, сего вечіри беспечне прийду. — Йде, стоїт чоловік у шпци, питає сьп: Де, діўко, йдеш? — Йду до систрици па вичирици. — Не йди па вечірици, бо систрици опирьци, тебе зіст. — Тай вона сьп зноу верпула. А другого дня алибала сьп: Такіс приходила? Наварплам голубців. — Вже сего вечіри беспечне прийду. В вечір йде, прийшла до хати, прийдут. Та бере, показує ї голубці. А то голубці з християнцких пальчикіу. То опирі тільки людий потратили. Та веде до другої хати, таке показує; по сьцїнах висьп з християнціу голови, руки, погами пліт горожпвий. А ї душа стпне. І вона так дивит сьп, стоїт поўпа дішка пальців. То, систрию, мої вопрка. Набрала тпх пальціу, припесла в миску. Їж, такі добрі. — Вона скидала ті пальці під лаўку, а ту кроу виспала, дала ї миску. — Їж, систрию. — Я вже зіла. — А чуют, лятьп тоті опирі. Вже йдут. А вона каже: Систрию, де я тьп сховаю? Тай ваьпла, сховала ї під корито під постіть. Вони входьп: Фе, прісна душа смрди. Неуходити, зачили шукати, вайшли під коритом. Ваьли, голову відтьили, ноги, загородили пліт, а пальці в бочку, тай решта.

Зап у Костільниках, Бучацького пов., від Палапї Провальнюк, 1904 р. М. Капій.

741. Парубок-опир потинає людий.

Умер у селї парубок і поховали. Али тут кажут люди, що він ходьт. Тай мау він ше дві сестрі і тата й мау. Але старша сестра була на подвірю, увійшла до хати, заслабла і каже: „Тату, наш Грпць прий-

шоу. Якім го ўздріла мѣжи одѣнками, ажім го сї злїклá. Так нї хóцно голова тшпѣр болїт, тож лывгаю“. — Вїйшли с хáти пóза одѣнки — нима Грїцкá. Гїўчина на дрўгнїй день умѣрла. Поховáли. Вїйшоў у тїкдень сусїднїй хлопец, уздрїў на обóрі зноў тóго Грїцкá. Прибїгáє до дóму з оналóм і кáже: „Тáту, бáтькїў Грїцкó хóнт!“ — І зноў хлопец за-слаб і на дрўгнїй день умѣр. Поховáли хлопцїн. Ту зноў пáру день ідѣ Грїцкїў тáто на кїк таї сї лївнт: шóє мїгнуло за одѣнки. А вїн вїтсї, а сусїда з дрўгóго бóку пóбри дорóгу таї зробїла крїк: „Ой, йой, йой, кўмн, кўмн, ваш Грїць óде!“ — Старїй сї занўдїў, вирвўў сї і дáлї за одѣнкї нн дохóдїў. І так Грїць хóдїў нїрпз дóўгнї чьпє і потнїáў людїй, аж потóму олѣн гїн ужѣ буў старїй і буў тáкі опїрь і кáзaў: „Скїньтн, лўдн, мн сто рїньскїх, тож нє поїнáнтє, а я вáм порáджу, шó з нїм робїтн“. — Лўдн стрáх мáли, бо нн однóму покїў одвó п двóє гїтїй перестрáнївў, скїдáли старóму опнрѣвн, шó вжє сам хóкїў. Бнрѣ той старїй гїд с собóў двá хлопá, ідѣ сам, добувáют Грнпнї, перевѣртáют вїю долїлїц, грудлїхї до знмлї і забнвáкт у нѣго осїковнїй кóлвк, прнгрїблї Грнцкá зноў і той ужѣ бїлше по снлї нн хóдїў.

Зап. в жовтнї, 1910, від Савкн Круцá із Далѣшєвá. пов. Гóродєнкá, Гв. Волонїєвськїй.

742. Як злодїй уратувáв гáздї жнтє.

Йшоў опнр і шєз бн. Тн дє йдєш? — Я йду до йндногó гáзлн пїд вїкно; той нчнхнн і нїхто му нє скáжє: Дáй Божє здорóўлї, а я йнго дўшу возму. — Прнйшоў пїд вїкно, гáздá нчнхнўў, а злодїй крáў таї кáжє: Дáй му Божн здорóўлї. І шєз бн лїшоў.

Зап. у Костїльнїякx, Бучáцькогó пов., від Яця Кўзя М. Кáпїй.

743. Як чорт потннав чолóвїкá.

Йшов злодїй до гáздн крáстн волн. а сóтопá йдє єго потятн. Йдут обá. той чолóвїк і той чолóвїк. Прнхóдят до ворїт: А тн кудá йдєш? — Я йду волн крáстн, а тн кудá? — Я йдў єго потятн; а тн як волн будєш крáстн? — А оттáк, тá оттáк, пїду потнхєньку, таї спущу волн, таї повєду; а тн як будєш єго тятн? — А я тáк, шó пїду єго пїд нїс скóботатн, а вїн нчнхнє, таї нїхто єму нє скáжє „здорон“, то єго кров зáллє ротом і носом.

Тáй пїшла сóтáнá скóботатн чолóвїкá. Скобочет єго пїд нїс, а чолóвїк як чнхнє, а злодїй стáв пїд зáднїм вїкном (шó до схїд сонця) таї крїчнт: здорон! Алє сóтáнá знов скóбочет тóго, таї чолóвїк знов чнхнўв, а злодїй знов крїчнт „здорон“. А трєтїй рáз як крїквув „здорон“, то у хáтї обїзвáлá сн жїнкá: Здорон, чолóвїчє, тн нє чўєш, шó тóбї з пїд вїквá вжє трн рáзн кáжє хтось „здорон“? — А чолóвїк кáжє: Дяку-

вать, жінко, я й не чую. — Тай согопа счезла, а злодій розказав усею газлі, тай газла дав єму нару волів за то, шо не вкрав і шо му душу снас.

Зап. від Санди Гуменюк у Раранчу О. Рак.

744. Опир та злодій.

Буў оден такий богач; ли маў гітій, лиш одвого сїна. Але тут йидної вочи зопрає сї до него злодій украсти конї. Йде той злодій тай злибайи сї з опирєм тай: „Добрий вечір“. — „Дай Бóже здоровїя“. — „Ти шо за оден“ — питає сї опір злодія. „Я йя“ — каже — „злодій“. — А злодій тогдї питає сї опирь: „А ти“ — каже — „шо є?“ — „Я йп“ — каже — „опір“. — А деш ти йдеш, як ти є опирь?“ — „Ой“ — каже — „я йду до того і до того газлі, у него є оден син, я хóчу ў него дýшу узьйти, хóчу, абї він умёр“. — „Ну та як ти“ — каже — „арóбиш, абї він умёр?“ — А опирь каже: „Я єму такі пýшу порошок кріз вікно по́ид нїс і єго як заскїбóче, а він бóде чїхати Як їмý“ — каже — „третий раз нїхто ни скáже: „Дай Бóже здоровїя“, — як він чїхне, то я єго“ — кажи — „пїтиў“. — А злодій тогдї каже: „Дóбре тай я“ — каже — „їлý до того богачїй конї ўкрасти, то“ — кажи — „бóлем обá йти“.

Прийшли вони обá до того богачїй. Али прийшли вони під вікно, стáли тай той опирь нїц не рóбит, лиш ти порошок як пусиў кріз вікно тóму по́ид нїс, а того як заскїботáло, а той лиш чїхнуў: Илехї — раз, другий раз. А третий раз як чїхнуў, а злодій є під вікно: „Дай Бóже здоровїя!“ — А той син на постели каже: „Ой дзїнькўйп“. — А опирь кає: „А пай тї шляк трафит!“ — Тай звїяў сї бóреў тай полетїў.

Тогдї той злодій берє, бóлит газлý тай кає: „Уставай, мой!“ — Той узьйў, утвориў сїни, пусиў го до хáти. Повїдає злодій: „Я йшоў до вас крáсти конї, а опирь ішоў до вас, жпїї вáшого сїна покїў, жабї він умёр. Тай“ — кажи — „злїбалим сї обá тай зачїялим сї обá пїтáти. Я казáў, шом злодій. Я єго зачїў сї пїтáти, шо він йи. Він каже, шо опирь, іде до вас за сїном. Тай“ — кажи — „я єго пїтáю, як він мóже покїти, а він казáў, шо пýстиг такі порошок і як єго заскїбóче по́ид нїс і він чїхне три рáзи, як їмý нїхто не скáже третий раз: „Дай Бóже здоровїя“, — то він єго пїтáє тай ўмре. Але ми“ — каже — „прийшли від вікно, тай я єму повїлáю: „Анў пускáй порошок, пай я“ — кáжу — „вїджу, ци ти гóдеп покїтá“. — А він“ — кає — „як пусиў ти порошок, син рас чїхнуў, другий рас; третий раз“ — каже — „як чїхнуў, а я скáзáў: „Дай Бóже здоровїя“, а син відповїў: „Прáўда-прáўда“. — Опирь тогдї каже: „А пай тебє шляк трафит“. — тай сї“ — каже — звїяў з вітром тай полекїў“.

А богач тогді ніц ни робит, лиш увбснт кўсник солонїни, скїьїаку горїўки, хлїб і то́го злодїя приймаїи ў гостї. Таї тогді кає злодїїови: „Маў ти ў мене“ — кає — „ўкрасти, дóбре, шо мїї сна жїє. Я тобі дам сам“. — Таї тогді вїхóдит богач до стаїни, вївóдит злодїїови кóни, за-прїїгає до вóза, і подїїкуваў газда злодїїови, злодїї газдї — сїў і поїхаў. І той упїрь ужé бїльше ни маў прáва приходїти, бо му сї першїй раз не ўдало, а дрўгий раз ужé ни має сїни то́го само́го покїгнї.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенва.

745. Опир воскрешує товариша.

Було два товариші. І оба були опирі. І єтєн умер. Але сей був слабшїй. Як умер і зладили єго на катафальок так, як звикле. Принесли сьвітло і хрест, поставили коло него хрест і засьвітєли сьвітло. А д'пьюму таї єго товариш прїїшов помолити сї. А вїн не прїїшов, щоби сї помолити, але хтїв з ним щось побесїдувати. Як увїїшов, питає людєї: Що мїї товариш таке зробив? — А люди повїдають: Вмер. — А вїн каже, жи вїн тїлько твердо заснув. І взєв, підоймив хрест і взєв єго за руку і каже: Вставай, товаришу, не спи! — Вїн устав. І пішли у поле. Розмавлєли собі о дечїм. Прихóлет на поле. Там єст грушка на Чертежику. Умершїй товариш каже: Ходїм далї. — А той каже: Далї не піду. — І вачали сї перечити. Той єго туда, а сей того туда. Той умершїй був слабшїй і дурнїїшїй. А живучїй був мудрїїшїй і сильнїїшїй, і не дав сї єму далї вести. Бо як би був пішов далї, то вїн би був там єго затєв. Прїїшли назад до дому. І взєв єго, на той катафальок положив і перєхрестив і тогди вїн ажєнь умер. Приклек, змовив нацїр і пішов собі дальше до свого дому.

Зап. в Доброгостовї, Дрогоб. пов., в липнї, 1906 р. від Петра Стецївки В. Левинський.

746. Опир у Серафинцях.

Я чуў так за опирїи, шо ходїло у Серафїнцї двох до дїўки, одєн опирь, а дрўгий не опирь. Лиш той опирь с тим дрўгим дўже новї собі кумпанувáли. Потóму той пáрубок опирь умєр і пізнїше ішóў вїт тóму спáти до столóли, знаў, де вїн спят і ішóў від вєму. Так доўшїй чїєс вїн ходїў від тóму пáрукови, дóкїў сї та дїўка не віддавала. Як та сї дїўка віддавала, вїн прїїшóў на короваї з нїм. Той пáрубок каже: „Як тебє зобáччи, бóдут сї льякáти“. — А вїн каже: „Не бїї сї, я тобі стáну за плечє і менє вїїїти нїхтó не бóде“. — Увїїшли до сїнїї, стаў тóму пáрукови за плечїма, таї молодá у тї хвїли умєрла. Такий сї крик зробїў, шо молодá умєрла... тєрли її, галáли, шо відотрўг і не помагáло нїц. І вїн чєкаў, аж дóкїў не положїли на катафальок, óтжеж вїн тогді

ўзыў і пішоў с тым товаришом назад до того дому, а той парубок уповідає: „Шкода такої молодой“. — А він ймў уповіў так що: „Скоро би сі найшоў такий, щобі мене добуў і аби осиковий кілок забити ў карк, бо я“, — кажи, — „не буду лижыў горілиц, але долілиц і щобі добули криві с під мійного палля с під ніхты і як осиковий кілок забити ў карк, жеби тогди йго уфатили як пайскорше від ями, бо силва бұрши сї звіс“. — Отже так зробили, добули йго і він лижыў долілиц. І ўзыли, с під ніхты криві пустили і забити ў карк у потилицу осиковий кілок і тогди уфатили того з ями і звіяла сї силва бұрши. Пішли до той молодой і помастили тоў кривоў нобід нїс і вона ўстала здорова і пішла той дини до слюбу.

Зап. в липни, 1910, від Якова Воробця із Далешева пов. Городенка, Ів. Волошипський.

747. Як опир виссав кров із молодой.

Відавав богач дівку за богача сина. А той син був вопр. І було три кіпці ф поли. А він ішов на тих три кіпці середноч, там йго брат вопр. І вже йак то по вісылу, тай в ницылу вечир вони йдут спати вобойи до другої хати. А той вопр в ночи фетав, теї с тойі молодой віннв кров. Йі мама дужи илаци, шо сїи стало, жи йі донька нї жива, і жива і нижива, і дужи змїна і нычо ни вогорвт. Теї така баба надійшла жибруша, теї чикай... йа тобі дам раду; чикай до ночи, вона тоди буде жила. Взяла тота баба в ночи, сїла і сидїла коло того кіпци; він вильїс з вітам опир, а вона йго зланила за праву руку, а два чоловіки старпх з боку сидїли. Вона казала йго пороти і з него кров вибирати і ф ту молоду лїйти. 'К вона ту кров дала в молоду, моюда вожила, а в него фтисала осиковий кіл. Прививнула лицем до змїли, вбила ф потилицу восиковий кіл і вже ни фетав більши.

Типер нїма таких, ані цуда ни чиньт. Б'вало, казали тато, йак сїи смєрки, теї вже нїхто ни виховив. Бойав сїи вопра.

Зап. від Ганни Колодницької з Бедраковець, пов. Заліщики, О. Деревянка.

748. Опир і піяк.

Буў у селї короваї; але опирь умёр, тай ходиў, тай здібас сї с піяком, шо йшоў з весільї, тай каже: „А ти шо за одєн?“ — „Я“, — каже, — „то шо й ти“. — „Но то ходім обє“. — „А де“, — каже — „бўдем ітї?“ — „Таже ходім, бо там на весілью спїи музїки, а як лїгали спати, тай не перехрестїли сї. Тай ходім до них, бо до них йи прїступок, як вони сї не перехрестї“. — Тай каже: „Ходім“, — каже, — „бо молодї спит, тай сї не перехрестїла“. — Прийшли, тай і з молодой вісцаў кроў, тай ўже тота неживї. Вже трєс неживїх: два музїки

і молоді. „Ну, тепер“, — каже, — „ходім до дворá, ще пани с панаєў польнгалі, тай не перехрестіли сї“. — Прийшоў, вісцаў кроў з них обоїх, тай ўже й тої неживі. А вітак вже той питає сї няк, шо з ним ходит: „А шо“, — каже, — „з нїм би робіти, абі вони поўставали?“ — „Або ти не знаєш шо?“ — „Та я“, — каже, — „знаю, але тебе питаю“. „Та шо“, — каже, — „вітклати хенé, тай дзюбнути у мязіниї палец, абі аш кроў вийшла, тай їх понамащувати, тай поўстають“. — Тай вітак пішоў на весільі, тай каже: „Що миї“, — каже, — „бўде, абі повоскресали?“ — „Що“, — каже, — „хочеш, лиш абі молодá воскресла“. — Но тай він пішоў на цвінтар, добуў опирь, дзюбнуў у мязіниї палец, і набігло криві, тай тогді ўже йде на весільі. Тай понамащоваў, по тай поуставали і музика зачїли грати. Вітак пішоў до дворá тай питає сї: „Шо миї бўде, абі пани поуставали?“ — „Шо хоч, — і половічу майїтку, абі лиш поуставали“. — Тай намастиў, тай поуставали, тай дїстаў половічу майїтку.

Зап. в жовтні, 1910, від Анни Воробець із Даденева, пов. Городенка, І. Волошинський.

749. Мерцєві перстені.

Рас ходили дівки до такої хати с кужілем на вичприпці. І рас вмер богач парбок. Тай йїдна дівчина каже: Ходім, дівчата, поздіймаєм, він має дорогі перстені. — Пришли вони і їх не годен здіймати. І взяли і с пальцїма позрігували. І каже: Берім і варім тіі пальці. — І знарили тіі пальці, прїзди хлопец на сивім коні. І прїїїв того коня до плота, а сам йде і просто під вікно, шо би му дала тіі пальці. Ті дівчата сьп дуже злякли і сьп боят. Али пішли на вишку і вивтали спінок і зачили фїкати; так летет, летет, аж залїтіли в село. А та, шо їм казала, то сї там лишала і до равьп посивіла. Ая.

Зап. від Ганки Брицької в Іванівці, Теребовельського пов., М. Капій.

750. Дівка втинає опирєви пальці.

В однім селі тай закохаў сї хлопец з гіўчиппоў. Оджеж він буў опирь. Цїриз доўчий чїне вона за него не знала і закохала сї ў нїм і кувала єму перстєві і давала йїму так у презєнті. Наколі він заслаб і умёр, і бўло жыль за перстєніми. Не моглаж їх поздоймати, як він лишїў на лаві, взяла с собою свою товаришку і пішла на цвінтар добувати го. Наколі го добули, зачїли скигати — не мож. Вона взяла нїж і покила му пальці. І прихогі до дому, вертают сї і зробїла, заклїкала собі вичерїїні. Гїўчїта запрóшені прїдуть, а вона ў горшкү варїт пальці. Опирь прихóдит під вікно і каже: „Кўри сьїи, гўси сьїи і людї сьїи, мой мїла не спит, білі пальці варїт“. — Одже то бўло

одної ночі, другої ночі зноу так са́мо приходить, трéтої ночі зноу приходить. Аж тут вона́ сї призва́ла на селі́, шо ў́кїла му пáльці, і ра́дїт сї, абї́ ї́ люди пора́дили, шо те́нер с тим робі́ти. Оджи́ж ка́зали ї́ за́копати на́зàл там у́ тру́нву, ко́ло ру́ки покла́сти. Одже́ж вона́ сї са́ма бо́яла, пі́шли з не́ю лю́де, дубу́ли і покла́ли там ва́льці. Протóж оди́ако він зноу ходи́ў. Ка́зали люди зрі́хтува́ти ї́ так, як до слю́бу під ві́вком. Нако́ли́ж він приходить, да́вить сї ў́ ві́кно, шо вона́ зіб́рана там ї́и, відда́є сї, трі́сну́ў ві́кном і ї́ ў́хобну́ с ха́ги і рози́с.

Зап. в жовтви, 1910, від Н. Круца із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

751. Піп — опир.

Бдеи ксєнц був опиром так, якби наш Сембратович. І завдав лю́дом, шо́ будут люди́ умирати. Ви́мерли в ха́тї є́днїй люди́. Ви́мерли і в дру́гїй і́ так цї́ле село́ ви́мерло. Але́ тим цє́сом тра́пив сї́ є́иєн по́дорожнїй. А́ ту сї́ вже́ вми́ли. Ду́мають: Будут за́ порядком умирати. А́ той по́дорожнїй ка́же: При́ймі́т мене́ на́ пі́ч. — Мп, ка́же, не́ при́й-
мем, бо́ ми ма́ємо то́ї но́чи умирати. — А́ як же́ ви́ зна́єте, жо́ ви́ будете умирати? — А́ ту, ка́же, вже́ по́мерли люди́. лиш ка́же, па́ра ха́т ще́ є́ і́ вже́ до нас при́ходить. — Той по́дорожнїй ка́же: При́ймі́т мене́! не́ ни́-
тайте, бу́ду я́ ви́дїв, шо́ то́ сї́ бу́де робі́ти. — А́ ви́и при́ймили: Як хо́-
чете з на́ми вмирати, то́ почу́йте.

А́ так у́ водни́цяній і́однїй лі́зе́ якї́сь пєс до ха́ти. А́ опир ксєнц, як влі́з до ха́ти, то́ по́напї́кував всьо́ і́ на дру́гий де́нь люди́ вми́рали. Вже́ ма́в ксєнц заробок. Як той пєс уві́йшов, а́ той по́дорожнїй ві́дїв пєсу́ ла́бу та́ким о́стрим по́жом. Та́й пєс пі́шов ска́вулечи́ гет. Ка́жи: Вста́вайте, лю́де, вже́ не́ будете вмирати! Пі́слали́ зарав́ по́ ша́ндаре́ так, яќ би́ від нас до́ Дрого́бича. Пі́шли ви́и. Те́пер ка́же по́дорожнїй: Пі́т до ва́шого ксє́ндза. — Пі́шли с ша́ндаром.

— Де́ є́гомосць? — По́паде́ ка́же: А́, ка́же, ле́жєт сла́бі. — І́ не́ ну́щєє. А́ ша́ндар ка́же: Я́ му́шу ви́дїти. — Є́гомосць ле́жит. — По́кажі́т по́пи! — По́казав є́гомосць по́гу є́ди́у. — А́ по́кажі́т дру́гу! — По́казав обі́ разом. — По́кажі́т, є́гомосць, ру́кі! — Той по́казу́є є́ди́у. — По́кажі́т дру́гу! — А́ тот на́ставлє́є ту́, шо́ перше́. Але́ ша́ндар то́ ввзді́в: Не́ так, обі́ разом по́кажі́т! — Ну́, ка́же, не́ пока́же, бо́ не́ма що́. Як по́казав обі́, то́ і́дно́ї не́ма, бо́ сї́ там ли́шила в но́чи. То́гди́ вже́ з́нали ксє́ндза, жи́ через н́ього люди́ по́вми́рали. І́ вже́ не́ був ксє́ндзом. А́ люди́ по́вми́рали, бо́ то́ був з́лий ду́х. Не́ зна́ти, чи́ то́ Го́сподь з́исла́в, чи́ шо́.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липні, 1906 р., від Івана Курія В. Левинський.

752. Опир питає Бога за урожай.

Раз на п'яніне чоловік нап'їў сї, тай заблудїў на цвинтарь, тай перенучуваў. Він пробудїў сї, тай чўє, а то хтос балакає. А тотό опир вїлїз з гробу, тай пішоў тай до дрўгого опирїи балакає. Каже: „Ходї, брате, до Бóга, завіаєм, який сего рóку бóде урожай на яринї, ци рáно, ци пізно“. — А той, що ў гробї, каже до тóго, що го пвтáє: „Ілї ти, ти, — каже, — „лїше зібраний. Ілї ти, ти“, — каже, — „завїдаєш, тай мнї скажеш“. — Але той пішоў до Бóга, тай пвтáє сї: „Бóже, який сего рóку бóде урожай?“ — А Бог каже: „Хто посїє, як лишень снїг буде злавїти, то будє мáти збїжє, а хто бóде сїяти, як ўже будє сўхо, то не будє маў нїчó, бо ве будє маў дощў“. — Але той приїшоў нїд Бóга опирь, тай роскáзує опирєви дрўгому, свóму товаришєви, як бóде, абї й він знаў; а той нїяк пробудїў сї, тай слўхàє. А той опирь, як росповїдáў опирєви, тай каже: „Ту є єднá душїи, шо чўє, так най сáмо рóбит, áле най нїкóму не скáже, бо як скáже, так у тї хвїли ўмрє“.

Чоловїк вїснаў сї, приїшоў до дóму, тай чїкáє. Ту песнá, ўжє снїг злáзит, той бєрє насїє, бóрони, не пвтáє, по снїгў сїє. Жїнка кричїт, людїи кричїи: „Гвїи, чоловічїи, ти дурїий, шо рóбиш?“ — Але той не пвтáє нїчó. Тут снїжок ўжє злїз, а яринá ўжє сї землї лапáє. Ще скрізь мокро, людїи чїкáють, нóкїў аж не пісхвє; áле ту ўжє вїсхло, ужє сї кўрит за боронáм, людє сїють, а тóго ўжє й зємлю збїжє ўкрїло. Але ту приїшло сї, як їмїла посуха, в тих нема нїц, шо сї з нєго смїяли. Але той чекáє до рóку, тай зноў їдє у ту нїч на цвинтар.

Але чўє, а той зноў опирь їдє до тóго, тай каже: „Ходїм до Бóга завїдати, які сего рóку яринї бóдут“. — А той зноў опирь каже до тóго: „Та їдї сам зноў, завїдаєш, тай мнї скажеш“. — Але той приїшоў до Бóга, а Бог каже: „Сего рóку яринї найкїзнїшї бóдут найлїпшї“. — А той приїшоў вїд Бóга, тай каже: „Кавáў Бог, шо сего рóку найпїзвїшї яринї бóдут найлїпшї. А ту є єднá душїи; як чўє, так най рóбит, áле най вїкóму не каже, бо як скáже комў, так ў тї хвїли ўмрє“. — Але той приїшоў до дóму, тут за нáру мїсїнїў ўжє веснá, а той нїчó нáвїть не гадáє собї. Але тут снїг злавїє, а люїи ўсї ў пóле нїшли за єго пóводом, як він робїў, а він собї нáвїть нїчó не гадáє ще сїяти, він собї є тóго смїє сї. Але тут людє ўжє сї поопсївáли, тай тогдї ўсї людє кáжут: „Він дурїий, він не звáє, шо рóбит“. — І жїнка каже: „Гвїи, чоловічїи, бїи сї Бóга, шо ти рóбиш, чомў ти не сїєш?“ — Але ту ўжє гет, гет, ўжє пїзна веснá, той зачїнáє тогдї сїяти. Той лишень тїлько скївчїў сїяти, пообсїкáў сї, дошї як зачїили їтї, такі крáсвї у нєго яринї зробїли сї, шо таких на цáле сєлó нема. Але ту ўжє людїи

не кажут, що він дурний, але кажут, що він щос знає до хліба. Та бо вже й жінка его нудит: „Гі, чоловіче, тай ти уже зо мною тільки живеш, тай ти мнї не скажеш, що ти знаєш?“ — Е, я тобі не скажу, живко, бо як скажу, зараз ўмру“. — „Е, що то може бути, чоловіче, що ти кажеш, що ўмреш?“ — „Но, як не віриш, живко, то ўстарай, що траба на похорон гробний, горіўки, всього, тай тогді ти скажу“. — А по та уже пристарала, що траба, шматки, гег ўсьо, той тогді берє тай розкажує: Каже так: „Я почував на цвинтарі, шом єї напиў, там нучував. Але тут одін опирь устаў, тай до дру́гого йде, б́удит, тай ка́же: „Ходи́, бра́те, за́відаєм у Бо́га, яка́ се́го ро́ку весна́ бу́де“. — Але той ка́же: „Іди́ ти сам, бо я“, — ка́же, — „не так зібраний як ти, тай мнї ўстїдно йти“. — Але той пішоў до Бо́га, тай за́відаў, той пришоў, тай зачїў казати й дру́гому опиреві, як єї вернуў від Бо́га. А я то слухав, а нові кажут: „Тут є одна́ душа́, як чує, най так робит, але най ні́кому́ то́го не ска́же, бо як ска́же, ў ті хви́ти ўмре́“. — Тай скінчиў бала́канє, тай ў ті хви́ли й дух спустиў. А жінка тогді ка́же: „Во́ліла би я“, — ка́же, — „не зва́ти, ніж зна́ти“.

Зап. в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Дамешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

753. Вино з крові.

Їдна жінка зробила дівчині їдні так, щоб та ніяк не могла вийти за муж. І от коли вона з дівчатами збирала ся на вечерниці, всім дівчатам був парубок, а її ві. Тоді вона пішла до відьми тай просила її зробити так, щоб і до неї ходив який небудь парубок. На другий раз відьма зробила, що і до цієї дівчини став ходити парубок. Але він приходив завше чогось пізно, коли вже ішли до дому. Коли цей парубок приходив, то і приносив з собою бутельку червоного вина. Та дівчина питала ся, коли він ішов до дому: „Куда ти ідеш?“ — Але він не хотів сказати, звикіля він. Дівчина сказала знов відьмі: „Зроби так, щоб я могла знати, куди він ходить і хто цей хлопець“. — Відьма намотала дівчині на руку ниток з голкою і сказала іти за цим парубком, і як він прийде на своє місце, вкинь єму цей клубочок в кишеню, але що ти побачиш, не кажи нікому. — Дівчина так і зробила. Парубок пішов на цвинтар до свої домовни, тай почав ссати кров з других і наливати в бутельку. Тоді дівчина пізвала, що то було за вино, котре той парубок до неї приносив. Но хлопець цієї ночі не ввазв в домовину. На другий день парубок сказав їй: Не ходи більше за мною, бо я зроблю так, що твій батько і твоя мати помре. — Але дівчина не слухала і цілий час за ним ходила, поки не вмерли тато і мама. Тоді вона знов

пішла до відьми і просила зробити так, щоб той парубок більше не ходив, але та не могла вже так зробити. Дівчина почала знов за тим парубком що почі ходити. Він же казав, як вона не перестане, помре сама. На їдні вечерявці вона сказала другим дівчатам, що як вона умре, то пихай її поховать коло великої дороги, де їздять богацько пани. — Парубок через скілька ночів зробив її так, що вона не зовсім вмерла, але трохи замерла. Її поховали там, де вона просила до своєї смерті. На її могилі хутко виросло велике та гарне дерево, котре зацвило такими гарними квітками, що любо було дивити ся. Раз проїзжали там пани. Вони зобачили те дерево, сказали вирвати його гет із корнем. Їден пан завіз його до себе, до дому і посадив у вазон. Але хутко з тому панському домі певаче печиста сила завела ся. Все, що де не поставлять, хтось переносить у друге місце. Сам старій пан замітив, що з цього гарного дерева злазить гарна та славна дівчина і переставляє вещь в їдного місця на друге. Тоді він її зловив і не дав знов зробити ся деревом і вона стала жити у цього пана. Раз вона пішла до батюшки спитати, що її ніби від цього робити. Батюшка казав, що вона повинна сповідатись уже не в церкві, а в костелі. Вона его послухала, тай пішла в костел. Але той парубок стояв на дверях і не пускав її до костела. Потім дознались люди, що цей парубок був покійник. Та дівчина уже довго не жила, скоро вмерла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

754. Як опир ходив на вечерниці.

Ходили дівчата на вечерниці. І кужда мала свого каваліра; так — приходили хлопці, помагали прести то шо. А їдна — пазивала сї Марвєя — дівчина ни мала хлопця і все дужи її було маркотно, що ті всі мали, а вона но сама. Тай собі про жарг сказала: всі мають хлопці, а я ни маю; а до мени коби хоць мирлий прийшов с курячими ногами! — Тай на другий вечір тай вже їде хлопц. Все там нігде ни сїдає, но коло неї, коло неї сидят, і все там з нейом балакає і як коли ї веритено впадо, то їїди ни дав ї піднесіт, по все сам хутко зігнув сї і підніє веритено, шоби вона ни підносила. І так того довгий час було. Али їдного вечира, як впало ті дівчині веритено, а вона сї хутко зігнула і сама си піднесла. Тай тоўди, як сї зігнула, зобачила, що він мав позавивані ноги — мирлец. Дужи сї настрашила, тай вже така сумва, пішла до дому. Вона мала стареньку бабуню. Зачала ті бабуви казати, кажи: Якийсь до мени ходят, якийсь мирлий, кажи, має позавивані ноги. — А бабуви кажи: Як прийде ще завтра вечір, возьми собі, кажи, всучи такий клубочок з ниток і возьмеш, ему зачепиш за ногу; куда він буде їшов, то ти дослїдиш его.

Тая так зробила; всукала ся з питок клубочок, звинула і вечир, як прийшов знов до неї, як вже сі малі росходити, вона си якось знайшла способу і заложила нитку за погу і слїдила, де він піде. Йшла за ним, йшла так тихцем аж на цвинтар. Він пішов на цвинтар, розкопнув гробик там, де мала дитина була похована, витягнув тіло тої дитини, приніс до церкви і там засьвітив, почитвиртував ту дитину на кавальчики тай ів. Вона зобачила, тай сі дужи настрашила. Прийшла до дому тай бабуня її сі питає: Що-жись, Марисю, виділа? — А вона сі дужи гривла, сказала бабуні, що виділа, а бабуня її кажи: Ни жури сі; як він завтра прийде, а буде питає, скажи: Скажи мнї, деь була і шось чула і шось виділа? — а ти скажиш єму: Я пігде ни була і пічом ни чула, і пічом ни виділа.

Тей як прийшов на другий вечир знов, тей кажи до неї: Скажи, Марисю, де ти була, шось чула і шось виділа? — А вона кажи: Я пігде ни була, пічом ни чула і пічом ни виділа і нічо ни буду казала. — А він кажи: Скажи, бо ти вмер тато. — Вона кажи: То пей вмирає, я нічого ни виділа. — Тей на другу ніч вмер тато. Тей він знов приходить, знов питає її: Де ти була, шось чула і шось виділа? — Вона знов кажи: Я пігде ни була, пічом ни чула і пічом ни виділа і нічо ни буду казала. — Кажи: Кажі, бо ти вмер мама. — Та знов кажи, що пігде ни була, нічо ни чула, нічо ни виділа і нічо ни буди казала. — Тей мама умерла. Тай знов приходить, знов кажи: Скажі, Марисю, де ти була, шось чула, шось виділа? — А вона кажи знов так само, як перши: Я пігде ни була, пічом ни чула, пічом не виділа і нічо ни буду казала. — Той кажи: Скажі, деь була, бо вмереш. — А вона кажи: То пей! Прийшла до дому тай знов скаржит сі перид бабуним: Що я буду робила, бо казав, що я вму. — Бабуня кажи: Знаєш шо, Марисю, як будеш вмирала, то скажиш, шоби тебе ни клали на лавці, іно на серид хати жи б її положили. А тіло то жоби ни несли дверима, іно вікном. — Тей вже поховали її, тей він прилетів під вікно тей вачав кричати, кажи: Посьціль, лажала на тобі Марися? — Посьціль кажи: Лажала. — Скрися, кажи, сгоята на тобі горівка? — Стояла — кажи. — Поріг, кажи, чи несли биз тебе Марисю? — Поріг кажи: Ни несли. — Знов питає дверий: Двері, несли вам Марисю? — Не, кажут. — Пішов на цвинтар, пороскидав гробн всі і ни знайшов єї. А вона, як вмирала, казала поховати себе на окопі. Али на тім гробі вросла квіточка дужи файна. Їхав пан, зобачив тую квіточку і кажи до фірмана: Зьлізь по, зірви тую квіточку, бо дужи ладна. — А той фірман зьліз, хтів її зірвати і вона ни дала сі єму зірвати, тая квіточка. Кажи той пан: Що такого є, шо ни годни зірвати? — Взяв тай зьліз сам. Зірвав, привіз до дому, посадив в лазовок. В вечир як принеси льокай пацови що ви-

черати тей що там сі лишит, чи там яку ничею, чи каву, чи там що, тай він нв казав від себе вже забирати; тей рано встани, тей все ему щось поїдає, що лишит. Тай зачали ся дивуватв, що є такого. Пан нв-тає локая, він кажи, що ни знає, що́ такого сі діє. Нарешці той льокай кажи: Чыкай, ни буду вже спав, буду видів, хто тото робит. І вже ни спав, чатував, чатував і двит сі коло вонівночи: Вилазит паня с того лавонка тай буре сі до тої потрави тай їсьць. Пана ни годви кликати і пан ни прибуди в сі. Кажп рано до пана: Пани, я вже досьлідив, хто; кажп, паня така вийшла з лавонка і тото зіла; а я, кажп, добри видів, бо я ни спав. Зачали сі воба радити; кажп льокай: Як би я пана абудив в той час; крвчати ни винадає, йинакшим способом пана абудитв ни годин. — Кажп пан: Знаєш що? Возьми шнурочок, заложи на мій палвц мізельвий ножаний; кажв, як вона вилізп, тоўди ти мине но сїпнеш, то я сі вараз абуджу і алапаємо.

На другу ніч так зробили; засїли, но тая паня вийшла, а льокай вараз сїпнув за ниточку, пан сі абудив тей ї алапав, тей її вже нв пустив венца, жиби сі ховала. А вопа дужи була файна і він си її сподобав і взяв її за жінку.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Пар. Стадник, П. Стадник.

XIII. Вовкулаки.

755. Вовкулак обростає волосем.

Як чоловік забуває Бога, то за него забуває і Бог. Тоді відьма бере нечистого за руку, веде на гору і там его роздуває і каже ему: Перевернись через цей ніж три рази. Як він це зробить, то він весь обростає волосем. На дорогах грабить людей.

Умань. Зі збірки Д Шербаківського.

756. Кого їсть вовкун?

Воўкуня урідит сї так як чоловік, йиго піхто не знає, чи він воўк — а́ли чоловік такий! тай йде собі у сьвіт, тай когó йимў Бог призначйў, лиш тільки того їст.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

757. Вовкун потинає вівці.

Один маў жінку, але она ни знала, шо він є воўкун. Але она свого чоловіка покинула и пішла до другого и там займила сї у того газди. Тай була она раз из віўцями під Пасїченкоў и у вечірь загнала віўці — двадцет и пекь овец було — загнала тото у четиньник. Але тот єї чоловік, шо из ний ни свгїла, як прийшла на него така мінута, то він сї переверг на воўка и побіг туди ид нї и залїз у тот четиньник и вістинаў двадцет и пет овец.

Зап. від Петра Онуфракa в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Опишук.

758. Заазятість вовкунів.

Сеї ночі збавиў воўкун І. В. петеро итук дробу. Каже, шо дес так вопівніч разом віўці шульнули сї ит колибі тай він закіў скорізмаў сї, закіў крунуў сї туди тай петеро дробет так, як бричем кожде попідтпизаў...

Воўкун робит сї такі пз порожніі, так сї такі родит. Як жівка видит у малих місцях (шо ше випаўно лиш зайшла), як тогди видит воўка, то с тої причени як буде хлопец, то буде воўкун.

Або зноў як жівка „на тых часах“ їст за воўком (шоби воўк шос исказвў, ци би ярче, ци козу, а она би їла), як їст то мясо, то такі буде дитива воўкун.

Воўкун має таку саму силу, як і воўк, лишень тільки, шо шо звоюї, то то ни їст; і білше звоюї як воўк. Воўк оме ци одно, ци двое, а найби там набавиў и нетеро, але ни робит нї за яку зліськ и зараз такі сїдає и їськ. А воўкун, то годни извищити и ни знати якого газду, як має на него зліськ, бо він усьо вістиває, як у его сумліню заходит, тільки ше лишит газті шастку; але їсти, ни їст, хокь би кілко збавиў худоби.

Після его часу то він робит, бо він має свій час призначений. Але звоў як він має великий заўзеток на газду, то він сї постарає и у другім разі.

Зап. від Андрін Шумилека в Зелениці, Надвірнянського пов. А. Онищук.

759. Вовкун кусає псів.

В нас йи такий, жи сїи прикидаїи, воўкун, місяць в вовка, місяць в чоловіка. В зимі йак сїи вовки тїкаїут, то воўкуви гет їдут. В нас воўкун так псів кусаїи і вже сїи збираїут йїго бити, тей ни годни.

Зап. від Ганни Колодицької з Бедриковець, пов. Заліщики, О. Деревнича.

760. Вовкун їдять місяць.

Приходїи воўкуви і їдїот его. Так нима, нима, а вітак вітко червóвий — дўжи змўчиний... Чьисóм приходїи в ночі, чьисóм з вéчїра; онї его грнаўт, розирвўт, а ватак сїи сїїлює місяць назїт.

Зап. Ів. Волошивський в серпни, 1911. від Гарасима Джурека з Ростів, пов. Вижиця.

761. Вовкун зїв чоловіка.

Такий буў чоловік — прирòжений воўкун — як вастає вéчер, він сї перекидає ў воўка. Прийшоў раз до одвóго селá, тай просїў сї до одвóго чоловіка ва пїч. „Прийчóўїте“, — кáже — „жене, газдўню“. — Той го приймїў на віч, нольгáли снáти. Жїнка устає рáно, а чоловіка її нема, бо той, шо сї ўпросїў на віч — подорóжвий — ззїў чоловіка — лиш нóги лишїў. А сам пїшоў собі, нїхтò нáвїть не відїў, колї і шо — ў ночі. Тай вітак мўсїли тоїї й вóги ховáти так сáмо, якби цїлóго.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошивський.

762. Вовкулаки жруть ся.

Мої тато розказували, як були в дворі, пасли воли на Стебнім під Коростом (такий ліс). Алп, каўт, так пустили ся на вечеру. Пішли по вечері, каўт, беру, йду, ще треба Митра пустити. А ту коло Климикового хреста йде два воўки. Я вже нерас видіў, не бою ся. Йде єден перед мене, а єден за мноў так два кроки. Йшовім, на камики вілазие а ліспиків шири; гадаю си: злапают — роздерут. Берут, кусают ся; йден за другим рпе наперед тай дужа далеко вкіни, а два йде ще. Обавваў би я ся... Взияли, побігли, посідали, ни маю куди прийти. Аж ту смерть буде. Перейшовім, минувім, як зачав гаркотіти, кусати ся — тай за мноў. Я в ліс тай на дуба, чикаю, шо буде. Такім до рана пересидів. А то воўкуни, воўки би так не бігли.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. М. Каній.

763. Як батько підстеріг сина вовкуна.

Годував отець сина. Але десь той син ходив. Десь сї смеркає, а син вже йде, а на рано пдожа є. Потім як підріс, тай все десь йшов. Рано питає батько: А дес ходив, спну? — А що вам до того! — Ну, тай піц. Але єдної ночи, ночкій — пішов син. Отець за ним. Він виходит, а так на полю сходили сї три дороги. Йде він далеко. А там сут вовки. Там прийшов син тай нєревернув сї три рази. Тай зробив сї з нього ворк. А потому той вже йде на боцї. Він там гарцували, гарцували. бавили сї. А як зробив сї депь, той перевернув сї три рази тай зробив сї знов хлоп. А старий боком пішов до хати тай положив сї спати. Приходит син. — Спну, де ти був? — Е, що там! — Ти тепер, каже, спну, не мій! Таж я, каже, вилів, де ти був тої ночи, щос робив там і там. — А син тоди: Коли ви мене виділи, то я не ваш син, а ви не мої тато, тай сї забираю. — Тай пішов гет від вігця. Вовкуном став і пішов ід своему товариству.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липни, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

764. Сорок вовкунів.

Тато оповідаў, шо йшло сорок воўкіў почірниз полонину, а одий хрёмий шобў з заїу; тай тоті перебігли. а той хрёмий лишіў си тай справийни лабоў; тато дівит си, а то є сук у лабі. Тай той усє справийни д' нєму лабу, а той узьбіў тай вікиг тот сук тай той побіг. Дес у рік той оповідаў, шо првійшобў до Косова на йїрларок, а тот вовкун пиваў того чьоловіка, тай каже: „А ти дїє бұдїєш почювати? Та ході зо мноў тай переночюєш“. — Пішли, переночювати, а рано тот дає му мїх пшениці тай мїх кукурұдаїў; а вип питає си: „Та за що?“ — А тот

показує ему руку та й каже: „А ви́йши цес знак? То ти мнѣ вѣйми́ сук, бо тот воўк, то буў я сам. Нас со́рок воўкувѣ́ вайѣ́ли Ляхи́, аби́ ми йшли́ подусѣ́ти ціса́рску ста́дніну“.

Зап. Ів. Волошинський в вересні, 1911, від Грися Матіоса з Ростік, пов. Вижниця.

765. Звідки беруться вовкулаки.

Яритників чоловікові нілзя ніяк гнівити, а то чим пибудь іспорте. Як ото це затівайця свальба, так ото вже його бируть дружкой, а еслі хто ни возьме, так ото уся свальба приделаїця у вовки. Ті вовки, котрі приделані із людей, називаюця вовкулаками. Ото вони бач і ходять, поки милостивий яритник найдиця, їх прирелєла на людей. Один раз ізбіглось дві свальби. У каїї свальбі були дружками яритники. От вони катались по улиці і ізбіглись: один притворився биком і біжить прямо до саниї коло́ть молодих; а цей дружок притворився відмідем. І як ізскоклись биця, так відмідь як ну вола вуздать, так він його одходив добре, так шо після того двіє два на пічі лижав. От він тоді із серця ходив таки, щоб попортить тх таки молодих. Як саме були вичирини, так він хотів у вікно духом попортить, так той дружок догадав ся та сів з боку молодих та й обмахував ся платочком: як тільки стане хмурити, а він платочком на одліб магне і оджене його геть. С тим і згумяли вони свальбу благополучно. І так у ті містности, де єсть яритник, так як хто ни попросе його, і ни ожене сина.

Борисовська волость, Валуй пов., Вороніж. губ.

766. Як молодий став вовкулаком.

Як в одному селі почав жити сина..

— Це ти про вовкулаків хочиш розказать? — Постоїте, куди сьвата хлисе! — Пішов він, засватався; одбули зговор. От приходи ця вже сватьбу гулять. А в їх два знахоря такі, шо на всю, деревню. Вони й думають: Якого ж кликать дружкой? Чи того, чи того? А той батько: „Да кум Грішка больше зрадьві, а Платошка хоч знакомий, та иї так, как родіч“. — Ну некикали вони кума Грішку. Сабрались ета за малодой рагулькай (це Москалі так). Ну, от вони справились із ділами, поїздом їдуть назад, дамой. От той Платошка рассирчав, шо йиво ни взяли, прикинувся на дорожі, зделавсь бугайом. Як дожине їх, як копне рогами віз — прикинув їх; а той кум Грішка як силгнє з воза, да зделав ся мідьвідьом. Як щинились вони там биць ця! Подужав відьмідь бугая: звалив, подрянав йому морду там, погвіздив до діла. От сіли й поїзали. Той: „Постой же, сукин сын! Помни день суботний!“ — От вони винодалеко одбігли, той дружок біжить-біжить, сів на віз, оглянувся назад — коли його молоді вовкулаками вже си-

дять. Він тоді злякався та з воза. Завів тоді вови всі і побігли в поли. Він тоді осять до воза іде таї дума: „Як же мені тепер являця без молодих? Як я славив ся, який то знахорь, а коли ж Ілатошка зна білш мене“. — Ну, приїхав він до дому і каже батькові й матирі: „Щипастя случилось нам дорогою. Їдем ми, зустрітив ся дорогою бугай, ни знаю віткіля: чи в Овчичого, чи з Чупрінного, і зачав прикидять нам віз, да! (Він бач ни признає ця, шо він знахорь). На силу ми втикли од його. Коли я оглянувся, а мої молоді вже вовками. Я тоді злякався та з воза, так вони завали таї потюпали скрізь у поле“. — Ну, а батькові вже нічого робить: „Мабуть уже Бог дав так, шо ни владить своїми дітьми!“ — Ну от вони побігли, ті вже, побігли, побігли скрізь у поле, добігли до кручі, посідали над кручею, думають: „Як жи вам тишер жить? Вовки нас ни приймуть, а побігти в слободу — там собаки дихать ни дадуть?“ — Та вони бігали вже, бігали і здумалось таки молодому вовкулаці до дому. Прибіг він до хати, сів прийд вікном, а мати як гляне в вікно, так і обмерла: „Чоловіче-чоловіче, вовк он сидить“. — Він як ухвате кійок та за двір, як сунець ця до вовкі. Ну, той вовкулака ж зна, шо батько, а той ни зна: ну, й давай його товкать кійком. Він як зопонець ця його на груди. Він як закричить: „Ой вовк скажений!“ — Тут люди збігли ся туди. Вовк тоді диви ця, шо беда, та тікать. Ог біжить, возьме та й сяде, да! От на той крик виходе вже саме заглавний, пузатий та лахматий вóрож: „Постой, хлонці, ви гапайтесь!“ І пита: „У кого тут молодих поробили в вовкулаки?“ — Тут зараз той батько й догадав ся: „Та в мене, каже, один бун син, таї то лиха личина якась посміяла ся“. — Ну він, вже вóрож: „На жури ся, його можно одходить“. — Ну звилів уноймать його. Тут усі гуртом заходились оббігать. Оббігли його, зробили пительку з вірьовки, вакинули. Ну, от він узяв, той ворож, повів до себе у хату. Ну, одержав до півночі на привязі. От пришла глуна віч уже. Ог він пішов, узяв житне привесло, ну, ухоче в хату і давай його стьобать привеслом тям. Довго бив його; бе і молитви чига (диськить, жорокує там, одворожує). Добив ся до того, шо кожа з його й спала вовча: прямо став чоловіком той молодий, ну, а балакать ще ни балака. Він узяв горілки, у стакан палив, шивтав над ним, над стаканом, потом оддав молодому: „На, випий!“ Той випив і зараз його в сон кицало і спав він цілі сутки. Потом прокинувся. Тоді вже зачав і балакать, як слїдує. Він узяв його і повів до батька вже. Ті обрадувались уже, ни знають, де і посадовить. Наградили того ворожа і хлібом і грїшми за те, шо одходить, шо й тишер живе чоловіком.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воронїж. губ.

767. Москаль привертає вовкулака в чоловіка.

Діляють знахорі на свальбах вовкулаками, гріха на душу хватають. Як на 'дні свальбі всі вовками пішли. Так то шо воно звачить, як воно вийшло: осталась молода у свекра, а молодий пішов вовкулакою. Ну і так було: він пітходе, мати поле на городі, а він і подойде. А він, вовкулака, ше ни їв нічого, ни дохлого нічого. Мати поле, він все пітходе, вона пітхвате собаками, вони його прогонять; він онять підойде, вона його онять собаками притроче. Ну, значить, де свої в полі роблять, він хліба украде та зїєть: а то нічого їсти хоч умірай. Ліг у полі і лжить та собі думає: „Здохну-здохну, шо буде!“ — Ог прийшли вовки, такі, значить, прийшли, обнюхали, тим якесь розговорюють с собою: „Чого, брате, лжять? Ходім з нами, ми тебе накрим“. — Ну, так він, значить, де вони дохле їдять, він ни їєть, так вони йому гуєку задпруть або вуточку. І загли його десь далеко, ну й пришлося, бач, його послали в овчарник, де Москалі багаті. Послали в овчарник, він ганя овець по хліву. Ну, й вийшов хазяїн, ни самий старий, а син його: шо то гаркотять вівці. Він прийшов, батькові розкаже: „Ну, батюшка, штота в нас овці пужаюця“. — „О, пайтїть пада, хвннрь зажеч!“ — Ну, засьвітили хвннрь. Старий каа': „Пойду я сам, насатрю!“ — Пішов, значить, отворив, а ті вівці збілсь в кучку, а він у куточку притаїв ся. А вони бач, вовкулаки, такі, шо вітїль ни вилізуть: такий так вистрибнїв, а вовкулака в остріху влізе, а вилізти ни вилїзе. Той побачив його: „А, галубчик, ти тут? — Давно я тібе ждал?“ — Та взяв його за пояс за шию та в хату й привїв. А він смрний, ни огризай ця. Той каже синові: „Пайдї ти, принєсі мне ж жита два пиривєсла с снопов!“ — Приніє той. Він зараз ударив три раза по голові — шерсть з його й скочила — він став чоловіком. Бої ця його та сгивай ця... Потом дав шось випити на водкі настояне — здоронїй стакан красний. Тодї ка': „Лажнєсь та син!“ — Положив долї його. Ну, то він спав довго, до світа спав. Він став роспашувать: „Аткуда ти?“ — „Та я, ка', здалїка: далеко мене вовки завилї“. — Так став роспашувать: „Ші чого зділалось?“ — На свальбі, ка', зділалось“. — „А жина ж де?“ — „Жина в батька“. — Ну він то бач сираше: „А што ж би, я повїз тебе до твого батька?“ — А той розкаже, шо його батько багатий: „Він, каа', хто зна шоб тобі дав. Він би рад був, він би половину худоби оддав“. Ну взяв той Москаль та й повїз до батька.

Став підїжджять і сказав йому: „Ти ляж, а я рядом накрою, шоб і піхто ви відав, а я пайду батьку сирашувать ця, чи пустять почувать“. — Приїхали. Пішов він: „Пустїть почувать!“ — А ті ни пускають: чумаки прийшли, так возами двір весь заставлений. Він просиць ця:

„Пустіть, я хоч у щелочкі припочую!“ — Толкувались-толкувались тай ка́ть: „Та пустіть уже його — з Москалем ни зладнаїш!“ — Пустили. Той пішов у хату сам, поздоровкав ся і диви ця: старого жінка, спіова жінка і ще лишня жінка. Він спрашує: „Его баба у вас біспарна?“ — „Її, голубчику, бояри з молодим пішли вовками на свадьбі, а вона в нас осталась жить“. — А Москаль пита: „А как би он пришол, ви б раді були?“ — А вони: „Ми бо знать як раді були б!“ — А він паяка: „А тому щоб ви дали, хто б йиво привіоз?“ — „У-у, та ми б половину худоби дали, хто б нам привіоз!“ — Він пішов, увів його тай говорить: „Узнавайте, ваш син?“ — Вони подивились-подивились: „Наш син!“ Та почали обіймать його та цілувать — таке шо... А Москаля угощають, три дни панували, кормили. А син розказує: „Як ти прицькуєш було мене, мамо, так собаки й лютки покусують“. — „Ой, синочку, я ж і ни знала, шо се ти“. — А того Москаля панували-панували, дали, говорять, дві парі биків: позанятали зовсім із солю тай оддали. Та це тобі й все! Цурь йому пек, тому Москалеві і хазлові і всім! Він подиви ця-подиви ця, бачить, шо сабаки поросходились, онять підойде до матері.

Борисов волость, Вахуй. пов.. Вороніж. губ.

768. Знахар привертає вовкови давний вигляд.

Ог одни одним син був у одних там людей. Задумали живить: поїхали, посватали, ну свальбу давай гулять. От посідали молоді, виїхали з двора. Ог молодий завив, скочив з воза і побіг скрізь у чисте поле. Ну, що ж тепер? Молоду приєззи, а молодого пима. Ну, приїхали до дому, батько й пига: „Де ж це Тимоха?“ — „Та де, тату, каже, завив вовком тай побіг у поле“. — „Ну шож, так і быть. Сїтайте, добрі люди, пообіцаєм та помянем Тимоху!“ — Пообіцали, пішли гості, а молода осталась жить у свекра.

Ну, на другий день мати пішла полоть кіртошок, дивниця — вовк ходе по городу. Давай його собаками цькувать; погнали вони його, лютки йому попідривали. Ну, побіг він на луки, зовсім доходе з голоду. Ог прибігли пічу вовки, такі вже настоящі, понюхали-понюхали, як завнють над ним. Побігли, принесли йому вутя, поймали коло річки (жжалились над ним). От він те утя зїв, піджививсь трошки, встав і пішов слід за вовком. А ті давай-давай гусятка там йому ловить, ягнатка. Ну, от він до того ростирив ся, шо вже надлюку почав їсти. От вони, вовки, кипнулись до річки води пить, а він все одставзв, а то наперед заскочив, а вона чоловіча образива й оказалась. Вони злякались, побігли вікати од його. Ог він остав ся сам, ходив-ходив і забрав ся до одного в загороду та турше овець по загороді, а вівці як розбігаця по загороді,

так і зарпвуть. Ог син ухоче в хату тай каже: „Тату, у нас шось овець гая“ — Ог вони засьвітпли хвинар і пішли. Підходе той тато до загороди: „Це бач хто гая овець! Я давно ждав, шо ти прийдеш, голубчику!“ — Ну, пішов у загороду, за вуші взяв, поволік у хату. Мішов, житне привесло взяв і давай його бити по морді: стьобав-стьобав, так з його кожа та й скочила. Потім дав йому горілки, він випив і заснув. Цілі сутки спав. От проспав ця, просе їсти, — їсти пже захотів. Він опять дав йому горілки, дав йому попоїсти. Він увать заснув, опять сутки проспав. Потім проспув ся тай диви ця: „Де ж це я єсть?“ — От він йому розказав, той хазяїн, посідали обідать, він і каже: „Відкіль ти?“ — Він сказав, з якої він слободи. Ну, от він і пита, той хазяїн: „Шоб твій батько дав, як би я привіз тебе до дому? — Він і каже: „Вів і ни знав би, чим наградить!“ — Взяв вів, соломю обмотав, положив на вів і повіз.

Приїжджа, а тут чумаки приїхали до того батька вовкулачного та повиїсінський дьвір. Просить ця ночувать, вони ни пускають: „У-у, та в нас чумаків так повно, шо й... у нас шігде в хаті“. — Та міні аби оцей куль у хату, а сам я де-небудь припночую“. — Ті одмагались-одмагались, пустили. От уніс той куль союми у хату, розпріг і сів на полу, сидить. Вони посідали вечерять, його ни сажать. Диви ця, молодиця по хаті мотаї ця, та й пита: „Шо це за молодиця?“ — У-у, голубчику, у нас один був свд, та як оживили, а воно, якась собака, як посміялась, як поробила, так він побіг вовком та хто і зва, чи він твпер живий, чи ні. А молодиця, спасибі їй, таки ни кда нас“. — „А шоб ви, каже, дали тому, хтоб вам привіз сина?“ — „Та шоб я, каже, дав: зарпг би самих луччих пару волів та з возом і шо є в йому соли зовсім би й оддав“. — Ог він пішов у другу хату, розмотав той куль соломю тай уведе його у хату. Вони толї тих чумаків зза стола, а його за стіл, давай його вгощать, яешню прятгтє. На другий день виять і сало прятгли і ковбаси Запрягли йому пару волів і поїхав він до дому.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

XIV. Відьми й чарівниці.

769. По чім пізнати відьму?

Відьму пізнати по тім, що у неї на лиці йн усьйкий цвіт, і білий і чырвоний; ате лиш хто ся на тім знайи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика з Ростія. пов. Вижвиця.

770. Огнище на відьми.

Як хочиш відьму узнать, н питрівку, на первий день, заговівши, як прожинеш коров та будиш од чиреди йти, та яку найдаш паличку там або цурупалочок якай і шо дня до самого Петра складай в одно місто, а на Петра запали. Так відьма, хоч би за десять дворів була, приїде: „Дай огню!“ та й годі. Її й дають огню та сміють ця. Ото й дознають ця, шо вона відьма. — Вона чи ни відьма? Каа'ть: В пеї чоловічки в очах до гори ногами попирицртались. Замічають: в такого чоловіка, так вони показую ця як слід, а н відьми вони попирикадаю ця до гори ніжками.

Борисовська волость, Валуї. пов. Вороніж. губ.

771. Липини не вільно палити у два боки.

Відьми обхогі у східні читверги границі. Як є, шо запалит липину на оба боки н верже вітак гет на двір, то відьма того бере н у східпі читверга бере то па очя н с тим обходит границі; без того ова ни видит. Цирез то ни вільно палити липину на оба боки.

Я так иду, а то було акурат у східний читверь, иду онди проти посічинської границі, дию сї — стоїт, ни дивуйтн, чиледива н так, ви динуйтн, гей кобила усе: ги-ги! н-ги-ги!.. А мнї так лечно стало, н я такі навад, навад тай на міст тай вернуў сї навад у Пасічний, шом ни міг изважити сї нти.

Зап від Андрія Перожука в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Овищук.

772 Як пізнати відьму.

Відьму, кажуть, можна узнати ось по чому. Ото як сплять за двором баби в ниділю або в празник, так проходячи мимо їх треба падіть картуз назад козирком. А з пальців треба зложити дві дулі; одну руку з дулію засунуть в кишеню, а другу руку заложити в пазуху. Як що проміж бабами є відьма, то пипримінно обізвигця — пашне його лаять: Шо ти, бісів син, дурака корчиш? Чого ти назад козирком ходиш? Шо ти смієс ся з нас... і пише.

Записав від Андрія Образумова в с. Шебекині, Курської губернії, П. Тарасевський.

773. Як пізнати опира або відьму.

Єк хочі знати, котрий опирь або відьма, то на сирне пушчє бере сир у рот у шматку і тримає до ранку. Вітак дес ховає. Перед Велпкодзем в суботи на неділю іде з тим з спром до церкви. Єк зачне спосиношє, то ме видіти, котрий опирь або відьма, бо ў него дінниця на голові.

Зап. від Івана Николюка з Джурова, в Тростянці, Снятинського пов. Осип Михайлецький.

774. Свячений сир.

Щоб побачити відьму, то це треба мати ложку свяченого сиру, взяти його, звязати в сорочку, як раз коло пупа. От на годяниє против Велпкодія із вечира іти в церкву, бо тоді всі відьми бігають по силі, іти і диржати ся за пуп, піби пуп болить і стогпати: О-йо-йо-й! то відьма зараз прибіжить, тай буде читати, що тебе болить? Али від пупа руки ни відірвати і нічого з нею ни говорити, бо вона зараз вкраде свячений сир, щоб його до церкви ни донести; вона знає, що з тим спром в церкві всіх відьмів побачиш. То як прийти в церкву, треба диржати кріпко його, то зобачиш, хто є в силі відьма, а хто гопир. Али тоді вже в церкві в почи ни виходь з тим спром, бо позбігаю ця опирі і відьми на коцюбах, на лопатах і роздирут тебе на шматки з тим спром. А як розвидни ця та посвятять паску та прийти до дому та розговіти ся, тай взяти той сир тай піти на беріг тай кинути його на воду, тай тоді жврці відбіжи далеченько, щоб не чути крику водяного гадя, тай тоді дивись на воду, то до того сиру поздазяць ця з води де які жаби, пауки, черепахи, ужі і гадюки і той сир розхватають на дрібні шматочки.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

775. Як можна пізнати чарівницю.

На велике пушчє ворожьат. Варьят в вечір йийці і тоту луну з йийця би сховаў кусник, би ниhto не знаў. Тот йиден, шо сховат

і шо день як встане, би си в йенчім не подумаў, іно о тім, аж до самого Великодня, а на Великдень би си взяў в рот під язык хот кусник. То котра йи чаріўниця, то прийде і буде питати съа: Шо ти там майиш? Сіізнає зарас, котра чаріўниця.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

776. Столець на відьми.

Кажут, што ек би хотіў знати, котра жінка у силі відьма, то має так зробити послідного дня перед новим роком: Має раненько зробити собі сталець, але таки того ранку зрубати на него живе дерево. Ек уже сталець готовий, то на нїм має тот чоловік того дня ўсе робити сидічи, хотьби навіть маў люльку курити, то має на него сідати. Над вичір бере си тот сталець під паху, тай пєси єго з собою до церкви. Має си єго так нести, аби ніхто не видіў, бо ек би увиділа жінка, што ўна відьма, то уже того нещєслива година. Ліпше не йти до церкви. Ек прийде си до церкви, залізи дес у куток тай сидіти. Уже й церкву замкнул, а він має сидіти тихо на тім стілци. Дес коло ўпіўночи приході до церкви ўсі сільські відьми, шьоби си порадити, што кожда має ў пїлім році робити. Ек тот чоловік буде сидіти на стілци, то єго відьми не будут видіти, а ек би буў без стілця, то би го відьми уадріли і роздерли на кавалки. Тот чоловік сидючи на стілци віслухає усю відьминску раду і буде уже знати, котра у силі відьма. Дес зараз ў другі години по ўпіўночи відьми розході си, а чоловік має сидіти аж до ранку. Ек на повий рік поприході люди до церкви, тогли він виходит з своїм стілцем зноў під пахоў тай відносит єго до дому. Такий сталець мож перховувати доўгі роки. І уже новий не траба робити, лиш послідного дня старого року траба на нїм сидіти, а у вечір іти до церкви. Тогди буде знати, чога си сокотити. Відьми раді си, у кого котра з них має молоко відобрати тай свої корові дати.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянци. Святинського пов. Ос. Михайлецький.

777. Як відьми христосують ся.

На масліні, на первий день, злініть вареник, ізварить його, той первий вареник оддільно, шоб знать його було. Зварить і висушить; шшиє кашучок, положить туди вареник і посить його на шії до самих страстів. Пітти з ним на страсти, прийти до дому, повісить його під образи, і нихай він висить до великодня. На великдень, як іти до вутрині, онять надіть його на шию. Коли пошчуть коло церкви обносять плащаницю, побачиш — відьми тоді христосують ця з зашками, шо церкву зашкають.

Борисовська вол., Вадуї. пов. Воровіж. губ.

778. Як дивити ся на відьму?

Аби уздріти відьму, ци опиря, то траба узегн дошку, де сук віпаў, ек робі домовину і крізь ню дивити си.

Зап. від Стефана Глушки з Джуро́ва в Тростяни, Святинського пов., Оси́п Михайлецький.

779. Бойко показує відьми.

У нас бўли Бойки; нан сироваджуваў на живіва, і ў нас перебували на ква́при. Али при тїм інтересі Бойка кортіло їні до цёркви; лиш єму́ бўло ўспісно, бо вони́ мають корóткі сардачки, тай він просіў дьидю, аби́ єму́ да́ти сардачка́ угори́уги, аби́ він пішоў до цёркви. Али то бўло на Іва́на Хрестітеля; позичиў єму́ дьиді сардака́ тай пішли оба́ до цёркви і ста́ли собі́ обі́два по́біч. Але ксьондз стаё на евангеліе́ читати, а Бойко тогди́ ніц не робит, лиш кладё свою́ ногу́ на дьиді не-бо́щника тай ка́жи: „Ві́дите що? Щос ві́дите? А що ві́дите?“ — „Ві́джу, жи́ кў́жа відьма́ трима́є ді́вни́цу на голо́ві“. — У той час той сво́ю ногу́ се́чу, Як ісе́чу, а дьиді нічо́ уже́ не ві́ди.

Зап. в цвітні, 1911 р., від Н. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

780. Відьма цілує у дзвінниці дашок.

Ко які люди вивіряють, скілько у силі вільом і хто саме. На м'ясняні, першого дні, як варять вареники, замічають первий вареник і зварив він умісті з другими. Тоді як уже вийме його звариний, зашивають його у кашушок і на поворозці носять на шиї і віколи ни скидають. Тоді уже пізн, тому чоловікові нілзя ходити нікуди до самого вилкодия, а то відьми нападуть, задущуть. І ото уже як збереже його до цього дня, шо ни віди́я у юму відьми́ спру, так тоді іди на утриню до церкви в тий вареником на шиї і примічай. Як уже яка відьма, так уходе у церкву і у дзвінниці зара́з цілує замок, а як уже виходять із церкви, так будуть усі́ шайкою іти за тий чоловіком і будуть просить, щоб ни страшив та одусти́в їх по совісті. І ото він уже шо зна, те їм і робе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

781. Пиріг із чосником на відьму.

На різдвінній свѣта стоїг на столі́ чосно́к; на вели́ке пущі́ни вробі́ти з не́го пирі́г, той пирі́г трима́ти під на́зо́у ці́лий пі́ст; на Вели́кдень до цёркви взяти́ його́ під я́я́к. Бу́де їні́ до цёркви, бу́де і ви́дти, як бу́де за́вати про́мову; а як ни бу́де за́вати, то пі́тне го. Або як

іде на Великдень с церкви, аби заклаў капилюх на голову ў церкві, то буде також іііти. Вона му скае сійпути.

Зап. в жовтні, 1910, від Федя Круца із Далешева, нов. Городевка, Ів. Волошинський.

782. Дівчина бере свячений чосник під язик.

Люди йшли до церкви, а дівчина навила під язик святий чосник, тай іде; а та жінка відьма завивала сї ў перемітку, тай каже до тої дівки: „Ти вікинеш то с іиска, чи ні?“ — Тай дівчина вікипула тай вітак слабувала.

Зап. в вересні, 1910, від І. Яблужика з Репужинь, пов. Городенка, І. Волошинський.

783. Чосник на відьми.

Чосник с під скатерти па перший Святийгнечір посадити у череніок, аби ріс до Великдень. Узяти на Великдень у пісок тай рано у церкві на всенішнім дніти сї, то відьма тримайи на голові дійниці тай го пізнаєт, прийде до вего тай го буде торкати; але тра твердого, аби не посміяў сї, ані не заговорів, бо би го потїла тай би зараз упав тай умер.

Зап. в липні, 1910, від Авни Чернецької із Далешева, нов. Городевка, Ів. Волошинський.

784. Як прикликати відьму.

Дималце є, тай у дімалці світло таке мале́пке; а ўна ходит поміжи маржену, коло корбў, і чоловік уздрїт тай сокоїт. Уздрїў из діелеку тай блїжит си газла́, шо там за світло йи, а воні чїчї вид не́го лалї. А він каже: „Це уже відьма йи! Аби тїи прийшла до меві, я тобі дам вітїи тай бєрла — али рано“. — А він уходїит, каже жінці: „Рано маїи прийїі, я булў знатїи, котра відьма“. — Дїївїт си, аж рано приходїит жінка — приходит до не́го: „Я прийшла до вас, чи би ви мнї пі пролали поросї“, або шє. А ўна уже й рік нїи бўла ў ті хатї або два. А чоловік жінці каже: „Оце відьма, була свїчі мїжи коро́вами і я ії клікаў снїчі тай вона́ прийшла“. — Потїм у нас спізнають по цєму, шо то докїнчи йи відьмоў.

Зан. в серпні, 1911, від Онуфрія Ялівюка з Товарниці, пов. Вежиця, Ів. Волошинський.

785. Відьма утінає.

Раз на Юрія, місячна ніч була, ми ішли, нас два ішло, а відьма з гїїницеў шос туди дїяла. Але она мала си з пами здибати, а як нас уздрїла тай утекла гєт.

Зан. від Петра Григоровича в Орельці, Святин, пов., 1912 р. А. Овицук.

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛОГІЇ. Т. II.

786. Відьма перелітає ріку.

Я раз ішоў з міста тай чіриз ріку перелёкіла відьма так, йик ді-мало тай сіла ва горбд. Тай я припраў, алеж і не відіў. Як новий місціць настане, то вові чысбч і по дві, тай си так скримсуг, йи одна яспіща, одва темвіща.

Зап. Ів. Волошивський в серпни, 1911 р., від І. Паливюка з Ростік, пов. Вишвиця.

787. Як призвати відьму.

А молоко, кажут, що якби відьма відобрала, — гріги або печі ў вогні кінцку піткову і класти на поріг, то фараз та відьма прибігає і прбсит сі, жи вже біше молоко відбирати ви б́уде, щоби ї тим злі-зом ни пеклі, бо хоть воно на порозі жилізо, а відьма ч́ує, що пече.

Зап. в цвітні, 1911, від Павла Семововика із Далешева, пов. Городепка, І. Волошинський.

788. Капля молока на сковороді.

А взвають відьом, яка спортила корову. так: видокуть з тиї корови молоко і стануть жарить його на сковороді — ото вже та відьма ви з сього, ни з того, а таки прибіжить у ту хату і стане розпитувать, шо роблять.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

789. Капля молока спроваджує відьму.

Як відьма корову спорить, зараз здой хоть каплю на горячу сковороду, так вона так і прибіжить, і в піч загляне, і туди никне і сюди. — Дай, ка', мині ту каплю. — Так її трудно, як та капля на сковороді: вона так і качаї ця. Оце почю чорт зна де літа, а дньом така хвора, така хвора — жива до Бога лізе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

790. Як спровадити відьму.

Хто заміте, шо відьма корову подоїла, треба взять, подоїть корову, рожжарить сковороду, злить на неї молоко: так вона почує запах та і прийде чого-небудь питать. Та тоді вже нічого нізья їй давать, а то як даси, то й усе ворожіня пронаде.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

791. Як виглядає чарівниця?

То Дмитро повідаў, жи відіў чаріўницю оті на гавгу, так біло вбрана, як на смерть і мала хвіст.

Зап. у Бавдрові, Ліського пов. від Г. Бідвик М. Капій.

792. Хмари йдуть за відьмами.

Йи такі жінки-відьми, шьо біжыі тай за нійи хмари біжыі тай йи такі люде.

Зап. Ів. Волошівський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика із Ростік, пов. Вижвиця.

793. Відьма родима — негрішна.

Як родіма відьма, то не має гріху, а як учена, то має гріх.

Зап. в маю, 1911 р., від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошівський.

794. Відьми родимі і вчені.

Відьми йи природжені і ўчені; але ті ўчені то ще гірші від тих, що ўроджені, а вони ўчы єї від тих родимих.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Речуживець, пов. Городенка, Ів. Волошівський.

795. Що треба робити, щоби стати відьмою.

Ідна відьма каже до молодиці: Я тебе научу, як відьмою стати. Ти возьми, скинь сорочку, а як я стукну в вікно, щоб ти вийшла! — От одна молодиця і попробовала. Як відьма стукнула в вікно, та молодиця скенула сорочку і пішла за відьмою. а відьма її зляла берегами і ярами. Тай здибають они двох опирів, а ті опирі кажуть до відьми: А ти взяла достовеніє, щоб тут ходити? — Ні, не взяла. — А тоді опирі начали її бити по морді, а та друга аж закаменіла. Тоді опирі ту другу питають: А ти взяла? — Ні. — Тоді і ту другу добре набили. Тай та відьма і жінка пішли до дому. На другий вечір відьма каже до молодиці: Ти бери пушку сира і я возьму. — Взяли они ті пушки з сиром тай ідуть по під стазки. Як кине та, що вчить ся бути відьмою, своєю пушку з сиром, то привилила їдна риба. А як відьма вкинула, то до теї пушки приплили і гадюки і жаби і начали їсти сир. Тай та жінка не хтіла бути відьмою, а відьма до неї каже, що моя душа пропала.

Умавь, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

796. Хвіст у відьми.

Відьма майи природжений фіст так, як риба плєгву: але як малі, то голий, а вітак поростаїи, як майи роки. Кажут, що відьми полон збирають; от ходит по хлібі тай збирає, даїи корові, а та даїи молока. Росу збираїи.

Зап. в вересви, 1910, від Ів. Яблунчика з Речуживець, пов. Городенка, І. Волошівський.

797. Відірваний хвіст.

Науменко, на самом ділі, чуть ни родимий. Він прийшов раз у кабак: „Є каа', відьма родима, є с хвостом!“ (Воно, положим, говорять, родимі відьми єсть с хвостами). — „А де він у тебе той хвіст?“ — „Над сра..ою! Купіть міні, пдольські сини, горілки тай рвіть“. — А в його справді шось в роді бородавки, чи шо. Мужики найшли вирьовочку таку топеньку, об'язали ту бородавку, та привязали його до стойки. Кров з його біжить, а вони його тірять. А він: „Тявіть, идольські сини, аби півкварти купили. — С тим і одірвали ту бородавку.

Борисовська вол., Вадуї. пов. Вороніж. губ.

798. Як відкопували відьму.

Відьми сут родими. Коли є сім дівчат у кого, а хлопець не переложит (значить, а жадного хлопця), тогді межи ними сімома одна є відьма родима. Коли є більше, як сім, то всі справедливі. Так само коли є сім хлопців, а жадної дінчини меж ними, то оден є родимий опир. А як би було и 15 хлопців, то всі справедливі. Є відьми так само и опіри — від дожджу, від посухи, від морозу, и від коров, и від всекої бідн. Та таких брали давно, тай незали ланцями; брали на дрючок и пекли, аж доки си не признали, и не відвернули посуху або дождж, або шо ниче, шо але вчинили. Приказували старі люди, шо не одно и в руках згнуло, а таке запекли було, шо си не признало. Єк умре таке, то доти буде або дождж, або посуха, доки єму голов не відрубает. Разу одного, скільки вже років буде, не темую, такі плови були, година бє, та бє, а то відьма вмерла. Взяли та зібрали си три люда, та в ночь ввели ліжники, свічок тай горівки, пішли на цвинтар, пообстелювали гріб, щоб ніхто не бачив, тай відкопали, дпють си, а в труні всекий цвіт и лід, и відьма вивалила язик. Оден си спудив, бо відав сам був опир, тай не хотів голову рубати. Тамті два віпили горівки тай відрубали голову, а кров живіська потекла. Єк опир кривавит, дождж пускає си. Втяли також кіску тай поклали на гріб, на внак. Та собі на біду — бо за то завдали їх до криміналу.

Зап. 1902 р., в Космачі, Косів. пов. від Авни Жедалих Кл. Лисинецька.

799. Як дитина бігала по шнурі.

Була одна жінка тай мала доньку. Трафив си з другого села ледінь, шо єю васватав и она си віддала и пішла на друге село. Прийшло си, и якис чьис она си надіяла тай каже: Чоловіччи, я піду до мами на влоги. — А він не хотів пустити. Ова си просила тай він помек тай пустив. Але пішов назирци за нев. Хотів знати, чьому закортіло жінку кончи до мами. Прийшов тай став у ночи під вікно и дивит си, а жінка

на постели. Та як породила си дитина, мати взяла флещивку з полиці, помачала чимос дитину, и взяла й поставила на постіль коло дошки. Вітак взяла шнур, подала оден конец донці на постіль, а сама взяла за другий конец й розтегнула почерез хату шнур, а сама стала в кочергах коло одвірка там, де кочергу кладе си (в гуцульській хаті кожний кут має свою назву: коло мпенника, коло нишного вікна, коло постелі и в кочергах). Отже стала и кочергах, приложила пальці до губ и фівкнула понад шнур, а дитина схопила си тай по шнурі ид бабі. А поліжниця собі приложила пальці до губ и фівкнула, а дитина від баби д мамі и так перебігло по три рази по шнурі. А чоловік дивив си кріз вікно, тай спудив си, тай думає собі: Ого мерза, отом си дістав у руки, Боже відверни, ще й мою дитину відьму зробили; отом си дістав між відьм! — тай засмутив си. Вітак прийшов рано піби з дому, тай пічо не каже. А вітак ек відужала, прийшла т' хаті, а чоловік все сумний, тай сумний. А она каже: Ти чого такий сумний, чому лежи нами нема щирости, та веселости, ек перше? — А він каже: Дай покп, я шос випів й знаю, та тому мені не весело. — А она: Скажи, скажи. — Та шо скажу, шо коло тебе Бога нема. — Ой, ой... — Та я випів, шо ти, відьмо, робила з мої дитини з своєв мамов відьмов, також шоби з неї була відьма та клика-листе злі духи! Ой, ой, отом си дитинки діждав! — А єї жеї вчинило си чоловіка тай каже д' нему: Знаєш шо, піди ко до попа та най мене й дитину заклене, там є в книгах заклинанє, тай від нас злі духи відступле, п я тай дитина вже не мем налижати до них. — Чоловік пішов, запросив попа, піп заклев и вітак вже собі жили, ек Біг приказав.

Зап. 1902 р., в Космачи, Косів. пов. від Михайла Палійчука Кл. Лисинецька.

800. На що хреста на дверех у стайни?

Хрест робили дехтем на двѣрех у стайни і на одвірках для обеспѣченя перед відьмоу і опирѣм.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

801. Проти відьми — деготь.

Пприд Юрієм аби в'язи і аби помастї дехтем тоті двері, в котрі до корови йде сьм, такий хрест з дехтю і на воротьх і вова не таку має мїць.

Зап. у Костільвиках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

802. Чим ловити відьму.

Відьма сї перекидає ци на пса, ци на котѣ, то аби зловїї на слюїний очкїр, тай вона перестоїг якийс чьмс, тай зробіт сї жінкоу.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

803. Як зловити відьму.

Як відьма перекине сі кіткою, то кидать на кітку борону і так вони лапають її.

Протів відьми корову запраляють — якбс таїчка приховийют.

Зап. и цвітви, 1911, від Павла Симовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

804. Шнур на відьму.

Відьма може потігти чоловіка; як ї дес злібайи, то ланати ї можна шнуром на нідлії, бо може покити чоловіка, якби ї на відлії пи лавай.

Зап. и липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

805. Спосіб на відьму.

Коло корови мож на Юрія зловити відьму. Покласти борону зубками на двір на дверях у стайни, самому лігчи на голу землю під борону і тогди сі ї уздрит. Їна приходит і живиле мене, шьом змерз. Ї беру новий кулешинник чірионий і слюбні порківницї. Їна зайшла до колешні у нидї свинского бордюга з світлом і каже до корови. „Я тебе, жаргунць ци сивуле, док“. — Цей, шьо хотїї ймити, відповідає: „А я си до тебе строю“. — Їна каже: „А я молоко до сного зварїлу зсинаю“. — А нин каже: „А я тебе своїм способом зламаю“. — Ёк він сказаў так, зробиў і прикриў відьму кулешинником і порківницями. Їніс кулешинник до хати і зачавїї си з жінкоў радити, аж стала біла динна. Раю приходит до него дитина тої відьми. „Ей, вусечку, пустїт нам маму“. — „Не пустю маму, най твоя мама не псує менї маму“. — І так стало. Дитина пішла до дому. Приходит газда тої відьми: „Бі' си Бога, чоловіче, даруй ми провину, білше цего не зробю, хоть най зараз гину“. — І даў му за то, шьо сам хотїї, аби лиш жінку пуставї до дому. Аж тогди відьма прийшла д' хатї.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Святинського пов. від Грицька Николюка з Джурова.

806. Рада на відьму.

Але шї є практика, аби узийї тай йивїї живого стругá тай аби удоїти молока у стругá тай аби го кивуї ў пічь поза граїнь тай ужé більше не бúde відьма молоко брáті.

Зап. Ів. Волошинський в серпня, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вижиця.

807. Хто зловить відьму?

Такїї, що уміє нід себе щос відговорювати, то дістає відьму, а такїї, що не уміє, то не дістає.

Зап. в липни, 1910, від Якова Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

808. Як Жид зламав відьму.

Йиден такий був Жид в Чирнилиці. І він узьив, хтос його дорадиў, та взьиў такий, шо бпре сьв в нїх сьлюб, пасок, шо се оперізує штани, альбо очкур і він так узьиў, сїв коло корови с тим очкуром і мав повий горнець і сьвічку сьвичену. Але воскова. І сїв коло корови проти Юріє в вечір. І чує в ночи, шос рипнуло дверми. Він той горнець відоймиў до гори, бо він сьвічку накриў і то засьвітило сьв по палі стайні. І дивит сьв, а піт коровов є відьма, а перекинула сьв в колесо. А він узьив, приступиў до корови і то колесо взьив тай в дыру фпхаў той очкур. І ввів того до хати і приийиў до бамбетльи; рапо встаў і на тоє сьв дивит, а вона сьв пиркинула вже в кобіту. А в неї тогди очкур від пнека пирисилевий аж до заду. І так привийизана була до бамбетльи. І Жид каже, шо буде бити; а вота каже: В вас корова вже не буде більше збаўлена. І наўчу вас, шо сама вмю, али як буду вмирати, лиш пустїт мене. І навчила його, гк вмирала.

Зап. у Костільвиках, Буцацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

809. Тїтчин гречаник.

Сїв чоловік засїдять відьму. Вона лїзе через тин, баче, він сидить: „Це ти ка', Іван, сидиш?“ — А він каже: „Я“. — „На тобі гречаник та їди до дому!“ — Він до дому приийшов: „Нате, каже жінкам, тїтка ваш гречаник прислала!“ — Коли засьвітили світло, а то коровячий гівняк. Він тоді пішов у друге з батїгом її пирестрівать тай заснув, а вона й прошла мимо його.

Перве, шо народиця, так відьму влове.

Борисовська волость, Валуї. пов., Воронїж. губ.

810. Як відьма убирає ся до корови.

Відьма як іде, як хоче від корови молоко відобрати, то сї перебирає на біло і волос має роспущений. А як газда підсїде, то траба, абї маў коло себе колу сьвичену, жиби на ню хлюпнуў і може і йїти. І як імє тогү відьму, то абї ї заскаржиў до суду, то буде сидїти ў арешті і заплатит йїму за всі тогї чьисї за молоко, жп відбїрала від корови.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошиньський.

811. Як відьма відбирає молоко і яйцї.

Як лиш приїде і с стайні з одвірка утєше трїски, тай вже відобрала молоко. А як не може с стайні, то з одвірка з ворїт.

Відьма відбїрає і яйцї від курїї і лїзе до курїї на під дїйркоу

котом. Я по тім знаю, що по Юрієви у кáждої кúрки три або штіри пéра від полоричи повтічаві в цілім селі

Зап. в липня, 1910, від Авни Чернецької з Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський

812. Топка соли у відьми.

Чьвріўицьи кладé то́нку со́лів під мист, абі́ не ві́тко, та́й кі́лко маржі́ни пере́йдé, ті́лко мо́лока відбе́ре.

Як ко́рова за́рі́є, то вона́ клі́чїє мо́локо́ від то́ї ко́рови до сво́ї.

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911 р., від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вижиця.

813. Як відьма відбирає молоко?

Ві́дьма кладé на сто́їи ді́вни́цу та́й слýхає, абі́ де ко́рова за́рпка́ла та́й ка́же: „Мни́ї смита́на та ма́сло, а то́бі“ — ка́же — „на́й бу́де вода́“. — Та́й у́же с то́ї ко́рови ни́ма ко́ршети.

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911 р., від Фаліпа Чолана із Ростік, пов. Вижиця.

814. Жаба післана відьмою.

Ві́дьмі́ на́віть і жьі́би́и посвля́ют до ко́роў, абі́ відб́в́ра́ли мо́локо́; а́ле як га́зла́ і́ме́ ту жьі́бу і і́ї зйі́же і роспече́ кінцку́ пі́ткóзу і поста́вить і́ на ту пі́ткóву і льє́и мо́локо́ на ту жьі́бу і жьі́ба на пі́ткóві на кі́ ківцкі́ — і то́гді́ ві́дьма прв́їде́ до то́го чо́лові́ка шос позичи́ти, бо і́ так ко́ло се́рцї́и пече́, як то́ту́ жьі́бу. Але то́й чо́лові́к абі́ нічо́ ті́ жінці́ не позичи́ў, на́віть і стебелы́цї́и, абі́ ни́ взьї́ла, то вона́ то́гді́ за ту ка́ру мо́же і́ уме́рти.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городевка.

815. Де збирають ся відьми?

На́ Ю́рі́я а́б́в́ра́ют ся ві́дї́мв на круглі́ких (горбок на насови́ску о промі́рі 2—3 м).

Я́ начува́ў, зна́єте, на то́лопї́ з кінь́ми та так дес ко́ло ў́шї́ўночи (а́ я спа́ў на круглі́ку) ш́ос обкв́нуло́ мене́ наў́круг граві́ў. То́гди́ я ві́крої́ў з земні́ ма́ле ко́лесо́ і покла́ў у́ ківилі́х, а то́ ш́ос лиш за́шумі́ло та́й полеті́ло до хати́ Н.

Зап. Ос. Михайлецький в Троствяци, Святинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

816. Забави відьм.

Роска́зую́т, що на вели́кі́ свя́та, от на Ю́рі́я, на Дми́три́я, та́й ві́дьмі́ і́дуть на кочерга́х на гра́ниці́, та́й забавля́ють сї́, гра́ють сї́, а́ я́кби́ там та́кий прї́йшо́ў від ни́м, що не зна́йи́ ві́т се́бе, та́й би́ го покля́и.

Зап. в вересні, 1910 від Ів. Яблунчика з Репуживець, пов. Городенка, І. Волошинський.

817. Як відьми танцювали голі.

Раз в пашім селї забавляе сї. А прийшов до них так, якби подорожний тай забавляє сї в коршмі. — Але я, каже, знаю, жи в вашім селї чирівницї є. Зложіг мевї, заплатіг мевї, то всі перед вами станут!

Тай зложили єму газди гроші. А віт сам не знав, що єго жінка чирівницї. Він взяв в шепку штири грейцарі тай положив в шепку тай закрутив два рази. Тим часом кожда чирівницї, що робила, то робила, шмате с себе верла тай до коршми тай гола танцювала.

Віт сї дивит, а його жінка є. Ну і стали танцювати сп. Як сї вже дуже втомили, а вітови зробило сї прикро, що єго жінка танцює, тай взяв го просити, щоби розробив. Потому обернув у другий ріг два рази, тай кожда пропаметала сї і полетїла до свої хатп. Тай люде звали, які є чирівницї в селї. А він від того був. Бо то є подорожників пайбільше трафляє сї.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р., від Михайла Бабяка В. Левиський.

818. Сходини відьом та опирів.

Кожного новόго місяця першого тїжня мають свій сейм, сходы си відьми і опирі па сейм, вони си знають і він так сáмо має до сéйм; жéнинг си опирь і з відьмов. Сходы си па Юрі і па Андрéл, áле за то сьвітго слáбо ни оповідає чéрез тогї відьми.

Зап. І. Волошинський в серпні, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростіа, пов. Вишнїця.

819. Як маляр хотів зробити жєнщину відьмою.

В селї Коріньок малярі поновляли церкву. Один маляр стояв па хватарї у бідного чоловіка. Мужик був у економїї на заробітках, а жінка була дома, сама управляла хазяйством. Один раз хватиравт попросив у хазяйки на вечерю подати молока. Вова й каже: Я рада б душою попотчувать вас молоком та на жаль і дітям ни в волю приходять ся їсти; корова поганенька, молока зовсім мало дає. — Ех ти ни зпаїш, як молоко добувають! — обізвав ся маляр. — Хочиш я, тебе научу, молока буде ни в поїд, іще продавать будиш. — А як же це можно, шож треба зробити, научи, пожалуста! — Маляр взяв якусь книгу і почав читать. Читав, читав довго. Образи були високо поставлині на покуті, а коли він починавсь тїї книги, то ні з сього, ні з того ідуть, ідуть в них і поставовились на долівці. Вів тоді і каже: Скидай юпку. — Вова скинула і стáїть тиличкою в одпі сорочці, жде, шо дальші буде. Маляр і каже: Ну, тепер новиртай ся до образів задом. — Вона тоді схачивулась, розшолонала, шо це діло ни боже, а од чорта, та мирці надівать юнку і задки-задки гегь од покутя подальші. Він і каже: Чогож ти зля-

калась, куди ти біжиш? — Хай тобі всячина з твоїм молоком, краще я вік біз молока буду, чим душу свою заапаєстить. — Е, голубко, ти хотіла, щоб було молоко і щоб душа була чиста? — І так вона ни захотіла учить ся добувати дарма молоко. Одказала йому в хваторі, боялась, щоб він ни поробив з нею чого небудь.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

820. Відьмині діти.

Єк жінка злеже тогди, єк си місяць жарот минит з лютого (з казибрита на жарот), то єк то є ў нощі і тогди уродит си дитина, то єкби тогди не було світла, то відьма, котра уродит опирьа, може собі у потемку люцку дитину узети, а опирьччи підкинути. (Відьми чині опиріў тогди, коли казибріт передає службу на марта). Єк відьма підкине сного хлопчика, то буде опирь, а єк діўчину, то буде відьма. Відьма озме люцку дитину тай мучит, лишєї дома, а сама ходит, куда хочі. Своє опирє або відьме не могла би так лишити, бо й ўно би перекинуло си у кота, ци пса тай ходило з неў. Таке підмініне опирьччи або відьмочка дуже плаксиве, а їсти ніколи би си не наїло, хотьби і сто разіў данаў на день. А ши пізнати, шьо котре опирь, то ўно природзіня ни має, лиш там, де ўно має бути, є маленький пупчік, котрим ссеї і ни має там жадного полюся і на грудех ни має ципочок. Відьму по тім мож пізнати: ўна также ни має природзіня, лиш пупчік, волося там ни має, ципочок также нима, а з заду має голій фіст. Єк відьма підмінала дитину, то і хонают від людей, аби її ніхто не видіў ні у купели, ні голу. Така дитина ўже з малу має опирьчу натуру або відьминьску. Плаче та плаче, а єк ўсне, то ніхто би і не пробудив, бо дух з неї вішоў тай пішоў дес межи опирі, або з відьми межи відьми. Дух з відьми ніколи ни піде до опиріў, або з опиря до відьміў. Опирі ході відбирати коровам молоко тої нощі перед новим роком.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Святинського пов., від Василя Павлюка.

821. Чи крадуть відьми зірницї.

Просто дино на цім світі стало, як у одному силі збила ся самотоха, як ізбунтували ся. Просто з дуру набалакаво, що відьми зірницї покрали: утриню і вчірвю. Тут малі, старі, просто усї так як дурні, бо повірили на колдуна старого. Так вибігли диви ця, а вопо було хмарно і їх ни видно було, так тут усї і ахнули і давай шукать відьми: хто і де тут? — І пішли лясн, хто яку бабу чудну зна, і той про її стане казать, що вона відьма, поросудять і усе ни приходи ця. Но тут Лизка Пяскунова стала ляскать язиком, що вона вийшла о півночі і як

подвинула ся на небо і угляділа Сорочиху стару на вінику і Устю Риш-
тачку на помилі. І лїтіли до Усті у верх і нисли у руках зірниці. Так
тут уся громада і загриміла, бо вони низдужащі були і так собі чуда-
кувати, похожі на відьом. Пішли с криком до їх у хагу, а вони жили
у хаті биз рідні і гріли ся на нічі і ни знали ці штуки. Люди увійшли
у хагу і давай костить: „Ах ви старі суки! Ич які боляші, а як зір-
ниці красти проворні. Випустіть зірниці — нитай світять і добрим лю-
дям время кажуть. — А бить кажен бояв ся, щоб відьма ни зробила
котом или свинєю. Ті баби стали с кrekтом отказуваця, бо у їх ни було
мочі справляця з ними, так шож ни кажи і ни говори — ни вірять. Та
де у Бога Микита Сугробів явив ся і давай їх палюгою валять та ко-
стить: „Ах ви сякі-такі дураки! Я сьогодві всі зірниці бачив, а ви
плитете, що на голову ни лїзи. Щоб вас сїм хіндь трясло та ще болячка
на язичі сіла!“ — Так шож, хоть розійшли ся, а одно товчуть, що ни
було єю ніч зірниць: це вони попускали їх на волю і вони стали сві-
тить. А хто почав розказувать, що вона диждала у погрібі, у пічурце,
вадавлїні каминюкою, а як пзляли її усі люди того хугора, так вона
і пустила їх. Так у тому силі болтали дурним явком, та на силу уже
люди умні ростулкували, що сьому нилая быть. І так кінець.

Борисовська вол., Вадуї. пов., Вороніж. губ.

822. Відьмин спряток.

Відьма збирає сметану тай напосит у шкорлу (дуплó у смеренці)
і там робит собі спрїяток тай посит д свої хаті. Миві росповідаў оден
чоловік, шьо пайшлóў буў дуллáву березу тай там були малі бербє-
ничкї — такі на пáец, гий флòйфра; ў одиї булá брилдзєи, ў дрóгї
мáсло, шьо собі відьма булá спрїятала.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р.. від Н. Хімчипської з Ростіє, пов.
Вижниця.

823. Відьма не трафляє в тіло.

Оце такі так отут було. Був оден чоловік, шо мав жінку відьму,
шо по чїмос єю хтос пізнавав, шо она є відьма. И казали єму люди, шо:
Твоя жінка відьма. А він казав, шо то не правда. Тай говорив він
з другим сусїлов, казав, шо: мою жінку публічат, шо моя жінка відьма.
— А той сусїд тãкже шос знав и єго порадив. Каже: Ану по возми
нового четверга у півночи — бо то четвер вільм — озми ко та обирни
ю снечу там, де снит головов, то ташеньки оберви ногами тай меш ви-
дїти, ци відьма, а ци нї. И тот гáзда так изробив. Там, де спала го-
ловов, там обернув ногами. И рано жінка не вставала, у обїди тãкже нї.
Він єю буджьєи, она тãк, єк завмерла, не встає и не обзиває си, а тіло

тепле. Уже в днину, в полудне, обернув її назад так, як була, и она си пробудила и встала и говорила до чоловіка собі, шо си заснала. Чоловік на ню посварив и она си признала, шо є відьма від маржини, від дійла. И сказала, шо є їх много, але не всі до одного. Одна є до худоби, друга до вузей, трета є до жибів, четверта до звірів, пята до людей, шо потинає, до всекого, до дожджу, до граду, до посухи, до всекого. Людей потинают так відьми. Збирают шерсть на помитищу, шерсть тоту, котру шкренчут и вікидают, и злі духи йдуть, візбирают, и відьми, й тоту шерсть січут, и тим потинают людей, робє каліками або на смерть. А тот чоловік лигав си свої жінки: Чомуж ти не вставала так довго? — А она єму казала, шо: Ти мене обернув там ногами, де я була головов, а дух той, котрий з мене вийшов, то и ногах місце не мав найти, аби зайшов в ноги, а и голову на инче місце не міг піти. А як ти мене обернув головов на то місце назад, то той дух назад зайшов та я встала.

Ой так славити Бога, шо то вже си симп чысами перевело якос, не чувати; а давно то як сусід з сусідом чього погнівав си, то оден на другого насилає жебї, нужі, всеку нехар, всео то т' хаті лізло. Прино-відували старі люди, шо так було. Покойна Марія знала до того, та бувало йшли до неї и она воском висукунала; бо то так, як потне відьма шерстев, то тіло зачне нухнути; а она, бувало, вове воску и по тілі есукує и шерсть си нисучи вся у віск таї лекши си зробит и видужає. А тоту жінку також піп заклинав и благословив, аби була чистов чьн-льдинов.

Зап. від Михайла Палійчука 1902 р., в Космачі, Косівського пов. Клим. Лисивецька.

824. Зловлена відьма в мішулику.

Йнк відьму в мішюлику ймут таї держит, а тіло ї ховают, таї при-несут до гробу, а тот вустит мішюник таї душі увійде у тіло таї вона оживаїи. Йнк відьму у мішюлику йме гүнами, то ї тримає у гүзнах, бо вона би утекла з инчього.

Зап. І. Волошивський, в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростіа, пов. Вижиця

825. Відьма в мішулику.

Відьмі йи ў мішюликах, бо, кажут, шо йнк відьма леке снаги, то душі лишиг толуб і нлізе ў тот мішюник таї летїт, таї з блїска мож пізнаги, а з далєка лиш сьвітїт так, гий ліхтарњи. Деякі пітходї таї

ловий; мож лиш гúзнами¹⁾ йїті, абї си приближиїть тай лиш тим би ймиї, инчим би нї. Відьмї летїї з Галїцїї²⁾).

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Настї Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

826. Яких цуцинят не любить відьма.

Є такі собаки, шо відьом рвуть і вовків ви боять ся. У них виростають вовчі зуби. Одни дякон розузнав про це діло і задумав придбать собі таку собаку. Розжив ся собі цуцивя, сучичку. Виросла вона, побігалась, ошпилила цуцинят. Дякон оставив собі саме де лучче цуциня, теж сучичку. Ця вже сучичка коли вироста і побігалась, то ошпилила цуцинят двох чи трьох з вовчими зубами. Дякон одібрав цих цуцинят і положив їх собі під кровать у хатї, щоб ни нодушила відьма. Стали вони підростать. Дякон і очей з них ни снукав. Коли сам з дому одлучав ся, то припоруцав жінці або роботникові, щоб доглядали за ними.

Один раз вечиром дякон був дома, була літня пора так, шо двері були одчиниті. Дякон сидїв, писав церковні кярги. Коли чує, як заскавчуть цуцинята під кровать! Дякон опромить як хватив свій костур суковатий та туди. Коли дивить ся, а там собака здорова, чорна, душе тих цуцивят. Він як почав її буадикать тим костуром! Бив, бив, аж поки всі ноги нопирбивав; ни одні кісточки ни осталося цілісїнької, потім приривязав одну ногу красною ниточкою і викинув її за двір.

На другий день равком дякон пішов до попа і заявив, шо до вас скоро привазуть відьму сповідать, так ви одкажіть, шо відьом ни годить ся сповідать, грїх. Незабаром після того дивлють ся, везе молодий паринь свою матір сповідать. Дякон зразу догадав ся, шо вона, і понові моргнув. Піп тоді став розпитувать, чим вона захварала. Син сказав, шо ни знаю, а вона криз зуби процїдила, шо я вчала з горища і розбилась. — А дякон і каже попові: Ану давайте, ми подивимось її на ногу. — Вона ни хотїла показувать. А дякон з поном силою подивились на ногу, коли так одна нога приривязана красною ниткою. Піп тоді почав її страмить: Ех ти, богоодступниця, ідолопоклонниця ти, ти чортові душу віддала. Убирайсь вон... Іди до чорта грїхи свої спокутувать. — Прогнали їх, нарияга завірнув коня і поїхав з матірю до дому. Привіз і вона довго ни жила; чириз день, чи чириз два здохла.

Відьми, кажуть, з проста ни вбеш, її ни за шо ни понадеш, а дякон її уходокав чириз те, шо в його була така палка, шо всяку нечисть

¹⁾ Споднями.

²⁾ Через ріку Черемош, над котрою лежить село Росток.

могла попадять, бо на її було стіко сучків, скіко в отчпнашу слів. І сучки шоб були родимі, а ни прироблені парачи.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

827. Смерть відьми.

В Лисиківці біля Шилакпної вмірала відьма, три дві вмірала, ніяк ни вмере. Ну от і каже та баба: „Зорвіть стилину, тоді я вму“. — Ну от вони зорвали, а вона ще ни вміра. Ну тоді: „Розваліть коміа у нічі!“ — Нивістка взяла, дірочку пробила маленьку тай ка': „Вже розвалили!“ — А вона і ка': „Брешеш, сукина доч! Обдури свого батька; розвали міні увесь“. — Вона тоді взяла, весь розвалила, вона тоді і вмерла. Це й дячок Миколай Гаврилович Носов розказував, аж забожив ся, що правда. Вони бач ноїхали ховать, а воно дірка. Вони й питають: „Шо се таке?“ — Їх і розказали.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

828. Відьма на катафальку.

Прежде й батюшка спорив, шо нима відьмів, а коли роспитавсь, є. Прежде відьми уставали з могил, та ходили до дому. А от розказувала одна стара баба, як її свикруха вмірала. Прямо хрести ця нивістка, шо правда була. „Сидю я, каже, годую дитину, а в ківці стола сидить батько, жури ця, де брать дощок на домовину? Це вже пириночували, як вона вмерла. Коли вона кидь с себе сирпапок. Це вже як до вечора долижала. Я, каже, злякалась і ни злякалась. Вона все коло голови лапа, а я питаю: „Чи так завязала сирпапок?“ — „Так!“ каже. Балакала-балакала до дня, балака й день, а ни встає. Та приходе вже Голоборідьчиха тай каже: „А коли та пиристанеш витрибенкувать?“ — Ваяла, зложила їй руки й пирихристила — тоді вже вона пиристала балакать. Вона розказувала, як її й ховать: „Ви нисіть, каже, мене на пирехресну доругу та так і пройдіть чириз неї“. — Так вона ходила до дому й після смерти, поки заклили її. Батюшка прибывав її осиковим прикол-нем. Бувало як ни оставлять їй вичерять, так вона цілу піч торохтітиме ложками і лизатице все.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

829. Відьма і по смерти шкодить.

Мовили, жи як вмерла чаріўниця, то прийшла до того дому і не давала невістам корови доїтти. Невісти сїдали під корови, а вона на-ступувала корови, би невісти не могли доїтти.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідняк М. Капій.

830. Гади́на і ві́дьма.

Як гідщина уку́сит корóву у ви́йши, то ўже ві́дьма не мо́же відобрати́ молоко́.

Гадю́га не мо́же куса́ти корóву биз прі́йльки¹⁾, а йик вели́ка прі́йчка, то мо́же і чьоло́віка ўкуси́ти.

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911 р., від Ів. Дилика з Ростія, пов. Вижиця.

831. Як заправляють корову проти відьми.

Сьвітій ко́локічку — а́на́ют паві́ч, де́рево ко́локічку — і рóбий такі кі́лочки і ви́на́ляють такі гі́прочей у ро́гах і запи́хають тоті кі́лочки у рі́г і то ка́жут, що від тако́ї корóви ві́дьма відобрати́ молоко́ не мо́же. Сьвітій с паска́ми. Хло́пці на́рубáють ко́локічку і прода́ють у відпуст тим лю́дем, що по́трібу́ють і во́ви да́ють сьвітійти, аби́ ма́ти до корб́у і до посьей́щуваня ха́ти.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

832. Як забезпечити корову перед відьмою.

Ще такі йи анахарі́, що ка́жут, що пі́ткурю́ють корóву тим васі́лничком, що на Чéсного Хрéста оклада́є сї хрест, то такі, щобі́ ві́дьма ни ма́ла прі́ступу.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

833. Розпатлана відьма.

Одні́ раз я ви́йшов почу́ на двір, як раз о півночі. Чую, ва́ городі́ хтось закри́чав. Слухаю́ другий раз, хтось кри́кнув; прислу́хавсь, ни́на́че зна́комий ба́бський го́лос. Я ви́йшов до то́ку, дивлю́сь, поперек на́шого́ городу́ бі́жить же́нщина в одній́ сорочці́ тили́чкою, розпо́тлана, простово́лоса. Подала́сь во́ва скрі́зь по́городах. Я тоді́ на́зад і пі́шов до до́му, міві́ я́кось мото́рошно ста́ло. Бог його́ зна, шо воно́ таке, ка́жуть, шо то ві́дьма. Я ра́нше ни ві́рив, шо є́ ві́дьми, а на цей раз свої́ми очима́ бачи́в. У нас на За́голі́вці ни да́рма поде́йкують на одну́ же́нщину, шо во́па ві́дьмує; мо́же де во́на са́ма бі́гла.

Зап. від Павла Шапувалова з Шебекина, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

834. Ві́дьма йвани́ха Квасню́чка.

На́встити н́би́ Жи́ди на цви́ятарі́ ви́шні́ ви́льнувати, бо́ й́а ни́коли́ ни́чого́ сї́ не бо́йу. Ра́с над до́світком ди́ўљу́ сї́ — а то шо́с лави́т

¹⁾ Як хто не святкує свята, то Бог посилає гадину, аби укусила худобу або його і се називає ся „прі́йчка“.

по траві. Її маў коло себе усе сьвічену воду, шоби боронити сї у почи від нечистої сили. Їзяў їа склянку ў руки, таї питаїу сї: „Верда!“ — А воно моўчит. Двўльу сї їа льїши, а то Їванїха Квасьнўчка голїська ходит с льївциў ї росу збираїе. Казала, шо даст мнї дїсьптку, шоби їа моўчїў. Їа таї моўчїв, али тїпер вона ўже небїшка, то вїльїо мнї вї говорїти, хотїай се лїше їа раж, пани, кажу.

Зап. від Павла Вївчара в Кулачкївцях, Коломїйського пов., 1902 р., Осип Яворський.

835. Відьми до барабўль.

Є відьмї до молока і до барабўль; дїкїї ни зїрвўг цвїг, то мїжна с того цвїгу вївести барабўїї, їнк вїстїгне. Відьмї збираюг цвїт, бо ўви с того жїюг.

Вїдьма збираїи сметану з молока таї ўже корїва дїе рїткїе молоко.

Вїдьма їнк родїма, то і дїўкоў, а їнк учїїна, то мїже і жїнкоў ўже си наўчїті.

Зап. І. Волошїнський в серпни, 1911 р., від Н. Хїмчїнської з Ростїа. пов. Вїжвїця.

836. Відьма від яєць.

Федїр Бовтїук буў сусїдом Антосї Федорїка. Їїх жїнки посва-рвлї сї за їейцї, бо Федорїха мала ї бїльше курок ї льїше гуду-вала, а менше мала їїїень, їак Антосїха. Федорїха розголосїла ва цїле село, шо Антосїха вїдбераїе їейцї від курїї, бо маїе шїсть курок лїше, а шо днїи песе фустку їейець до мїста. А хтос бї казав, шо то лїше вїт короў їе вїдьми.

Зап. в лїпви 1909, від Лїїїшкї Розлїцької в Кулачкївцях, Коломїйського пов. Осип Яворський.

837. Відьма свїчкїю.

Одвї жїнка мнїї казала, шьо: „Кїло вїшої стїївї мїгало шьос так, гвїї лїчїца¹⁾), а то бўла вїдьма.

Зап. І. Волошїнський в серпни, 1911 р., від Одож. Матїос із Ростїа. пов. Вїжвїця.

838. Відьма котить ся клубком.

Шов парубок з улицї, а вїдьма котїця клубком, пїдкотїлась їому пїд ноги. Вїн узав, до дому прївїс та ї на кїлок новїсїв, а тодї каже: „Давайте, тату, цїй клубок сокврою розрубавемо!“ — Стали рубать, а вона зробїлась жїнка. Взяли її пальцї да ї поодрубували.

Борисовська вол., Валуй. пов., Ворївїж. губ.

¹⁾ Лучиця.

839. Як відьма штовхала дівку.

Йокова Оксана пізно вечиром ішла з вигирниць до дому. Ни дійшла і на половину дороги, як начало її бити під ноги. Шо пройде в сажинь міста, а воно уметь, так клубком і котить ця до неї. Як штовхне під ноги, вона так і шльонне на задницю. Шо піднімиць ця, ни сніє разів пять ступить, а воно знов валя з ніг. Похоже воно на кішку, чи на собаку. Зложиць ця у клубок і штовха під ноги і так здорово, шо вона не може устояти на ногах. Оксана нагнбала палку і хотіла одбити ця нею, та ніяк ни попаде. Уже вона пробувала і на відліб бити і все мимом. А вона бач була ни перва і ни послідня у матирі так, шо відьма її ни боялась. І так вона бідну мучила аж до самого дому. Од приполоху Оксана аж прихворнула.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

840. Відьма у мішку.

Це два чоловіки шли, а відьма котить ця клубком та так і вдаре чоловіка під ноги: сирдита на його була. Він встане, наче обойде її, а вона опять ударе та звале його. — „Шо тут робить? Давай, зайдим до чоловіка, візьмем мішок. Взяли вони мішок, наставили, вона і вкотилась в його. Принесли вони той клубок до дому, як рубонуть-рубонуть його, так з його кров і приене. І він такий мякий і пічого на йому ни видно, а рубонуть — кров піде. Тоді взяли той клубок і викинули, а на другий день питають про одну жінку: „Чи ни хворає вона?“ — А їм каа'ть: „Її порізано“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

841. Дівчина на клинку.

Несли мої тато коробку. Йшли з міста під гору, дивлять сь, якась коробка котить сь під ноги. А вони палицею за мотузок і на плечі. Принесли до дому, повісили на кілок. Рано дивльи сь, а то діўка висить на клинку. Просить сь. А вони взяли, вибили і пустили.

Зап. у Костіляниках, Буцацького пов. від М. Ракочої М. Капій.

842. Відьма у виді обичайки з решета.

Мій дід маў корову і йимў фурт псували відьмї, ніко́ли ни міг видіти молока; то так псували: то кроўюю́ дуби́т¹⁾, то ў молоці кроў, або гиркє, або кїгне сї як жїби; аж йигó дру́гі нара́дили, шобї на

¹⁾ Дубіт — мочит.

сввйїта великоднї залїс під борону, тогдї як у цѣркві усьвѣщенє сї прѣвїт і абї стирїг відьма, то чѣрес тоту борону мѡжи вїдїти відьму і злѡпати ї. І так вїн зробїў. Дївїт сї с під боронї, а двѣрї сї ўтворїли. Нарѡз кїтїт сї обїчїйка з рѣшетѡ прѡво пїт корѡву і чўїп, обїчїйка ўжѣ ї доїт корѡву. Вїн тогдї с під боронї і хїннуў ту обїчїйку ў рўки. І маў с собѡў дѡбрїй цѡвїк і молотѡк. І прїбїў ту обїчїйку до бѡлька у стѡїни при кїнци обїчїйки. Так лїшиў обїчїйку ў стѡїни, що вїсїла кѡло бѡлька. Сам нїшѡў снѡкїйно снѡти, бо нї снаў цїлу пїч, що стирїг відьму. А жїнка вїхѡдит дѡсвїта с хѡти, чўїп, шѡс у стѡїни кричит. Вѡна нїшла до хѡти і кѡжи: „Чѡловїчї, шѡс у нас у стѡїви кричит“. — А вѡнї прїхѡдїлї обїдвѡїн до стѡїнї і дївїнї сї, а то не обїчїйка, ѡлї жїнка прїбїта за вўхо до бѡлька. А то бўла їїгѡ рїдна стрїйна, що сидїла нїдалѣко. І прїсїгнѡлѡ прїрид нїм, що ўжѣ кїлька бўде трїмѡти корѡву, то бўди мѡти молѡкѡ нѡдостѡтком, нїхтѡ го нї зонсуйї. І тогдї ї вїгчїпїў від бѡлька. Пїсїльнї тѡго маў нѡдостѡтком молѡкѡ і нїхтѡ му нї псуваў.

Зап. в лїпни, 1910, від Мїтра Ласїйчука їз Дѡлѣшева, пов. Городе́нка, І. Во-
лоши́нський.

843. Спїмане колесо.

Рѡкїв трї тому назад у Шїбекинї була така гїсторїя: Кажїсь під клїчальну нїдїлю було нас хлѡпцїв і дївчат душ з десѡть чи ї бїльше. Ў коїкого були осїкові пѡлки на всѡкий злучай, шѡб нї одколѡшмѡтила кого відьма. Хѡдили ми до пїзна. Слѡхѡїм, нїдїяв сѡ шум все равнѡ, як ѡто бурѡ настїга. Ми кругѡм подївїлїсь, вїтру нїзамїтно, дѡрева нї колїше, а шумїть, вїхѡр, нї вїхѡр... Коли дївїмѡсь, бїжить прѡмо на нас колїсо. Дївчѡта і хлѡпцї всї в росїпнїу, боялїсь, шѡб кого нї за-
давило. А Пѡнькїв Васїль був смїлїй, ѡдважнїй, нї врябїв, вїстунїв на пїрїд з осїковою пѡлкою. Тїко вѡно стало добїгѡть до їїго, вїн як то-
рохне тїю пѡлкою на вїдлїб нѡ тому колїсї! Колїсо вїпѡло, вїн їїго прїткнѡв до зїмлї осїковою пѡлкою, а сам гѡка на нас: Ёї хлѡпцї, пї-
сїть вїрѡвку! — Я мїрщї побїг до дѡму, взяв вїжки і прїмчѡв їх на вулицю, де пѡймѡли колїсо. Васїль взяв тї вїжки, прѡїняв їх у колїсо крїз матїцю, куди ѡсѡ задїваїць цѡ. Звѡзѡв кїнци вїжок до кушї і взяв, їще прївѡзѡв до стѡпѡ. Васїль був первїй сїн у матїрї так, шѡ відьми їїго боялїсь і вїн нї дїже трусїв. Пїсля цѡго ми нї довго гулялї на вулицї, скоро розїїшлись по дѡмах. Якось шѡторѡшно стало так, шѡ дїв-
чѡта боялїсь довше гулять. На другїй дѡнї дївїмѡсь, бїля стѡпѡ лї-
жить бѡба прївѡзѡна до їїго вїжками. Вїжки прѡтягнѡтї крїз неї; ѡдїн кїнець вїхѡде з рѡта, а другїй з с...ки. Її ѡдѡзѡли і пусѡли. Так вѡна

ни довго після цього жила, скоро здохла. Це, кажуть, була истина правда, всякий скаже. Звать її було Кулинка, жила вона на Заголївці.

Записав від Василя Мацюкина с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

844. Чарівниця колесом.

Десь в тім Хашові прийшла баба до газди чирувати його. А він в ночі як видіў і тай зачъаў імати. Тай вона як зачъила вгїкати, зробила сьа колесом. Тот ішвї колесо, вніс до хати і задіў крізь наточину посторонок і привязаў до постелї до ноги; він рано встаў, а посторонок н писку баби.

Зап. у Бавдрові, Дїського пов., від В. Молодяка М. Капій.

845. Як відьма заблудила.

Йак на Йурі́а газда не устириже корову перед відьмами, то най цілий рік ни сподїйи сї молоко. Сплъу йа на Йурі́а тамтого року у йаслах, аш чуїу, шос стукає до днїрий. Потому двері утворїють сї, а до стайні котить сї колесо. Йа такі йорданської водої булькнуў на него, а передїмноу стала моя сусїда Федориха Паўльчука. Питайу сї йу, шо вона у мойїй колешни потребуїи, а вона кажи, шо сї йї блуд причїниї. А маў йа коло себе їстик, — йак возьму блуд відгавьати, то певни, шо уже бїльше не схочи сї йїї блудити до мойї колешниї.

Зап. від Павла Слободяна в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1910 р. Осип Яворський.

846. Відьма жабою.

Відьма ирикидаїи сї ў жьїбу тай скаче до корови. Якїм ї понїсїў за лїяку або упїк зплїзом, то би та жїнка, шо ї післала, зараз прибігла.

Зап. в червни, 1910, від М. Мокрицької із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

847. Відьма перекидаєть ся в жабу.

Опирїці і в жьїбу сї перекине, підє до чужої стайні молоко відьбирати. Я також раз увїдїв, як жьїба лїзла до нашого хлїва: а то була опирїці, така кобіта. Я бин, бив, а вона сї притайїла, — але я знав: бив, бин далї, а вона потїму скакала по́ниж мене, ах! а мянчїла так, ги коли котє. Казали ма́ма, абї ї було звїзмати, і нїжками за бантіни¹⁾ привїззати, то би сї була просїла.

Відьма то лише на границю ходиг, а опирїці молоко відобирає.

¹⁾ Дручки поперечні, шо в горі сполучують крокви.

На сьвітого Івава досьвіта ходит опиріці і збирає до скінпши росу туда, куда корови йдуть і по фосах.

На сьвітого Івана у літі ночують в стайні і стережуть коров перед відьмами; кажуть, що треба три рази косов махнути понад корови, то уже опиріці не має права. Опиріці таки ходит по смерті. Мама таки ходили по смерті. Сестра колисала в ночі дитину, а вони прийшли відвергли руку, той самі колисали.

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

848. Німка — відьма.

То їдна Німчиха продала корову рускій жінці. На саме Юре Німчиха обернула сі в жєбу і прискакала до тої хлонки тай скаче по землі, посеред хати. Але жінка каже до чоловіка: Що то, каже, є, що ніколи в вас жєби не було, аш тепер на врочисте сьвето. Каже жінка: Возьмім, піймім і і порізати і так на кусьні. — Тай взели, тай порізали крижі, тай ніс.

Тай тої Німчихи не видко було дві неділи на сьвітї. Аж у дві неділи війшла покалічена, ніс і крижі. І потому вона вже казала, що то він і зробив. І казала, щоби не голосив нікому, що вона то знає.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Андруха Савки В. Левинський.

849. Відьма кіткою.

Єдиного разу ішоў господар до свої стайні і коло корови увидїў кітку; отжеж узїў і і за губу привїзїзаў до слўна і лишїў і привїзїзану і пішоў спати. Рано приходит до свої стайні, а то жінка, йїго кума. Кає: „Е, то ви кумо?“ — „Е, та пустїт мї, куме, бо я так цілїу ніч терплю, щом мало не згїнула, а ўже бїльше того не зробию, абїм прийшла“. — І він взїў і пустїў і — подаруваў.

Зап. в липни, 1910, від Анто́на Трачука із Далеше́ва, пов. Городе́вка, Ів. Волинський.

850. Як відьма перекинула ся в кота.

То ніби так було: Мої тато вже знали, що відьми мають ходити, тай засїли за борону. І нема що, щось дверми рипнуло, дивлет сі, прийшла кобіта до хїба. Але же вони ще нічого сі не кивали до неї, іно дивили сі, де вона піде — і пішла до корови і зачала ніби дояти корову. Як вони єї зловили, а вона перекинула сі в кота.

Вони потому того кота внесли до хати, і ноти в хатї били, поки знов сі в кобіту не перекинув. І потому зачала сі просити в них. Каже: Я тому не винна, що моя душа пішла, а мій толуб дома лежить. — І ка-

же: Пустїт мене, а будете мати цілий рік молоко. (Але що з того молока, таке, як вода, ніц не було сметати).

Зап. від Івана Татчина в Івавінцях, Жидачівського пов., Н. Левицька.

851. Відьма у виді пса.

У нашім селі прикинула сі відьма псом тай пішла до корови. А той газда узбїў коромисло тай і ўдариў — то бўла с трэтої хати — тай ўна до трох день умерла.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911, від Мих. Олександра з Черновець.

852. Зловлена відьма у виді пса.

Йиден раз шїред Іванош увїйшоў чоловік до стайні ў Михалчи — Василь Зплїнський. Уходит до стайні в опїўночи ў дванацятї годїні, тай дївит сі, жи сидїт нес коло корови. А взьїў, того пса вужїском злапав і зївзав, тогдї увїў до хати і зачїў йїго бїти. Зачїў йїго бїти, аж добїў сі — па відлїў бїў йїго. Бїў тїлько, аж докїў сі не стала с пса жїнка. Тогдї зачїла вона йїго просїти — спїзнаў ії, що то йїго сусїда — щобї нікому нічо ни казав. Дала йїму вїїть рїльских і направила йїму корову, що та корова давала йїму двавацїть лїтер молока і бїльше йїму корову уже не псувала.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Дажешева, пов. Городенка. І. Волошинський.

853. Відьма перекидаєть ся у свиню і пса.

У пас таке трафїло сі. Отой Николай небїщик він дуже на єдну мав око, на чпрївницю. А вни сі пильчували. Іде якас така свиниско. Гонет і. Далї переверла сі впа псом. Вни йдуть за ним, та як го йїмили, як ввели бити, так блии, що нес не мїг встати.

Другий день треба йти до Івана подивити сі, що єго жїнка робит. Ага, та лежить на печи! — Що тобі є? — Слаба! — Від чого, не повість. Ту така сина, жи не може си раду дати. Аа, тоти си погадали: то ти була! То ти людьом хосен відбирала?!

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від Бабяка В. Левицький.

854. Відьма утінає собакою.

Була в селі така дуже стара баба Варвара, всі казали, що вона відьма. Оце було так: Їдна жїнка сховала собі за пазуху сир і хтіла знати, котра відьма видїла у неї корову. На Всїнощни на Великдень пішла вона до церкви. Варвара зобачила у неї сир за пазухою тай видрала у неї йїго їзза пазухи, бо боялась, що та її у церкві пізнає між

другими відьмами з відрами та дійницями. Но та жінка пізнала її, Варвара обернулася собакою і утікла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

855. Собака на хрестинах.

У їдиної молодиці були хрестини і она попросила нашу служанку за куму. Як всі вже прийшли тай забули зачинити двері, а в сіни вбігла чорна собака і як її не вигнали, она не вибігла з хати. Тоді ідеи чоловік ваяв мітлу і погнав ся за нею; аж тоді вона пустила ся на утеки. Як раз тоді це було, як наш хлопець і друга служанка вийшли на вулицю подивити ся, що там роби ця на хрестинах; але вони почули, що в селі почали собаки вводити і як раз побачили цю чорну собаку. А той хлопець первак, а мужики кажуть, як хлопець первак, то він все бачить. От він і каже до служанки: „Ой втікай, втікай, а то буде але“. — А як вийшла вже в кухню, то й він каже: Оце чорна собака була відьма і она перескочила через рів і паркан і тільки за нею зисвисало і зашуміло, а наші собаки так і погнали ся за нею в садок.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

856. Чарівниця хортом.

Але рас маў газда дві корові; а була сусіда опирицьи, що відбирала молоко. Той взьиў, зробиў собі осикову борону. На осикову ї злапає. Дивит сьи, лізе хорт через літ — тай під корову тай цорк, цорк, ссе, як тельи. А він осиковоў бороноў тай ішпў. Ввиў він до хати, взьиў, завийзаў до мішка. Оббив. Ей, каже, газдо, даруй ми жити, цілий рік будеш мати молока, шо не будеш маў де дівати. — І маў тільки; але в рішій рік не маў вже!

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Гриця Кузя М. Капій.

857. Відьма йде за возом.

Як їхали тьотка, а ми їздили в Юрків на свадьбу, так за тьоткою відьма собакою рябою оказалась, іде і йде: кусать ни кусає і ни одстає, та хто зна, де й ділась.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

858. Відьма з ведром.

Одни вечер вишов я полюбовать куплиний дуб, который уже пильщики пилили, осмотрів етот дуб і пішов іще подиви ця на пильок, который гож на ковадло. Только доходя до пинка, как слышу шум і потом смотрю, как лізять руда собака чириз ограду із відром і бряжить (і даже

нідро своїми очами бачив!) і іде до коров. Я бачу, що це відьма і гукнув на собаку. Келки він до неї, а нова навіткача чириз ограду та так брязнула відром. І ще почули люди, стали кричать, хотіли упіймати, но вона с шумом удала ся, що із виду пропала.

Борисовська вол., Вадуй. пов., Вороніж. губ.

859. Сидлива відьма.

То н літі було, н нучи; стояла худоба в стайні і зайшов такий виликкий красий нес мжи худобу і вишов гусподар ду стайні і зланов того пса і нтьня му н обох пиредних пугах пазурі і вуха му обтьив. А то йго була сусіда. І прийшов до тої сусіди, а нуна лжит на пйицу і він сн пятайп, що ї такого — а завйиinna була. Він сн пятайп: Шо вам такого, шо ви хорі? — А вона кажи: Я рубала патики, втьплам си нальці. — І нстидала сн вийти мжи люди; три тижіи лжила і зробила си так, жи вмерла зі встиду.

Зап. у падолисті, 1904 р., в Вороцові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

860. Вітиха — відьма.

Раз так було. Ішли парубки с корими. а попанизаві були. Черейшла їх корова. А то була вітова жінка. Вна сї перемігунала або конем, або свинев, або псом, або коровов. Але парубки мали добрі копачі. А тота сї корона добре забочила до них. Як узели тай поламали ї роги. А та прийшла до хати тай легла. Віт собі: Шо тобі? — А на другий день віт питає: Котрі ті били? — А жінка сказала. Віт до корими та до них: А на що ни мені жінку били? — А вии кажут: Ні, ми її не били. — Що вии зробив, подав до міста. І вии так присігали: Виділи ми якусь корову, а нна хотіла нас колоти, а ми були троха напяти і корову відбили. І так сї справа розвязала.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липні, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

861. Відьма шкодить куром.

Відьма іде ў ночі, тай кобі дістала с курій пірњи, тай курки не бѣдут сї нести ў гнізді — підѣт по бурьянах — попсуѣ.

Зап. в липні, 1910, від Якимя Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

862. Відьма бере слід корови.

Вѣйва Ильчиѣа росповідати, що як женѣт корѣву, а відьма стоїт на лісці, тай вігпровадит їх очїма аж до цвїнтара, а вітак лиш озмѣ слїдѣ тай... І молокá ніко́ли не бѣло.

Зап. в жовтви, 1910, від Анни Павуж із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

863. Відьма краде капустині висадки.

Одного разу стеріг я відьми з другим сусідом, а то за вісатки капустині, щоб не вірвала — за насіння капусти. І сиділи ми до опівночи і нікого не ніділи. Так по опівночі удрілим коні у другім кінці ґ городі, а то у траїді. Тож ми побігли за кінями, щоб траїку не зїли; тож еден біг з одного боку, а другий з другого. Ми опинили сї сїрид города і коні щєли, не знаїти де і що... Вертаємо навад, дівимо сї на вісатки, а то ужє позрївано.

Зап. в вересни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

864. Відьма посилає жабу до попа.

Так було, жи жїба йшла снаїти д' ксьондзови на лўшко і так, кає, тут на подвірї робїў такий чоловік і радїи сї ксьонц, шоб би с тоў жїбоў зробїти. І той чоловік каже: „Зараз та жїнка буде“. — Шос він поворожїў і, і зараз та жїнка у ті хвїли приходїт. Приходїт молока, потому зпоў приходят решетá — шос позїчити, бо і нечє... Незабаўки зпоў вже летїг гола таї кричїт: „Змїлуйте сї“ — до ксьондза. А ксьондз кажут: „Прощїю тобі твої грїхї, жїбєс бїльше на нїкого то не насїлатá“...

Зап. в вересни, 1910, від Варвари Богонїс із Колїнок, пов. Городевка, І. Волошинський.

865. Відьма посилає двї жаби.

Я ту знаю таку жїнку, що говорїи, що вона відбїрає молоко від короў. Але парáz до нїї йде двї жїби, такі велїкі, як бóханец. А вона тогдї ті жїби ловит і шїє с сїрого полотна таку торбїнку і кїдає до тої торбїнки і вішіє тоту торбїнку нат каглоў, де сї палїт — у дим. Наколі вона ў диму потрїмала так мóже з чверть годїни, прибїгає жїнка, котра ї кумá рїдна і говорїт до нїї: „Кўмко, пусїт їх, не печїт. Я вам молоко то звєрау, шос вам забрáта і бїльше на ваше подвірї ни навєрну.

Зап. в цвітви, 1911 р., від Н. Блошки із Колїпок, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

866. Опири помагають відьмі.

Їїєн чоловік хокїў злонїти відьму ко́ло зїльи, абї пи урвала. Він сидїт, парáz дївїт сї, а егó цїлий город ко́ний — пасўг траїку. А він пішобу тої конї заговїти, а відьма приїшла таї то зїльи вірвала. То ни бўли конї, аїи то бўли опири. Їїнакож він не віцїў, як вона то зїльи вірвала.

Зап. в жовтви, 1910, від Авдрїя Марувчика із Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

867. Як відьма сама прийшла до хати.

Я був на Вензграх на квартири. Там мені добре було. Був у газдині. Вона мені казала: Своє не дам, чуже не хочу. — Відобрала від неї якась молоко. Я прийшов з зицкирки, а вона каже: Не будеш пині молока пити. — Питаю: Чому? — Бо взяла! За три дні будемо пити.

Тай так ги в полудне топят газдині. Налела вона молока с кварту, аби сі гріло. Гріє сі тото молоко тай вема він. Нема, нема, варешті біжит якас. А вона сі обернула до печи плечима та плечі гріє. Та якас прийшла до огню та все тре під груди. Тай говорить по мадярски до неї, лиш троха ї розумів. А газдиня їй каже: Було мене не зачіпати. — А та побігла гет. Нема, нема ї, — біжит другий раз. Так кричит на цілу хату: Пусти мене, бо згину. — А газдиня відтегла молоко з нечі і не знаю, де поділа. А та зараз перестала себе терти по грудях. Вже ї не некло. І молоко назад вернуло сі. Я сі її спитав, аби меві вповіла, аби я тото знав, якби до мене прийшла до дому яка. А вона не повіла, тільки сказала: Без гриху не можна.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липпи, 1906 р., від Ілька Ховька В. Левинський.

868. Відьма на броді.

Щем хлопцєм був. Чотирнадцять років ми було. Тато мій газдовав, не я. Я вів коні на піч, ги би завтра ва Юре. Тай веду горі водов. Але коні теньгі були, фуркотет, не хотет йти. Я потес ківьми, а коні зачели бічи горі водов. А на воді ци кобіга якас махала чимос по воді, на броді. Як мі ввиділа, втікла від мене гет. Не зваю, хто то був. Та потому в тата було штири корови. То молока було чуд-чуд тьма. А на-рік і молоко згубло і корови в рік згубли. Тото молоко, що вона собі хотіла, прийшло до мене.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липпи, 1906 р., від Ілька Ховька В. Левинський.

869. Молоко з воловодів.

Досит мій сусід казав такої: Каже, стояв я на квартири. Коров ве виджу нігде, а молока кілько богато, що внесе коловку за кожний раз. Тай потому мене кортіло подивити сі на ти корови, що так богато молока дают. Вона пішла ід коровам. А я, каже, дивю сі, як буде дойти. А вона підставила коновку, через бальок перевісила два воловоди тай, каже, с тих воловодів молоко так течє. То с штирьох воловодів доела мололо в коновку. А все, каже, як доела, то казала: Сьтій, малевька, сьтій! — А то не було лиш воловоди. Ай, каже, не їв я то молоко потому.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Купшїра В. Левинський.

870. Молоко в уздечках.

Та биў йидеи ґазда, а маў жінку чаріввицю. І маў корову, жи мала багато молока. Прийшло на Юрба. І так вона сьа готовит; нзъала ско-нец і цїдилце і пішла по луках рапо. І все цїдильцьом згортат росу і новідат: „Беру пожиток, а не вшиток“. — А Жид Абранко пас конї там, уздечками згортат росу і мовит: А йа вшиток. — І привіў конї доміў, а молоко цъапало з вуздечок дорогоў. А Юрба бпо в неділю. Повісиў Жид уздечки на сьцїну і так сьа устрашиў, бо молоко цъапало. І вів підставив бочку. Пак люди вийшли з церкви і зайшли там до тої коршми. І питают: Шо то йи, Абруз, жи ми ни маєм молока, хоць в нас йи штири корови, а тобі ноброоти¹⁾ тільки дают. Що то за божья година? — І йиго обернули за чаріўвицю. Повіли му, жи го будут судити. І він виовіў за ту бабу. І пішли по ню радні, хотіли судити, жи вона з них жиє. І вона людей перепросила і мали зноў молоко. І юш.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від В. Грицунди М. Капій.

871. Молоко з обрутєнки.

Йидєв ваймит зібраў копі, займиў пасти на піч. Али вігнаў він ужє на пасовиско, слўтаў, обрутєнки поздоймаў тай ідє до дому. Дивит сї, ідўт якіє дві бабі тай фустками махають по збіжу по росї. Ілўт новї тай збирають тоту росу фустками. Али вів дивит сї, шо вони робїи тай бирє тай собі оброкєнками вїгаїи по росї. Прийшоў він ужє до дому, зайїс тотї обротєнки до стайні, поклаў у стайни на клинок; рано виходит ґазда, а то ужє цїлє мочўло зробїло сї у стайни з молока, а з оброкєнок фурт цуркотїт так, якби с кирийцї вода йшла. Уходит ґазда до хати тай кає ваймитови: „Шо то йи, шо з оброкєнок молоко біжїт?“ — А ваймит каже: „Я“ — каже — „вїгїў, шо наші сусїда і друга брали тай росу збивали фустками, а я“ — каже — „собї“... — Али низзагодї сусїда прийшла позичити макїтри тай пішла до стайні. ґазда вітак виходит, а то ужє по молоцї — ўже оброкєнки сузі.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далєшева, пов. Городєнка, І. Волюинський.

872. Ніж у терлиці.

Відьми відбирают молоко, єк котра від того. Раз зачыли си жінки дивити, нема молока їх коровок. Шо се таке? Додумали си тай зібрало си скілька, йдут до тої відьми, а она сидит під терлецев. Застромила віж у терлицу тай доїт, а молока повен цебер.

¹⁾ Уздечки.

Шоби пізнати масло, що відьма робила, то вергти трішки на воду. Єк масло чисте від гавдині, то риба прилине тай буде їсти, а єк від відьми, то всека нехар до такого масла йде.

Зап. від Авви Жегалюк 1902 р., в Космачі, Косів. пов. Клим. Лисинецька.

873. Молоко з сохи.

Відьма куда їде, то їде на терлиці. Єк їде, то каже до терлиці: „Рубай, не дотинай; рубай, не дотинай“. Говори це так доўго, доки їде. Відьма відбірає чужі корові молоко і дає свої сосі (соха). Єк відьма дес піде, а її чоловік схочі молока, то озме сокиру тай боўхне неў ў соху девіть раз. Тогди в сохи поцюркотит молоко, а єк уже доста, то коўтне вістрем раз у соху і молоко перестане іти.

Так само робит онирь і опирева жіяка, єк єго нема дома, а схочі молока.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянці, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

874. З кожної хижки по пів лижки.

Ту баба йедна продавала масло. Приїхаў до неї з міста кунець купувати масло. Ше не мала готового тай повідат: Льасьти си спати, я за той чьас масло зроблю. — Він лїг спати, али не заснаў, дивиў сьи, як вона тото масло буде робити. Тей як вона пішла, шось мала на грядьдох і вергла в боденку і зробила масло і пішла на воду. А він слухаў, як вона бесілувала, як робила: „З кожної хижки не беру нич, но піў лижки“. — А він вьаў, пішоў, потому то з гряди зняў і пішоў доміў; каже до баби нальати молока в боденку. Він уложиў кусник тих чаріў тей верг у боденку і каже: І я с кожної хижки не беру хобай по піў лижки. Як сьа молоко зачьало льати до хати, ледви втік.

Зап. в Бавдрові, Лїського пов., від І. Федени-Іелетчана М. Капій.

875. Відьма поперед кіньми.

Бачив я падлюку, ту відьму, свипею то що. Минї шос ни даєць ця вона на глаза. Їдимо ми коло Лукіянкowego двора, а поперед наших коний їде ка зпа шо. А Петька й каже: „Тату, шо то?“ — Я гараз вила вихватив, туди сюди, нічого ни видію. Так воно й подалось у гору.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воронїж. губ.

876. Відьма водить чоловіка.

Ишоў чоловік з міста в буў на Німчищи¹⁾; идé конём тай вин витти вадріў из Німчищи, як відьма ходіла тай сказаў: „Абёс приишла́ рано,

¹⁾ Висока гора між Вижицею і Ростокami.

дам тобі бérда та нítай¹⁾. — А ўна як зачýла го водíті, то цíлу ніч го водíла та́й так оббíў сá по́ги... щі́стья, що він водíў конí — так го водíла, аж дóкк кúрн за́піяли. А витáк вона́ му рáно сказа́ла: „Абéс знаў, когó так мудруватí!“

Зап. в серпви, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарищi, пов. Вижвиця, І. Во-
лошинський.

877. Як відьма щезла.

Шон я раз про їдну суботу, там сý дівки заплітали; я мислив, жи то дівка, а то чьирівницi була. Ну, й хтiв ям i злапати, по теi ни мiг: втiклá на то своє подвiрч, деь ту во видалеко сусiди i щезла i пропала. Шем i вдарив палицив, втiкла, аж трiщить.

Зап. у падолистi, 1905 р. в Вороповi, Городецького пов., від Івава Штойка
Іван Савицький.

878. Відьма сопе.

Вiв Питро поiть лошадей до ставка, так часiв в одинацять. Став чьирз рiв пириводить, лошадей як захронить, як захронить та на-дибошки Вiн iї дьржать-дьржать, а вона ще сiлш. „Я дьвлюсь, каа', шо воно таке: собака ни собака, сидить i сопе“. Стрiльнув би в ливольвира, та боi ця, ягби бiлш коня ни злякасть. Давай вiн „Живий в допомiцi“ читать. Вон все таки стоiть, а лошади нияк ни пиритяне. Тодi вiв давай на сторожа кричать: „Бирш, Санька, коляку та побiльше та йди сюди!“ — Той приходить, походили-походили, нiчого не найшли. Розказують бабi Мархвi i питають iї: „А шо Тотиха ни вiдьма?“ — „Та то вона, стерва. То вона три годн ходила гороху рвать, а ти iї ни дав — ото вона тибe й полякала та Питра“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронiж. губ.

879. Як молодиця ходила вiдьмувати.

Жили ми на хуторi; у нас пiч завалцлась. Ог ми догсворили гон-чаря пирикидать пiч, дали задатку руб, а вiв порядив ся другому робить, таi каже: „Ви пирибудити так, поживите де небуть, а в його сiмейство вплике, так я йому злiплю поскорiш“. — От i пiшов мiй дiд, попросивсь до 'днiй жєщини, а мiнi, Боже, ни хотiлось пириходить, та вже пiде дiваця. От ми затiяли вже у мiстi борщ нарiть та кашу — моє пшоно. Вона унясла молоко на кашу: кашу нарить молошну. Як глянула я на те молоко, так, Боже! якесь воно таке красне та чудне, шо мiнi аж хто зва як стало. Посiдали ми обiдаць, попоiла я борщу, а кашi вже й ни iла. Як iздумаю, хто зва й як зробиця мiнi, аж понерни ця все

¹⁾ До ткацького варетату.

в середині. От дождали вечпра, вона оставля нас почувать. Ну, оть я лягла на лаві крий стола. От і лижу, наче сплю. От воно встало й гукнуло мене. Я лижу, ни озиваюсь. Ось вона скинула юпку, распатлала волося й пішла с хати. Я тоді вже лижу, сама ни своя. Ни скоро вже входе в хату вона та до мене, а в мене все так і потерило. Та тоді: „Ти спиш?“ а я оянь не озвалась. Ось она тоді од мене та до полу, наділа юнку, завязала голову та й лягла спать. Це вона ходила відьмувать.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воровіж. губ.

880. Пси роздирають корову відьми.

Я був в Перемишлі на цв'ичевю. А був фірер з за Турки. І говорив о тїм, каже, жп я був три роки з другим фірером. І смо, каже, були на забаві. Ввели смо арляміш. І я сї, каже, напив дуже, а він не був дуже п'яний. І смо, каже, пішли оба відтам на спацер. Ідемо на спацер горі вигоном, куди худоба йде. Отже-ж, каже, йдемо вигоном, а я зачєв співати. Аш віп каже до мене: Тихо, тихо, щось ту зараз буде. Іде черівниці. — Став я. Кажу тихо: І рахує по кілю. І повідає все: Із усіх сїл сїм кісьлів. — Иш той фірер став говорити й каже: Із усіх сїл сїм исїв. — Отже-ж каже, я сї взєв його питати, що то буде. — А він мнї взєв казати: Ввидиш, каже, аж приїдем до неї. — Иш прийшли до неї, до хати чирівниці. А там навколо хати исїв, жп ніхто не видів, кільки. Прийшла вона і не пустєт ї до стайні йти. І жусїла випустити ту корову с стайві. І тоти пси тільки по разу взєли корову, рознесли і пішли.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р. від Федя Трача В. Левинський.

881. Корова рикає по смерті відьми.

Стрийна ма́ла в́ужі тай тельї, як прода́ст, то вуж сце; а мо́локо, як зачвє бува́ло до́ти, то так гуркоті́т, як у хма́рі переверта́є сї. Віта́к, як она́ вме́рла, то коро́ва так рика́ла, що тро́хи двє́рі не положи́ла. І вітак у той чьис му́сїли прода́ти.

Зап. в жовтви, 1910, від Авни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

882. Відьма побита на смерть.

Я чу́, що Гаври́лиха бу́ла відьмо́у, тай як зайшла́ до в́уїково́ї коро́ви, тай в́уїко як йма́ли, як наби́ли і́ральми́, тай у грі́б пішла́.

Зап. в жовтви, 1910, від Ник. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

883. Як чоловік зловив відьму.

Одйін чоловік, газда маючії, кажут, що ймиу піна на молоді ни стає, а там одна, що одну майи корову, то раз на тиждень носит м'асло і молоко. Тай кажут, що ймиу буу і; то ўна така гнї дїмало, лиш по шїю тай голова тай сьвітїт, гнї лўшницї, а вігак гнї звїдїє, порпайи сї і зноу зникайи. Я чюу, шо вин узїїу шос сорок бавбок ци шьо, абї ни сказау — зацї.ькали. Йи відьмї до ўсїького, до кукурўзїу і збїжїи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палиюка із Ростік, пов. Вижниця.

884. Як мужик ловив відьму.

Чиріз три хати од Іванихи Чиридникової жив дїд Лимїш. Він часто випивав і як бувало напєть ся, то все відьом лаяв. Він нїраз хва-став ся, шо зна венх відьом і шо він може хоч де її пізнати і поймати. Унадилась до його, ходить, доїть корову відьма. Він замїтив, яка саме його навїща. Ішов паний з кабака, остановив ся на суноти відьмної хати і почав її лаять: Ти, сукина доч, мою корову подоїла, я тебе бісову дочку запонаду! Ах ти чортова душа! Як пошне, бувато, її лаять, так всякими словами її тїсчє. А вона іще далеко більше на його розсер-дить ся і нарошє на зло йому що ночі ходе доїть його корову. А він бач думав, шо він її наляка тїм, шо нахваляїть ся її запонасти. А вона добре знала, шо він ни відьмак і лїчого ни зна, а тїко первий син у матирї так, шо на жалє її, вона ни могла його поколошкати, а сама його ни дуже боялась. Він коли бував паний так постоянно проходячи мїмо відьмної хати лаяв її, на чїм світ стоїть. А вона і ухом ни вила, на зло доїла його корову.

Дїд Лимїш, шоб звїрить ся, шо имїнно вона доє його корову, дож-давши ночі взяв борону, прикинув її у верх зубками і лїг сам під неї. Так як онївночі, дивить ся, їде жєнщина тиличкою, в одні сорочцї, распатлана, в руцї цеберку несе. Проччалась мїмо його в загороду і шось забормотала. Лимїш добре узнав, шо це та сама, яку він часто лаяв. Хотїв було підхватиць ся, погнати ся за нею, та ни мїг ворохнуть ся, все равно, як звязаний лижав. Так все бачє і все добре зна, а під-нять ся ни може. Відьма видоїла корову і подалась упєть мїмо тїї бо-рони. Лимїш аж зубами заскрипїв та ни мїг підхватиць ся. Лижав він під бороною до тих пїр, поки аж пїввї закричали. Вилїз з під бороны, подивив ся тїко у ту сторону, куди вона побїгла, матюкнувсь, разів два плюнув і пішов у хату спати. Після того він став зорить за кожним слїдом, куди вона їде, шоб підсїсти на дорозї вичирком та дати їй па-

мати, як чужих коров доїть. Вона хитра бісова після того боялась з ним зустрічатись на самоті.

Зап. від Гальки Чирдянкової, с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

885. Син викуплює зловлену маму-відьму.

Раз зловів відьму в портиїні тай мусіў син іті тай заплатіў диявітку тай пустиў. (Тіло лежиг живе биз душі, бо душі летит у мішюлі).

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911 р., від Івана Далика з Ростіа, пов. Вишніця.

886. Як наймит побив ґаздиню.

Буў ґазда і ґаздинья і мали слугу. А та ґаздинья була чаріўницья. І тот слуга все ходиў на вечірки, так піби як я. Тай вона мовила все: Не йди, бо сьи перепудиш колись чогось. — Але він ходиў. Але рас вона сьи зробила котом, то псом і зачила сьи на нього кидати. Той як прискочиў до плота, як вирваў кола, ішиў бити — так збиў, жи ледво доміў приїшла. Не йшла більше пужьати, потому який час полежала і вмерла.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Івана Федина М. Капій.

887. Чарівниця відбирає молоко.

Такий буў йшден хлоп — пішоў на Юри — чось му корова ни хтіла молока давати. Він сьи радиў жінки, а та му радила піти до хліва: Стань собі за дверми і шось буде йшло до корови. — Він собі стаў за дверми, а в почи приїшла оприце і дояла корову. Він зараз ї злапаў тай зачиў бити. Вона сьи перекидала то псом, то котом, нарешті сьи перекинула ситом. Доти биў, доти биў, доки сьи не перекинула бабоў. Каже: То ви, кумо, такі жині збитки робите? Я вас зараз заскаржу. А вона йшму казала: Ніц нікому не повідай, всео будети мати. Тогди поки корову жаў, то все молока жаў поўно.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від А. Демковича М. Капій.

888. Ніж у серци відьми.

Йшден чоловік йшоў до дому тай поступиў до коршми. Дайти ми молока. — Я би дала молока, али то таке звурджене. — Шо питаєте, дайте. — Поставила то молоко, той виймиў ніж, запхаў штормом, біжить відьма. Али вертить сьи, ухаў ї в серце ніж. Чоловічи, шо робиш? — Шо робю? Абис більше не робила нікому. Нігди, поки жити буду, не збавлю.

Зап. у Костільниках, Буцацького пов. від Яця Кузя М. Капій.

889. Відьма, пробита ґральми.

На Юрі ййден чоловік пішоў в почи стеречи корову. І якас тітка прийшла до корови; він сї нуствї рас з ґральми, другий, третій, пробїў ї ґральми. І бїльше як з мїсьниць була слаба. А то була газдївнїя его, Сахарка Заверухи жїнка.

Зап. у Костїльниках. Бучацького пов., від Проци Трачука М. Капїй.

890. Як відьма випрошувала ся.

Прийшли тато з села трохи забавві, тай пішли парубка будити, щоби конї вигнав. Прийшли на обору, щось дверки рипнуло; прийшли вони до стайнї, чуют, щось сї худоба стлужила; приходєт до корови, коло корови кобіта. А вони собі гадали, що то котра дївка домашня, кличут вони: Каська! — А вона сї не обзиває. Кличут: Хто ту є? — Ніц. Вони тогди зловили єї за плече, а вона стала сї виривати і ве обзиває сї. Вони тогди мало мислячи — лап за волосє, і зланили, вибили, вибили, вибили, і питают: Що ти тут робиш? — І звов бют; а вона зачала сї просити і каже: Дайте менї спокїй, а будете мати молока, кїлько схочете.

Зап. від Севн Кукуяна в Іванівцях, Жїдачівського пов., Н. Левицька.

891. Як парубок напудив ся відьми.

Буў у нашого Илька наймит. отсей Василь Хорт, — ще тогди мой жїнка була дїучиноў — тай він казаў тому Василєви, абї гнаў конї ва пїч у вовєс, а вів не хотїў гяти, аїи взїў, пішоў ў жолуб, тай льг. То дїяло сї на сьвїйто якєс. ци ва Пєтра... — на Пєтра. Тай вів льг собі там у жолуб, тай лежїў, що сховаў сї у жолуб від Илька. Але дес сїме в опїўночи дївнт сї, а ў жолубї йи дїрки, тай він дївнт сї, а відьма йде, тай пєсє сьвїчку у руках так, гїй кудєлю... Тай він як ї вздрїў... бо вона стала на порозї, а вона йшла до корови, а корови там не було — корова сї тогди ўположила, тай ї перебрали до магазїну, а вона гадала, що корова у стайнї, — а він як ї уздрїў, тай сї ульїк, бо вона простоволоса тай гола. напуднїў сї, тай тогди слабуваў чєрез двї недїли, — що сї буў ольїк, — вапуднїў сї буў дїжи.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблужника з Ренужинєць, пов. Горodenка, І. Волошинський.

892. Сват бє сваху відьму.

Рас Тимко Зубрєй пїбїщик росказуваў: Раз надїйшоў він с коршми, але дївнт сї, шос сї сховало ў тєрвнї під плїт. А він до нєї, тай ўсє палицєў, палицєў, а вона була іола (добрє палицнї приставала, важївки). Але вона вітак ужє локї терпіла, то терпіла, а вітак каже:

„Свату Тіжку, та то я, свідха твоя, ве бий мене“. — „А йкже ти свідха, то чож ти ходиш гола по ночі?“ — „А я мушу ходити, бо я є призначена так ходити, бо я єст відьма“. — Тай вітак вів ї пустію, набію добре ї пустію (аж докію єї не признавала, добі бию, ув. жінки). Тай аж потім знали люди, шо вона відьма. Бо він вже ни одіому вітак розказуваю, яка то була річ.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від М. Писанюка з Далешева. пов. Городенка.

893. Кума відьма.

Оце годів тому двадцять у мене була дуже гарва корова, давала молока відер з двоє. Но якогось вечіра я побачив, що щось пішло в хлів і менше молока стало. Ото я раз пішов в хлів, щоб піймати ту нечисту силу, взяв реміничик, свічку і горщик і ліг на сїні і жду, коли приїде, як кажуть люди, відьма. Оце як стало розвиднятись, я побачив ту саму нечисту силу, що приходила той раз. Я взяв реміничик і закинув її на шню, тай так здорово побив, шо ледви до дому зайшла. Коли в день каже жінка, шо кума слаба. Я пішов навідать ся і розпитати, від чого вона не так занедужала. Коли приходжу, вона до мене. Я тоді догадав ся тай кажу ї: Ото, кума, було не робити, щоб брати чуже молоко! — Вона посяла вмерла. Отаке на світі кої ця меж людьми.

С. Войтовка. Зі збірки Д. Щербакієського.

894. Як газда побие відьму в мішку.

На Юрія ході відьми коровам молоко відбирати. Така відьма є звичайною жінкою, лиш дух у неї відьминський. Їна лігає спати, а дух з неї віходить, тай ек летит кудя, то віглідає гейби свічка у міхурі.

Цєс Юрко Михайлюк їдного року того вечіра перед Юрієм пішоу голити си до їдного газди тай там си засидію. А він забую, шьо маю свою стайню ухоронити перед відьмами. (Охорона така: бере си у кушку чорного ладаву, проскурри, котру роздают ва Великдень, лунини з писавок тай тим си обкурє стайню. А потім бере си лайвіка тої таки корови тай робит си на дверях стайні хрест. До такої стайні уже відьма не ввіде). Засидію си він до їніюночи тай іде відтію до дому. Приходить до стайні і чує, шьо шєсь доїт корову. Корова страх не хочі стояти. Подивию си він у віковце, а то відьма (такій капшучок, а ў нїм світло) доїт корову. А він маю такий міх, шьо у него мож зловити відьму. (На такий міх пріде си на перший Свит-вечір основу і ткає і того таки два має си віткати і ушити). Нагадаю собі за міх, побіг борше до комори, вівіс тай увішоу несподівано до стайні. Запер за собою двері, підложю

борше міх тай тругиї відьму у него таким вілєм, котре рве си на Юрія кожного року до сходу сонця. Тругиї, борше завізаї тай далі бити палицеї. (Палицю утинає си на Юрія до сходу сонця). Бїї тої палицеї, бїї, аж упрїї і уже хотїї випускати, але нагадаї собі, шьо ўна би могла его скалічити з злости. Бїї, бїї та так побїї, шьо ўна уже й не вішїла у міху і аж тогди випустїї. На другий день чуї, а то ўдна стара жіка, кажут, свочи дуже заслабла. Нагадаї він собі, шьо то буї дух відьминьскїй з тої відьми у его хатї. Не приходила ўже відьма до его стайї відбрати молоко, але й Юрко не забуваї свою стайню обкурити.

Зап. Осип Михайлецький в Тростянці, Снятинського пов. від Гаврила Струца.

895. Як чоловік убив жінку-відьму.

Мнїї розказувала одна жінка с Каміинок, що каже, що як вона служила у другої жінки, але вона сї віддала була за другого, тай чоловік пішбї у поле сїво громадити, а вона сї лишила з газдївеї, с тої відьмої. А та жіка-відьма вже вварїла вечерю тай каже до неї: „Ходї“, — каже, — „Парасю, підєм вечерїти“ — а то бїло протїї (перед, замітка зап.) Юрі, а на Юрі найбільше відьми воюют — „тай будемо льгати, бо зараз газда не прїїде с польи“. (В Камінках косять сіно по мочарах і помежи корчами на весу, зап. запис.). Тай сїлим, каже, тай вечерїєм картофлі с кваснїм молоком. Але вона мнїї каже: „Берї“, — каже, — „Парасю, вечерїї, а я їду на двір, бо шос товариша рикаїї“. — А я, каже, вжем повечерїла, чекаю, чекаю, аж вже вїходжу на двір, тай кричу: „Газдїне, газдїве“, — а газдїві нема. Аж ўже шос за дїсьгої хатої та газдїни, тай несє гїїшїцю з молоком. А ї гавда їде с польи, а ўна з далеку пізнала свого чоловіка. Але ўже блїще підхїдит чоловік, а вона сї не мала де скріти, взїїла, тай сї перекїнула кїтку. Вже сїла на плїт, тай зачїїла вїїкати, а він уздрїї, тай здоймїї граблї с илечїї, тай кїтку вдовж граблїми, тай каже: „Агїї на тебе, та чо сї лївш на мене тай ваїкаєш?“ — Тай вже лишиї ту кїтку, тай приходїт до дому, тай питаїї паймички, — а вона льгїла, нема газдїні, а вона льгїла, — питаїї сї газда: „Де, Парасю, газдїни?“ — А она каже: „А я звїаю? Дїти вечерїти, тай дес вїїшли с хатї, тай нема, тай нема“. — Тай вїв вже до неї говорїт, але чїє, а то хтос їде поїїд хату, тай так заводїт... А він вїхїдїт, тай вїчїт, що то йїго жінка. „А тобї що, Дїоцю?“ — А вона: „А Бог би тї побїї, якіс мнї обрїхтуваї!“ — А він каже: „Ах йой, та колї, а тобї що Бог даї?“ — Узїїї ї пога шїю, тай ввїдїт ї хату, а у неї на тварї цїлком крої — граблїми ї приголошїї... А вона каже: „А тиж не вїдїї сьїга, як я стояла нїт плїотом?“ — А вїв каже: „Я тебе ве вїдїї, я лишє кїтку вїдїї“.

Тай до трéтої двíни вона умёрла, бо ї граблiщем розбиў. Тай вiтáк вiн сi сповiдаў, тай казáў ксьóбидзови: Щом убиў жiнку, áле вона мнi сi показáла кiтка, тай!..“

Зап. в вересни, 1910, вiд Сеньки Барановськóї в Далешена, п. Городенка, І. Волошинський.

896. Як син убив матiр вiдьму.

Балакають люди, шо в Гáнивцi був пи дуже давно такий злучай: У одинi вiдьми родив ся первий син з хвостом. Так прямиó родив ся з хвостиком. Це бач, кажуть, шо вона нагуляла його з чортом. Бо всi вiдьми по пятницях i сeридах лiтають почу на мiтлах з чортами гулять. I ото бач, яка приживе од чорта дитину, то родить ся хоч i по образинi чоловіка, а з хвостиком. А бувають такі злучаi, шо родють ся зовсiм пи похожi на чоловіка, всi в ширстi i на чорта похожi. Тих уже пи пускають на свiт, а скорiш убивають i закопують у землю, бо все равно пiп христить пи стане.

Син вирос i був правдивий, пи любив обiжати людей, чужого пi-коли пи брав. Вiн все знав, шо мати його вiдьмує i де вона бува i куди лiта. Вiн часто її галдiв, щоб вона все це бросила. Вiдьма за це його пи злюбила, слов його i слухать пи хотiла. Часто його гривла i нi за се, нi за те на його сердилась; досадувала, шо син зна про її продiлки. Син був хоч i з хвостиком i все знав лучче всякóї вiдьми, а сам страшно вiдьом пи любив i пiколи нiкому пи робив зла, одним словом поганим дiлами вiн пи занiмав ся. Вiн був лучче всякого обноковенного чоловіка

Раз якось мати на його розсердилась i качалкою торохнула його разiв три добре такi. Син сей раз притерпiв, пи став її колошматить у образi матерi, а оставив до почi. Настала вiч, мати його пакивула свитиву i подалась в дому. Вiн добре знав, де в iх бува зборище. Взяв гарний гренджик осиковий i пiшов до того двора, де вони вiбрались. Сiв пiд тином i жеде, поки вони вийдуть на роздобичу. Вiдьми посовiтались мiж собою, куди якi йти доiть коров. Прикинулись в собак i подались. Дивить ся вiн, пiла шайка собак бiжить. Одна стрибнула чириз тин, як i бiла його, друга, третя, i так iх штук шiсть прискочило чириз нирн-лаз; а далi бiжить саме послiдня, бiла, ряба собака. Вiн догадунавсь, шо це сама вона. Тiко вона сиялась стрибати чириз нирилаа, а вiн як ошарашив її гренджиком по голови, вона так i гепнулась на землю. Вiн тодi, як почав її молотить тiю палкою, но чiм попало! Бив, бив, аж уморив ся; бросив її в ярóк i пiшов до дому. Лiг спати пи в хатi, а пiд повилаю.

Ранком увiйде в хату, чує, мати на пiчi стопе, уже пошти шо вовсiм кончаить ся. Вiн i пита: Мамо, чого се ти? Захварала, чи шо? —

Еге, бісів син, як було то й не знайш. Щоб вони тобі новсихали. — Я нічого, не гріши на мене, хібаж я став би свою матір бити. Собаку у ночі я одну лунцював; так собаці, кажуть, собача й честь, а тебе я не трогав. — І так вона день помучилась, а почу й здохла.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

897. Відьма в тяжи.

То була одна жінка-відьма; вона була найстарша тай була кишкя. Пішла вона зльгати, а ї прийшоу чьєс, аби йшла на сѣйму і то мусіла — знаєтїє, — бѣти; тай вона попросіла чьоловіка, аби піньоу чьоловік зробіти за ню цу слѣжбу, а чьоловік кає: „Та йик я бѣду іті у цу слѣжбу, коли не знаю, йик ітїй“. — А вона кає: „Я тобі скажу як: Ози собі“ — каже — „замітаюу тай сьидь си, скажи: Гойса, тай заїдеш, аж де тотя сѣйма йи. Бѣдеш на сѣймі, а вітак, кудя схочеш, то сеу кобилоу заїдеш, але абиє і не казай: ни, лишь гойса, бо з неї упадеш тай будеш іті нішки; тай абиє вітак ни бануєау, шьо я тобі не казала“. — А вин змилїу си, тай сказау: ци, унау с коня тай самий нішїй йшоу.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Дилка із Ростік, пов. Вижниця.

898. Стріча в коминї.

Буу наймток ф такої баби чарїуницї, згодиу сьи на рік. Теї льгала вона с ним спати, али слухайи він в ночи, баба взяла с під постелї кацюбу, добре намастила (хороба знає чим...) маслом, сіла і поїхала комином. Али так той переспау сьи, слухає, їде баба зноу комином. На другу піч так само. Али він думає си: Поїду я сьобі. — Взяїу кацюбу, сів і зачив їхати. Али тимчасом ви знау, як то до тоо траба вогорити. Заки він виїхау с комина до гори, то їхау може зо штири години. А чарїуниця вже назад вертала і вобое сьи здибали в коминї. Али тимчасом зачила чарїуниця Івана бити. А він взявї і сказау на другий день людом, шо так і так, та баба є чарїуниця. — Тоди сьи зачили пильнувати с худобом. Али рас йиден господар зланау тую чарїуницю у хліві і взявї і фтьау ї фсї пийть пильці. На другий день баба навіть ни зїзала с пийца. Посходили сьи господарі і зачили сьи з неї сьміяти. І вона вже вийци того не робила.

Зап. від Стефава Рівного в Івапівці, Теробовельського пов., М. Капїй.

899. Чоловік летить за відьмою.

Прийшоу чоловік тай ўпросїу си на ніч у жінки; тай льг тай лежїт, але дївїт си в ночі: жінка встала тай поїхала с каганчіка тай

пишла у гори (кóмив). А вни перегодйї¹⁾ тай гадає собі: „Найко і я понахаю“. — Вни понахаў с каганчика тай пишоў за неў ў гори. Тай прихóдят на сейм там, де ўна, а ўна каже смў: „Чьо тйи прйїшьоў тут?“ — А він каже: „Чьо ти прйїшла, то п я прйїшьоў д' вам.

Зап. І. Волошинський в серини, 1911 р, від Н. Хімчинської з Ростіа, пов. Вияниця.

900. Відьмина масть з під порога.

Буў одён чоловік удовец і ходїў до одної жінки, а та жінка була відьма. І йимў люди казали, шо вона вітьма, але він не вірїў людем тай сї з неў оженїў. Одно́го ра́зу у но́чї ў двана́ціті годїні вста́ла вона і за́чы́ла копа́ти під поро́гом ве́млю. Вікопала ма́сти, нама́стила сї по́під па́хи і сїла на коче́ргу тай ка́жи: „Гіб-гоп, абї я бу́ла ў оренда́рьї ў пі́ўніцї“. — А вікопала ма́сти дво́йкої, абї ма́ла туді і ві́тти. А той чолові́к устаў, вікопаў собі ма́сти одно́ї, нама́стиў сї по́піт па́хи, сїў на сту́пу тай ка́жи: „Гіб-гоп, абї я буў ў оренда́реві пі́ўніцї“. — І за́ле́кіў до пі́ўніцї то́ї, а там йи́го жінка та́кі ме́жви відьма́ми їст хлі́б і пе́вино́. Вже ві́тти — вона сї нама́стила по́піт па́хи і по́лекїла наза́д, а він не маў ма́сти дру́гої і сидїў аж до двї́ни, до́кіў сї не розві́дїло. Прйї́шьоў оренда́р до пі́ўніцї, а він сплі́г ў нї́ўніцї. За́чыў сї той пита́ти: „Чо ти ту за́йшоў?“ — А він за́чыў ро́сповіда́ти, як то бу́ло, тай оренда́р єго́ ві́пустїў с пі́ўніцї. Прйї́шоў він до до́му, а вона спла́ла. Він то́гді за́чыў і ро́спїгува́ти: „Чо́му ти мене́ не ві́вела тако́к?“ — І узьї́ў ї, ўби́ў, а сам пішоў до крїміна́лу і ві́тсїдїў три ро́ки.

Зап. в ма́ртї. 1912, від Ів. Я́блунчика з Репу́жинець, пов. Горо́денка, Ів. Во́лошинський.

901. Три неділі в дорозі.

Вони бач оті вітьми у Кві́в мотаю́ць ця у вечи́рі. Це на за́говини тих відьмі́в пона́сходило́сь в одну́ хату до відьми́; так вони все повнї́цали з моло́шника. То́ді ка́жна як шжо́ргне у ка́мїв! — А я чу́ла, шо вона по́периду чо́гось лї́зне та у ве́рх. А чолові́к відьми́ підгля́дїв та собі лї́знув та й за́грав за нї́ми. А вони побачили́ його́: „Чо́го тебе ли́ха годїна прї́нїсла сю́ди?“ — Так він три пидлі́ї вирта́всь до до́му. Кажу́ть, як вітьма в́мре, так ни́годен дя́чок ни ви́читає всю пі́ч.

Борисовська вол., Валуй, пов., Воро́нїж, губ.

902. Жовнір і відьма.

Буў у нас Про́ць Бі́гос, шо при во́зьку служи́ў, тай опові́даў, як вони́ сто́яли раз на ква́ти́ри. Ка́же, шо лї́г на ла́ву, а відьма уста́ла

¹⁾ Перече́кав.

Ї почі, вікигла плужок с шафі і зорала на припічку тай носіяла просо. Ї кі хвильці просо зійшло і зацвіло. Їна нзбіла ї мищяку то просо, змолола і намастила сї, пішла на гравіцу с кочергоў і зачїла сї бити з відьмами. А йнго кўмпан оден на лаві лижїї і нарядїї Процьи, абї тим просом сї намастиї. Проць вамастиї сї, скочїї ї кяглу, забїг на гравіцу і як ухопїї мєчик, неребїї їх двавацїг, а вітак від газдївї похвалу гїстаї. А яку похвалу? — На терлицї їхати до дому. Нїяк вона їмї ни казала лиш: гайд. І він так їхїї і ни рїгїї пїт собоў, шо то терлицьи. Кумнаїстїи на нєго чикає, а Процьи нїма. Сонци ду пу-лїднїи доходит, він пїт силєм пообзирїї сї коло крайної коршнї, де найбїлши людїи і сказїї: вїи; а терлицьи упала і він бїз нїчогго сї лишїї.

Зап. в червни, 1911 р., від В. Скотини в Далешева, поз. Городенка, І. Волошинський.

903. Піп із відьмою на балю.

Була удова-богачка и ї сї — пи дивуйте — диржеї сї, най сї преч кажи, ксьондз. Є, уважаєте, и між ними (ксьондзами), шо має горечу кроў на челедь и грїшит так, як и ми.

Але та удова була непроста тай куждої нової сєреди дес ходила на якус границю, якїс сейм они там мали, а при кїм и балї мали, уже по кїм сеймови пїби.

Але кажи раз єгомоськ до неї: Але й бї ти їдеш усе на якїс балї, а мїне нїколи ни озмеш...

— Ё, кажи, то ни для вас, кажи, єгомоськ, абї вас туди трудити.

— Чому? Видит сї, шо я ни годен там нїти, де ти? Гадаєш, шо я ни годен сї так обїйти из людьми, як ти?

— Но, алоў, кажи опа, приїдети тогди и тогди и поїдїмо...

Але то хати були курнї, комєнїї не було, лиш вікно у горї (у стєлї) на дїм той уже. Дала ова ксьондзови замїтачку, а сама сїла на кацюбу и каже: Ну, єгомоськ, їдьте цїрез горїшнєк...

Вїїхали они горїшнєком, спєред хати є брика, є конї-сивашки, по-сїдали и їдут. Але їдут они, а она ксьондза лаказує: Єгомоськ, кажи, ви коби, кажи, мали у гадцї, шо вам буду казати: у нас, кажи, є мода, шо шо-тай зараз благословити, ци порцїю, ци шо бугї, хлїб ци шо; а там, кажи, абїсти сї ни понажили тото робити (нїби на кїм балю).

Приїхали они там, до того двора — там таких гостїї, таких пановїї, поїна хата. Але посїдали они за стїї. спєред куждого стоїт килїшок из якїмось наноем, такий погарь стоїт. Але берут они пїти, а тог ксьондз забуї сї тай євїї погарь нєрєєрстїт, нєрєблагословит — усьо пронало... Пропало гєт усьо чисто, лиш тьма стала так, як би очї за-

жмуриў — ніц ве витко... А тот ксьондз пз страху уже ніц не пвў, лиш держит то у руках в як сніў, так сидит. Але даў Бог днину, уже єї витко, дивит сї вів (ксьондз) — а то він — пршененький — сидит на гіли, на смирецї, а у руці держит кінцке копито (по колїно лаба пз копє). Та як пзліз, то аж за три роки запліў єї до свого сила.

Зап. від Петра Онуфрака в Зелениці, Надвірна пов., 1908 р. А. Овишук.

904. Наймит назначає ґаздиню відьму.

Наймит бў, у такої ґаздинї служіў, шо бўла відьма. І він гїдіў, шо вона робїла: Намастила сї, сїла на кочергу, тай сказала: „ну“ — тай стаў кїнь. Він собі намастиў сї, сїў на якийсє патїк і сказаў: „ну“, і там вїїхаў, де вони. І там робїи відьми своє, тай вони кажут: „ну“; — а він каже: „ну, перетну“. — Приїхали до дому, а вона єго зачїла картати, бо вона має знак, шо він ї назначіў на головї і вона єї бїла.

Зап. в вересни, 1910, від Андрія Богоноса з Козїнок, пов. Городенка, Ів. Волшинський.

905. Як відьми побили Гуцула.

Бден Гуцул ішоў до дому і єго посїла ніч у дорозї. Було то перед Великодним тай він упросиў сє до ўдиного ґазди на ніч. Ёк уже ўсї полїгали, Гуцул также лег і удаваў, шьо спит. ґаздиня гадала, шьо ўсї спє, ўзєла з під припїчка масть тай сє намастила тай крізь горп пішла каглоў. А Гуцул придумаў собі: Ёй, ци й я не намастиў би сє тоў ма- стїў! Зачїў мастити сє. Ёк уже пашмаруваў сє, халвуло го під каглу і потїгло туда, куда пішли відьми. Родимї відьми мали свої мечики від терлицї, шьо колопнї кїпают, але він не маў. Ёк відьми йшли хїтарем, граицею між-полями сусїдних сїл, говорили: Шьо тну, не перетаў. — А Гуцул кає: Шьо тну, перетну“. — Ёк не злетї сє відьми, єк не зач- нут Гуцула парити, аж коўніт летїў. Приїшоў сарака Гуцул з ґаздинєў до дому та не йойкає сє, не, а ґаздини нічо не шкодит, бо ўна відьма.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

906. Як парубок потяв відьми.

Йндеп наймит служіў в ґазди. І він снаў на дворї. І подивиў сє в вечір в вікно перед Юрьим. А та ґаздини мастила сє якоюсь мастію і вів тото бачиў. Як він тото бачив і ввїла кацюбу коло комина, як стала, то не знаў, де вона сє дїнула. Де вона пішла, пішла на гра- ницу, бо то була відьма, шо молоко збирає. А той наймит узєў рїзак, той шо сє сїчку рїже від скриньки, віострив і масьць сє тота лишила і посмаруваў сє і саж за неў з рїзаком пішоў в каглу. І на границї застаў їх багато, сїла. І всї були з кацюбами, лише він бў з рїзаком.

І на границі відьма кожда каже: „Тну, не дітну“. — А він нічого не знаў таї каже: „Шо втну, то перетну. — І покалічнў дужа сила, багато. І йнго тогди загнато дуже далеко у сьвіт, бо він нічо не знаў. І віп, як ёго загнало, вітак вертаў сьн назад, до того села. І вирнуў сьн за десѣть лѣт. Служиў, і так ледво не ледво за десѣт лѣт вирнуў. І як прийшоў до свого села і прийшоў до тої самої гавдні, шо служиў. Таї ї дуже скалічнў, шо була бес руки, тогди на границі. І там, котрі були, то всі покалічнў. І всі знаў, котрі є в тїм селї відьми. І тепер там сьн довідава, як можна пізнати відьму в селї: Аби взьяти, на першій сьвятий вечер на руский посадити чісник і аби р'с до виликодних сьвнт. І так йнго хорувити, жибі йнго не рушити, то в вікії, і в виликодні сьвита як сьн йде с паскоў і тої чісник зірвати і взьиги під язик. І так буде видіти, когра відьма, то кожда буде мати дїйниці на голові, а ніхто не буде видіў, лише той, хто має чісник. Хто хочі приковати сьн, най то зробит, али не буде жати.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Софрона Хартунька М. Капій.

907. Підкована відьма.

Буў такий господар і в того ни години були паймгн служити. Бо вона була опирицьи. Перекинула сьн в почи коньом, казала на себе сїдати, аби їхаў на границі. — Казала йнму, аби ни казаў вісьта або гайта, але все: кода кода кода... Так вона кількоро наймтїў збавила. Там забили на границьох. Аж йиден буў такей мудрий, прийшоў на службу до неї, та перекинула сьн коньом, казала сїдати. Сїў на ню і їде. Приїхаў до ковальи, каже: вісьта! — Каже: Ставай, будем коньи кувати. Коваль встаў таї укували на всі штири ноги. Він взьнў собі косу, вона му казала, аби сказаў на границі: „Кого втну, не дотну — а віп казаў: Кого втну, перетну. Як зачвў тьити, всі опирі порубаў, а ксьєндзови вухо відотьнў. Просила йнго, жибі віў назад до ковальи, жибі підкови повідриваў. Він вибуў в неї, пішоў до ксьєндза на службу до того, жи му вухо перетьнў. Він сьн пятаў того ксьєндза, што йнму вухо перетьнў. — Ксьєндз казаў, жи пішоў до церкви і сова з бантіў злегїла і йнму пазурами вухо подрала. Він потїх йнму вповіў, жи му то вухо на границьох втьив. Той ксьєндз му заплачнў, жибі нікому не вповідаў за то, бо би з ксьєндза скинули.

Зап. у Подусїльнї, Перемишлян. пов. від Антона Демковича М. Капій.

908. Як вояк підкував відьму.

Прийшло раз військо у село. Таї оден жовнер став на квартиру у одного гавди. У вечер усвув гавда таї діти, а жінка крутит си по

хаті, шос піби пораїт, хоть усе було покутане в хаті. Тот жовнір був цікавий тай здогадав си, шо баба жде, шоби він уснув. Він притаїв си, а все зноспрає, шо баба робиг. Она взяла флешечку з полиці, помазала си, сіла на кочергу п гайда в комн, пішла. А він встав, взєв п бере собі флешинку п розібрав си, помазав си, було п теле в хаті, а він п теле помазав п сїв на заміталку, пішов в комн, та гайда за нев, ше й теле взєв з собов. На чьис унав там у світі світельнім жеже відьм, а они си бьот на тій горі, а теле бігає жеже ними. Ёк би був теле не взєв, були би го рознесли. Они си бьот, але знаків не робле собі, бо примавляють собі. Они знають, бо щезби помагає, тай пидици їм помагают. Відьми собі прижавляют: Шо тпу, не дітпу“, — а жовнер каже: „Шо тпу, в нї дітпу! Тай всі чпівиниці позначив. Вітак каже газдиня до жоннера: Розумис, шос теле взєв, був бис сам загинув; а так сідай на мене, бо й за місяць не будеш дома з сеї гори. Тай зробила си кобила з неї. Лишень сїв на кобилу, тот чьис опинив си в знаємім місті. От коваль. Він збудив єго: Куй ми зараз конину на всі чотири позі на остро. — Тай она не говорит д' пему, стала білов кобилов. Підкував, приїхав ид хаті, алї, пішов, лег спати. Она вийшла в хату жіпкою, побеленділа п їзавт болит, підкови на руках п ногах; а єк була кобилов, то і не болїло. Понакривала си на постели та стогне: Йой, йой... Шо тобі, жіпко? — питає чоловік. — А жовнер відєвєє си: Я вам скажу; я їхав на нї, п я мусїв кувати, бо підбила си. — Чоловік каже: Йди від мене в світ! — бояв си єї. — А суд сказав: Та лишп, от діти, шо меш діяти; она там вже не підп; пай таке щезне. — Підкови якос повідривали, та вігоїла си та вже білше не їздила між чьпівиниці та відьми.

Зап. від Анни Жеґалюк, 1902 р., в Космачі, Косівського пов. Клим. Лисиненська.

909. Відьма кобилою.

Відьми перед Іваном тої нощі мають таку масть, шо намастїє єї і сідають на терлицу і чприз кáглу їдут на границу і там єї кóсами рубáють. А ў їдиої жіпки служїў вáйнит і уздрїў, шо вона перед Іваном намастїє єї і сіла на терлицу і поїхала. Нáймит узьїў, устáў, розібрáў єї, намастїў єї і кóсу ся узьїў і поїхáў за неў. Як приїхáў на границу, там було багáто відьмїў і та їнго газдиньи, жи він у неї служїў. І рубáли єї кóсами і казáли одна дрúгі: „Як утиў, ни перетїў“. А тої пáймит рубáў своєю газдиню кóсоў і казáў: „Як утиў і перетїў“. І ту газдиню порубáў кóсоў і взьїў і поїхáў до до́му і льгг спáти. Рáно ўстáє, а газдинї єго нема. Він прихóдит до стáйли і дівит єї: якáс кобіла кóло жóлоба. І взьїў, даў ті кобіні сїчку їстї. І та кобіла стояла кóло жóлоба і сїчку ту ни їла. Аж вітак у до́бу дівит єї, а газдиньи їде до

хати, і так пома́то, же лѣдвѣ йде, ві́так два місці́ б́ула слаба́. А той па́йхит служи́у лишѣ у не́ї пийть місці́у і ўеа йи́у запла́тиа за ці́лий рік і е́го ві́пра́вила.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Дзешева. пов. Городенка.

910. Відьма з Космача.

Була, каже, в Космачі Курищучка тай тримала собі́ двох наймигів. Одному давала їсти багато і добре, і той був худий, як горстка; другого годувала як будь, а він собі́, як пецух (ситий). Так каже той ситий до худого: „Гей бра'! та ти так файно їш, та ти такий худий? — А той каже: „Іди, лігай в почи східного четверга (четвер — послідний в місяці) там а там спати, то будеш знати, чо я худий“.

Прийшов східний четвер, в почи лігає він під вуглом хати, спит не спит, шо буде? Але приходить в передонівночи газдині. „Так і так, — каже до него — я відьма, вставай, вези мене ва Гьрицю, на сугир“ (місце, де вбирают ся відьми). Поїхали. — Приїхали там (а вона з него зробила коня), присилила вона его до верби, патрісла в верби грушок: „На! їж!“ — Він наїв сі, а вона дає їму в руці замітавку (кочергу). тай мовит: „На цу замітавку, обганьий сі нев, але кажи: „Тну, не дотну“ тай дес щезла. Гей! як прийдут до него відьми, а він обганьив сі, та все: „Тну, перетну! Покалічив усіх! Надлітає вола (господиня) тай каже: Щос варобив? буде біда! — Перемінла его назад на чоловіка той каже: „Сідай на мене тай тікаймо. — Як будем тікати, абис не кавав: цу, але абис кавав: ну! бо як скажеш: цу! то як стану, вже сі не рушу далі. — Перекинула сі вона в коньки, він сів, тікают. А там межі відьмами крик, гоньи за ними.

Прилітают вони в Космач, а він коло самого Цигана: цу! а вона стала. Він зліз та збудив Цигана та каже: „Прислав миї газда, абис підкув кобилу“. — Циган, як Циган, підкував, а той поїхав. Приїхали на загороду, він пустив ї, а вона пішла до хати. Там знов стала жінков, накрила сі тай спит. Але будит її чоловік рано. девят си, а вона має руки й ноги підковані. „Абих був ті не видів“ — каже чоловік. — А ти шо, підкови маєш? — А вона признала сі: так і так. Бере вона з жердань сердак, тай несе Циганови, абн повідривав підкове.

Зап. в Текучі, 1908 р. Дмитро Бойчук.

911. Відьма над відьмами.

Служив в одвого газди слуга — а того газди газдиня то була відьма. Отже тот слуга докмічував си, шо она є відьма, и то старша меж відьмами, яко комендант. Нового четверга слуга сокотив, шо з нев

буде си робити. Ёк позбігали си відьми до неї в завлеги (значит о 9 годниї) и ввели згарки, бо давно скінками світили. Огже одним ківцем світили, а другим спорили перед печьї припич, бо то звикле у хлопів припич з глини, и посіяли лен перед шчьов. У одні годиві си уродив и достиг и зібрали го, вітовків, и зробили з того насїне олій. А все того нечиста сила дітала. Слуга на лавици не спав, на то си дивив. Ёк понамашчували си тим олієм и посїдали, а то їм чорт помагає, на замітальки и вилитїли всі кріз каглу и поїхали на Гутин, на гору, на своє призвачене місце. А черен тот забули сперед нечьї. Тот слуга встав, взяв тот черен з тов мастьов, шо було в хатї посудку: коновок, цєбрів, мотиків, горшків — всео то понамашчував, и сказав їх слово, так ёк они казали, ёк ішли кріз каглу. До того посудку сказав: ну! Увес посудок кріз каглу повіскаковав до сїней, а сам сїв у зілишцу у ту, шо си платє золит, и помастив себе и ту зілишцу и вітїтїв кріз каглу він из тов зілишцев и поїхав за пими на ту гору, де они си баталюют. А то була зимна пора. На ті горі знайшов всеку овоч так, ёк в літі у наймудрішім огродї сливки, яблука, грушки, виноград, всекі літні овосї. И парвав того з кожного дерева, и наклав т' собі у ту зілишцу. И відьми за него потемили и зачьили ёго шукати — и говорити собі, шо: Тут дес прїсна душі воиит. — А він из тим уїк вазад до дому. Сказав ну! и дома. И віспнав того за постїль у царок, тай лег и спит. Она рано зачьила ёго буджьити, яко газдиня слугу, и каже до него: Вставай! А він не хотїв сев разов ёю послухати. Сказав до неї: Тихо, відьмо. — Она пішла д' газдї, зачьила си вацїти з газдою, шо слуга не хоче ёю слухати. Газда прийшов д' нему и питає: Чео ти жінку мою називаєш відьмою? — А слуга каже до газди: Бо она такі є відьма, и то такі старша, над відьмами відьма. — А газда каже: То не може бути. — Каже слуга: Я вам дам довід, бо я сеї ночі не спав, я ходив на Гутин там, де они си баталювали з відьмами и принїс си вітти внак, всекої овечи, котрої в зимі не родит си у нас. — И взяв та показав. И она вздрїла, шо нема куди крутити. Газда пішов по попа, и привїв г' хатї, шоби ёю благословив, и заклинав, шоби она вже відьмов не була, аби була чьистов чьильдинов так, ёк є кожда.

Зап. у Космачи, Косівського пов., 1902 р. від Михайла Палїйчука Клим. Лисинецька.

912. Жінка опириця.

Я жінку мав опирицю справедливу. Я дванайцїть літ не знав, шо впа опириці. Аш далї, як місяц пастає на четвер, то виш ходив до сейму. І потожу приїде с сейму і рано дуже довго спит. А я ніц не знав. А далї кажу до сусїди, шо моя жінка мусит завше на четвер спати ;

ніхто би не збудив її, поки сонце високо не буде. А далі взяв я сусіді казати, яка річ. А він: Е, то вона мусит бути опиріці. Віп каже: Знаєш ти що, ти сі переконаєш. Як она леже спати, оберни її туди головою, куди ногами. Та ти пізнаєш. — Як вона заснула, я її обернув туди головов, куди ногами. Рано вже добре сі рэзвидніло, — не встає. Сонце високо, — не встає. Вже гет пізно, люди йдуть до поле, вона ще не встає. Аж далі взяв я, обернув її назад так, як лежала. Зараз встала. Чухає сі і каже: Ой-йой, як я заснула міцно. — А я мовю: Ти не заснула, ти опиріці, я сі тепер переконав. — А вона каже: Що би тобі шкодило, як би я опиріці була? — Я мовю: Та ми ніц не шкодит, але я тебе сі бою. — Аж потому пришов час, вона мала малу дитину. Ту би йти до сейму, а вона не може. Каже вона мені: Підеш ти. Я мовю: Та що ти говориш? Та мене опирі, мовю, задушили би там. — А вона каже: Не бі сі! Ту, каже, прийде білий кіп, та ти сядеш на нього, тай він ті заведе та новми си он є за кітлом моя шаблі деревяна, що маю від них. Ну, каже, тепер зрихтуй сі, будь на поготовю, бо прийде кіп. — А я сі зрихтував, там деревену шаблю не взяв. А я взяв кошу. Прирев їм до боку та йду на того конє під хатов. Приходить тот кіп, а вона наказує, аби не казав „ві“ лише „цу“, бо ті лишит. — Тай пезадовго приходить тот кіп. Та я сів на того конє. Як же взяв тот кіп аш там, де вони сі сходет. Там по-сходили сі всі тай облетіли всі границі вже перед дванацітов годиниов. Як мали сі розходити, то тоди взяли радити сейм. Їци кажут: Так будемо робити, аби середві люди вмирали, а старі, би сі лишели. — А я тоди обізвав сі: Неправда! Кажу: То молоді пімрут, а на старих хто буде робити? — Тай ще кілька з них обізвало сі за мнов. Потому зацели сі сварити, а далі почали войну. Як узели деревеним шаблем а нилушкувати, тай тоти до тих, а тоті до тих. А тоти рубают, тай все кают: Що, каже, йтну тай не дітну. — А я собі взяв кошу тай все кажу: Що втну тай перетну. Тай я що махнув кого по руці та віттев руку. Що махнув по носі, віттев ніс. Що махнув по усі, віттев ухо. Ну, вже потому розіздзекот сі. А завізли мні коло петнайціт миль на границьох. Тай вез мене кіп носити, аби привіз, вітки взяв. А далі, я сі помилив тай кажу: „ві“. А тот щез та мене лишив на штири мні від дому. Тай я аж третого дня прийшов до дому. Ну, вже й всьо. То таке моє було. Правда всьо.

Зап. в Ужачнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левицький.

913. Про господиню чарівницю і слугу.

Був йден слуга і служив кілька літ у єдної вдови. А в сусіда раз була дівка чарівниці. Рано коли він де їхав н дорогу, то вона єго

переходила порожними коновками і він завжди в дорозі мав якісь випадки.

Раз він поскаржив сі своїй господині, що його та дівка переходила. А господині каже: „Ти дурний, як вона тебе буде переходила, то ти наженеш коні і поїдь борше“.

На другий день він виїздить дець на фірманку, дивить сі, а вона вже йде з порожними коновками. Як той затне коні, і переїхав борше, як вона. Дівка тоді паробила крику і каже: „Я мушу вмирати через тебе“. — А слуга каже: „То вмирай, що мене обходи; було мене не переходити з порожними коновками“. — А дівка каже: „Як я вмиру, то ти мене мушеш пильнувати без три ночі в церкві“. — І вмерла. Прийшов вечір вже він має йти пильнувати її тай починає плакати перед своєю господинею. А господині каже: „Не плач, купи за 5 кр. маку, розсій по церкві, а сам виліз на хори і сиди тихо“. — Той так зробив. Прийшло коло півночі, як назлігало сі черівниця, як зачали мак збирати — позбирали мак і далі його шукати. Але когуг запіяв і вони повтікали.

На другий вечір казала йому господині купити за 10 кр. маку, а йому казала сісти там, де ксеєндз сповідає.

Знов коло півночі назганело сі ще раз черівниця і знов зачали мак збирати — позбирали мак і шукать знов його. Але когуг запіяв і повтікали всі.

На третій вечір каже господині: „Нині купи за 15 кр. маку, а сам виліз на навуку, що висп на середині церкви, вмотай сі тим шнурком аж до самої гори“. — Той так зробив. Коло півночі назлігало сі черівниця, що навіть не мали де стати. Кинули сі мак збирати, позбирали мак і зачали його шукати. І не могла жадна його заглянути. Аж їде якийсь кривачиско підніє очі до гори і паробив крику. — А дивить сі, сліпаки, де він заліз. — Ті всі закричали, як його здіяти звідтам. — А вона каже: „Ту є їде якийсь, що вже сім ліг як погорів. Принести звідтам вуглі, накурити в церкві і він злізе на дів“. — Але зачали сі всі торгувати і жадна не хотіла йти — відпирала сі, же ни знає де. — Він дивить сі з гори, а його господині є меже ним і каже: „Я піду сама“. — А вона так навмисл, щоби сі довго бавила і ему нічого не зробити. І полетіла по те вуглі. — Вже мав когуг зазіяти, як сі вернула. Як накурили тим вуглєм, то трохи сі слуга не задусив на навуку на горі. З того диму зачав він поволі розкручувати сі. І вже туй туй мали його за ноги вхопити, аж когуг зазієв тай то все повтікало. Він зліз з навука тай пішов до дому.

На другий день він вже не спить, іно пильнує господині, що вона буде робила. Перед півночю встала господині, добула якоїсь масти з під кобиці, намастила коцьобку і крикнула „цуть“ тай без комин поїхала на

коцюбі. — Слуга живо побіг до хати, взяв, витігнув масть з під кобиці, намастив магільницю, взяв си макогона поганети і крикнув „цуть“ тай собі поїхав без комин за господаринею. Диви сі з далека, а на гравиди таких черівників і черівниць, так сі бют, аж гуде. Приїхав до них, як став макогоном молотити, аж кров до гори сцела. А ну забирают сі вже всі до дому тай він, що мав казати „цуть“, то казав ве. І вгав на землю. Бє поза себе магільницю, не хоче їхати. Той проси господниї, щоб му повіла, як сі каже, а господниї пігнала, не слухає вавіть, що він проси.

Бідака слуга муси йти на пішки. Йде він, йде, аж поставали вже з рані пташки і зачинают сьївати. Вів слухає, єдна пташка засьївала „цуть“, а він собі наганув, що сі каже „цуть“, як крикнув щось зо три рази „цуть“, то так поїхав, як вітер. Догонив господивю, як зачєв макогоном смарувати, аж відголоски йшли. — Приїхав до дому і пішов спати.

В рано встає, диви сі на господивю і ніби не знає, що він її бив і питає сі: „Вам що таке, що ви такі синї?“ — А господині каже: „То я тебе від смерти вибавила, а ти мене так вчєра збив, що я мушу вмирати“. — А слуга каже: „Було мені повісти, як сі поганяє вашу черівницьку коцюбу“.

Записав у Цепєрові, пов. Львів, від Данила Бартоша, в верєсни 1909, Івав Папєсвич.

914. Відьма і Бог.

Ходїла відьма по землі — та, що росу збивайи, — тай Пая Біг уже увїдїў, що вона лихі діла ділайи, тай каже: „Чародїйнице, лиходїйнице, покїнь лихі діла ділати, стала бис уже камєпєм“... — А вона стоїг уже камєвєм тай каже: „А ти, Бóже, абїс сі на небєсá не возніс“. — А Бог каже: „Чародїйнице, лиходїйнице, так лихі діла ділай, якїс ділала“. — А вона каже: „А ти, Бóже, на небєсá сі знесї“.

Зап. в верєсни, 1910, від Андрїя Боговєса із Колїнок, пов. Городевка, І. Волошиєвський.

915. Відьма скриває Ісуса перед Іродом.

Як тікала Марїя с Сўсом Христом і Йóсифом, що їх цар відельський хотїў стратити тай здїбали сі з відьмоў, що нєсла дїйицу з молоком. „Ей“, — каже Марїя, — „сховай“. — А відьма ўзяла, сховала ї під себе, тай укрїла ї ци фартухом, ци спїдвіцеў, тай тотї пóбри ню перейшли, тай не віїли. — „Ну“ — кажи Марїя, — „абїс б́ула скрита, пóки сьвіта й сóвцьи“.

Зап. в липни, 1910, від Анни Червєцької із Далєшева, пов. Городевка, Ів. Волошиєвський.

916. Що чекає відьму на тім світї.

Відьма тўтечка то рóбит, що хóче, áле ирїйдє па тот сьвіт, то ї там по кришці рвут на тім сьвітї. Раз здїбала сі жінка з жівкоў; áли

Дивіва жінка такі була справедлива жінка, а друга жінка то була відьма. А таки жінка до тої відьми тай каже: „Кумо, у вас то“, — каже, — „йи молоко тай масла... ў мене нема“, каже. — „А“, — кае — „та що“, — каже, — „кумко, що маю тільки, коли сї мўшу за то мўчити“. — Каже тотá відьма до тої жінки: „Анў озьміт ви свóго масла грўтку, а я свóго, тай кїнем“, — кажи, — „на вóду“. — Тай як кїнула тотá жінка масло на вóду, тай тотá відьма, то тої жінки плїло масло, що нїхтó нїчó не казáў, а тої відьми — то злетїли сї всї дзвїрі, якї йи, личина і домашня звїрина, корóви тай вїўцї, всьо що йи, що молоко даїи на сьвїї. То так їх бóло дўжн сїльне багáто, що аж страшно сї бóло ливити, а та жінка аж трóха не ўмёрла... Тай розірвали то масло по нїпочку, кїлько їх бóло — тої відьми, а тої жінки нїхтó нїчó не казáў, бо нїхтó ни валéжїў, бо ї мáло то, що ї Бог даў. А та відьма, то відбирáла від всякої дзвїринїи молоко, томў то ї так розїрвали її масло. Тай тогдї кажи відьма до тої жінки: „Дивїг сї, як то масло рвут, так пїслї мої смертї менé так бóдут рвáти“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

917. Опир і відьма.

Жили собі чоловік з жінкою. Вони мали одного сина парубка. Той парубок був опир. Він завше ходив в вечері в лїс, скидав свою одежу і переробляв ся в опира. Він раз ішов силом і встрїтив дївку. Дївка тоже була відьмою і узнала, що цей парубок опир, а нїи знав, що вона відьма. Відьма каже опиронї: „Іди зо мною разом“. — Вони пішли у лїс, він переробив ся у опира, а вона в відьму і пішли лїсом. В тому лїсі жпло богацько злодїїв. Вони грабили людий в ночи. Відьма знала, н які хатї то розбїйники жили. Коли вони прийшли до теї хати, вона сїла на віник і полетїла н трубу разом з цим опиром. В хатї розбїйникїи не було. Вони переробились, вона в славну дївчину, а він в гарного парубка. Коли прийшли розбїйники, вона опира сховала у скриню. Розказала відьма розбїйникам, що вона заблудилась і зайшла в цю хату. Вони заставили її у себе жити. З цього часу в хатї все робило ся дуже хутко і добре; нїби зварено було хутко, в хатї чисто, прибрано. Вона дуже була гарна і всї вони, вісїм їх було, хтїли на її оженити ся. Але вона казала, що треба трохи почекати. Опир все время не виходив до тих розбїйникїв. Але відьма і опир тож не могли жити без других опирїв та відьмїв. Як вони лїтали до них, намастювались якоюсь мазею і комином виходили все відьмою і опиром. Розбїйники раз засїли і зобачили їх, але нїчого її не сказали. Другий раз не дали її нилетїти, як вона помастилась. Попросили у неї собі теї мазї і поробились опирами. Тодї вже

вийшов і той опир. Хутко вони стали заводитись з нечистими. Нечисті мали у себе головного старшого, він був кривий. Вони всі збирались у хатці і грали в ночі у карти. А грали вони що ночі, поки не проспівують півні. Їдної ночі вовкулаки брали в картах верх над нечистими. Кривий не хотів ніяк, щоб опирі взяли верх. Довго вони сварилися і не примітили, що вже два рази півень проспівав. Третій раз проспівав півень і вся печета сіла пропала прахом.

Зі збірки Д. Щербаківського.

918. Кара божа.

Ішли дві баби у Київ Богу молити ся. Дорогою де не возьметься жаба здорова, приздорова. І почала слідувати за ними. Плига тай плига. Кудиб вони її пішли і вона там. Дуже близько вона її підходила, а так собі троха оддалі позаді них, гонить ся за ними і гонить ся. Уже вони і пбсипшали, щоб вона одстала. Так ні, ниваче утичуть од неї і вже подумують собі: Слава тобі Господи, одстала. Коли дивлять ся, унець за ними плига. Замітно було, що вона більше всього за одну бабою слідувала, а до другої її касалась. І так вона гналась за ними аж до самого Києва. Зайшли вони у один монастирський двір ва почліг. Їх стали пригдшати у хату ночувати, там було багато койок з подушками. Всі пішли у хату ночувати. А та баба, за котрою гналась жаба, її пішла у хату, знала за собою гріх. Догадувалась, що се по її душі жаба слідувала. Лягла вона спати, сон її її брав, ждала страсті, як віт обуха. А жаба та плигала до самого двора і в двір устрибала. А вже у дворі сховалась у дрова. Настала ніч, жаба та вилізла з під дров і приплигала до тієї баби. Випустила з себе тьму тьмуцу разного гаду, пявок гадюк, ящірок, жаб і всякої всячини було видно її видно. Як почали вони її сосати та гризти кругом, вона давай кричати її благим матом од таких тяжких мук. Всі богомольці проснулися, повбігали дивити ся. Коли до неї, а вона вся обліплена всяким гадом і всі сосуть з неї кров. Кой хто з богомольців пробував палкою одігнати од баби гад. Так ні, ніяка сила її бере. Так дуже повинналися, що її кліщами її одірвали. Ну, шож тут робить, запозогти ніяк її можво було. Та іще її всякий согласни був ратувати її, щоб її кинулись ва того, хто возьметь ся обороняти. Всі так і порішили, що її смерть така прийшла. За великий гріх Бог покарав. Покликали вона сповідати її. Прийшов піп, став її сповідати. Вона на духу йому призналась, що за нею є великий гріх. Піп і кажи: Ну розкажи, чим ти грішна? — Та я відьмувала і звяла з неба нескільки звід. — Деж ти їх дівала? — сивтав піп. — Та я їх положила в горщик і сховала на піч. — Піп прочитав якусь молитву. Всі гади од неї одиали. Він тоді і каже: Ну тепер ти, бабка, іди до дому,

і зараз же одниси звідні, де вони були, постав їх на своє місце і вже більше не покирайся дияволові. А як будеш дальше відмувать, так тебе іще не такі муки нападуть. Схаженись, покайся нирид Богом. Одниси звідні на місто і іди снасать ся куди нибудь у монастир затворницею і молись Богу день і ніч, поки не простить тебе Бог. — Пішла баба до дому. А вже не звісно, чи вона зробила так, як піп казав, чи ні, хто її знає.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

919. Салдат і відьма.

Давним давно це діло було, як у одному кінному полку та случилась з одним салдатом яка штука. Заніман ся він з однію любушкю, а вона та була відьма. От він поки з нею ватажив, поки йому не було ніякої причини. А то вже як стали його товариші збивать, щоб він її бросив, оце було нападуча: „Что ти до них, падлюк, увязал ся: ти од них не вирвіся: оні тебя замучуть. — Салдат наш послунав, не став до їх ходити: забросив її. Так та відьма намуспла салдатишку збїть з кашкету, бо її дуже злоба завзяла, що то ходив, удовольствовав її, а то уже одказав ся. Так вона з серця схотїла йому оддячить злом за зло.

От наш салдат у те время, почистивше свого коня вечпром, поставив на місто, в ізвісні часи повечеряв і став лягать коло свого коня спать на койці. А салдацька служба така: де кінь, там і сам лишп. От він уклавшись спать, довгенько так йому не клонило на сон: усе думав, так що долежав він затого до півночі. Коли слуха, аж воно двері рипнули і одчинились. Він як гляне — коли воно являїця кобилниця здорова та красива, на цвіт біла, як лебідь, а грива та так, як ото повісму конопель ростріпай — так і в неї, хвостяка той так і позавивав ся у кільця і товщиною як поганенький мішок. От вона ухоче і прямо до салдатового коня і пу його ганять та щипать та мушкорить; а кінь став одбиваця; та як звип там бучу, просто аж сумно лижать нашому салдатові. Той дума, бідняга сам спбі, от як бросе коня та як нападе мене, так тоді хто зна що й робить. Коли так: як бросе вона коня та з кобилницї нириробилась мабуть у жівку і підойшла до його до койки і ну її хптать, аж салдат наш не влече на койці. От вона дрьогала-дрягала, а потім іще як попала його за ногу, як протягла його по койці разів два, так він і уші онустив і душа в сер...ку заховалась. От вона його не довго пополохала і подалась.

От наш салдат прокинув ся у ранці і так як у ступі побув з нириляку. Так він цілий день ходив так, як нисамовитий. На другу ніч

тоже таким родом приходе і дала йому чосу іще дужче: качала його біднягу пошти шо цілу ніч. То було йому за шутку, а де далі дужче, все хуже і хуже: прямо ни дає йому і заснуть ніколи; кажву ніч усе равво, як у ступі побуде. То був наш салдат красивий, а то уже побліднів, як стіна. Товариші його питають: „Чого він такий став?“ — А він ни признає ця. От він тирнів-тирнів, а таки вийшов із терпенія, возпав ся товаришам: ніде діваця, ни дає й жить йому стерво. Пара уже допитуваця хоч добрих людей, щоб спасли од напасти.

От підходе нечир, у його і душі нима. Став просить одного салдата, щоб за його поночував і за себе: „Пажалуста, брат, постережи лошадь і мою ету ноч, а я ляжу у казармі“. — А другий салдат і каже з удивленням: „Почему ето так, что ти ляжеш в казарме? там хуже, чем у кавюшне“. — Ізъявляє наш салдат свою біду, чириз шо боїця нучувать: „Тут от в чом дело, брат. Открию я тебе усю правду, через что я боюсь в кавюшне лажить ся. Знал ся я з одной дьькой, а ана то должно бить ведьма ілі овсі колдуня. Ну так ото я єїо забросіл; послушал своїх некоторых товарищей. А она то на меня расірчала; так она мне, стерва, каждую целу ноч не дайоть спать: лошадь змучіла і меня тоже. — Науча його салдат, як спасти ся. А він то бун мабуть ни с простих — такий, шо сам лучче усяких колдунів був. „Ех ти, ти чу-дака! Что ти зделал? Тебе ранше говорілі, что не вяжись до нея: она тебя научить, как на свете жить. Ми давно замечаем, что ты что то побледнел; она тебя змучіла, а ти еще несознайос ся. Ты меня спросіє би, как с етіє поступіть, я німножко лучше тебя на счот етіє делов знаю“.

А вона, ця сама його любима, шо ни дає йому життя, сама вже була главна відьма, а її мати та ще похлеще була. Жили вони тілко у двох: мати її вдова, а вона дінка. А вони то бач його навідали і приманили, а він бач ни довго походив, одказан ся тай паробив собі лиха. Науча салдат уже його, як од її одбиця: „Ну так теперь же ти от как зделай. Проіскай волотя, потіпай єго і спліті с него оброть і потом, как ложить ся спать, так ти нозьмі дай сядь за дверми коло пятки і оброть уместе с уздой так, чтоб только она на дьньери, а ти крікні: тпру! і зараз пакідай єїо обротю. А еслі' сідеть коло пятки, так она тебе не увідіть. І ти когда набротаїш, так садісь поскорей на єїо, так вона тебе кругом города обнісьють трі раза. Да только постарай ся, чтоб сегодня ето дело справіть; а еслі допустіть до нескольких суток, так она тебя задушіть. Как не узеваєш етой штуки, так тогда уже больш не прійдють она тебя полохать“.

Тут наш салдатишко, ни довго думавши, побіг на сило розживаця в волотья у мужиків. (Волотьям, ілі суволоч, називаї ця остаток конопель на ниві: як ото вибируть баби уже совсім, а воно ото остає ця

по землі, збіте у ляміць по землі. А воно бач остає ця іще з того время, як тілко посходе ото густо, а яке ото заглуши ця, ото й ухляк на землю). Розжпв ся він в волотьтя, прибіг поскорій до конюшії, натїпав того волотьтя, сплїв обротьку, прилагодив до неї узду і поготовивсь уже засідать на ловлю свого врага. Тепер уже йому висилїш стало на душі, як получив од товариша добрий совіг. От заступила піч. Наш салдат сїв за двирми коло пятаки і жде врага, як віл обуха. Сидїв він, сидїв, аж стало уже дрімача, а він усе сидить. От він досидїв ся уже й до півночі, слуха: шумить, одчіняю ця двері і являї ця кобилиця. Він тоді поскорій налагодивсь і тільки передні поги присадила чприз поріг, а він як зхвати ця та папротів неї з обротькою та тоді раз як крикнув на її: „Тпру!“ а сам на морду її оброть. Вона тоді як кинулась тікати геть із конюшії, а він на неї поскорій верхи. А вона як залопотїла куда видпо, у поле і помчала його, як птиця — політіла і все вигожда, щоб його збить із себе, а він очаранив ся її за гриву так, як вона за кожух: думки у його нима, щоб унасти з неї. От вона як помчала його та намісто того, щоб обнисти три рази кругом города, та облітіла з ним три рази кругом білого світу і примчалась унять у город. А салдат як би, як ото вона прибігла у город, узав би та й пустив її до дому, от би йому і ни було наипрід маторації, а то взяв з дуру тай підбіг до кузнї тай підкував її і прибіг до дому. А воно півні як крикнуть (уже звирнуло з півночі), а вона доразу так і стала бабою.

Так вона рачкувалась-рачкувалась по двору коло салдацьких конюшень, с тим і полізла до дому, стинаючи зуби на Івана з похвалками, що ми тебе задушм і ростпрзаїм і розорвем. Так вона прилізла раком до дому, а кров з неї так і цибнить — вона сик-так долїзла до дому. Давиця мати, аж дочка її лізе підкована і тілко-тілко шо жива. А він шо дуже її пригнав, а шо дуже була боляче, так вона тоді поскорій до пона та висповідали її. Так вона три дні ни жила і кончилась. А товариш той, шо салдата научав, як обойти ся, та був зводним. От він дїв чириз два, чириз три став повірять свою роту. От дійшов він до цього самого салдата, а він лжжить на койці, сміє ця і хвали ця йому: „От, брат, я уже з своїм ділом сиравив си: обомчала мене кругом білого світу три рази. Так я її пригнав до кузнї та ще й підкував, а вона раком полізла до дому; прослишал, что ей уже похоронілі“. — А зводний тоді і каже йому: „Ну, Іван, тепер тиж пропав; оце прощай ся загодї: вони тебе найдуть і в могилі, розорвуть як вовки вівцю“.

Тут наш Іван тоді і руки спустив, одскокла у його радість. От він тоді і пита товариша: „І чтож тепер делать?“ — Каже йому товариш: „А вот что тебе делать: еслі ти еті трі ночи не виседїш на ей могилі, так тогда ти пропад“. — Питає його Іван: „Ну, а какже нужно посту-

пять? как на могиле сідеть?" — „Да вот как: дам я тебе палку дліни трі аршіна і ти, как будеш садїт ся, так сядь как есть середї могїли і трі рази обчеркні кругом могїли той палкой, сколько она дохватїть. І потом на том кругу на все чотири сторони начертї той же палкой по кресту і потом перекрестїсь сам і сїдї, нікуда не рушай ся з мѣста. Как не пужатѣмуть, как не прїставлятїмуть ся, так ти не уходї, а то всео равно разорвуть“. — От він дав йому таку палку, пошинав її і понаписував на її якісь слова. Тодї і приказав, шо гляди сам для себе вигождай: викриши ці три ночі. — Він натяг ся, щоб винести цю штуку.

Наступила ніч. Він подав ся, сїв на середину могили і зделав те, шо йому приказано, прихристив ся і сидить, жде. Тут уже підойшла північ. Слуха, як зашумить, як зашвилявить і вилазе з могили та покійниця, шо він її удостояв. От вона вилїзла з ями і піднялась на воздух і стала скликать усіх своїх подруг. Вони, нидовго думавши, як налитїли штук дванадцять. Так вона тоді їх послала на всі краї шукать: шукали-шукали, по всіх конюшнях вишукали скрізь — нима Івана. Прилїтають вови і хваля ця: „Нима нїгде Івана по конюшнях. — А тут уже скоро півві заснівають — так вони і подались усі по мїстах, а ця тож пукнула у яму. Тут уже наш Іван пішов до дому. Ни вглядїли його відьми, шо він сїдїв на могилї. От Іван дождав ночі другої, пішов унять сидїть. Досидївсь він до півночі, вилазе унять відьма з могили, піднялась на воздух і стала унять скликать подруг своїх. Вони у один мент злитїлись унять усі до неї. Тепер уже вона їх посїла скрізь шукать по хатах та чи ни заховав ся де. Полїтїли вони, шукали-шукали — нима пїгдє. Прилїтїли до неї і хваля ця: „Нима Івана, ни найшли!“ — С тим вони унять розлитїлись, а ця полїзла унять у яму. Тут наш Іван унять уже пішов до дому. Наступила третя ніч, пішов Іван унять сидїть. Досидїв він до півночі, вилазе унять покійниця з могили з шумом і криком. Налїтають до неї унять подруги і одказали їй, шо Івана нїгде нима: шукали і по домах, шукали і по других полках — нима нїгде.

От на поміч покійниці явилась іще відьма така, шо нидавно родилась і тільки прилїтїла, живо углядїла, шо Іван на могилї сидить, тай каже їм: „Ех ви! шукаїте Івана, а він он на могилї сидить“. — Тут уже вони сивонули до його усі, али нїяк ни прилїтять чириз очирк. Камінюки на його кїдають, хрести ламають та все на його понужують, приставляюця разными страшними животними та все лякають, щоб вибїг із кругу. Літають над головою птицю з виликим носом і як-як за голову ни хватає. А він сидить, ни тіка — тириить уже. С тим вони билїсь-билїсь, нїчим ни злякали його. А тут півві як крикнуть, а вони так усі й зашумїли геть по домах, а ця тоді осталась сама та руками сплиснула і сказала: „От коли я провала!“ і пукнула у яму. А салдат тоді устав

і подав ся до дому. Тут тоді чирнз три дні угляділи його живого і всі товариші дивувались, що він витривав, остав ся живий. Так вони опосля ходили дивця на неї, одкопували могилу, так вона до гори синюю лижить і витяглась, як сучка. Так вони її закопали і іще осиковим кілком прибили. Так той салдат цілий вік благодарив своєму товаришеві, що спас його од неминучої і лютої смерти.

Борисовська вол., Валуй. пгв., Вороніж. губ.

920. Відьми — дякові коханки.

Буў йидён такий рўський хлоп, али дьик — такий гий Бурковський. Маў одиу діўку ў своїм силі, другу діўку маў на сторові — так як у Ринужинцех. Йидён вєчер йшоў у своїм селі, а другий вєчер йшоў на стóрону. І так він усє йшоў; а тоті гіўкі булі обі відьми, али він ни знаў о кім ніц. Аш прихóдит одєн вєчир, шо він прихóдит до тóї на стóроні. Як прийшоў, ужє носідіў файний кавáлок у ночі, онá йимў кáже: „На тобі сей бук“. — А він кáже ї: — „На шо мии цєго б́ука?“ — А вна кáже йимў: „Ти як цей бук ни будєш жáти, то до дóму не прийдєш“ — кáже — „бо ти, як прийдєш до гравіці до свóго пóльн, тибє ни будє пускáти. Али“ — кáже — „абіс нїчó ни робіў, лиш сии б́уком абіс снў і биў і воно“ — кáже — „до тєбе ни приступі“.

Ну йде він від неї с тии б́уком, прихóдит на гравіцу, — зробіла єї нирєд ним д́ужи силне веліка льóха і лізи йимў під нóги. Він у той б́ик — вона ў той б́ик. Уздріў він, шо віт тóї льóхи ни мóже єї нїяким спóсoбом вітчиніти — вона єго ни пускáє. Бирє, тии б́уком ту льóху бє, бє, льóха єї ни устунає і все наўперєд нєго йде, не пускáє єго с тóї стєшкі. Ну нїц, він лиш бє і бє, вона наўперєд нєго ўсє йде. Привєла єго аж до воріт єго, на ворóтах стáла і ни пускáє йигó на обóру ўжє. Як він зачьїў ї на свóїх ворóтах б́ити тай б́иў, пóки аж ни уб́иў і той єї б́ук ни поломиў. Али як він увійшоў до хáти, розіб́раў єї і льнг собі спáти; і спит і ни снит — жу́ра йимў, шо уб́иў льóху, аб́и ни маў нáпасти. Ту ўжє дóсьнита — кáже він: Під́у я на дорóгу, озм́у ту льóху, дєє віткігнү“. — Віхóдит він на двір до свóїх воріт, дівит єї: а то льóхи нєжá. А він кáже: „Бóже, та я ї уб́иў, шо ўна єї ни руш́їла тай“ — кáже — „Гóсподу д́якувати, шо вона щєзла, шо я ни б́уду жáти нїякої нáпасти“ — кáже. Тогд́и ц́ілий дєнь він собі дóма — ўжє нигдє ни йде.

Прихóдит той вєчир, шо ўжє мáє йти до цєї гіўкі у своїм силі. Прихóдит він до сєї гіўкі, тáто і жáма плáчут — вона умирáє ў л́ушку. Він прийшоў: „Доб́рий вєчир“, — витáє єї с стар́ими, стар́і плáчут, кá-

жут: „Наші довька ўмирае“. — А вів каже: „А і шо йи? — А ўна йиш кажут: „Ми ни знаєм — заслабла і ўмирае“. — Вже як він посидіў, вона до не́го бі́льше не абза́вае сї — та гіўка — та́й він пішоў собі зноў до до́му. Прихо́дит він до до́му, зноў льи́г спа́ти, спаў собі до ра́вни. Ра́во ўстаў і ці́лу дві́ну буў собі до́ма. Прихо́дит ве́чир, зноў він і́де до то́ї гіўки на сто́рову.

Прихо́дит він до то́ї гіўки, зви́таў сї з не́ў і з і́ ро́дича́ми. Пи́тае сї ўна йи́го: „А як сї то́бі дї́яло, як ти йшоў до до́му?“ — Ка́же він і́й: „Як ти зна́ла, шо ми́нї ма́ло бу́ти, шо ти ми́нї да́ла се́й бук, шо ме́ве льо́ха ни пу́ска́ла то́ў сте́шкоў, а́бї я йшоў собі до до́му?“ — О́на ка́же е́му то́гди: „Я я́кби ни зна́ла, то то́бі бнм ни да́ва́ла“. — А́ли він ни зна́е и́цц о́ ті́м, шо він гіўку ў́биў. — А ўна йи́му ка́жи: „Ти то́го ни пи́та́й, шо ти би́ў, лиш бо́ле, шос до до́му зайшоў, бо то́та льо́ха, то тво́я коха́нка. Я одва́ на сто́рові́, а то́та дру́га на сво́ім селі́“. — Ка́же: „Йди́ж до до́му, бо за то́боў у́же йи́ пі́славе́ц; о́на хо́че то́бі шос о́бі́цьти, а́бї ти і́ псалти́ру чи́та́ў“.

Но, він прихо́дит до до́му. Йи́ то́й е́го гіўки та́то, чи́кае на не́го та́й ка́же: „Де ви сї так ба́вите, на́ві ре́втий? Мо́й донька ўмира́е, хо́че вас ви́дїти ше на о́чи“. — Прихо́дит він до не́ї, ўна е́му ка́же: „Де ти так сї ба́виў? Я ў́же ма́ю уми́ра́ти, че́каю ва те́бе, ма́ю то́бі роспові́сти, шо ма́йиш миві́ три но́чи псалти́рю чи́та́ти; йи́диў и́ч у ха́ті, дві́ но́чи у це́ркві. За то́то ма́йиш від мо́го та́та гі́ста́ти на́ру нолі́ў з во́зом за и́ершу и́ч, шо ви́тчиташ у ха́ті; а за знх дві́ но́чи у це́ркві я то́бі ма́ю са́ма запла́ти́ти“. — Та́й тимчи́сом уме́рла.

Як ўна уме́рла, прихо́дит та́ и́ч, шо він ма́ў псалти́рю чи́та́ти ў ха́ті; і́де до це́ркви, би́ре собі́ псалти́рю і́ чи́тае. Туту́ и́ч ви́тчита́ў у ха́ті. За́робіў собі́ во́лі з во́зом. А́ли туту́ и́ч йи́диў прихо́дит у це́ркві чи́та́ти. Ни́ц він ни ро́бит, лиш па́ль на сто́рову до то́ї гіўки та́й ка́жи: „Гий, бї́й сї Бо́га! Я ма́ю та́кий ту но́грі́б і́ та́ку и́салти́рю, шо ма́ю оди́ў ві́ч у ха́ті ви́тчитати́ і́ миві́ і́й та́то ма́е да́ти во́лі з во́зом; а́ли дві́ и́салти́рі ма́ю та́кі, шо пи́бо́шка ў це́ркві, шо ўна ка́зала, шо ма́е миві́ са́ма за́пла́ти́ти. Як я то́ ви́тчита́ю, ві́т ко́го та за́пла́та бу́де?“ — А ўна йи́му ка́же — та́ йи́го коха́нка сто́ро́нцка: „Я́кбис у ме́ни ни бу́ў ти́пе́рка, то та́ка би бу́ла за́пла́та, шо, я́кбис пішоў до це́ркви і́й псалти́рю чи́та́ти, то би с те́бе ни ста́ло а́ні кі́сточкі. А́ли як ми́не послу́хаеш і́ то́то зро́биш, шо я то́бі буду́ ка́за́ти, то ви́тчиташ і́ а́бїс сї нічо́го не льи́каў“. — Но да́е йи́му о́на та́ке ко́рі́то, шо сї́м рік на́ску пе́клó, ве бу́ло мите́; да́е йи́му скате́рть, шо сї́м ро́кіў на́ска сьві́тила сї на нї́, — ни бу́ла пра́на; — і́ да́е йи́му та́ку сьві́чку, шо сї́м рік ко́ло на́ски

була і ніхто ї нічо ни робіў і каже йимў: „Абіс знаў, шо як підеш до цёркви ії псалтірю читати, абіс се с собоў узьїў — тх три річи, бо і як принесўт до цёркви, то там сї ніхтo не лішит, лиш вона ў трўнві, а ти коло неї — псалтірю читати і цёркву замкнўт. Як ії занесўт до цёркви, ти с собоў тотó озмеш; тотў скатерть абіс постелїў по лївім боці коло трўнви і то корїто абіс поставїў і тутў сьвічку засьвітїў. Як будеш читати псалтірю, буде пўкати деревїщи рас, абіс читаў ще, а як пўкне другїй рас, абіс бóрше свою сьвічку сьвітїў і абіс сї сховаў піт то корїто. Вона, як віїде с трўнви, буде тебе просїти в разу під мїлїй Біг: „Покажі сї мивї, мїй мїлїй. Кількоє до мєни ходїў і ми сї любїли, тпїєр ужє мїжи вами розлўка. Я їду до сирбі змїлї, а ти сї лишїїши на сьвікі. Чўю, що сї щїро молиш, мнї читайиш“.

Як він зачїў псалтірю читати, він читайи, читайи, нарас: пук дирвїще. Йимў вже страх — аї читас дани. Чўїи він — другїй рас пўкло. Він бóрше псалтірю замок і на ту скатерть лїг і корїтом сї накрїў. Ну як він сї тим корїтом накрїў, вона вілазнт с трўнви і зачїїла йигó просїти: „Де ти їи?“ — А він нічó, мовчїг, ни обзивас сї. Но — він слўхайи — вона за ним лїюшє по цёркві поза кождий вїтварь тай каже йимў: „Я тебе, иташку мўшу пайти, бо я цїрис тєби їдў спрў зємлю їсти, бо ти так мнє снорїдїў!“ — Так вона там лїюшїи, понерешўкувала ў цёркві кождий кўтик і ни могла го найти. Кугўт запїяў на дванацїту годїну, вона грим до трўнви тай лїгїла. Тай їиц тогдї с того страхў вілазнт с під того корїта і далї читайи до двїни ужє. Прихóдлп рано, відмнкають цёркву — їи дьик — читас. Зробїла сї двїна, він пішоў до дому, бо він має лиш пїч. Прихóдит до дому, цїлий день маїи ту дўмку, як ту трєту нїч дочитати тої псалтірі далї? Він бўчок у рўку — далї до свої коханки на сторопї, абї ўна йигó порадїла лїпш шо він має с тим робїти.

Прихóдит до неї, ўна каже йимў: „А шо, вітчитаўиєс ужє ў цёркві?“ — А він каже: „Вітчитаў“. — Тай ўна каже йимў: „Заприсьїгнї передомїоў, шо їиичу пи óзмеш лиш мепє за жївку собі, то вітчитасш те су другу псалтірю в цёркві; а як ни заприсьїгнеш, то пи вітчитасш“. — Но, він уздрїў сиротїско, шо бїла, боїт сї смєрти — ще молодїї і каже: „Озмў“. — І заприсїг. Каже вна йимў тогдї: „Абіс тотў скатерть стелїў піт трўнву і тотó корїто там постав і ту свїчку засьвітї і тим корїтом накрїй. Як будеш читати, то абіс не чикаў, абї два рази пўкало деревїще, лиш як пўкне рас, абіс жїво ховаў сї піт тотó корїто“.

Но, пішоў він до цэрквы другу ту ніч, зачыў чытаці псалтырю, а то ўжэ з вэчэра зачывае пўкати. А він тогдї завэр псалтырю таї під деревішчы запхаў сї, лыг на ту скатерть, тым корітом накріў сї, ту сьвічку възьў у рўкы і трмаіш. Віходит вона з дывішчы і за вим шукаіш. Кліче егó: „Мій мілий, обізві сї, ти відиш, що ўжэ меже намі роалўка. Я ўжэ йду до землі, ще оббе поцілюймо сї на ківьцї!“ — Віп тїхо, моўчїт, ни обзивае сї; вона за ним люшўе, облюшувала цэркву чїсто від бани до землі поза кожду скалўбнвку. Тогдї утворїла цэркву, облєкіла три рáзи наоколо цэркву, як свїснула раз, — злєкіла сн відь-мїў поўна цэрква і кáжут тї: „Чо ти, сестро, ў нас хоч?“ — Вона кáже їм: „Нїчó ў вас ни хóчу, лиш хóчу, абїсте мого кавáльїрїн найшли тут, бо я маю йгó розірвáти по кістцї“. — Новї тї кáжут: „Ми, сестро, ни авáем, де він є, áли цєї нóчп дитїна сї ўродїла — гїўчїй-відьма, ўво ше ни мае грїхў нерворóдвого, шо ще мáмнїої пїцкї ни кўшїло, то воно авáе, де він їн“. — Як вона вїйшла, як свїснула на ту дитїну, та дитїва литїт у повітї так, як гóлуб і кáже: „Маєш грїх неснокўтуваний за мене, шо ти меве клїчеш такого áнгїльїн ще — на суд!“ — Ўна кáжи: „Мўшу тї клїкати, бо я йду мáрве с сьвїга цїрїс свóго кавáльїрїн; він мнїе так спорїдїў, шо я йду до грóбу, а він хóче сї з їнчóў же-пїти і гáздувáти, а мнї велїкий жаль, бо я у свóго тáта йїднá одїнїцьп, майїток сї лишїў. Він мнїе так звїщиў, шо я маю їти до грóбу, а я маю такў мїць, щóбп і смў буў грїб“. — Та дитїна тогдї промó-вїла зноў: „Як ти зáйїш такў мїць, щóбп їнїў буў грїб, то мóжеш їнїў рóбїти, áли менє ни кїгнї, бо я ще лиш двї годнїї як на сьвїг сї пá-рóдїла, то я такїй грїх ни мóжу на свóю дўшу собї прїймїгп. Я звáю, де він їн і де нїн лєжїт, ти йгó ни гóдна зпáйтї, бо він їн запїчї-танїй; áлп мнї ни вїльнó скáзáти, шо тóму трáба рóбїти, бо я ще ў хрест ни ўвєдена. Якбї я ў хрест ўвелá сї, я бп їгó зáрас роспї-чїтала. Таї, сестро, бувáй здорóва, бó я собї лєчў до свóго дóму, а ти їнїў нїц не гóдна зрóбїти“.

А той ївк як учўў то слóво таї вїтхїлїў собї корїто, лївит сї, а то поўна цэрква відьмїў, таї та йгó їн сторóвцка. Таї когўт запїяў, тотá грпм до дивішчы, лыглá на вікп вікóм лєжїтп. Тотї всї с цэрквн забралї сї чїсто, цэрква сї замклá, ївк устáў с пїт тóго корїта і чи-тáїп дáлї псалтырю до дїннї. Розвїдвїло сї, прїхóдєв, відмїкáют цэркву, дївїш сї: дьк сидїг, чїтáе псалтырю. Кáжут тотї рóднїчї: „Шо то за бóжа вóльп, шо він живїй“. — Но ўжэ він лочнїтáў, прїїшóў сьвящєннк, стáў на слўжбу, вїтпáвнїў слўжбу Бóжу, вїнеслї тї с цэрквн, поховáлї. Ну прїхóдїт він до дóму, їдє до її тáта по волї та по вїз — вїв ше ни ўзьцї. Тáто нїдлáў їнїў вїз і волї за пєршу нїч, шо чптáў ў хáтї. Алі

він каже до тоо — гик: „Дякую вам за вашу заплату, мнї перша ніч заплачена, але дві ночі, шом читаў у цёркві, то ни маю за то плати“. — А він йимў каже: „Іди, іди, а тобі якої тра заплати, якіс узьйї҃ воли і віз і доньку до гробус загнаў?“ — Таї як віп вже взьйї҃ волї з вóзом, пішоў на стóрону до тої гі҃ки, засвáтаў ї і з неў ожениў сї і гаадуваў, покіў йимў Бог присудиў віка — б́лши він ни маў на своїм вікў віпáтку.

Зап. в липни, 1911, від Івана Луцка із Далешева, пов. Городенка, Гв. Волошинський.

ХУ. Знахарі і чарівники.

921. Лиха година.

Це єсть така мнута послушна чоловікові. У ту мниту нїльзя нічого худого казати ни на скатину, ни на чоловіка потому, шо у її шо скажиш на животного разного роду, те й здії ця йому. Один салдат розказував, шо у тому краю, де він служив, та жила вдова бідва-прібідна; до того вже бідняга страждала, шо нікуди вже й більш казати. У вдови було троє малих дітей. Вона їх гудувала, бідняжка, своїми прилежними трудами. Оце бувало возьме мішок і темної ночі піде у поле колоски зрізувати по чужі ниві. Ото бач як назрізує новий мішок того колоса, та тоді возьме, положе його сврид хати та потопчи ця по йому, ото бач і вимолотила його. Тоді повіє і змеле. А у неї була своя мельниця рушна: вона нікого ни просила, щоб змолот. Таким маніром наготовляла і на зиму собі харчей. От цей салдат і навідав її, він її жалів і помагав їм: став до її на квартиру і він сам мало їв свою порцію, більшу половину оддавав дітям тим. І у тії вдови ви було нічого підослати ни в голови, ни в боки дітям, так той салдат підстилав їм свою шенель. А хазяйка та було і каже: „На шо ти, дядя, її підстилаїш, вони забалують її. — А він було і каже: Нічого, я вичистю“. — Так вона бувало помагала салдатові чистити його матіріал. Ті діти вдові кой коли доймали й до плачу. Вона їх уже оце було лає-лає, як оце розсерди ця, та більш і нікуди. Пристав до їх і другий салдат та такий невмовірний та нивнавсний на дітей, шо він би їх готов поїсти. Він був здоровий громотіяка: у його була волшебна книга, котра доказувала, коли бувають лихі мнуди. Одни раз вони пішли усі троє на город кашу варити і устряли за ними діти і стали вони мішати її. Вона їх налаяла, щоб ни прибивали варити: Шоб вас саякі та такі вибрали! Як ви мінї надоїли, коли я вас їздихаюсь?“ — Той салдат хватив скорій квігу і диви ця у її: Коли воно трохи-трохи ни дійшли ті мнуди. А він тоді дождав ся

тих минут тай кричить тоді на ту бабу: „Скорій лай дітей, колиж лайш, щоб покалубились: Я ось бачу такі минути, що слухають людей. Лай їх!“ — А та вдова і каже: „А коли бачиш, так нийхай вони тобі пови-лазять!“ — Коли вони так і вискокли із лоба та й упали на книжку. Слухають, як закричить той салдат: „Ой-ой! Ой-ой!“ — Коли глядь, аж у його очі качаю ця по кпаві. С тим і остав ся той салдат сліпий, і по це времня по жиру ходе.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воровіж. губ.

922. Котяча кістка.

Треба узять чорну кішку, три зорі варить її опівночі та щоб кожну зору по девять раз закипіло. Тоді як на мотлох розкнипить кішка, вибірають, яку треба кістку, тоді ту кістку й посмокче. Тоді вже він знає, що яка твар балака: скотина рже то що, вітер дує, а трава шелестить або верби шумлять віною і листя нима, а верби гудуть: він і знає, чого вони гудуть, чи на шквирю, чи як. Якусь траву ще достають, щоб знати, що балака скотина.

Борисовська вол., Валуї. пов., Воровіж. губ.

923. Чіпки.

Йик йидев другого хоче с сьвіта зігнати, йде до чьиріўника і той чьиріўник робит з глини фіґуру, але ўперед мусит мати сліду с того чьоловіка, на котрого має бити і то босого чьоловіка. Тай с того сліду робит ту фіґуру чьоловіка або жінки і вітак набиває кілкі з ружного дєрева — кільки гатункіў дєрева є, то с кожного мусит мати по чіпкові. Йик він то скінчиг, ту фіґуру, і прилагодит чіпки і вітак набиває ў фіґуру ў голову, у плєчі, у руки — на всі сторони бє, як го хоче карати (мучити), а як на смерть, то бє на сєрце з глєгу; і кладє єго ў кяглу; таї сущит йигє, будит, і доги вин мучиг си — та осєба — докіў то не перетліє. Йик то вже перетліє, так ужє мусит той чьоловік гивути. Але при тїм як той чьиріўник хоче котрого ратувати, бо вин сподїє си, шьо прийдє ше той, на котрого вин бє, просїті єго, шоби му видобїў кіўкі, тай вітак вин єму відбиває. Одні є такі, шо бют пїт кяглоў, а другі у колєшни. Йик хоче му попускати, то мусит го вїбирати с кягли і відволєжує нодєў і кладє собі на свєлок і протївно тогдї відбиває, вїткликає. Забиває березєвим полїном.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Шиманського з Ростік, пов. Вижвиця.

924. Кілки.

Йп такий, шо хоче другого зігнати з сьвіта тай йдїє до знахарьп тай знахарь берє кіўкі, бє, такі гий патец з йикєго пибудь дєрена, тай

бе ў зямлю у колесо — вігопит дўшу с то́го. Тай абі то́гі кількі не ловіла зямльі, не лізла ў зямлю — то му́ пичьо́ нн ўдїе́, а як полізут ў зямлю, тай то́й гїве... Але то гріх песпасе́вннй — зробі́ти не кішко.

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вишніця.

925. Чоловік добрий на руку.

То́го до́брий вив на ру́ку — шо раз!.. У не́го варт шос купіти... Я йик купіла у не́го чьорпу кўрку, то вже шéстий рик несе́ си и бза когу́та и нн кльóче, нї пичьó — лиш несе́ си... А я...

Зап. І. Волошинський в серпні, 1911 р., від Одок. Матїос із Ростік, пов. Вишніця.

926. Гніздо птаха ремеза.

Птах ре́мез назива́є сї. Отжеж як злóдїї на́йде́ собі то́го гнізда́ і собі ў долóню піт шкіру запі́ає таке́ стебелце́ або шерстїнку з не́го і потїм він лиш при́йде́ до за́мка, озме́ за за́мок і твóрїт. По сїм я зна́ю, що е́ден чоловік у нас на сїно́жьїтах косїў вёртїп і махнїў косо́ў і коса́ чїсто ростри́сла. Потїм він зложїў ї зпо́ў до кўпи і во́па вно́ў сї ро-зїбра́та. Аж потїм дійшли́ за то́ гніздо́ — воно́ бу́ло у тїм вёртепі́ ў траві.

Зап. в липні, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городеяка, Ів. Волошинський.

927. Закрутка.

Як пішов я гусей загая́ть, а сніп лижїть на ниві закру́чений. — Я, кажу, возьму́ його́, може воно́ дома́ здась ця́, гуси́ його́ поїда́ть. — Приї́є до дому́, бросив до до́лу. Олексївца́ моя́ взяла верчик соломи́ та у піч — хлїб пригнї́ти. Ну, так вона́ як спалла́, так во́па як кру-тону́ло, трохи́ очі нн пови́лази́ли: ці́лий місяць очі́ ваче́ свердлом кру-ти́ло всім. Так ота́ка во́па бу́ва на́крутка.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. губ.

928. Закрутка стріляє в печі.

Як у сусїда Ігната́ була свальба́, на другий день во́пи́ молоду по-визли в Олександрівку́ отдавати. Та за́чали підня́ти, а під столом верчик с соломи́ ж житно́ї, та так круто́ скру́чено, шо й краю́ нн най-диш: там уже́ круто-круто́ скру́чено, як вірьовку́. Вони хотї́ли його́ розкру́тити тай нн розкру́тили, та взяли́ так ці́лим і кину́ли у вогонь. Так воно́ так стрї́нуло, як з ру́жа. Пі́сля того́ ви́лика́ вже́ дї́вка, годів шїсна́цятн, захворала́ та й уше́рла.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

929. Отець Митрофан.

Це в оцяця Митрофана було. Ранком ходив у сарай, ни було нічого, а то закручило. Закрутило так, шо всю Тишавку збірало, ворожку призивали: так поппяли ва стару Львовичку. Так тут був швець Михайлівський, ворожій, мабуть у його шось було у посї: з духом був, шо пройшов і огнь і води. Так той швець одкрутив і біля річки спалив. — Так він сам кликав шевця, отиць Митрофан, чп попада? — Ні, сам: попада там така була, шо вес день і слова ни допитаєсь ся.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

930. Зіле, що отвирає замки.

Кажут, шо ни такє зело, шо як сї ним пітрє, то сї ўтвори́т ко́ждий за́мок. Лиш озме́ у ру́ки тай сї відомкве, але то ни такі мўдри ў горах.

Зап. в липни, 1910. від Петра Круца із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

931. Зіле до отвираня замків.

То зільп сї трафєє у сїпї, як сї коєпт; а єго тра, абї хотїў пізнати, ки́нути на во́ду. Сїпо бу́де плїсти з водо́ў, а вопо́ бу́де плїсти протї́ водї. І тра́ба, абї йпо́ за́пустїў ў мїзі́лий пале́ц. Де пале́цем при́кладє до ко́трого за́мка і сам сї ўтвори́т.

Зап. в жовтви, 1910, від Авдрїя Марунчика із Далешева, пов. Городевка, І. Волошинський.

932. Скований жовнір зникає з вязниці.

И чуў за йпдво́го жо́ўвьира. І так він зістаў засудже́ний на два́цїть лі́т за яку́є прові́ну і так він замкне́ний буў ў ка́йданах у́кований — в же́лізю зва́чїт. Нако́лі йпо́ за́нровадпи́ і замки́уп і зіста́впи йпо́ так та́мка. Отож по які́мос часї́ при́шла слў́жба, відомкнўла ту ви́зні́цу і йпо́ ўже не бу́ло. Так поді́во гї́бн сї ў мў́ху пере́мїиў, або ў́ дух які́й.

Зап. в липни, 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

933. Свічка з людського товщу.

Як чолові́к умре́, абї зло́дій пішо́ў, єго́ добу́ў і с то́го са́ла абї зроби́ў свї́чку і же́бї при́шоў до га́зді, же ма́є гро́ші і тої́ га́зді же́бї і спді́ў, то би не уста́ў і зло́дій мо́же при́тї і забрати́ гро́ші і тої́ ємў́ чолові́к нічо́ не ска́же.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

934. Свічка з панського трупа.

Похували нашого папа ў склені й замурували. Похували так, йак ўчера, а хтос розбиў склеп так, йак заўтра. Розбиў, забраў зігарок, перстені с пальціў, поопріаваў с трупа сало тай нішоў. С того сала робльи злодійї сьвічку, а йак кого хотьи опкрасти, онходьи запаленоў сьвічкоў три рази хату, то газда й усы заснут йак ўмирльї. Тоди може злодій стыгати ўсьо с спльичих, а вони не ўчуьт.

Зап. від Миколи Пашвика в Кулачківцях, Коломийського пов., 1906 р., Осип Яворський.

935. Що шкодить на молоко.

Жінкі собі тотό мисльи, шо тим молоко́ уминцьїи сї, як сї мішїи з молоком дрігої корови, або як сї слабому дає, або як сї дає за гра-
ніцу, запачїт нова своє село. І так само сир.

Зап. в падолистї, 1910, від Л. Шеремета із Далешева, пов. Городевка, Ів. Во-
лошинський.

936. Молоко пече.

Тут приходит один Гуцул, шьо знає до короў і він минї казаў, шьо
єк хто корову зопсує, то жую брати у суботу, до схід сонці распечи
підкову найдену і серп і доїти на то корону; доїти на то корову на
порозі. І та, каже, шо ту корову зопсувала, та, каже, прийде і буде сї
просити, бо то ї пиче у серце.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, Святин, пов. 1911 р. А. Онищук.

937. Корова з першим телетем.

Котра́ корова має пірши тильї, то рубя́ют ко́зю́кічку і да́ють до
цёркви, там ксьондз пра́вит службу бо́жу і посвѣ́тит сї і нлати́т сї (але
то не тра́ба писати) і тогди́ ути́нає сї ро́ги і запуска́и сї ту ко́зю́кічку
ў ріг так, шобї вона ні́ко́ли не ні́пала — запачїт. Ожи як нона́ ма́и
пѣрши тильї, то від не́ї молоко́ жа́дна відьма ни го́дна відобра́ти, хіба́
бп ї ві́робила, жиби́ нова́ згї́нула — молоко́ на жа́ден свѣ́т ни го́дна
відобра́ти.

Зап. в маю, 1911 р., від Ц. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

938. Чудо Козми і Дамяна.

Є такє́ свѣ́то Козми і Дамі́яна, взѣ́ти, закопа́ти снїп кукуру-
дѣ́и́нки на зї́му, а на вѣ́снї добу́ти, тай кужду шу́луми́нку продѣ́рти: ні́т-
ко́ждоў шоло́мї́нкоў капусті́на роса́да зроби́т сї. Ту роса́ду посѣ́яти, то
лі́пша капу́ста с то́ї роса́ди, як с капу́стіно́ї.

Зап. в серпни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка,
І. Волошинський.

939. Смалець із гадини.

Казали Рипу́жницькі, що скóро хто ўбнў гáдину, то несли до Бур-жівницького, а він браў, вішьнў, тай з неї смáлец топнў, тай скóро абнў укусіла худобнў і він тим смáлцем пома́стит і ста́гне.

Зап. в липни, 1910, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волоши́нський.

940. Вуж до бжіл і до корови.

Вуж так йи до бжіл áбо до корóви, то абнў хто ўбнў, то прона́де на́ска, áбо корóва. За сем чуў, що вуж урóдит снї пі́сли тельйи́ти, óжеж потім він собі найде таке місце, що він собі лы́гає там і спит. Нако́ли хóче ї́сти, óтжеж так іде до корóви, як тельй. Обвене́ снї ко́ло ногі і сце так. В ра́зі, я́кби го хто ўбнў та́кий, же не зна́є, то у́гине і корóва.

Зап. в липни, 1911, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волоши́нський.

941. Як вуж хотів ссати корову.

Я нас ко́ло Ё́ута това́р, у лу́зі. Дн́вю снї, а то снї таке́ сýне як ко-но́вка за гру́бе — та́кий вуж — та́й хóче спáти корóву. Корóва, як то ваві́трила, та в ві́брикі, а за нев уснї вачьн́ли ті́кати. Лédним това́р аж у Ро́мановн́м лу́зі половн́в. Й б́вбнм бнв то́то, бо в мене́ в рука́х була́ л́ско́ва па́личка, áле лю́ди скри́чн́ли: „Нн за́чнпáй то́то!“ — Та́й я снї бо́яв.

Зап. в сн́чви, 1909, від Васи́ля Рома́нюка Я́кєво́вого, в Іва́нівцях, пов. Коло́мия Миха́йло Рома́нюк.

942. Гадя в хаті.

Йидна га́здиньа мовила, жи зна́є від мо́лока шось. Так в неї́ було га́дья. Я вийшла на порі́г, а там т́лько га́дья. Йидна вил́зла аж на під. Раз і́смо вино́сили це́бер до сн́вий, а га́днї вл́зло під це́бер. Вона́, та га́здиньа, са́ма їх трима́ла. Ннхто́ їх не бнў.

Зап. у Бандрові, Л́ського пов. від Г. Б́двик М. Ка́пнй.

943. Юшка з вареної гадини уздоровлює сліпого.

Раз йидва́ жн́нка оживн́ла сн́на. Прнвнў то́й снн неві́стку до ха́ти сво́ї ма́ми, áле то́го сн́на та́то то буў слн́ннй на óчи. Але де ста́ра пі́де з до́му, а ннві́стка шос со́бі зла́годнт л́пшого, та́й зн́єст, а що не зн́єст, то схова́є на пото́му, та́й як до́бре зн́єст, та́й лнш во́ду понн́ває. Але вона́ ўсе́ пнн во́ду, та́й ка́же: „Гнй б́да — пнн сн́ вода“. — Але раз вона́ уне́кла шквар́кнў, та́й покла́та на по́лицу, а ста́рнй, як за́чнпнў шн́-бати снї, та́й найшо́ў, та́й зн́ў тн шквар́ки. Та́й тогдн́ ка́же: „Ей, не-ві́стка, да́й води́, бо й я зн́ў ннў б́дн“. — Але то́та тогдн́ да́ла води́, дн́внт снї до шквар́кнў, а шквар́кнў нема. „А Бог бн те́бе побнў, тн ста-“

рій сліпаку, уже найшоў шкварки, уже стаскаў?" — „Ўзяла вона, „чекай“, каже, „йму я гадзину, спечу таі покладу па поліцу, таі“, — каже, — старій назацайи, ззіст, таі умрэ, таі ўже білше не бўде мні робиў шкоди“. — Але старій як зімліў, як лацаў за поліцу рукоў за мискоў, таі як торкнўў, таі перевернўў си на очи ту юшку з гадзінні з миски. Таі як му юшка хлюпнула на очи, таі він увіліў чісто сьвіт так, як має бўти, бо то так Бог даў. Уздріў йго прікрість, шо він так сї мучит, шо ймў хто даст, то він так їст, бо не відит шо і бўў би і ту гадзину ззіў, якби му Бог буў не ўтворіў очи. Так параз як би буў ту гадзину ззіў, бўў би потріскаў на каватки.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

944. Ліки на очи.

Мої Палани зробиў сьи прищик коло поса і зачыла дерти і так шло, аж ї вочи заступило. І возилам ї по бабах аж за Чернилицу, али ни помогло. Поїхалам до Яліўцьи до знахарьї, таі даў якус воду, шоби вобливати вочи, али по па гроші помогло. Повезлам ї за Дністер до якоїс баби. Та взяла хухати і в вочи плюти і каже: Вже будеш відіти. То ї далам штири шустки. Возилам ї до Зарвапці, до Камінки, али не помогло.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Ганни Провальюк М. Каній.

945. Поміч на очи.

Мене раз боліли такі так очи. Але пішоў я у Ясіне; кажут: Кобисти, газдо, пішли до того чоловіка, він знає до усекої боли и він вас відзоровит на очи. — Якурат я пішоў, допитаў сї уже до того чоловіка — и він менї побаяў, а далї каже: Зварш, чоловічку, яйце и то яйце розкроїш на двое и тот жоўток вібереш, а білок меш класти, одну половину на одно око, а другу половину на друге око, а так тепле привити би платком на цілу піч.

И, видити, я то як зробиў и мні сї та кроў розвійшла и я очи маю здорові.

Зап. від Дмитра Кіндратюка в Зелениці, Надвірнянського пов. А. Онищук.

946. Чоловік із поганими очима.

Як ма́ма илекає дитїну, а витак перерве, а витак зпоў дає спа́ти, то воно є витак пайногавіще на очи; як віросте — може дуже лёхко зба́вити ци чоловіка, ци маржіну, дуже пілно може наврочити. Тому як вже раз від ціцки відобє ма́ма дитїну, то не сьміє дава́ти єму́ дру́гий раз спа́ти.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Томнюка з Ростік, пов. Вижниця.

947. Не добрий на перехід.

„Є такий чоловік, що ни добрий на перехід — май білше из чельиди сі трафеї — то як перейде хрискинина, то чоловік мусїт эле погостити, аби куди сі справиў. Я раз ишоў та пі така перейшла, шом знаў уже за ню, шо така, том упаў из берви у воду. Такий у нас називає сі бешчиспий. Та як сі трафит, шо перейде такий, то поміж люди знати котрий, один другого сокотит, то би три рази погoў назад себе (ніби за ним) шпортнути; тогди уже не же шкодити“.

Зап. від Андрія Перожука з Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

948. Гитмазіт.

У нашого віта згинула клічка і він миві сі сам признаў, шо вона згинула з очій — з завідування.. Такі люди йи, шо маюти такі очи, шо хоть і не рад — такий майи гитмазіт — такі очи погані.

Зап. з цїтїя, 1911 р., від Н. Блошки із Коліпок, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

949. Вроки.

Як хто кому чогó позавидує, то емў то пошкoвїт: люб го будє головá болїти, люб му стáне дес у нoгї. І на то бáба звáє промoву до тoго. „То йи ўрoкї“ — такі очи“, — кáже, „має“. Не у кoждого такі очи. Йи такі, шо хoтьби і не рад. áле як сі подївїт, то зáраз унїїне і на то сквiдáє вoгню“: палїт тeрнє, гoвoрїт oтчинáш і кидáє у вoду. І тoтї вўглики надўт на дво у мїску. Як вуглики ўнáдут, то йнмў с тoго позавїдуванїя бракўє, а як не надўт, то нїц не бракўє.

Зап. в липни, 1910, від Якимá Ворoбцї із Далeшeвa, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

850. Наврочений косар.

Я самїй раз маў ўрoкї. Вїйшоўем кoсїти і чоловік надїхаў і кáже: Бoрше, бoрше, бoс сі лишїў. — І потїм до полўднїм кoсїў, áле ўже дўже гїрко і вáраз ми зачїїли нoги вїїнyти й рўки, а по полўдни том ўже не кoсїў нїц. І тáкїм буў oслáб, шoм нáвїть на кoнїи не мїг вїлїсти сам. Вїсадили мїї на кoвїї, тáж заїхаў до дoмy. Тoгдї ще Васїль не-жoнáтїй буў, тoсoмo oбá кoсїли. Вїтáк скїнули миві вoгню і по тїм бўло лeкше. Пáдали вўглики. А на дрўгий дeнь зaвoвїм нїшeў кoсїти.

Зап. в липни, 1910, від Якимá Ворoбцї із Далeшeвa, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

951. Лїк на вроки.

Як зaслáбне пїяк áбо хто бyдь, то припїсуюти то вpoкáм. Тoгдї їдўт до знáхoрки, тaкoї бáби, і вoнá coбї берє тeрнїяи (сливoчкї), роз-

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛОГІЇ. Т. II.

ложує с того вогонь, абі сї напалили вуглики і насипає до мїски води і берє тогдї дєвїть тих вугликїў жарєвих, кидає до мїски, абі сї гасїли. Потому берє чпсїок, зубок чпсвїкў, у зўби, пожньїкaз і кпдaє тaкжє до мїски. Потому берє нїж тaкїй дoўгїй кухєвнїй і перєєрстїт мїжку, рoбїт хрєст, і потoму ідє до стївї і вaўхрєст нa кoждї стївї у хaтї рoбїт хрєст і ушкрєпчє до мїски (стївї). Тoгдї їдє до нєгo, дaє їмў вaпїтї сї. „Наж“ — кaжє, — „сїпкy, тoбї зaрaз будє лєкшє“ — і умїтї сї їмў. Потому ту вoдy вїлївaє у бїгунї хaтвїх дєврїї і тaк зaкїпчє. Як вўглики сїпївўт нa вєрх, тo прїпїсyют, щo лєкшє, щo бoршє вїїдє, a як пїрвaют, тo кaжє, щo нєбєспєчнo.

Зап. в жoвтн, 1910, вїд Тєoдoзїя Блoпкї з Кoлїнoк, пoв. Гoрoдєнкa, їв. Вoлoшїнськїй.

952. Знахар виратовує дївку.

Заслaблa дїўкa нa прaлї стрaшнє тaк, щo тaкї смєрть ї грoзїлa. Як заслaблa, вїїшлї сї сyсїдї ї рaтувaтї. Хтo щo мїркувaў, тaк рaдїў, aлє жaднoї рaдї нє бўлo. Прїхoдїт нaв гїднч с цaлoў aпїкoў лїкaрськoў — і aпїкa пїчo нє пoмaгaє, тaкї дїўкa вїд смєртї нє вєртaє сї. Aж рaдa ў рaдy, жїнкї нa тo нaстїгвaлї, зaклїкaтї тoгo знaхaрї, кoтрїй вoгнїю скїдaї. Нaкoлї тoї знaхaр прїїшoў, спaлїў пaтїчoк нa вўгличкї і мoлїтвy згoвoрїў — зрoбїў з Бoгoм... Тєпєр скїдaў вуглїчкї у вoдy, зрoбїў хрєст нa кї вoдї, вїїшoў вa двїр і пoдaў крїз вїкнo з нaдвїркy. Нaкoлї тoў вoлoў дїткнўлї сї дїўкї, лїўкa стaлa здрoвa і прптoянїсть дїстaлa — спaмїїнaлa сї.

Зап. в цвїтнї, 1911 р., вїд Н. Блoпкї з Кoлїнoк, пoв. Гoрoдєнкa, їв. Вoлoшїнськїй.

953. Десять лїт хoрa.

Одєн пaрyбoк зaлyбїў сї з гїўкoў, aлє нє oжєнпў сї з нєў, бo oвa мaлa мaлo грyптy. Тo бўлo у Устю. Aлє вїн пїслaў старoстї у другє сїлo тaї пo чaсї oдружїў сї з другoў гїўкoў.

Зa пaрy рїк тoгa гїўкa, щo вїн сї з нєў кoхaў, пїшлa у гoрї і тaм у знaхaрїў тaкє вїрoбїлa вa єгo жїнкy, щo oнa дєсїт рoкїў лїжєлa хoрa і вї мaлa дoбрoгo рoзyмy. Aлє єї гєдя єк зaчєў хoдїтї пo вoрoшкaх, пo бaбaх, зaїшoў дo oднoї лo Чїрїїцїў, a oнa кївyлa кaртaмї і кaжє: Нa сє лїкy пєжa, бo сє є вїрoблєнo вїд нaїстaршoгo чoртa; aлє я бyдy рoбїтї, щo змoжy, a єк сє нє пoмoжє, тo мyсїт умїрaтї. Тaї вїтaк нoмoглo, щo oнa тaм рoбїлa, бo тa жїнкa прїхoдїт пoвoлї дo свoгo здрoўлa і дo свoгo рoзyмy.

Зап. вїд Мїхaїлa Рoшкї в Кaрлoвї, Снїтїнськoгo пoв., 1911 р. A. Oнїщyк.

954. Пoмїї зї свaтoгo вєчєрa.

Тaкїй звичaї її, щo нaкoлї нaчївї сї oбмїє пa Сьєїт-Вєчїр, тo тї пoмїї злївaє сї ў фльшкї. Тaк сї бўлo трaфїлo, щo я в шyткoвў

суботу збираю сі йти ў поле сіяти, а нараз мнѣ зачинає шос трьисті і студити, руки й ноги мнѣ вийнут і я наду до землі. Оже я тогді собі так подумаў: „Я не служу, я сі положу на постіль — буде мнѣ лѣкше“. Як я сі положиў на постіль, так у мнѣ зачыню дух запырати і я гіну. Але ў той раз бўли мама жончкі ў мене, а я кажу: „Заклічте мнѣ жінку, бо я гіну“. — Жінка уходит до хати тай менѣ пізпала, що я гіну. Зачинают тогді склика́ти сусі́дї, брата Тодосіа, щобі мнѣ хтос вогню скинуў, але я не можу промовити, бо такі вїжу і так собі гадаю: „Ви не годни сі вернути“, бо ту буў ше Дмитер Смок в Далишеві, — „абі мовѣ живого застали“. — А при тім приходит сусіда і вибснт тих помій, що зливали па Сьвітїй Вечір і тіми поміями менѣ хлюснула по грудех — посмарувала. Як мнѣ тіми поміями хлюснула, то мнѣ сі так здавало, якби па мнѣ скала стояла тай сі ссунула.. Ожеж я тогді зараз заснуў, такім заснуў, як по купелі. Як я заснуў тай тогді мнѣ здає сі, що йи люди тай я сі піднимаю, цілюю тоту сусіду ў руку тай кажу: „Вже маю трицїть рік тай аж тепер повіривім, же ратований два рази умирає.“

Зап. в цвітні, 1911 р., від Н. Блошка з Кошінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

955. Сорочка у байльника.

Из тим Крамареком ни знати, шо сі зробило. Учера прийшоў — так сопіноко привівало — а він озми тай леж на дашок, на оборіг; так дашок буў спушений гет до землі п він собі лег. Але разом покотит сі на землю тай туди уже ни киває сі — и голос му заперло, шо ані слова з него ни чути...

Ходили онди у Черник баяти, али ни мож ше знати, шо с того буди.

Нинї виходили сюди Порогіўци (до него виходили, шо даваў дес туди корову на зиміўлю) та приказували, шо у них такі сі таке трафило, так само занїмало було зекі, та ходили аж у Слиўки до одного байльника и помогло.

Приказуют, шо пести би з него сорочку, то той байльник гет посїче ту сорочку. Кажут, шо підут.

Зап. від Дмитра Ківдратюка в Зелевци, Надвірн. пов., 1908 р. А. Овицук.

956. Горня на череві.

Димпїн буў слабїй і привели бабу до него. І зачила го манати і напхала ф таке мале горньи клочи і трошки води веспала; аби добре сьи погрїло, підпалила клочи. І тарах до живота і тримала, аж доки само не відлетїло.

Зап. у Костільниках, Буцацького пов., від Ф. Провальнюка М. Капїй.

957. Як лічити ячмінь.

Коли нападе над оком ячмінець, так його треба лічити: Ячмінь, ячмінь, на тобі кукуш, що хочиш, те собі й купиш. Купи собі топорок, рубай себе в попирьок. Коли причитують ці слова, то треба показувати на ячмінець дулю, разів з два так зробить і він скоро пропаде.

Зап. від Лизавети Болдирихи г. Кулянськ, Харківської губ. П. Тарасевський.

958. Лік проти бранки.

Пішоу Митро до ворошки, як го мали сивтирувати, а ворошка кажи: Ёк ни хочь у воську служити, то іди у самі піўночи і ва цвивтари возьми з деветьох гробіў глини. Як прийдеш с перед комісії, то абишь кинуў їм коло ніг, то їх обмертвиш, каже, що тебе не відберут.

Но, вів си зібраў, усеў макогін, аби сі маў чим боровити тай приходит ва цвивтар та бере з деветь гробіў глини. Але разом єму дуже гір'я (волос) устала тай зачеў кікати. Він чує, а то за ним шос шумит, він си дивит, а то тьма-тьменна гітнй за ним біжит. Але він якос укік, у жменю стулвў тої землі і укік.

Потому він то робиў, але ни помогло.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, 1911 р. А. Овишук.

959. Лік на данє.

Казавў йидєн чоловік, що го шос вўдило і він ни знаў, що йимў йи — ўсе му сі шос у горло пхало. А вітак дорядили йигó люди, жиби ниў дўже горіўку. Як зачїў горіўку пити, тай строїў то, що у нїм бўло. Вітак ше зачїў пити бзиновў гарбату с єїменним молоком, тай як го знўдило, тай го віригаў. То буў такий загрубшй, як кукурўдзївий шўлок, — тай потїм гараз стало лєкше. Тож він то дістаў, що йимў хтос даў шос зїсти такого і заплóдило сі ў нїм такє.

Зап. в серпни, 1911, від Н. Мокрицького з Далешєва, пов. Городевка Ів. Волошинський.

960. Рада на любов.

Як хоче дїўка віддати сі, тай іде ї мама до Гўнайлихи до Підвербец, тай бере кўрку, а вовá ворожит: „Бері“, — каже, — „води з двох нóріў, або де сі схóдєн дві млиніўки до кўпи, тай най сі дїўка мийи, а тотў вóду вісипати там, де парувки гуляють, де чєлідь гуляє на то місце“.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербец, пов. Городевка, І. Волошинський.

961. Грабельки до жінок, худоби, коний.

Йидєн чоловік буў ўдовєц, але він шо, хлоп здоровий, йигó кортит, коби якус си бабу пайшóў; але так вів радит сі, шóби то робїти, жиби

ни маѣ свої і жиби дістаѣ за дурно. Але йимѣ йиднї люди кажут: „Йимї собі лилика, кунї собі повий горнец і повертї гирочки і відвесї йигó ў опіўночи ў лїс і поминї, на що маєш мати; як до жінок, то поминї, лиш на йиднó, бо на двóе ни бóде і тїкай вїгтї, кїлько вїтко, як законїєш, бо як жураўлі добóдут сї до лилика, як він зачвє кричїгн, так у тї хвїли оглїхнєш і ослїпнєш, як учѣєш йигó крик. А ў дєвїть дєнь підєш, тай óзмєш, там сї лишнт грабелькї і вилочкї з нєго, — з лилика. І як схóчєш якѣ молодїцу т собі привєрвѣти, лиш з дáлєку є нїт сардака показати, абї нїхтó не вїдїѣ, тай вона прийдє т тóбї, а як ўжє ї не схоч, так лиш óзмєш вилочкї ў рѣки, тай лиш до нєї рукоѣ показєш, тай вона вїт тєбє підє. — Так сáмо кунєц, як має тї вилочкї і грабелькї, як нїшóѣ у мїсто, як кунцї онстунїли якѣс худóбу, так він узвїѣ тї вилочкї у рѣки, так ўсї кунцї новїдлїтали, ўжє вони не хотїл тóї худóби. А тїми грабельками як причєсáѣ т собі худóбу, то ўжє нїхтó і не кунїт, хóтьби там бóло і сто кунцїѣ. І нараз приступáє він до тóї худóби і кунїє як найтáвчє. І тогдї óзмє грабелькї у рѣку і тоѣ рукоѣ лиш кунїѣ т собі на кунцї, так вони ў нєго жѣсн кунїти і дóрого заплатїти, бо ўжє так їх ваг кїгне до нєго. Тож то не мож поминїти грабелькї і вилочкї до ўсєго, лиш до йиднóї рїчи. Якжє поминїѣ до волїѣ, то ўжє до кóннї нї“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далєшева, пов. Городєнка, Ів. Волошинєський.

962. Як розлучити молодят.

Як би ввзяѣ барвївку з її (молодої) вїнка, або йóго і як би листок перєрєвав на нїѣ і ноставїѣ їден кусник на одвїм боцї води, а другий на другїм, то би сѣа розїїшли як та вода.

Зап. в Бандровї, Лїського пов., М. Капїй.

963. Як попусувати житє молодятм?

Нїби люди, котрі заздрієвики, завзєтї єднї на другнх, такі робєт чари: Бирє там, де тичнє є нїсєча, набєрї тої змїлї, де пси бїгають і пошїлу і нєрцю і соли. ¶То разом змїшчє, возьмє, в горнец сєпїли, як їдуг до сьлюбу люди з молодов і тої горнец кинє напротїв людїй, напротїв молодóї, абн сє тїї молодї кусали, як тїї пєч, а сїль то абн єдно другому вочн висолювало, а нєрц, то жиби так гїрко бóло.

Зап. від мамї в Будзаної, Терєбзєвєльського пов., 1903, О. Дерєвїнка.

964. Вмовлена слабїсть.

Так сї трафїт, що змїбайн сї чоловік с чоловіком, тай кає: „Тн слабїй“. — Так абї дєсїть чоловікїѣ йимѣ сказáло, що він слабїй, тай

буде такі слабій. А аби сказа́ло де́сїть, шо він мо́цний, так за́раз ста́не мо́цний.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городепка, Ів. Волинський.

965. Коли хорий буде жити.

Мої дьїдї казали, шо як бу́ли слабі, а то їм сї показувало такé зубате, кланцате... Тош так: якже ко́му сї показу́йш, тош тої ше бу́де тро́ха і жи́ти.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городепка, Ів. Волинський.

966. Як попаді зуби висипали ся.

А то у одні слободі був яритник такїй, шо схоче, те й бере у людей, і ніхто ни може йому нічого сказати потому: шо все ровню тоді пропав на вікп. От він унацпв ся до пона: прийде, того возьме й того, і так, шо вже й надоїв йому. От він раз прийшов до пона і просе дощок хороших — такі, шо голяця на двері. От піп подумав-подумав і насмілив ся вже оддати йому ті дошки, а попада угляділа, шо він таке добро дурно оддав, та і пу його псякувать. А він нічого ни сказав, нішов. От піп після того попадю чуть ни бив за те, шо росердила яритника: „Шо ти паделала, стара корга? Тепер нам пронадать одь його!“ — А попада одно ублажа його, шо нічого ни буде їм: надїїця, шо і сама кой шо зна. От тїж почі попада випшла на двір, а воно як загуде вихор страшенний чирпз двір та пирпмчав ся він чирпз хлів той, шо були вівці, так він і хлів розорвав і вівці усї покрутились. Було їх двадцять пять штук і всї пропалн, даже і смузи ни згодились, пілбзя було обдирать; поприставали до м'яса і усї носинїли, як чавун. С тим ті вівці ни припсли їм ніякої пользи, паделав їм убытку рублів на сотнягу, а попаді ни тронув, нічого її ни поделав потому, шо і у неї було у носі. Так він таки її, хоть ни скоро, а такп спомпв. На виппідинь годів чирпз два зойшлись вони у утринї із ним христосаця, так він як дунув її у рот, так зуби після того і повисипались усї передні. Це діло було отам аж за Воронїжом, де саме багато Москалів, тому уже годів двадцять.

Борисовська волость, Валуї. пов., Воронїж. губ.

967. Три роки в постелі.

А то був одни случай у Обояні, Курської губерві. Один Москаль він чинбарював там по городу. От він у п'яному видї таї вилаяв яритницю, так вона йому поделала, шо він три годи й с постелі ни вставав і увесь почорнів, як свята вишля. Так щастя його, шо у його була жінка ще похлеще тїй яритниці: так вона одходила сяк-так. С тим вони і втикли у воронїжську губерню і тут вони стояли на кватирі в особе по-

строєні хаті, заїмались чипбаретвом. Так вона, таж яритниця, літала по почам аж сюди та все лякала їх, то у стіну кирпичя гупала, то по хаті як хто конем біга, а вийдуть на двір, кругом хати обойдуть — нима нікого. Так воно їх годів три лякало, поки вона аж умерла. А вона бач па їх була сирдита. Так вони тоді як почувли, шо вона умерла, так тоді приїшли улять у свій край. Яритниць і яритників сирдить нільзя, як нічого у посї нима.

Борисовська вол., Валуї. пов., Вороніж. губ.

968. Земля з гробів.

В одної жінки була дитина слаба. І вона докторувала, шо там могла, шо там баби напліли. То з лотоків воду в чоботі нести і вона в тім купала — нічо ни помагало. То в ліщині купала — шо могла. Що йно баби сказали, то вона робила. Вийшла собі прийд вечиром на місто, питає ся: А шо там. кумо. лекши ваші дитини?

Та де, чуєти — ще гірши!

А шо робити?

Вже хто шо скажи, то роблю нинька!

Знаєти ви шо? — ще єдно робіт: ще з девятьох гробів зямлі набрати і скупати тую дитину, тоди якось вам вже покажи: Або буде жило, або вмере!

Запросила собі єдного чоловіка, щоби се сама ни бояла йти на цвинтар, і пішли обоє в почн і зачила тота жінка брати зямлю с першого гроба, теї каже: рас; прийшла до другого — так рахує аж до восьмого, як зачіпила диветий грін, як сказала девіть, як се вітлр вірвав, як щось в гробі застогнало, то мало їм голови ни позривало. То вони ни знали, куда втікати. Вже ни знали, куди йти. Темрява се зробила. І якось вони вийшли с цвинтару, прийшли до дому і зачили оповідати, як їм на цвинтару було.

Як скупали тую дитину в ті зямлі, як внача зямле на тую дитину! Зара впала зямле або муравіце, палком чорна стала дитина і рано вмерло. Так бабські ліки викорували дитину. Ще би було жило, коби були ни брали зямлі з гробів. Тото дужи шкідливо.

То так було, я забув то сказати: вони се приєспали і прийшли па цвинтар і гадали, шо то вже досьвіта, а то було прийд вонівпочив.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов.. 1903. О. Деревянна.

969. Віра уздоровлює.

Була слаба йідному господарови жінка, все слаба теї слаба. Теї кажи: Пішов би ти де до якої порошки, такої знахарки, або ворожбита, можи би шо дав, можи биш подужала. Кажи, там в Микулиньках є така

ворошка, кажи, люди йдуть, то вона дещо помагає. — Він кажи: Як скоро вже як би знати, що поможи, то бим вже пішов.

Али ми мав гроший багато, по сорок грейцарів. Пішов до Микунілиць тей здібав сі з другим товаришом, зайшли до шиньку тей він тії гроші пропив там. Вже вийшов зо шиньку, тей став тей журит сі, що вже ми має ш чим йти до ворошки. Подумав, подумав, али він мав фляшчину порожню за пазухом на лікн, бйре тай йде до дому, з голіруч ми підп до ворошки. Мав йти чириз риштік, там тикла вода і росли верби; тей він йде чириз тую воду, чириз риштік тей витягнув фляшчину, набрав води, кинув шось три листки тей пішов до дому. Приходить до дому тей вона питає, жінка: А шож там, кажи, ходив-ісь до тої ворошки? — Він кажи: Та ходив-ім. — А шож вона там, кажи, казала? — Той витягає фляшчину зза пазухи, чи там є кишені: А во, кажи, дала якоїсь води, шось, кажи, кидала до неї, якесь лисьця, чи шось, та на ний. — Та жінка изяла, навила сі тої води вечир, рано знов навила сі, тей кажи: Вже ми, чуєш, багато лекши від того ліку. Добри люди повідають, що вона помагає. — Ний, ний, як помагає, то я ще піду, вона казала, що за ті гроші ще дасьць. — Али вона зак тую йдну вишила тей подужала, здорова була.

Зап. у Білоскірці, Тернопільського пов. від Федька Рямара П. Стадник.

970. Хлопці в склянці.

Я був на стависку, а там була стирта. Нас було три і скакалисьмо з тої стирти на землю. Ну, тай такісьмо скакали. Я прийшов до дому і на другий день мене зачала дуже пога боліти і то не боліла, по свербіла, ніби поза шкіру мурашки лазили. На другий день болит, на третій день болит, лїнше тай лїнше, аж вже за тиждинь я вже ми годни стати. Якім йшов до третьої хати в сусідстві по сестру, то на палици ледвом зайшов. Посходили сі баби тай радят, аби до баби везти. Там була така баба на Мантяві. Кажут: Вона відмовит, то ми буди боліла. — Тей поїхалисьмо на Мантяву, заїхали під хату тую; така хата старенька була, полілини, з джорамн. Взяли мене шваґир на руки, запесли; а як песли, том ігавт кричав, так мене боліло. Принесли мене до хати, посадили на лавку. Та взяла, прийшла, скинула з мене штани, взяла якийсь ніж і зачала притулювати до литки то звітєя, то звітєя, а я сі бою! Все як зимний ніж притулит до литки, то ще гірши болит. Гину, так болит. Вона зацьяла шось балакатєя, троха шинтала, троха голосно, можи з годину: Ми боли ж то, ми круши ж то чирвоної крови, білої кости, то на лієн, то на дебри. Потім взяла яйце і качає мнї по позі, а потім взяла — трас! Збила тоє яйце в склянку: Диви сі, кажи, в ту склянку — а вона жовток затримала, а білок пустила в воду. — Я сі дивлю, а там попірек склянки

такі пасмуги, такі якурат як вітир — я стою на виреді, найбільший-єм. А в ті шклявці був-ім я і ті хлопці, жи во мною сі бавили. Я стою з ними. Кажі: То вітир тобі подув на ногу і тибе так болит. Казала: Йди на віз і їдь до дому. — І я встав, пішов на віз і поїхав до дому і вже миве ни боліла нога.

Зап. у Пізнавній Гнилий, Скалатського пов., від Матвія Голояда П. Стаданк.

971. Невгадлива ворожка.

Слаба була в мене дитина, ломало ї ногу, через кілька час. І мене дорадили люди, щоби везти до баби, такої знахарки. І ми поїхали до того села, до Луки. Які-сьмо приїхали тай дуже мені сумно було, дужи сі мине ляк взяв, так ніби до пекла приїхала. Але того дня не засталам єї в дома. Вернулам вечир до Багорова і хтілам їхати до дому, але шваґер зачав збороняти, жиби заначувати і ще на другий девь їхати там. На другий день приїхалам там — я першого двя не була в хаті, но на подвір'ю — прийшлам до хати, дивлю сі, а там навкола ва сьцінах тільки образів! Думаю си: Можи вона з Богом робит, коли тільки образів в хаті. А пароду такого! Повви подвір'я, ніби де на ярмарку. За то довго треба було чекати черги, жи так було багато людей. Тей як вже прийшла на мене черга тей я прийшла до хати. Та знахарка була дужи вбрана і коралі великі мала і тенб'я. Тей як я її зачала просити за дитину, тай вона мнї кажи, жи дитина подужає, жи і буде лекши; вона ми дасьць віля. „Вона вам ще подужає, ще замуж піде, господиня з неї буде“. — Та, кажу, дай Божи, щоби так було. — Дала віля, казала нарити і прикладати до тої ноги, то казала викниє гулю і потому витиче і буде дитина здорова. Потім я вже хтіла відїхати, але шваґир кажи: Ще скажіт ви, брагово, за себе, що вас голова болит. Тей я зачала ї казати за себе. Кажу: Мене ще голова болит. Можи биьсьте мнї що помогли, щоби мине голова ни боліла. — Вона мнї дала столец, казала сісти і скинула з мене всьо з голови і посадила мене простоволосу. А я сіла ні жива, ні мврла. Ни тямлю ніц вже, де я. То їдно, що я сиджу, бою сі гріху, що я в чарівницї, а други стидво, що тільки людей видит, що я сиджу рошчичина на стільци. А вона мене як їже рошчичила, а сама иолетіла на двір. І довгий час, що вона ни була. І впртає до хати і зачиває мнї ворожити васамперед. Я зачинаю сі сварити з нею. Я, кажу, ворошки ни потрібую, я їхала щоби, помшчи дитині, ни норожити. Тей я кажу до неї: Я ни потрібую ворошки, бо я в їдного Бога вірую. А вона не, гайда, таки далі ворожат. Кажє: Я знаю, ви мали спір з вашим сусїдом за курку, з вашим крешим. — А ми таки мали з иибощиком Лучком за курку сварку. А шваґир знав тай бире, нотакує. А парешці бире, мнї відмовляє: То на лісах, то на гори, закликає то так, то сак там, я —

мислите — слухала, коли я сі бояла. Ледвим с хати вийшла, таким сі бояла, так мінї сі ноги трясали. Тей-їм сі сварпла з шваґром: Чо ви притакували, які-сьти виділи, що то мана? — І тогди поїхалам до дому. Дитина ще послабувала — бо то на весні було — від веспи до зимних мнясвиць і померла, не помогла нічого. А я жила в страху, все мине сумління глодало, чо я до ворошки зайшла; потому навіть їм сі сповідала. А по тім часі кільки мінї дітий слабувало, помирало, али я до ворошки ни їхала.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Пар. Стадник П. Стадник.

972. Як ворожбит уздоровив дівчину.

Я прийшла була до Чайковского. Дивлю сі: повна хата людей, а якийсь заглядає попід зорі, потім на двір виходив, заглядав; казали, що пізнавав по хмарах. А то в Чайковского дівчипа слабувала, вочи ї боліли і ніс. І він поїхав до їдного села і привіз якогось чарівника. І він ї пускав кров з поса, так було можн тої кровн з пів літри в мисочці, так шума стояла, видно, що рантово йшла кров. Потїшав ту дівчину: Ни жури сі, ти ще будеш здорова, ще сі відась, будеш мала діти. — І якось помогло. Нічо ї ни бракує. Тинер сі віддала, али якось ни чути, шоби ї шо бракувало. Кажут, шо ї дужи богато коштувало. Али шо заплатила, то ніхто ни знає. А потім пішов той чоловік до Янька — н него жінка була слаба — і там також ходив по подвір'ю і попід зорі заглядав, али казав, що та жінка вже ни вийди. І таки вмерла. Була дихавична, спухла. Її треба було ворожбита!

Зап. у Магдалівці, Скалатського пов., від Катерини Черниш П. Стадник.

973. Бездарні ліки.

Пішли раз наші корови на насовиско і прийшли до дому тай зачали бити, не годни їх було видіти, не годни було приступити до жадної. Тай моя свекроха зачила сі радити знахарок; казали їм тії знахарки, дорадили, шоби варили якесь там зіля, на горечий камінь каналі і притовкали тим каменем ратиці. Тай вони так робили, але ніц не помогло.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Параві Стадник П. Стадник.

974. Козак здержує дощ.

Проявив ся на Залиманї козак-калдун, шо одводив дощ. Як туча найде, він вийде с книгою й чита — тучі й розойдуця так, шо дощу ни було усю весну. Народ казав, шо це він тучі одганяв. Бач як туча стапе надходить, а в його так саме, як і в відьми, черва поза шкурою й ворущиця, кишить і ни даєть йому покою. Народ приходе до волосного

старшини тай каже: „Вишли його, такого-сякого од нас, а то ми його вбежо!“ — Прийшли до батюшки, кажуть: „Батюшка! так і так, общество обурюєця на козака; каже, що він калдун. Шо нам зробить, щоб общество одстало од його?“ — Батюшка каже: „Ниправда ваша, він чоловік нічого“. — Та харашо, що дощі скоро пішли, а тоб його вбили. А шож, може воно й справді шо морочило, та як його налякали, воно й пристало морочить.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

975. Як радали давно на посуху.

На брак дощів то так робили: зговіни людей силomicю до ріки купати сі, бо як сі скупаў опір або відьма, то зараз ішоў дощ.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Т. Блошки із Колінов, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

976. Ворожка з Підвербець.

У нас йи Гупайлиха, що ворожит лопухом, чорнобілем і оливу якус зливас — силе на воду, а вона дивит сі на то, тай ворожит. „Аді, — кажи, — „свѣчкус обіцьїла до цѣркви, то чому не даш? — Адї пѣсик, видпш, псає сі напудила“... — А вони кажут: „А-я, я, вона добре каже“; тай то йдут... А шандар здивас тай питаїн сі: „А ти вітки йдеш?“ — „Та я ходїла до Підвербець до Гупайлиха“. — Тай занїше, тай подає до суду, тай за пару ведїль йде Гупайлиха до цюпп...

Зап. в вересні, 1910, від Сеньки Барановської в Підвербець, п. Городенка, І. Волошинський.

977. Рада ворожки, щоби лїпше поводило ся.

Трафїйїи сі, що ідут до ворошки або ворожитїа і він дес шос угадує: „У вас за хатю йи якіс приточїлїи плоток або дѣрево, вікіньте єго, бо то вам шкодїт, тай наймїт службу Божу, то буде вам лѣкше. Що той скаже, то старїют сі докладно сповнїги.

Зап. в січні, 1911. від Антона Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

978. Ворожка радить перенести стайню.

А як шос згїне ў чоловіка, а чоловік піде до ворошки, а ворошка каже: „Кобїсте могли ў нїячїм мїсци поклїсти ту шопу, бо то“, — каже, — „нешїслїве мїсце, то вам сі не видѣ нїчо“. — Тай тогдї чоловік берѣ, працїє, так шопу перебїрає на дрїге мїсце, бо там шїєки казїта ворошка, що найдѣ.

Зап. в липви, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

979. Як газді не вела ся худоба.

Бив я ёще парібоком. Пас я з другим сусідським парібоком на горі бідво. На нашії ўці біва на горбку кошар на бідво, де в літі почуваво. Мі' вяньо мав дос' шўмні во́ви і корови. Але йкас на них за́шва біда і барз бі́днн бі́вн, а на́віт штош па́ру здо́хво. Ре́ку, што то мо́же од тра́ви, або од да-чо́го.

Раз в неділю повідат меві пон хлоп, што зі мнов пас: — „Бігай, рече, до Гу́ти Полянско́ї до поно́го дзя́ка, што чи́тат з псалти́ра.

То е́гомосці повіда́ют, што там до́брого нїт, што ни́ч не зва́ет і што́б їх ве́ пита́т о ра́ду, а́ле як бі́да, то чо́ловік і го́ляка¹⁾ ся іма́е.

Пішов я до поно́го дзя́да. Дав він ме́ні пі́ж і по́вів: „Вчи́нь но, си́ну, пса́лтир“. — Вчи́нив я, а ві́в рече́: „Та то́бі, си́ву, бі́дво ся не ве́де“. — Ре́ку му: „І та, лем не зна́м чо́му“.

Вчи́нив я ё́ще раз, по́смóтрив ві́в в кнї́жку, та́й по́вів, што по́н ко́шар не па́ чи́стїм ме́сци поста́влєний. Я би́ бив ві́гди не по́вів, што прѣ́з по́н ко́шар на́м ся бі́дво не ве́де. — Ре́ку я ё́ще дзя́довн: „А́ што ма́м ро́бнц, мо́же то пі́ва ў́ка нечи́ста?“ — „Нї́, — пові́дают, — возь, пе-ре́став ко́шар на пі́внічний схі́д в ді́л!“

Ве́рнув ся я до бі́два і не і́шов до́мів, лем ся забра́в з но́ним па-рі́боком до ді́ва. До ве́чєра ко́шар смо́ переставі́ли.

І што ви́, па́ве учи́те́лю, пові́сте, што од то́го ча́су бі́да бі́дво зо́хабнє́в і до гне́ска бі́дво на́м ся барз шў́мні ве́де.

Зап. у вересни, 1910 р., від Мих. Гошка в Грабі, Ясельського повіта, Осип Яворський.

980. Нечистий у виді пса.

У сусіди, їдвого господарє, заслаб був кінь. І він не знав, що єму сі стало. Поїхав він до дохторє. Не дав той ради — кінь погіб. Ну, погіб він, а то взело сі брати до другого. Пішов він до ворожки. Ворожка му повіла, що: Там маєш лихе місце коло хати, розбий свої штахета і тобі сі ніц не стане. І він прийшов до дому, розбив штахета і тепер му сі добре поводить. Тато старий вийшли в почи на двір тай видів, як довго бігав довкола хати білвй пес, а потім десь щез. Ото й сам він фурт воював.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липви, 1906 р., від Клепача В. Левинський.

981. Ворожка вгадує смерть жінки.

Миві трафлєло сі в Топорівцєх, що довька́ уме́рла, а той зы́ть по довьці́, вдовє́ц, ожє́нїв сі з дру́гоў і с то́ў дру́гоў собі́ файно́ газдува́ў

¹⁾ Бритва.

і любіть сі, а неві першої меві казала: „Ото мнї жиль“. — „Та чого?“ — кажу. — „Він казав свої живці, а вона мнї сказала: „Що ще живка жила, як я вже на тебе оком кидав“. — А я питаю сі: Чому?“ — „Бо я був за живки у ворощки за того, абі вовя вийшла, а вовя сказала: — „Не заході сі з уадорівленем, бо твої жінка беснече ўмре, а ти ожениш сі с тої на схід сонця, що вів був присїжним“. — „Ожеж я уже утратиў надїю і ве питаў нї лікарїў, нї нічо живці, лишім так роздїмував — на схід сонця, котрїй був присїжним. Ага, ну то йи така річчя, що я можу оженити сі. І до штирох місціў стало сі так, що я с тобою ожениў сі. Але не кажі нікому“. — А она сказала тещи — такі неві небішці. „Ой“ — каже — „як ми сказала, том аж мала не упала з жилью“.

Зап. в сїчнї, 1911 р., від А. Трачука в Далешева, поз. Городенка, Ів. Волошинський.

982. Із пирогів град.

Пастух пас конї. А баба наварила пирогів цалу миску. І зїбрала сі гола, їде в поле с пирогами. Як вїзла йти, то метала пироги, всі пироги в єден бік. А той з ваду їде і ти всі пироги збирає в міщє. Тай потому забрала сі впа до дому. Полягали спати. Піснули. Той отворив вікно тай ссипав пироги до хати крізь вікно. С тих пирогів став великий снїг, лід, мороз. Вікна замерзали лїтної нори. Хто то зробив? Він сі признав. Наметала на тучу, на людей, абі скосила пару селїв, абі град, тучї вибили всьо в поли. Потому він сі замельдував до віта. Зїхала комісія ревідувати, що сі стало. А він каже: Що я зробив? То вна ви-несла тільки пирогів в поле і ссипала, а я зїбрав і вїсипав до хати. І він дістав за то нагороду, жи оборонив пару селїв, бо його Пан Біх ватхнув своїм духом.

Зап. в Уличнїм, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р., від Івася Курїя В. Левивський.

983. Злобна яритниця.

А оце як стоїть за двором яритник або яритниця, то ото хто мимо їде, так должен воздаты честь; а ни дай Бог підсїхпуть ся — так ото про-пащїй будиш на віки. Раз дївчата ішли у нидїлю по улицї, а нїд дво-ром сидїла яритниця. От одна із їх і підсїхнула ся, так вона с того разу стала кричать на разні голоса. Та вони її вже куди-ни куди возили до розних бабок і ворожіїв, так на силу одходили.

Борисовська вол., Валуї, пов., Воронїж. губ.

984. Ворожба солю.

Я служила в єдної газдинї, а вовя була чарівниця і на великєнь ворожила, як вийшла з церкви. Настругала сьвяченої соди, взяла си

в запаску тої соли і пішла довкола хати і метала в усіх чотирьох кутах і в хаті, в стайні, в сіннях.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідняк М. Капій.

985. Сушена голова щура.

У нас у Коноватовому, що у Тиноля, свинарь був Джиджим, при-
кащик, так його дочка, шуть його зна, де вона взяла крисячу головку
і сушила; а свекор, значить, дознав ся, ввняв с нечі. Вона приходе,
він її й пита: „Шо се ти хотіла нас утруїть?“ — Прийшов син, він
і синові сказав. Так вони били-били її, як сучку ту, і вона втикла, по-
мандрувала к сукиному сину.

Борисовська вол., Вагуї. пов., Вороніж. губ.

986. Ворожка Дунійка.

Ту в Далишеві то була така ворошка Дунійка. де тепер Тарас
Петро і то зі сьвіта до неї приходили. І то як чоловік чистий, то такі
порошки давала, що нічо, а як затроєний, то буде ригати ящірками. Тай
Федір забажіў порошки і заклікаў сусідів і сусіди були сьвітками, що
ящірки в них були. І він як тоті порошки зажіў, як сї вічистиў, то ще
двацять літ жиў при добрім здоровю, али на него раді ни було.

Зап. в цвітні, 1911, від Николи Блошки з Колівок, пов. Городевка, Ів. Во-
лошицький.

987. Ящірки в ковбасі.

Йндеи парубок пас на облозі худобу. На йндного чужого госно-
дарн. А того госнодарн діўка йшла і казала му: Чо ти ту насеш? і брала
сї до него обдирати. А він не даваў сї і взьиў, набиў і відти займиў
худобу. А відтак в зимі ходили колідувати хлопці. І ходиў той парубок.
І колідували під хатоў того госнодарн, що він пас. І каже газда: Ходїт до
хати. — А він собі нагадаў, що він побнў діўку. І на закуску даў ка-
вальчик ковбаси. А він собі нагадаў той парубок і взьиў, сховаў в ки-
шеню ту ковбасу. Принїс до дому і даў мамі, а вони сховали ту ковбасу
на комні. І вона стояла девіть день на комні в тенї. — В девїятий
день подивили сьн, а там йн ящірка. І тогди кажи: Якби я буў віў, були
би в мнї такі.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

988. Мука з сушеної ящірки.

Ў йнднім селі буў такий парубок, що дуже з діўкою закохаў сї,
а ўна йнїу каже: „Васілю, їдеш ў ліс?“ — А він каже: „Їду“. —
„Кобїс живї міг їмїти зо дві ящірки живїх, а най буде“, — каже, —

992. Порошок з яєць ящірки.

Її такі, що як хочут зробити збітки... то їй такі ящірки на полі, як савасє сї, то находит сї такі яйці на полі, і то потому бме тих яєц і вітре і даст з горіўкоў вінити другому. І то вітак сї плодит у нїм, тай він идїє. Єго млоїт, нудит, він їсти не може і нидїє с того. Отжеж їй такє зїє, що дає сї нити, як хто вітримає, перетримає. І у нас буў такий чоловік, що даваў і віратуваў. Єго діти знають, але тим не орудуют.

Зап. в листи, 1910, від Янжа Воробія з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

993. Ящірки в попаді.

А то різві ви було? розказуют — єсть. Брат погромської попаді жививсь, а вона, попадя, на свадьбу приїхала у Шаталовку (чи вона за Остогорським, чи де). А там вакричали: „Знахор прийшов! Знахор прийшов!“ — Ну, а 'на говорить: „Де?“ — „Он говорить, стоїть миз людьми“. — Вона й говорить: „Он какой!“ — Так він тіко глявув на неї, та поделав. Вона стала на разні голоса кричать, боліть. Як найшли бабку під Валуїкми, вона дала їм лікарства пузирьочок: „Виж, ка', дорогою ни приїмайте його, а єдти домой!“ — Так вона приїхала домой, припала, як вачала рвась ця, так аж шіснацьцять ящірок викинула. То вона боліла, вже ниживії дєті рожала, а то як дві дєвочки родила і вмерла, а вони вирости. Дохтарі лічили, лічили, ніяк ни вилічили, а бабка за гривиник вилічила. Дала чогось випить, як почало її рвать, так аж два-нацьцять ящірок вирвала. Як хто каже — нима ящірок, а отже з по-гримською попадею було.

· Борисовська вол., Валуї. пов., Воронїж. губ.

994. Два цебрики ящірок.

Одев чоловік, я не знаю з котрого села якурат, розказуваў, шо єму жінка так віробила, шо такий буў грубий, шо у двері не ўлазеў сн. І ходиў він по дохторах і стратиў білше, єк всім моргіў, аби сн із того виздоровиў, а то нічого ни помогло. Але приїшоў до него якийс Гуцул і кэже: Я би тебе порадиў, аби ти мені даў десять корон; я би тебе завіў там, де є мағазин з тими чортами. — Добре. — Веде він єго, веде — завіў до Косова, а у Косові дес зник. Але той іде далі. Як уже зму-чнў сн, сїў коло дороги і трохи відпочиває. Але надійшоў другий Гуцул і питає сн єго: А куди Бог провадит? — А той каже: Я маў товариша, Гуцула, а той мене лишвиў у Косові тай я не знаю, куди їти. — Але той каже: Дай мені десєть коров, а я тебе туди заведу. — Той вінеў 10 корон тай лаў тому Гуцулови і той єго завіў туди, до тих апахаріў. Війшоў один Гуцул і каже: Ходи, чоловічку, до хати. Питає сн він єго

там: Ця хоч, аби я завернуў на того, що тобі се зробиў, ця хоч, аби єму дарувати жите? — Каже він: Той, що мені се зробиў, не має душі, але я маю душу, то я єму дарую. Най єму Пан Бог заплатит за то, що він мені зробиў.

І дали єму там якус воду, аби він випиў там такі на місці, а другу фляшку дали, аби випиў аж у доза. Але каже той знахар: Як будеш іти до дому, то абиє нігдє не сїдаў ані раз. а скоро прийдеш, абиє за-раз ту фляшку випиў і легаў до лущка.

І він пішоў. Прийшоў т хакі, випиў ту воду і лег до лущка тай єк через час отвориў рот. то влігло з рота зо два цебунки ящірок...

То єго рідна жінка таке єму зробила. Потому, шое у два місяці, жінка померла.

Зап. від М. Ропки у Карлові, Святин. пов. А. Олещук.

995. Жаба на сковороді.

Була калдовинця, а в її сапожники стояли. Приходе до її сусїдка і пита: „Шо, каа', вловили?“ — „Вловила!“ — „Деж воно?“ — „В пічі сохне!“ — Вона вийшла с хати, а ті сапожники ка': „Давайте подивися, шо воно там?“ — Одкрив піч, дивляця. а там на сковороді лягушка, і засохла-а-а, як сухарь. Ну, взяли сапожники лягушку суху і кинули її в кісет с табаком і побили її молотком, — побили її, побили на мелкїй частї. В тому кісетнику воно і ливить і повісли на стїнкї. А воно мовчить. Коли одкрив, так там їх. на скілько було частей побито, стїлко й жабивят — так і кпшать! А ті лічого ли питають, так поахали-поахали й каа'ть: Цеж вони, сукини дочки, хотїли когось отроїть“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

996. Чари краканом.

А я чуў, що не лиш можна счарувати ящіркамп, або чим будь живим, але і краканом (руки на роздоріжж), аби сстругаў і дати до папою і буде так само бракувати (шкодити).

Зап. в липни. 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинського.

997. Циганка верожка.

Циганка йде ў ліс, тай парвє с колікічки того насїння, тай прийдє до якоїс жінки ў селó, тай каже: „Дайте мнї, гавдїнько, на стаи полотно, то дам вам такого насїньчика, що як дастє чоловікови с чїмось, то вас буде чоловік любити“; а як нїв, то каже: „Дайте мнї чорну

кўрку, таї даїте мивї рўку, то як вам поворόжу, то так вам бўде щїски вїсти сї, що то рас"... А жїлка не знає, повїрит, таї дає.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошпеський.

998. Як Циганка ворожила.

То била Циганка і мевї ворожила. Повідат, жи сьа віддам, жи будут трόїє свати, жи іднї будут на схід соньця, а другї на захід соньця, жи пїден буде такий, жи з воськи виїшоў, а другий, жи ни буў в воську. І повідала, жибим жежи дїўки не йшла на поли, бо вони ми шось таке дадут, жи сьи ни віддам.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

999. Не помогли штани.

Ходив хлопци до дївки, дурив ї, жи се буде жинив. А потому він се вже з другов зачив жинити. А та їваєт дївка — закликала ворошку. А там ше були его штани, того хлопца. І зачила ворошка пат штанами віск злєвати. І казала: Він се до теби поверни. На, бири — тїї штани нюхай.

Дївка штани пюхала. І ни повириув се.

Зап. від мамп, в Будзапові, Тербовсьського пов., 1903, О. Дереванка.

1000. Як баба причарувала жениха.

Била чарїўниця і хотїла счарувати, жибн дїўку віддала. В недїлю рано варила барвінок, льала тот барвінок, де їдут хлопці, а як то ни помогло, вона пішла до йичої ворошки, мудріщої, жибн і повіла. Ворошка повіла, жибн стїла курку; а вона взяла, стїла курку і запєсла до sweї дїўки — мала віддану — і ту курку дїўка зварила. І зьять пішоў по того парїнка, жибн їхав по дрїза в лїс. Він приїхав з дривами, вона дала му курку їсти. А він мовиў, на шо вона курку зарїзала дльа нього, жи не треба було стївати. — А вона мовила, жи курка підонхала сьа під двері і сцьїла курку дверми. Тогди тот парїбок узьаў в неї дїўку. Вона Бандрівська, по я би ни повіла котра.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

1001. Коханок літає у сні до коханки.

Одєн парубок служиў у дворі ў Колїнках, а дїўка служи́ла с Тоўмачнї і полюби́ли сї обόї і зробіў ї дитїну. І вітак не хтїў ї ўзьїти, ожениў сї з другоў, а вона забрала сї до Тоўмачнї і так му зроби́ла, що засне у вєчєр, він пробуджує сї, а він піт хатоў полóжений у тлу́мацкої дїўки у Тлумачи. Ўхóдит до хати, їдєй, пют обидвóї і злóмит го

сон і нараз зробити її зноў у Колінах (повіт Городенка, сім миль від Товмача), але ні знайти і ні чути коли. Казала му так, що якби хтіла, то як ті писе, то би у тобі кістки ні стало, а він ї просіў, щобі вона йому дала спокій.

Зап. в ліни, 1910, від Митра Ласійчука з Далесева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1002. Парубок під землею.

То єдеп парубок ходив до дівчини. Дурив ї, жи се буде живив з нею. А вона кажи до него: Та жени се вже рас, ни ходи дармо!

І той взяв теї ї покинув. Пішов в світ. Бо він ні мав свого господарства. Але вона зачила сумувати і пішла до ворожки. А ворошка кажи: Чикай, его мусит принести!

Як зачила ворошка шентати: Як на верха, припесп.

Коли він таїжи буў якісь сьвітовий. Він вже знав, що робити. Теї взяв кретовине, насипав собі на кашлюх. Прилетів злий дух до него, теї го ні години був взети, бо вже був під змлев. Теї приходит злий дух до ворожки, приїтає теї кажи: Ні години го взети, бо вже під змлев.

А вона кажи дівці, що він вже вмер; вже під змлев. А дівка с тої роснажи теї в воду скочила.

Зап. від мамі в Будзанові. Тербовельського пов., 1903, Марія Деревянка.

1003. Як баба спровадила дівчину.

Рекрут наркував до войска і дужи тужив за своїов дівчинов. І походили сьні до йидної прачки. Походили сьні, а вона го сьні нитала, чого він так тужит. А він кажи, жо зіставив дівчину і дужи му жаль за ньов. Теї вона йому кажи, йак дасьць нингу, то її зярас спровадит. — А він кажи, жо ні так нингу, але десьтку; але хочи сьні приконати, чи то правда.

Теї вона зачила щось там бити; йакісь йайці біла, йакісь йігли заклала. І післала їїх два на двір в льантух. І аби вони тримали льантух і йак над ними зашумит, аби уважали, бо вона злитит на той льантух. Вони так зробили. І вона йак була при роботі із закасами руками із півквартиков в руці і так злилася.

Зап. від Бронки Бабіч, Львів, О. Деревянка.

1004. Змій у ворожки.

Живеть баба Бикетчина в хуторі Зимляках. Вона ворожить од усього: узає, де украдуть, куди повідуть. До неї літає огневий змій. Як литить, так пскри й сине слідом за собою, ось наче слободу запале.

Влітає у верх, сідає там деє у закапелку. Як хто приїде до неї ворожить ця, вона його й питає, а він її уму-разуму навчає. Вона страшна, очі якісь чудні. Ми з матушкою Олександрою їздили, як у неї ключі пронашли та платок. Вона наблирає кружку води й двіця та розкаже. „Ключ найдте, каже; дівчина чорненька найде; а платок, каже, пропав, його вже продано“. — І справді нянька чорнявпика пішла на смітник (смітя попасла) всною, тай найшла ключ, а платок пропав.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1005. Як жінка мала прийти до дітей.

Вара! Ти спала й ти чула, як Анна Василівна розказувала про бабу Бикеччиху. Василівна ти віре, що до Бикетки в ночі лукаві ходять. — Як же тут ти вірять, коли про це он і люди кажуть. Ув одного чоловіка не жілкою дітей ти було. Вони й приїхали до Бикеччихи, щоб вона їм пособила. Ї забула, чи є Троїцької вони були, чи ще відкіль. Бикеччиха й оставила їх почувати. Бабу вона положила спати у хаті, а чоловіка на дворі, а сама пішла до мелниці. О півночі приходять лукаві. Вона з ними балакає на прешпкх: „Отак і так, каже, приїхали до мене люде“. — Вони взяли кубушку, ті лукаві, та всі в її й повинудовались: „На, кажуть, оддай бабі цю кубушку. Нихай вона випе цю воду, так у неї будуть діти“. — А той чоловік ляжеть на дворі та все й бачить. Вранці дасть їм Бикеччиха ту кубушку. Він нічого ти сказав їй, заміг коня й поїхав не жілкою. Тіко що надїхали вони на шприхресну дорогу, він узяв ту кубушку та об колесо і розбив. А воно ті маленькі чортнятка хеатають ся за колесо та кричать: „Мамо, мамо, возьми й нас!“ — Він по копеві та скорій їхать тай ка': „Ужру, ти поїду до Бикетчихи і родичам і сусідам закажу.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1006. Ворожка Бекетчиха.

Що ти чули, Василівно, про бабу Бекетчиху? Чи до неї ти ходи в ночі, чи як? — Та кажуть люди, що до неї серед ночі в болота лукаві ходять, тік я тому ти вірю. Мій і самі доводилось бувати у єї разів є три. В останній раз я була в її є салдаткою, сестрою дякової Палажки — водила її в Харків пайхати. Вона є Королям така вже знакома. Моя сестра Лисавета Королька ще й на евальбі у Бикетки гуляла, як вона свого сина жнила. Тоді ще вона ти в славі була. Гарно таки погуляли там дець, а в вечірї хотїли їхати до дому, так вона й ти пустила їх, Королів. Каа': „Ти їдти, ще й завтра буде гуляння тай на дворі завпрюха. — А так нидалеко од Бикетки живуть плімички її,

Уласники. Там уже такі охотники, що й матінко рідна! Як набили вони тих зайців, як пашпиртували салом, так одного духу паісся. Зазивають ті Уласники всіх до себе. Були там і наші Королі. Пють всі та співають. Випивши була й Бикетка. Коли впиулись, пижа Михайлової жінки (Уласникової). Туди-сюди пижа тай годі. Михайло все сімейство роспивав: Криком кричать та шукають її. Тоді до Бикетки: „Дядинко така-сяка, подивись, де жінка!“ — Вона одмагаїця: „Голова болить“. — Він її у погн. „Ну, ка!“, гнупська заводина, дай водиці в кружницї“. (Вона бач на всіх паїць ця). Дивилась-дивилась: „У, пагавосьвітний — вона у пєгребі під драбиною, сплячи, спить“. — Коли так, полізли в погріб і витягли її вігтіль. Так ото й повила я у Харків салдатку паймать. А слух вже є, що Бикетка вороже. А салдатка й каже мнї: „Якоби вона сказала мнї, чи паймусь я, так ми б до неї зайшли“. — „Шо ж, к'уу, давай зайдимо. — Заходимо до неї так у полудень. Вона буряки скромалить і білі і красні, і скатиртини лжють на лаві. Ми бач, як поскромалимо буряки, так у воду їх зараз пускаймо, а вона на скатиртину кладе. Поздоровкались ми, я попросила води папшть ця. Вона й пита: „Де ви йдете?“ — А я кажу: „Іду у Харків плимїницю паймать“. — „Яка ж це племїниця? Й знала сімю й Лисавети й Машки галичницької: в їх паче ми було таких дочок“. — „Та це, кажу, Юрчинина, шо в Кисилевому живе. Її чоловіка в салдати взяла, так оце я виду її паймать. Скажіть, спасибі вам, Андрїївнчко, чи пайму я її“. — Вона просе нас започувать, — каа' — пізло вже йти“. — А ми кажимо, шо нам треба поспішати, щоб вистигнуть сьодні в Охрімівку або в Слободку.

Взяла вона кружку, а там води так на дивнїці. — „Дайте, кажу, я набирю“. — „Не, ми треба, каже, буде й сього : тут єсть є стаканчик. — Дивилась-дивилась вона в воду: „Кати батька зна шо набрихала. Плимїниця! Яка вона тобі плимїниця? Вона тобі чужа!“ — А я їй: „Шо небуть треба ж казать. — „Нї, ти мінї ми збрешим, ми збрешим“. — „Чи пайму ж я її в Харкові?“ — „Як в красивый базар паймиш, так ми привидеш назад, а як у чорний базар паймиш — так привидеш“. — Ну ото поворачались ми і пішли, а салдатка й пита мене: „Шо то вона, тьотю, пятакала?“ — „Та я, кажу, й сама ми роцаламакаю, шо то за базарі такі красивый та чорний“. — „Ходїть, ка', поспитаєм її“. — Далеко було вертати ця, та треба було. Впиулись ми, а вона й кричить: „І тобі казала — верни ся, нч по дурному погн бє“. — „Та ми, к'уу, забули поспитати, шо ви за труди положите з нас“. — „Куни, ка', мнї чулка гарні на смерть“. — Тоді вже я питаю: „Скажіть, Андрїївнчко, який то красивый базар?“ — А вона каже: „Як на чаї та на канхвети паймиш — ото тобі красивый базар, а як на куховарки — так ото чорний“.

— „Чи я ж її не вистиму до дому?“ — Ні, не вистимеш, ні, сама йтимеш. Коли так наймиш її, так вона буде в золоті“.

Прийшли ми в Харків. Найнялась та салдатка до губирнаторової пивістки, така розряжена стала і денгги у банкноти. Дитину родила, одишла в приют, а далі другу й третю. Сиди тут у неї у пастухах був, тилили нас: одяга на йому обірвана була, руки й ноги порежались, наче пожема їх покарубав хтось. Так вона його туди взяла, зодягла: такий став кавалерія. — Бикетка разів с п'ять у Київ їздила, а дівчі так пішки ходили у Київ. — Як коний украдило у Ланковського (пару жрибців), тоді прикащиком був у його Білозоров. Ланковського тоді не було дома — їздив лічити ція за границю. От Білозорова і справляли до Бикетки узивати про коний, так він і слухати не хотів, кричав та лаявся по-матірньо, звівніте. Приїхав сам Ланковський; розказують йому про Бикетку. Він і каже: „Ми поки не будим її про лошадей питати, а попереді вивідаєм у неї ума“. — Привізли її та взяли, зажали в одну руку цівковий, а в другу п'ять цівкових. Стали питати, що в які руки, вона і сказала. Тоді вже вгадала, де коні і їх понаходили. Оце тіко я й знаю про Бикетку, а біли не дійшла тону. Подіюють там люди, що до неї пічу з болота виходять, та я тому не вірю.

Борисовська волость. Валуй. пов., Вороніж. губ.

1007. Ворожка відгадує злодія з карт.

Як щось у чоловіка згине, або що украде хтось, то бере шустку, тай іде до ворошки, а ворошка кине картами, тай каже їй або: „На полудни той злодій сидіт, або чорний, або білий“. А той чоловік тоді здогадує сї, що може й їй якого ворога має, що на полудни сидіт у селі. А чоловік повірит ворощи, а їй нічого не знає так, як той пень. А чоловік кудя ходит, їсе говорить: „Ото, кумцю, ми відгадали ворошка; пішом до ворошки, тай акурат сказала того, що на мене важит. Див“, — кає, — „не маю до неї, рації брати сї, бома го“, — кає, — „не знала“.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Дзешева. пов. Городенка, І. Волошинський.

1008. Злобна ворожка.

Були в нас раз пані-матка Гапка і чисали предиво. І розповідали мни, що їм їдна жінка повідала — вони були в дочки в Супрунівці — що її сї раз так придало: Вона мала пивістку і вони сї с том пивістком колотили, все як то з пивістком. І вона так як мала гроші, то все посила за пазухом в платочку і раз вона ті гроші загубила. Ну, теї зачала шукати, теї вчипила сї пивістки, що то вона вкрала; все — вкралась

тай вкралась гроші. Тая нивіетка єї відпирала, що ни вкрала, а тая кажи: Треба їхати до ворожки.

Поїхала зо сном до ворожки і прийшла до хати, а той сн то сн єїв під хатом на присні. Ворожка взяла її, посадила на сталец і роспелала тай зачала ворожити; щось там шенчи, то вибіжи на двір. Побігла на двір і щось до неї говорило є під стріхи, кажи: То тії гроші, як вона мішала свиням, впали в цебир і свиня зїла. Али кажи, що то таки нивіетка взяла. — І ворожка прийшла до хати і зачала її щось шиптати, шиптати над головою, ну теї кажи: То так і так, кужую, то таки ваша нивіетка взяла гроші, добри ви собі думали. — Видите — кажи та жіпка — я таки казала, що то вона, а вона єї відпирас. Та виїшла є хати теї кажи до сина: Ходи, поїдм до дому.

Теї на дорозі, як їхали теї кажи: А видиш, сину, то таки вона взяла гроші. — А сн кажи: А видите, мамо, і ви бп дали її віру; а я чув, що її щось говорило, що то, як ви мішали свиня і впали ті гроші в полову і свиня зїла. — Ну тай вона кажи: Коли так, то єнакши ни буди, но свиню заколим теї єї приконаєм, чи то правда. — Приїхали до дому тай зараз заколоти свиню тай знайшли гроші. В кеньдусї були — кажи.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Настї Бучинської П. Стадник.

1009. Корова гроші зїла.

Та як було діло! Значить, живили сина. Потім ни понаровилась свєкрові нивіетка і він все на неї нападаїця, все нападаїця. От приїхав раз свєкор з ярманки. Пообідали вони там гарпенько. Виїшов на присїнки, почав гроші лічити, скілко вторгував, тай пішов кудись на двір чи що, а той гаман бросив на присїнках. А настух тоді саме гнав пастн скотину. Ось одна корова підбігла під крильце тай проковтнула той гаман. Приїшов він, кикуєсь — нима. На время нивіетка була у сїнях. От він її й пита: „Параско, ти не бачила тут гамана?“ — Вона говорить: „Нї, ни бачила!“ — Він шукав-шукав, ни найшов, почав на неї пенять: „Ти ж сама тут була, тут нікого ни було. Признавай ся, а то як поїду до ворожки та як шо скаже, шо ти взяла, так тоді прощай ся з світом!“

Поїхав до ворожки, та кинула на карти і каже, шо своє сімейство взяло; білш нікого не було, як із свого сімейства. — Прївздить він, опять нападаїця на неї. Вона прєсягаїця, шо я ни брала. От він і каже: „Поїду у Попасне до ворожки: так та як скаже, так і буде“. — Запріг і став їхати з двора, а хлопець: „Дідусю, і я поїду з вами!“ — Він його взяв.

Пріїждає до ворожки, вона його оставля почувать до ранку. Повичерять їм дала. От вони повичеряли, полягали спать. От хлопець устав і пішов на двір. Увійшов у сінці, слуха — шось у нижні хаті балака. От він підойшов тай слуха. А там три чоловіки здорових та страшних питають її: „На шо ти нас кликала?“ — Вона їм і розказує: „Пріїхав ось чоловік; пронали у його гроші, а він пеня на нивістку, а вона отказує ця“. — Вони кажуть: „Їх гроші взяла нп нивістка, а їх іззіла чорна корова; а кажи, шо нивістка взяла; вона з горя втопить ця або повісить ця, так мп хочимо, шоб душа наша була“. — Встали вранці, вона й каже: „Нивістка взяла гроші“. — Він поблагодарив і поїхав до дому. От дорогою й каже той хлопець: „Дідусю! шо я чув нічу, як виходив на двір. Приходило де баби три чоловіки здо-о-рових та чорних, так як лукаві наче та й питають: „На шо ти нас кликала?“ А вона їм і каже: „Пріїхав чоловік, пронали у його гроші; так він ниця на нп-вістку, а вона отказуєця — каже, шо нп брала“. А вони їй кажуть: Їх гроші нп нивістка взяла, а чорна корова зіла. Так ти кажи, шо нп-вістка взяла: може она з горя втопить або повіситьця — шоб душа наша була!“ — Він вислухав, зараз пріїхав, зарізав ту чорну корову, найшов той гаман у тій корові.

Борисівська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1010. Ворожка черпає знанє в чорта.

Єдні жінці пронали коралі. Чоловік питає: Де твої коралі?

Вона кажи: Я нп знаю де. Десь пронали, нп знати де.

А він кажи: Чикай, я поїду до ворожки. — Поїхав до ворожки з наймтом. Наймит се лишив на дворі. Він пішов до ворожки до хати. Зачив ворожці розповідати, шо єму пронали десь коралі, а нп знає де. Ворожка кажи: Чикайти, я вам скажу, де ваші коралі.

Вийшла ворожка на двір, зачала свистати і шось прплетіло до неї. Питає ворожки: Шо там скажиш?

А ворожка кажи: Ту пріїшов єден чоловік, десь му коралі пронали. Хочи, жеби му сказати.

— Ого так: Вона пріїшла с церкви, мала коралі на шиї і товари мішила і коралі се ссунули ш шиї до цибра і ялівка зіла, ялівка лигнула тії коралі, али абиє так сказала: Твоя жінка з жомнерами пила і жомнери з неї здіймили. А він пріїди до дому, жілку забє, а сам се повіспт. І я буду мав с того профіт!

Так алпй дух повідав до ворожки. А наймит лижав на возі, а то се нп витко було — і наймит веєо чув. Вони го нп виділи.

Приходить ворошка до хати і бире, розповідає тому чоловікові. Кажі: От так: Твоя жінка не жомнерамишла, була няна тай жомнери здіймили з неї.

— А чоловік се розсердив, заплатив ворошці, що там то... Їди до дому, такий пидобрий — вже жінку забі. Али наймит кажі: Чикайти-но, господару, ни будети такі пидобрі.

Я лижив на возі, я вбо чув, що ворошка зи злим духом вогорила. Али ви возьміт, пидомісьць справти пабоженьство і рішити ялівку пирісту, бо тота ялівка коралі зіла.

А господар кажі до него: То ни правда!

А наймит кажі: Щом служив в вас три роки, то я вам всео дарю, як то ни буди правда.

І взяли, зарізали ялівку, ялівку роспороли і коралі витігнули з ялівки. Тогди справили баль, їли, пили, веселили се за тое, що побое жиют.

Зап. від мамі в Будзанові, Теробовельського пов., 1904, О. Деревинка.

1011. Жінка підливає жінку.

Як буў Кіркш ту у лісі, отжеж я їздиў до Червоного з ним на свійта. Тай тачечка ко́ло Червоного йи село і жінка ішла води, а друга ма́ла за-зле на ию, тай чімос підольли́ла ї. Отжеж та ко́біта ў́брі́на — стала ногоў — у то́то і потім і нога́ спўхла си́льно і ра́ди ї не бу́ло і лиш посійіло і бі́льше ніц, і чо́біт не мож бу́ло ў́бу́ти, і у шиниталі́ бу́ла і ніхто ї не міг ра́ду да́ти на ту но́гу. На зле найшло́ сї, а на до́бре не мож бу́ло, жебі́ ї хтос пораді́ў, жебі́ вона́ сї віздорові́ла.

Зап. в липня, 1910, від Якіма Воробія із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1012. Чим підливають.

Ка́кут, що як в нева́висти, то підлива́з оди́н дру́гого. Отже ка́кут, що набре́ тої зимлі́, що кирти́цьи парі́з, отже ту землю́ бире́, росполі́кує ци ў́ місяці́, ци у ци́брі і підлива́є то́го. А хто на ту землю́ перши́й ста́не, так за́рас той діста́є калі́цтво.

Зап. в цвітці, 1911, від Пацька Семовонця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1013. Причина недуги.

Посвари́ла си одна́ жінка з мо́йоў слўжи́нцєў тай хоті́ла ї з одні́м чьолові́ком бі́ти, а я сказаў на́ші на́ви. Тай та жінка пшла́ до ко́ршми, упи́ла си тай два дни слабува́та тай ка́зала: „То та (мо́я слўжи́цьи) заўва́ила си на ме́ни тай хо́че мене́ с сьві́та зігна́ти — скажі́т ї, най си бо́їт Бо́га, бо я ма́ю діти дрібні́ тай лі́шу ї́х“.

Зап. Ів. Волошинський в серпці, 1911 р., від Никпфорана із Рогіт, пов. Вижниця.

1014. Цвіт папороти.

Буў тавіі пастух, пас худобу ў лісі і буў убу́тний ў постолах. Вігнаў адно́го ра́зу па́сти худобу ў ліс та́й дес загубіў адну́ штўку худоби. Али зачыў він за тоў худобіноў шукати — то сї тізла перэд Іваном ў почи — зачыў лавити по корчых і дес му сї цвіт папороти утрис у поскіў; таі паколі йимў то ўна́ло ў поскіў, так а́раз він у́знаў, шо сї ў сьвікі гіе і узваў па́віт, де йіго худоба і пішоў і завернуў а́воў до череді. Али тут той скампи́юшник поза́видуваў йимў, шо він за́йиц, шо сї ў сьвіті гіиц, таі узыў, пере́кинуў сї ў па́на і узыў та́кі порьидні чо́боти. Прино́сит ў ліс пастухови чо́боти та́й ка́же: „Мой, то́бі“ — ка́е — „не ў́стїдно ў постолах? Скида́й постолі, дай ми́и, а я то́бі дам оте́ чо́боти, али-о, подарю́ ти та́й сї ўбу́иши так, як пап, не бу́деш ходіти ў постолах“. — Та́й хлоп ски́нуў постолі, убу́ў сї ў чо́боти, по́гикуваў па́нови та́й пап со́бі пішоў від пего, а він від па́на — і забу́ў у́же гет за ўсо. Та́й параз ливит сї — позаверта́ў худобу — нема чо́біг, він бо́снї! „Агі́й, а то шо? Як то́ з мене мо́гло так щезну́ти?“ — Верта́е він сї на то місце, де сї с па́ном ми́виў; постолі сто́я на тім місци. Бере, убу́вае сї ў постолі, а за то й га́тки ни ма́и, шо він ко́ліс знаў — всьо забу́ў...

Зап. в грудни, 1911, від Н. Мокрицького із Дашешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1015. Планетники.

Я чуў, шо жє́нщина а́бо хло́пец. як сї ўро́дит по сі́мох місїцях, то та́кий бу́де ма́ти дар, шо шо ска́же, то сї ста́не. Так с та́ких осб́оіў на́віть сї уда́е, шо бу́дут воро́жити, бо шо ўна ска́же, то так сї ста́не. Я чуў, жи то то́ти пла́не́тники — се́маки, то ўни ва́виць ў́ви́сукт до ка́льи́ндаріў, шо проро́ку́ют усї чу́ства, уро́джа́й, а́бо ни на ўро́джа́й, шо вони ска́жут, то все до́пи́суе сї до ка́льи́ндаріў, то все ка́жут, шо то с пла́не́тникіў.

Зап. в маю, 1911 р., від Нико́ли Бло́шки з Ко́лінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1016. Знахар — пів хлоп, пів жінка.

Тут при́казу́т, шо йп ў го́рах чо́ловік — піў да́и — піў хло́па; хлоп, а ципкі ма́и... Ну і іду́т до пего і він шос їм у́знайи, да́е їм шос до до́му, ка́же їм плюва́ти на хрест, — а́ле то о́бра́за бо́жа гово́рити...

Зап. в маю, 1911 р., від П. Дичу́ка із Дашешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1017. Як знахар передає свою науку.

Бєлі я́кий я́рптник а́бо я́рптни́ця при старо́сті зда́е свою до́ложность ко́му ви́будь дру́гому, то йго пер́во нау́че, як мо́литви чи́тати. Хоч по́йме, хоч ни по́йме, а як підда́ся під дяво́льську вла́сть, так то́ді сам зна́,

що робить. Після учоби молитов заставля учиника урізати мизинного пальця і випусте з його кров, так на бумажі тую кровю щоб розписався; а тоді ту бумажку кинуть хоч у піч, а хоть у воду. На цю штуку мало хто соглашайця: Хіба уже хто ни пожаліє своєї душі, так цю штуку сотворить. А то вони ще якимсь незаметним для людей способом учать; заводять у курник і там уче молитви такі, що й на голову не надійши, усі звізди і місяць і святих по одинцю прибере — все плете у ту молитву. Потом при кінці заставля зняти з голови шапку і прихристить її, тоді три рази плюнуть у шапку. Тоді уже, як вивчиця ції мудрости, так і у салдати його ни возьмуть і хоч що, так украде — ніхто й ни знати не, замки усі може пальцем подирати і без грошей у лавку піде, а накупе, чого хоче, пуля його ни возьме. Ну хоч як вони ни хитрають. яким способом ни підходять, а як у якого чоловіка хрест у лобі єсть, так ні на що ни соглашця, а дума тільки про одного Бога і живе, як Бог дав, на нечистих духів ни надійця, а надійця на одного Бога. Нечистий дух іміє впливу силу там разні чудеса творить і людей соблазнять, по все таки Бога ни прихитриш.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1018. Як чорти рознесли парня.

При сих годах яритників стало мало, опроче хіба по Москалях кой-ди єсть. Вони можуть портити людей на разні маніри, що люди кричать на голоси, і успляють бісів у середину ва біллі і пиші. Вони учая творить ці маніри один од одного. А перво хто учеця, так оддає чортам душу, а тоді уже як умира, так приридає свою доложность кому-нибудь другому і тоді уже його душі не займуть, а душа їхня буде уже того чоловіка, який учиня унов од його, того старого яритника. Один молодий паринь задумав вивчиця цьому ділу. От він став ходити учинця до одного діла, а жінка і батько й мати узнали, що він ходє. А він, той яритник, приказав так йому уже, як вивчин, що буде іти із учоби, так щоб підойшов до дверей і гуркав, щоб одчинили і хтоб ни підойшов одчинять: хоч батько, хоч мати, хоч жінка, так щоб кого нибудь перво-начально спортів, оказав щоб сам себе, чи уміє дійствовати, чи не. От він підойшов і гук: „Одчиніть!“ — а вони ни озиваюця потому, що вони знали цю музику, що як вийти куму-нибудь одчинять, так ото пропадеш на віки. От він разів три гукнув — ни чуть нікого. Так воно як хватили його тоді чорти — так рознесли його на кланті. І він йому приказував так, що: Біжи, ни оглядайся і прибіжиш та ніхто ни одчине, так все равно пропадять. І так, значить, як на яритника учинця, так нима грішнішого пад цього діла.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1019. Чоловік, що хотів бути знахаром.

Буў оден такий чоловік, він хокіў показати свою мудрість; він чуў, що буў оден такий знахάρь, шо знаў до короў — промавійти. І він сі хокіў тым обібра́ти, алеж він до́бре не знаў. Прийшоў за ним чоловік у почи піў до одина́цітої годіни і е́го ві́кликаў с хаті і ка́заў: „Хогіт, куме, бо ў ме́не дужн коро́ва засла́бла“. — І він е́го віў го́рами-лі́самі, аш е́го прывіў піт ска́лу. Алеж він не знаў, йимў сі по́казувало, шо то не ска́ла, але йимў сі по́казувало, шо та́кий делі́катний буди́нок — ста́йны. І прывіў йи́го до коро́ви — коро́ва сі сходи́ла с тельі́м і сі́льне осла́бла, — а кі коро́ві бу́ло з очі́й.. І пита́йи сі то́й, шо го прывіў. „Як ти та́кий до́брый знахάρь, скажі́ мши́, шо сі коро́ві йи́?“ — А се не бу́ла коро́ва, то бу́ла пехо́щико́ва жі́нка. І то е́му сі по́казало, шо то не коро́ва аж о дві́ міну́ті по два́наці́ті. І як він ту́да заходи́ў, е́му сі здава́то, шо то пала́ци. Погода́ў собі́ і сказа́ў: „Бо́же, шо тако́го, шо які́м заходи́ў, та́кі бу́ли пала́ци, а те́пер сі зроби́ла ска́ла“. — І прийшоў до до́му і зачы́ў роспові́дати жі́нці. Шо „бу́вім і сам пи́ знаю́ де“. — А жі́нка йимў на то сказа́ла: „Шо ти та́кий поква́пний, обзві́ати сі ві́т пе́ршого ра́зу, як хтос кри́чїт на те́бе ў почи́?“

Зап. в вересні, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Волинський.

1020. Кандидат на знахаря.

В одному полку бу́в мудрий салдат, на всі шту́ки знахар. От він подру́жив ся з одним новим, пи́давво поступи́вшим салда́том і в одно́ свободне́ время́ став йому́ пата́лдиковати́ уші́, шо́б він підда́в ся під його́ вла́сть. Салдата́ того́ звали́ Карпо́, шо пи́давво поступи́в, а того́ давноти́шого, дядька́ уже́ цьому́ салда́тові́ новому́, звали́ Макси́м. От Макси́м за́зів Карпа́ у за́тінок та́й расказа́в йому́, як він може́ дей́ствовати́ своєю́ сило́ю: „Я́ який́ схочу́ за́лок мі́зливим па́льцем одомкну́, кого́ схочу́ у очах обману́, з пята́ком пі́ду на ба́зар — на дисятку́ з ба́зарю при́несу, яку́ ду́ші́ вгодно́ краси́ву баршви́ну підману́, за́віж хогі́ саму́ гни́пиральску́ дочку́ — і то́ можу́ взяти́“. — От Карпо́ слухав-слухав, у серці́ аж за́тьохкало; за́двор у́зяв і собі́ навчи́ця сі́ї мудрости́ та́й ка́же Макси́мові: „Навчи́ мене́, я то́бі чим-пи́будь оддя́кую“. — „А чо́ж, можно́, та́ ті́лко на будучу́ ні́ч улови́ де-пи́будь чо́рну кі́шку та ка́занок, от я́ й навчу́“. Балакали́ вони́ довге́нько і розой́шлись.

Карпо́ по́шти́ усю́ ні́ч ни́ спав, все́ з думки́ йому́ ни́ сходи́ло вче́ння. Потом́ ся́к-так про́вівши́ де́нь, у вече́рї на́гїбав собі́ кі́шку у одні́ї ба́би, украв́ прямо́ с не́ї — добу́в ка́занка, захо́вав у бу́ряни, а сам пі́шов до Макси́ма на ква́тиру і зве́ його́ на уче́бу: шо́ він уже́ гото́в с свої́м ді́лом, ті́лко за учи́тливим стої́ть ді́ло. Макси́м да́же з раді́стю пі́шов, шо́б

уважить своєму товаришу; — ни так уважить, як підвести чоловіка на гріх, щоб умісті ув аду сидіть. От Максим Карпа надержав, що вже стало пізно, затого пізніше, тоді і повів його прямо під ліс, впретов у пати от города, на прихрестну дорогу. Дойшли до прихрестя, остановились; Максим став лагодить таганок, а Карпа послав за дровами у ліс. Карпо набрав дров, приніс до того міста, і стали розпалювати, розвели огонь, а дров ни стає. От Карпо пішов у другий раз за дровами у ліс. От тільки він зайшов за куші та став дрова збирати, а поно з-за куші як прудить брчка. шестирак коний запряжино і біжать прямо на його. Він молиця і хрестиця, уиав навколишні — як живеї до Бога ни лізе. От та брчка хто на де й ділась, як він начав молиця. Карпо тоді лиш с того лісу до Максима — забув і дрова ті, що набрав. Прибіг, захав ся, став і мовчить; а Максим і пита: „Чого ти сонеш?“ — А він трохи оддыхав і каже: „От шо, брат: як ото я пішов за дровами та тільки за куші зайшов, а воно хто-на віткіль взяла ся карета та прямо на мене; а я став Богу молиця, а воно і скрилась, та тепер бою ся йти у ліс“. — А Максим і став уговорять Карпа: „У, дурак, чого ж ти боїс ся? Ти ни бій ся нічого: воно ни троне, хоч яке страшне буде показуваня, та ти прямо й ни зачічай, шо воно буде лякати. Іди скорій та збирай дрова, а то скоро поналю деї“. — Карпо думав-думав: „Нужно йти!“

Пішов унять у ліс та тільки зайшов за куші, сажень за сім, а воно як затріщить по кущах пихор та звио його. Карпо ни злякав ся, бутьот і ни заміча та збира дрова. Трохи згодя надалеко од його як закавчить шо-то ни своїм матом, потом стало сичать так, як гадюка. Він ни втерпів, хвапив обережок дров і липитухи дав прямо до Максима. Прибіг, бросив дрова, а сам і забожив ся, шо білиш ни іду у ліс. Максим і каже: „Ех ти! А ще хотів вивчиця! Ну так тепер же не ходи у ліс, давай у двох сидіть: тепер уже дров хвате“. — От вони сиділи-сиділи — коли воно із лісу того виткаїця яке-то чудне животно: від-ни-від, відмідь-ни-відмідь, товсте, довге, а ноги маленькі, очі такі як решито убільшки, красиві. Карпо побілів, сидить, пригарюючи ся і слова ни промове; а Максим одно під бік штовха Карпа та шепче: „Ни бій ся! ни бій ся! поно ни троне!“ — От воно повзло-повзло, доповзло до казанка сажень за три та тоді хто-зна де й ділось.

Казанок уже став клетотіть, поквпів ся довгенько, уже затого парі було її виїмать із казанка, от воно як зашумить, як зашпилистить коло казанка, казанок як лопне — так усіх водою і обдало. Вони як схватились та шо єсть духу навіткача, куди понадя, чириз ярки та гори; де понадеця саржа, так вони — с прогону приридегне і ни зачепиця, хоч чириз який ухаб. А Максим одно тільки й зна кричить на Карпа, щоб ни

оглядав ся назад. От вони прибігли до дому та попадали під повітку на сани таї сонуть, одно одному нічого ни кажуть. От вони трохи од-
дихали і вже сами в собі образумилсь, тоді Максим і каже Карпові:
„На що ти так зділав? Ти коли задумав учня, так про Бога нічого
згадувать, а то тепер білш пічого тобі й ни скажу, коли ти такий. Воноб
нічого-б і ни було, як би ти ни лякав ся та ни молив ся Богу. Так
пропали тілко мої трудн“. — А Карпо і питає Максима: „Шож то таке
нас лякало, чи анголи, чи чорти?“ — А Максим отвiча: „Та я, на-
риць і сам ни знаю, шо воно ляка, чи може анголи ни допускають нас,
шоб ми ни лізли у напасть, чи може, чорти ни дають, шоб ми ни при-
хитряли їх; а то як би всі люди знали оцю мудрость, так і чортам би
волї ни було“. — Ото Карпо і пита Максима: „А шоб ти ни робив ті
кішці, як би зварилась?“ — „Та хіба ще шо? Узав би і рознатрошив,
прибрав би у неї всі кістки, найшов би ту кістку, яка саме пужна таї
оддав би тобі: от би ти і знав те, шо я знаю, даже як все ростеніє
балака — і то я знаю і чую“.

От Карпо вислухав таку приятну річ та с того разу бросив усю
дружбу с тим салдатом, а сам прищепив ся на другу квартиру, подальши
од Максима, собі на думці: „Щур тобі, пек! Лучи нитай мене на войні
убють, чим волшебством захищаця“. С тим Карпо поки й вислуживсь,
так ни думав учня цьому волшебству, даже бояв ся пізно ходити годів
три. Отак, братці, багато знать на цім світі. Як-то треба показаня на
той свіг? Нидурно кажуща ця пословиця: „Хто багато прилича, той
білш усіх і одвіча“. — Не, мабуть, треба так жити, як нам Бог вишль.
Бога ни прихитриш: Бог шутить ни любе, Бог ни Микитка!

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1021. Стрільба від злого духа.

Бистрянський Кабан мав фузїю віт злого духа. Як він її дістав?
То може дістати, як піде до сповіди та озме сакрамент під язик на спід.
І потому він сакрамент тримає, аж десь сї діє. Не пустит с під язика.
І вже від нього відступит син божий, а злий дух приступає. І тоді він
тов фузїов, що загадає, то вбє. Як висит вна на сьтїні, а має щось вбити,
то так сї буде колисати сама. І він тоди бере на плечі і мусит щос зді-
бати, мусит му сї щос трафити.

Зап. в Улячнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Ле-
винський.

1022. Стрілець замовляє звірину.

А одін пан ґ Путілові закупиў полюванн, хотїў, абї лишень такі
вни маў. Він дуже стрілець буў головийї; котра на него звір прийшла,
він ї не пропустїў. Найшли ся стрільці, а одін кажи: „Шо минї дастє,

шо я так зробию, шо ви не буде бігті звірі?“ — „Я заплачу вам дуже файно“. — Потім каже: „Я зробию“. — І зробію, што ти пер птаха абі летіла, то боїт си на него летіти; вже другий рік, шо ви не може ничьо убіти, бо звірь не йде на него.

Зап. в серпні, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарищів, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1023. Стрілець не дозволяє бити звірину.

Ми йшли на пулювання, а ви каже до мене: „Не йди, Онуфрію, бо оні ничьо ни убюг“. — А я тогді кажу: „Онї убюг тай будуть жати!“ — „Ни убюг“. — Потім зібравши си тай пішли і гінці гнали. А тот товар¹⁾ назад завертаў на гінці, а на стрільці нї, тай біли биками, і пішоў товар, — поутікаў шо до одного — не хотїў іти на стрільця. А ви каже: „А я добре казав, шо ни убеге, ўни мене усердили тай я ни хтів, абі шо ўбіти“.

Зап. в серпні, 1911, від Онуфрія Яківюка із Товарищів, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1024. Стрілець — знахар.

Ішоў чоловік з Голубів (село пов. Косів), ате даўно, тай каже: „Я пўшку замовлю, што не буде вона стрільни!“; — при громаді. Хата була в лісі при гаті, а то зійшли си самі стрільці тай собі розмовили. Тай той каже: „Я пик замовлю пўшку, то котрий буде стрільти, то не стрілит, може мірити і у чоловіка. Я дам дваццятьниць лівію“. — „Ая“ — каже — „ти знаєш?“ — „знаю“. — А то сухонький буў чоловік дуже, а грубий си питаў у того сухонького. А тот каже: „Така жінба, абі зната замовили пўшку?“ — А тот каже: „Но, но, будем вицїти“ — кажи — „набавай пўшку!“ — Тот павиў пўшку — великий чоловік, а тот виїмив дваццятьниць банькиў, даў тому тай пішоў на тот бик так поза верші тай скиг, пробачивте, холонші тай справив му, припрашив, дїчу тай каже: „Бери тай стрільни тут мив“. — А тот дїзят си тай сьмієт си, берє пўшку до лиця, змирює тай не може. Нарешті каже: „Е що, ви мив даў дваццятьниць лівію“, — кремсає, а пўшка ни хоче налітл... Набіта — три рази кремсає... А той каже с того боку: „Пилуй!“ — Таки справляє му натьцем. „Бий!“ — каже — „чому ни стрільни?“ — Той кремсаў, кремсаў — подивив си, а то вода с пїўки капає і с кўрка — а то веремин — чисто пірох му замок!.. і всьо... Ви каже: „Чому ти не стрільиш, як я тобі заплачу?“ — Вігги переходит, а той каже: „Но я“ — кажи — „ни знаў, што ти знаєш до пўшки. Научі й мене“. — А ви каже: „Шьо? Абі мене така жінба ўчила?“

¹⁾ Звірина.

— „Дам тобі пийдисьить лєніў!“ — І не хотіў. І тогді узялп при всі громаді, шо вин шєс знає до пўшкп.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Онуфрія Ікєлюка з Товарищї, пов. Вижниця.

1025. Стрілець-знахар із Колінок.

Ў Колінках такий буў чоловік, називаў сї Василь Шлапак, — такий буў великий стрілець, шо як схоче шо ўбїти, лиш війшоў с хати на поріг, їмў прийшло пєред поріг, він убїў ци лїса, ци зайица. Али їд-ного разу за Дністром у лївїцкі горі, у скалі, там зайшла воўчїха тай хала воўчїньїта; а він зайшоў тудя, пирпїз сї чїрвз вѳду. Віліз на гору і забраў тотї воўчїньїта. Забраў він ти воўчїньїта, зачїў пєсти, аге ужє тут блїско хати. він пообзпраў сї, а вона летїт — воўчїха — за ним. Він пообзпраў сї, живо ў гальоп тай живо до хати, тай віліз на під з воўчїньїтами. Вна наколи влєтіла до сїпїї, а він с полу тай ї забїў у сїнех. Вітак він тотї воўчїньїта продаў тайм панам, а їмў тогді суд відаў пулюванїи чїрвз тотѳ, шо він такий шўдрпї, — де він сам хобїў, там полюваў.

Зап. в груднп, 1911, від Н. Мокряцького із Далєшева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1026. Гуцул згадує, що дома дїє ся.

Михайло К. буў у Коломиї пять мїсїнїў ў крємївїї. З єднїм Гў-цулом собї розговѳїти сї і сказаў ємў, що ў єгѳ домі там дїє сї. І прийшоў до доху, запажїнтаўєм собї акурат, коли ў котрїм днп то бўло і акурат ўсєѳ так бўло, як він ка-аў.

Зап. в липнп, 1911, від Ав. Трачука із Далєшева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1027. Гуцул кидає з землі кілок у дїрку в бани.

Як клалп баню тут на цєркві, як причїнювали пєркву, то три Гў-цулп робїли, тай єдєн на горі веркїў їєри на кїўкї і крїкнуў з горї: „Зробї кілок та подаї“. — І той зробїў кілок і кїцуў з землі і аж на гору полєкїў і з землі залєкїў у ту їрку, тїлько шо той лиш забїў сокїроў. Але і дошїў тоглі не бўло, то знак тому, що вони відвертали.

Зап. в липнп, 1910, від Петра Круца із Далєшева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1028. Пан і майстер мають чортів.

Ту буў пєсѳцк Матущїк, тато, він с Слїзок буў, тай їшоў він з жїнкоў собї тай зайшоў до Городєнки, а там будуванї якїє майстрїї дїм, такий великий, а він прийшоў пїт той дїм, тай собї сїў з жїнкоў, тай зачїў полуднувати. А майстрїї лах збївали на горі і з пєго сї сьмїїли, шо він такий обїдрапїї; а той обїдрапїї то також буў чїєго

ма́йстер пори́дний, та́й бала́кає з доли́ни до них: „Мо́же би ти сі так не сьмі́й?“ Та́й бала́кає нава́д до них: „Ма́еш дуби́ну, дай суда́ най ти зро́блю кіло́к“ — і у́зьмі́й той, що на доли́ні свді́й обі́драний, дуби́ну, до ко́ліна опте́са́й, та́й кину́й, та́й га́є: „Ану́, па забі́й“. — А він лиш кі́ну́й, а кіло́к сам залеті́й до дьу́ри без жа́дних рук з землі́, що го ні́хто не пасува́й. А той ма́йстер, що на горі́ бу́й, му́сі́й та́ахнути со́єбро́у, бо я́кби бу́й не та́ахну́й, то бу́й би а́бо зле́ті́й ві́тти, а́бо бу́й би сам кі́лком ста́й. Так той са́мий ма́йстер обі́драний, що сі́ з не́го сьмі́али, то він та́кож ма́й чо́рта до ма́йсте́рки. Ходи́й він, ходи́й і зайшо́у до Ко́лінок до па́ва, то сі́ ще ді́яло за па́нщини. Як він при́йшо́у ў село́, да́ли зна́ти, що йи́ пори́дний ма́йстер — сказа́ли па́нови. Пан як йи́го за́кліка́ў до се́бе та́й ма́й та́ке д́уже му́дре крі́сло, що то крі́сло як утво́рит, то зро́бі́т сі́ з не́го скі́й, а до́кола крі́сла́ — та́ке бу́ло крі́сло. То пан узя́й, порозби́ра́й то крі́сло чі́сто і то́гді́ ка́же так: „Як се крі́сло складе́ш так, а́би́ бу́ло, як бу́ло, то́гді́ бу́деш у ме́не ма́йстром“. — І ва́ло́к йи́го до криде́нсу на ці́лу пі́ч і ка́же: „Диви́ сі́, як не складе́ш, то ді́станеш два́цять пий́ть нагайо́к і пі́цеш“. — Той ма́й с собо́у кару́к та́й крі́з ві́конце пода́й ку́хареви́ — дес ку́хар наді́йшо́у го́під ві́кно́ — та́й пода́й ку́хареви́, роска́за́й, як ма́є зва́гіти, як ма́є водо́у роспу́стити, той ку́хар пода́й йи́му кару́к, він то ўсе́, що сна́собо́вува́й, ўсе́ ска́ру́чи́й, жи́би йи́му не па́дало. І як ска́ру́чи́й, то так ті́пма́ло, що́ би ці́пком так не зби́й кі́сно. Пан то́гді́ ўхо́дит ра́но, ци́ крі́сло гото́ве — крі́сло гото́ве. Та́й то́гді́ ка́же пан: „Но досі́ть я“, — ка́же — му́дри́й, а́ле ти ще му́дри́ший“. — Бо то пан бу́й та́кий, що ма́й нечи́стого і ма́йстер ма́й вечі́стого, і оди́н дру́гому не мі́г нічо́ зробі́ти. Той то́гді́ бу́й у не́го ма́йстром, аж по́ки сі́ не поста́рі́й, бо пан боя́й сі́ йи́го ві́тира́вити, бо він мі́г му́ що́с зробі́ти — ў́же не мі́г го ві́тира́вити.

Зап. в ли́ни, 1910, від Н. Мокри́цького із Далеше́ва, пов. Городе́нка, Ів. Во́лошинський.

1029. Як майстер заложує будинок.

Ма́йстер як зало́жує буди́нок, то му́сит помі́вити на пса́ а́бо на ко́та, бо я́кби па́ то́го га́зду помі́ви́й, а́бо на йи́го жі́нку, то́ би мо́гли поме́рті́, а як помі́віт на пса́ а́бо на ко́та, то здо́хне а́бо пес, а́бо кі́т.

Зап. в па́доли́сті, 1910, від Вас. Тимри́ка з Далеше́ва, пов. Городе́нка, Ів. Во́лошинський.

1030. Родина дуріє у новій хаті.

Було́ так, що, на́й сі́ преч ка́жи, поду́ріло ші́сть душ у ха́ті. На́коли́ зробі́ли посьві́щі́ння, Бо́гу дьі́кувати, вже́ і рік жи́ву́й і всі́ здо́рови. Чи́та́ло сі́ на всі́ шти́ри ча́сти ха́ти ванге́ліє; де́ сі́ ванге́ліє про́читало́,

там була приготівана гірочка ў сосі і запускаю сї колічок із сьвічею колікічкі на усї штіри частї хати. То я буў, навіть салим подаваў ти колічки. Будуваў собі на новім пляцї хату, отже усї казати, що сьмі то місце пошкодило — отже томў зробіў посьвіщіны.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1031. Майстер — знахар.

Маштер з Улична будував хату у Павлішка. Другі з ним будували маштри. Робили без цалий тиждень. Як прийшла субота, то йшли до дому. Ішли дорогов коло шивьку. — Поверніт на шеньок, випемо горівки! — каже найстарший. — А молодші не хотет. З того старший був не кунтентий. Ідут дорогов гет до дому. Приходет недалеко ід селу. І прийшли на то місце, де сї дороги сходет до купи. І каже еден до другого: Будь здоров! — А той відповідає: Ходи здоров! — Молодші пішли ечов дорогов, а старший ечов. Ніби і він пішов, але лишив сї на тім самім місци. А ті пішли, облїкали великий кусень дороги і не могли трафити до себе. Каже еден до другого: „Давно смо могли бути в дома! Що то з нами за неволї?“ — Страшно сї їм збрїло. Ідут далі і приходет на то місце, де він сї ростали. І старший там сидит. Каже: Та чосте ту прийшли? — А ті ніц. Він каже до них: „Через то, жисте не ступили зі мнов на шеньок. Будете знати на другий раз і будете повертати, де я вас покличу. Дятого на вас така кара впала“. — І тогди розійшли сї, кождий свійов дорогов, де сї належит.

Зап. в Доброгостіві, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від М. Шаха В. Левинський.

1032. Дудар має чорта.

Рас такий буў у Колінках дударь — граў на дўтку. Прійшоў на вісільї грати, тай кўхарка не нослішїла сї йїмў даїти їсти на той чїс, коли він хотїў дўжи. Але тут кўхарка позасувала ў піч, ўже сї ўсьо доварує, капўста, борщ, голїнци, душпїїна, а він зараз збрїў, що жежї тїмї горшкїмї мусїў оден горнїц пўкнути — на збїгїл, що він не їў. Тай каже: „Я за то грїхў не маю, бо лиш той“, — каже, — горнїц пук, що я йїго маў зїїти“. — Томў він так робїў, бо він маў такі до дўтки нечїстого.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1033. Музика — чарівник.

Як прїїде музїка від молодого по молодў, а той музїка, що йї ў молодї тай сї протїў него постаїл, що він йї лїпший музїка, зачинає дўже грати, а тогди той лишєвь забїжїт, тай кобї сїмў з землі лї-

плень узійш який по́роху з онцаса, то́му музичці, що він так сї поставеє ду́жи, так му на́раз у́же ўсї стру́ни пону́кают і ні́коли він не го́ден на-ста́рчити ўже стру́ниў на тім весі́лю, хіба́ би то́го музичку перепроси́ў. Та́й то́гди музичка уздри́г, що бі́ла, що не ма́є на́ чім гра́ти, що стру́ни рвут сї, та́й то́гди бере́ ни́ї лі́три горі́ўки, та́й го перепро́сит, а то́й то́гди ка́же: „Га́й, га́й, гра́й, а́те ні́кому не ро́би зби́тки, прі́гнѣ ні́кому не покла́дай сї, та́й ти ні́хто ні́чо не зро́бит“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

1034. Два музики — чарівники.

Було́ дві музи́ки, жи ма́ти чорті́ї; ви́йшли вони́ сї гра́ти, йиде́н по-то́чиский, дру́гий сирафи́нєцкый. По́точиский гра́ў у молодо́го, сирафи́нєцкый музичка гра́ў у молоді́ї. Прийшо́ў по́точиский з молоді́и по фу́стку, та́й сї то́му музичці сирафи́нєцкому ни покло́виў. То́й сирафи́нєцкый музичка ка́заў га́здам вісі́льним, що то́й по́точиский музичка гра́ти ни бу́ди, бо він йи́мґу старо́му ни покло́ниў сї музичці. Взя́ў і пусти́ў скри́пку, пі́рвали сї йи́мґу стру́ни і шерсть на смі́чку. Узійш він йи́мґу ка́зати, що по́памийта́йни ти меле́, коли́ ти та́кий му́дрий. Прийшо́ў сирафи́нєцкый музичка до́ молоді́ї на про́пій. Зви́таў сї з ним, з музичко́у с по́точиским, а то́й йи́мґу музичка зро́биў так, що му́ сї скри́пка полома́ла, розле́гїла сї на дрі́бні кава́лки. І ще ка́заў по́точиский музичка, що він бі́льше гра́ти ни бу́де ні́кому вже та́кі і що він самі́ї шє́ни.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

1035. Як знахар замовив скрипку.

Ві́йшоў одє́н та́й ка́же: „Ни́и бу́де се́с гра́ти скри́пник, бо се му́-дрий“. — „Шо ви зро́бите є́му? Скри́пку не мож му́ ўби́ти та́й йи́к за-мо́вишь?“ — А ви́и ка́же: „Я за́мовю“. — Прийшо́ў до то́го, ста́ў ко́ло то́го і — у́же скри́пка є́му пі́ служит; пі́ткрү́чыє стру́ни — стру́ни пу́-кают... Ти́не́р і да́нец то́й си́ реві́раў, ка́жут: „Ні́ зна́є гра́ти!“ — То́це пі́ ба́вило пі́ў годі́чи, як ви́и то́ зро́би́ў.

Зап. в серпни, 1911, від Олу́фрія Які́вюка з Тowaрниці́, пов. Ви́шниця, Ів. Волошинський.

1036. Чарівник і гончар.

Прийшо́в до мі́ста ча́рівник і за́ложив сьї з лү́дьми, жи він при́-лзы́и чирис найменчу́ дзү́рку. А лү́ди йи́му ка́зали, жи́би він при́лзы́и чирис дзү́рку ві́т помпи. А там на ву́лиці а́ккурат ле́жила помпа. А ча́рівник йа́кось за́чарува́в лү́дий і йшо́в по помпи́, а лү́ди йи́го ни ви́-ды́ли. Али́ наді́їхав ганчі́р і ви́та́йи сьї: „Шо ви́, лү́ди, так дивити́ сьї? — Ка́жут лү́ди, жи ча́рівник лзы́и чирис дзү́ру. — Ви́и ка́жи:

Ото дурні, та він хідит по помні. — А тому чарівникови ни було мило тай кажи до ганчира: Диви сь, кільки на твойім возі псів! — Дивит сь — правда. Йак ни воберви бичівéво тай бий псів. А йак відйїхав кавалок, дивит сь, на возі повво чéрепів з йнго горшків.

Зап. в Будзанові від Сирватки О. Деревявга.

1037. Як кобила на церкву їхала.

Їхав один горчешник мимо лісу, стоять мимо лісу люде. Один і каже: „Давайте, я кріз дуба пролізу!“ — „Не, ни пролізши! брешниш, коли пролізши!“ — Ну, от він ліг на дуб тай дере з усієї ночі, а їм і показуїця, шо він кріз дуба лізе. А горчешник одалі їхав. Дивиця, шо ото він пирдить: „Попузири, кае, тобі, сукиному синові!“ — А той взяв тай йому одвів очі, каже: „Цить, сукии син: твоя кобила на церкву поїхала!“ — Горчешник тоді: Тпру-тпру, кобилочка! Пропали горщечки мої, пропали!“ Він же одвів.

Борисов. волость, Вагуї. пов., Воровїж, губ.

1038. Знахар на Дихтинци¹⁾.

На Дихтинци буў одін чьоловік-знахárь, тай до нёго прийшли три люди. Олén каже: „Я хóчу, абїх йнклюза маў“. — А впи каже: „Я тобі зрóбу“. — Дрúгий каже: „Я хóчу, абї ми си господарство вéло“. — Впи каже: „Я й до тóго, я тобі зрóбу“. — Трéтий каже: „Як я прийду на весільї, то на мéве молодїці пе дівїи сп“. — А впи каже: „Я тобі то зрóбу, шо мут за тобóу пропалáті“. — Узїїў впи вид них по двацїть лéвїў тай даў однóму зелéного ящура, дрúгому червóного, а трéтому робакá. Але тотї як прийшли до дóму, тай тотó погїнуло, а їм нічó не помогло. Пішли вони до шандарїў, та віддали до сýду, тай тóму присудїў суд штіри мїсїці, а за рéкурсом дїстаў вісім.

Зап. Ів. Волошиньський від Овуфрія Яківюка з Товарницї, пов. Вижиця.

1039. Вояк — знахар.

Був їден такий хлоп і фірер; заложили сь о чвертку пива. Той казав, жи я вийду, а той казав жи пи вїйдиш з цвинтару. Казов: Абис минї приїс, абис вирїзав з крижа три трїскі. Як видиш, жиби ті трїскі здавали сь до крижа, бо я на другий день піду сь дивити. — Як той міркувов, жи юш зайшов той на цвинтар і туди забив нїш ту в двері в хаті і потім кажи: И, ти в того цвинтару ни вїйдиш, аж я ті випущу. — Аж на другий депь вїйшов пів до дванаїцїтої, аж той нїш витїгув.

¹⁾ п. Вижиця.

То так сьм вельк, го такі ями му сьм зробили, такі ями, такі впртепи такі горп, таких випрів купя, ширлі нн дали му нї сїсти, нї стати, по форт ходив. Такий був обтялепаний, вишпий аж поза пояс.

Зап. у падолистї, 1905 р. в Вороцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

1040. Подорожний знахар.

Тут раз на вєсві прихóдит панóк. — Ви знáли сєі Коханóвскої брага, то сáме такий чоловік — і сїў сáбі, а то ў великий піст, перед Великоднем і каже мивї: „Гáздо, ци ви́ма ў вас сирóї капўсти?“ — Я жінку закликáў, жінка увєсла йимў капўсти ў мивїні і даў дві шўсткі: „Ідїт, принесїт мивї горїўки; вїшпў бия, бом дўжи збїджений“. — І кáжи мивї так: „Озмїт ту горїўку, роспустїт“. — Я ўсїпаў трóшки водї, трєгу пай, бо то буў спїрітус за дві шўсткі. І вїшпў він тої горїўки і мєпє зачьпстувáў шє і похарчувáў тої капўсти трóхи і маў с сáбóў тáкі кийшку і зачьпў ў ту кийшку днїяти сї, і кáжи мивї: „Ви мáли провїзóрю, у вас“ — кáжи — „і полотнó провáло“. І акўрат я маў тогди с Слїўкоў провїзóрю і ў мєне укpáли бўли полотнó, пїить мотовїлнїкїў. Ну, і я за то єго не пїгáў і вїп мивї скáзáў усю прáвду, шо ў мєне сї дóма стáло.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Пасапюка з Далєшева, пов. Городевка.

1041. Лїсничий промовляє від гадюк.

Ту буў лїсничий у Ривўжпїцєх, шо як когó гадю́ка укусила, то він промóвиў таї віратувáў.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далєшева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

1042. Чоловік їсть вужа.

Чўвєм, шо буў у нас такий чоловік — єго називáли Мўдри́м — шо алапáє гáцину і берє до пáзухи і несє до кóршми. Пускáє її в кóршмі на зємлю, Жилї то́го сї льякáют і платїї йимў за того, абї сáбі вэпў, і дакóт йимў лїтру горїўки і як вїшп горїўку, то вїтáк гáциноў закўсєє.

Зап. в цвітнї, 1911, від П. Семовонїка із Далєшева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

1043. До ворожбита в справі процесу.

А одєл ходїў від нас у гóрп до ворожбїтá; то вуджієви даў 4 срібних (8 корóв), а ворожбїтóви даў 10 срібних (20 корон); хтїў сї довідати, ци він віграє процєс, áле не знáю, шо ємў ворожбїт казáў.

Зап. в червни, 1910, від Микити Павькова з Далєшева, пов. Городевка, І. Волошинський.

1044. Молодий ворожбит.

Ту є ворожбит, має девіть літ хлонц і ворожбит. Єдиї господини пропало було три корони. І вона парікала на сусіду і пішла до норожбита, запитала сн єго, а він її сказав, що твої гроші є у постели. Вона прийшла до дому і подивила се у посьціль, є тії гроші.

Зап. у Подусільні, Перемишляв. пов. від П. Бая М. Кашій.

1045. Кума поїдає кури.

А мої татуньо ходили до него питати сн, хто кури поїв чи забрав, пропали були. Він сказав, що ваших куриї ніхто не браў, но тільки куна зіла. Знайшли пірнї і куну злапали потім.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від П. Бая М. Кашій.

1046. Знахар посилає гадину на черешню.

Ў Колінках буў Яцкó Мўдрий, що маў гадину, браў ї за назуку і віймаў, тай скóро хто у нёго вілізе на чирёшню, то він ї спраўляў на горó на чирёшню. Тотó ўсьó кричїт, боїг сї, тай прóсьи го, абї ўзяў гадину. Тай він скáжн: „Вернї сї, вернї сї“. — Тай пона́ злізе на долину. Віна́к вона́ нїде ў бурнїні, а як тра́ба, то ї закліче.

Зап. в липни, 1910, від Авни Червецької із Далешева, пов. Городецька, І. Вохошинський.

1047. Зачарована горівка.

А чу́лам за тако́го, що прийшоў до гура́льнї, тай пра́внїт горі́ўкн. Йнзú не хотїли да́ти, тай ка́жут: „Ми до то́го не на́лєзим“. — Но, а він узя́ў тай пішо́ў у ліс. Вівертї́ў ў дере́ві тірку, а горі́ўка бі́жїт. Він напї́ў сї, тай пішо́ў. А тотї до бо́вні, а горі́ўкн нема́ — горі́ўка за ним пішла́. Мўсїли за ним шука́ти, покї́ў го не найшли́. Він пернї́ў сї, запла́тили му і горі́ўка наза́д прийшла́.

Зап. в липни, 1910, від Авни Червецької із Далешева, пов. Городецька, І. Вохошинський.

1048. Гуцул добуває горівку з кіпця.

Служі́ўним при во́ську. Бу́ў йиде́н Гу́цул зо мно́ў і пішли́м йиди́ного ра́зу на ібу́нок, і даў нам кані́тан раст ў полў́дне ці́лий йиде́н ква́ранс. А я бу́ў канра́лем і той мнї́е Гу́цул дўжи́ любі́ў. І ка́жн мнї́ї: „На́не канра́ль, ходї́т зо мно́ю, напї́ймо сї шна́нса“. — А то бу́ло ни да́леко кі́пцїй, шо гра́нїчїт по́ле ві́т по́льн. Привї́ў мнї́е до кі́пцїй і зачїна́йн по́жнком ко́пати я́мку. Ві́копаў я́мку на шї́ри ца́ли і шос за́чыў бур-мотї́ти і зро́біла сї у я́мцї горі́ўка; а́ли я ни ві́рвў, шо то горі́ўка, я со́бі мї́слиў, шо то по́да. А він набра́ў у жи́лийк і ка́жн: „Да́й нам Бо́жн здо́роўїн“. — А я йнмў́ ка́жу: „Пнї́ здо́роў, а я водї́ ни хо́чу, бо я сї

напий". — І він у і на чиріу миві цілій жидлик. Я зачійу гіт, а то чистий шпрітус. І казайим жу, аї набрау у фирфляшу, а він кажи, що пи вільно. Я тільки маю ўаїти, шої вінити, а більше ни вільно. І зпїкла горіўка з ямки.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городецька, Ів. Волошинський.

1049. Замість молока крєв.

Ў Ілька Демчука зіпеуваў хтос корову. Він пішоў до Шешор до Гуцула. Гуцул ўаву дывицу води, тай шпигаў ў нью ножем. Ў дывици зробила сї с води кроў, а потому с крови молоко. Гуцул каже Ількови: „Іяк знайдеш на дорозі піткову, то кнй йу на грань; іяк піткова буде червона, то буде так й того печи, шо ти корову збавиў; тепер буде йго корова давати кроў замість молока. — Прійшоў Ілько до дому, кннуў піткову ў піч, а то приходить Іясь Петроўський, сїў коло печи, та просит вогню до льульки. Ілько каже: „Най ше трохи розгорит сї ў печи.

А Іясь так на стілчику коло печи скаче. Аш Ілько пожилуваў Іяси тай каже: „Возьміт вогню, али більше не приходить на моє подвір'є". — А Іясь каже: „Такіст, Ільку, пш припекли, шо й ў пекльї лїпше не потрафїи.

Зап. в серпни, 1902, від Леся Пашника в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

1050. Гуцул добуває молока ножиком.

Казаву гід Веревак, що він за молодїх лїт буў побережником ў лїсї. У тїм лїсї різали трачі дошки, брўси, і в него було на станції два Гуцули, а під одїім накрїтїім з ним в скарбівї хатї сидїт ще пастух і маў однї корову. Вони брали собі у неї молоко, а і за то приносили палива з лїса. Але і за мало було того палива тай вона хотїла, щобї вони платїли за то молоко, а вии все... Той Гуцул одєз, шо буў опирєм, ўсєрдиў сї і казаву, шо і сама їсти молоко ви буде, як єму ви хоче дати. Наколі прїиш п у вєчїр до дому, то ше пастухова жінка корову ви доїла, а Гуцул казаву: „Чкай", — кажи, — я буду пастухову корову доїти, али вона", — кажи, — „уже і ви буде доїти". — Ваьп, запаву иж у слухок пїт сволоком, зігнїў з горп колодочку і пїт-ставпї горїєц і набїгло поўпий горїєц молока — кїлько, шо їли п Гуцули і побережник с своїю родїною. А пастухова жінка, як вїїчила корову доїти, то ви могла прїстувїти, шо навіть за дїюк рукю ви вїїчила. Дрўгий депь рано аюў ви могла корову здоїти, а побережник ішоў з Гуцулами ў лїс і хокїу доковати сї, ци як раз Гуцул ївист опирєм. І ішоў з аду ва Гуцулом і зачїїў патицм гїй штуркати, али далєко від него.

А Гўцул за ко́ждим ра́зом все єї обзираў, а покiм сказаў: „Ни дражицi, як ни знаеш когo“. — Як прiйшли ў лiс, уздриў Гўцул коро́ви на дру́гiх бо́цi Днiстра́ та́й ка́же: „А ходiш суда“, — ка́жы, — „я ти пока́жу, шо я“, — ка́жы, — „за́рас ту коро́ву здо́а“. — Запхаў нiж ў дўба, зiгвуў коло́таку ў до́лiну, пiтста́виў зба́нок, котрiй на во́ду собі браў, i набiгло поў́ний зба́нок мо́лока. Побережнiк, як прiйшоў на обiд до до́му, то сказаў пастухо́ви жи́нцi, шобiй iшла Гу́цулiў перепро́сити. Вона́ узвiла, пiшла, аш у лiс: вiнесла iм квасно́го мо́лока i обiцiла iм, шо бу́де вiвосiти i ў лiс мо́лока i до́а, кiлко вовi схотiй, бу́де дава́ти, жи́бi тiлько мо́локо i верву́ли, абiй вона́ мо́гла коро́ву доiти. То Гўцул i сказаў: „Iдi до до́му i тiй собі коро́ву, а́ли абiс зва́ла, хто шо iй“. — Вона́ як прiйшла до до́му, та́й у́жє коро́ву здоiла, та́й тiлько коро́ва давала мо́лока, шо дава́ла Гу́цулам i собі ма́ла.

Зап. в жовтнi, 1910, вiд Н Курчака iз Далешева, пов. Городенка, iв. Волинський.

1051. Клолоти з коро́вами.

Ходиў я, ходiў, ни мiг я купи́ти коро́ву i пішоў я до Городе́нки, а там гiўка трима́є три коро́ви. Питаю я гiўки: „Чи́ то коро́ви є, ци ти прода́еш, ци то купи́єш iй?“ — „Ой нi“, — ка́е, — „прода́єш. Iй“, — ка́е, — „ту на́вi вiг тix коро́ў“. Онде iх вiтко, то ўни прiйдут“. — Прихо́дь на́вi. — Прoше на́вi, шо ти коро́ви прода́жшi?“ — Прода́жшi“. — „В якi вони цiвi?“ — „По сiмдiсьи́ть всi три, котру́ хочете“. — Вiдiйшла на́вi, а я питаю то́i гiўки: „Гiўко, котра́ ту коро́ва пайлíтша на мо́локо с тix трioх?“ — Дiўка жипí показала: „Ота́ коро́ва, тiлько тверда́ ва вiмшi, а́ле ўна́ до́бра на мо́лока iй“. — А я стаў, га́лаю: Жи́нка ў мене́ мо́лода, ко́ло коро́ў зна́є ходiти, то єї ўчаст то́та тверда́ на вiмшi. Запла́тиў я ту коро́ву, даў сiмдiсьи́ть бiа́ одного́ — рiнцiцiй на́вi опу́стила. Пригнаў я ту коро́ву до до́му, коро́ва бу́ла цiлий день ни до́сна. Вiцiр вадоiла двi дiйшiцi мо́лока, дру́гий день ра́но дiйшiцу, ў полудне́ — дiйшiцу. Сусiд мене́ пита́є: „А купи́ли ви коро́ву?“ — „Купиў, до́бру коро́ву купиў“. — „А до́бра на мо́локо?“ — Я ка́у: „До́бра“. — „Але да́е хоть кварта́?“ Даўно кварта́ бу́ли. А я ка́у на то: „Дiйшiцу да́е, ни кварта́, така́ коро́ва!“ — Ка́е: „Гпiй, гпiй, по дiйшíцi мо́лока як да́е, то до́бра коро́ва, рахува́ти“. — I потiм то дру́гий день то все опа́ло: пiў дiйшíцi мо́лока!... Чны раз та́й у́жє нема́ лишiнь по лíтри мо́лока! Переле́кiю якiх де́сiть день, нема́ як чвeртка мо́лока. Взвiў я ту коро́ву продаў за пiндiсьи́ть ба́нkiў — у́жє опа́ю гет. Доклаў, купиў коро́ву, дру́гу за шiсдiсьи́ть ба́нkiў — мо́локо муси́т бу́ти!... — Нема́ — зба́зили i ту!... Ту мене́ справи́ли до Гу́бниа, там iй така́ воро́шка, шо попрэ́ўи́и коро́ви. Пішоў я до то́i воро́шки: „Ой, так i так, ў мене́ iй коро́ва мо́лода“. — „Ой, я вам попрáю. А дасте́

пийіку?" — „А хогьби й дві, бо ў мене діти молока хові". — Взяла толку солі, пішла до сінці; як ўзяла там шос вуркотіти..., тай узьяла воді тай: „Нате су сіль, булёте ўсе тоў солеў соліги, а тоў водоў кропіти — будё молоко. — Прийшоў я до дому, то трёха ніби білше при-
явля. Вже корова маіп тильі. Але ми не припатруван, тай зусувала сї корова: Тельі сї ўроділо, але коли й тильігник віішоў воўсї с корови... — то страх! Заклікаў я бабу, заклікаў коновала — пима раді пійкоі. Каут ўій: „Низа раді — корова згїни". Я ўзьіў, тайім с стаїві новигоніў: „Як гїни, то пай гїни!" — Потому даў ми Бог па рёзум: післаў до пана. У пана стаіа йи худоб, то пай знаїи у тих ріах. Приходит пай: „Ой, шо такé йи? Маєте исторонки, тра корові зїизаги ўсї штїри ногі, браги на такий друк до горі корову погати". — Взяли два хлопа: оден край на жолуб, другий хлоп на илечи, до горі корову погати. Так пай узїў сї до тої роботи до корови і корову охоронїў — так як маїи буги корова. Я паноу подьїкуваў файво за ту ласку, шо корову поздоровїў. І корова вііах: прийшла до себе і я корову продаў. Ы того гаадї маіа тильі і той мивї дьїкуваў, де мивї здібавї.

Зап. в жовтні, 1910, від Савки Круца із Дажешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1052. Знахар Комісарюк з Обертина.

Бў одін знахар, шо називавї сї Комісарюк, з Обертина, а бў брат рідний Дмитро межи нами, бў брат третїй, котрий слабуваў на зацалїнь плюц. Дохторі вже емў не обіцвали дати раду, оже він мўїў шукати таких звїхарїў свїцких. Наколі він прийшоў до того знахарїй, той емў дає порошок, каже емў лїгати на лўшку, заливає єго лїшкоу і каки емў лїгати. А взяў єго до кїмвати, і с тї кїмвати є до тої, де він мешкає, вікїо, а брат придивїїи сї — Тодосїй — як він мучит того брата нашого. Той від смєрти вертає сї, шо не може тотї порошок про-
лїгати, а він на сїту емў шўркає, на слух емў сїлле. Наколі вже брат дўже сї змўчив, вже не мўжи лїгати, він перестав тай входїи до тої кїмвати, де є той брат другий. Тай брат так ослаблений, шо аж паде, а той знахар ўїосит такў фльїшку, а в нї шос такé чирвоне, як пїво, тай каки: „На осееў воу, абїс заживавї і будеш здоровїй". — А брат каки: „А шо то маїи та волі коштувати?" — А він каже: „Даш мпїї пїить ріицких". — А брат тєглі каки: „Ой я ни маю, бо я слабїй". — А він каже так: „А маеш ти па собі лобрий кожух і сарлак (а то було серед зимї), продаї, а раду собі даваї, бо згїнеш". — А він каже: „Ой я слабїй, як я продам, то я серед дорогі загїну. Не хочу вїшого лїка, бўїте здоровїй". — А він емў сказаў: „Но ни маеш пїить ріицких, не дїсташ водї". — І він поїхаў і скїнчїло сї. — А той за то воро-

жене то великий маїїток зложїї, як наш Рóман (бўвший віт — що здер громаду, ув. занесув.).

Зап. в цвітня, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1053. Знахар у Петрашах¹⁾.

У Петрашях бўў такий чьоловік, шьо згадуваў, йнкé бўде вéрежнї; ци будїе годїйна²⁾, ни студїенó, ци тїенло. Вігнє ви згадуваў; але ви уже умér. Раз якóс робїў ви полїи³⁾ з другим тай кае: „Милуймо, бо шї бўде тўча“. — Тай вони закінчили тай идут хатї, тай шї їх на дорóзї така тўча папáта, що гнї...

Зап. Ів. Волинський, в вереснї, 1911 р., від Гриця Матіуса із Ростік, пов. Вишнїця.

1054. Чарівник посилає миши.

Ўже тóму пїять рóкїу снмакіўский чоловік росповідáў, що їш і мїши полем так, як віўцї. (Їш такі, що справнї мїши і чéрез вóду, зам. Авт. Трачука). Ая.

Зап. в липнї, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1055. Млинський камїнь сунеть ся за дїдом.

Ту бўў одїн у Колїнах чоловік, шо як пішóў до Шутрóмницкого пáна і просїў, абїї му даў піў кóрцьи вóїжнї, а пав не хокїў дáти, а він увїїў, тай наслáў на йнó стиртї мїши. І за штіри дóбї то стиртї лиш сї россуїули. То вітáк пав казáў, щóби бўў му даў дéсїть кил, лиш абїї бўў ви наслáў йнó мїши. Али він тóго ў перéd не знáў. Се ўновідáли мнїї мóї дїнїї, шо се бўла прáвда.

Зап. в жовтнї, 1910 р., від Н. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1056. Мельник карає злодїя щурами.

Дес даўмїши гнаў щурї чéрез вóду і платїў перевїзникови, що він хтїў, лиш абїї перевїз. Отжеж перевїзник не хтїў перевóдити ў ночї. І він ехў давáў два рїнеки, від двох до дéсїть і той не хтїў перевéсти. Як сї ўвалило до хатнї, поїло, де шо бўло — і перевїз без нїчóго.

Зап. в липнї, 1910, від Якима Ворсбця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1057. Знахар перевозить щурї.

Якби хто поїхаў до млинá, а шо у млинї укpáў, то мóже мéлиник на пéго наслáти щурї, живїи му робїли шкóду. Вітáк трáба тóго мéлиника

¹⁾ п. Гижнїця. ²⁾ Слога. ³⁾ Сїво.

просіти і заплаіти їмъ кількаціть корон, жіці їх відвернуў віт того газді.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

1058. Знахар посилає миши.

Прийшоў діло́к до мѣли́ка, тай правнѹ, а́йи му даў мѣли́к мукі́. А віп ка́же: „Нема ў ме́не тепѣр мукі́“. — А той ка́же: „Вува́йте здо́рови, дай Бо́жи, а́би́ бу́ло“, — тай шішоў. А ка́мивъ лиш сі́ тихо ссѹ́нуў, тай да́ти за пим. Тай ві́так мѹсі́ў здога́нѣти; здо́говнѹ, про́сиў, тай ка́мивъ сі́ наза́д вернѹ́. Запла́тиў му, що віп сам хо́тиў, тай... „А е́йдиш, чолові́чи, за при́гери́цу му́ї тай даш бі́льше“.

Зап. в липи, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1059. Знахар із Поточиск.

Знаха́рь буў у По́точи́нцях і́хаў ці́рис се́ло Сима́кіўці. І з мѣ́ли́ком у Сима́кіўцях буў знайо́мий. І ка́же му: „Шо́би́с даў, би́м ти ко́лесо обернѹ́ про́кіў во́ди?“ — А той мѣ́лик ка́же: „Я то́бі ни ві́рю, то ни мо́же бу́ти. Во́ла ма́йи си́лу, то ко́лесом го́пит, а ти то́ї си́ни ни ма́йиш, шо́би́: обернѹ́ про́кіў во́ди“. — Нако́ли́ сі́ той пі́тѣр і за́чы́ло ко́лесо ў дру́гий бі́к про́кіў во́ди кру́тити сі́... Той то́гди́ уа́зѹ́ то́го мѣ́лика, пере́проси́ў і вѣ́зѹ́ го на за́баву до сво́ї ха́та, а ў ха́ті му ка́жн, шо: „Я́кби́м сло́кіў, то́би́м ти мли́и си́рид до́роги зро́сиў, лиш ші́чо́го би́м мо́лоў“.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Ник. Круца з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1060. Мельник мстить ся мишами.

Так бу́ло... Госпо́дар буў такса́тором, а мѣ́лик маў лі́цита́цію і то́го газдѹ за́кли́кали лі́цитува́ти, що одѣ́жа ва́рта. Той мѣ́лик буў ма́лого зро́сту і жи́нка та́кі та́ка бу́ла. І по́тому той як таксува́ў одѣ́жу, то не мі́г так таксува́ти, як з ве́лікого чолові́ка і по́таксуваў їмъ дѹ́же ни́зько, а мѣ́лик ка́жн: „Чпа́й, чпа́й, я на то́бі сі́ пі́шѹ“.

Той госпо́дар ма́в одѣ́нок я́чженю так, що у ні́м сі́ мі́стит двана́їть по́лу́кнѣ́ї, і ка́же: „О́т ко́би́м мо́гли́ сі́ так обго́їти до ве́си́, то бу́дем ма́ти на́сі́пнѣ́ і на кру́ї, бо ку́куру́дзі́ ма́ло ма́йи́мо“. — Ді́йшло́ до то́го, що на ве́си́ він до одѣ́нка, — як ві́ліз на пе́го, а то лиш сі́ т́їнка россѹ́нула — отру́би... О́же́ж він то́гди́ ні́ц не ро́бит, лиш роски́дає до спи́да. Як роски́дає, ні́ц не найшо́ў, лишѣ́в пі́ў-ко́ре́ц отру́би́ў, та́ких, як з жо́ри́а зме́лено, натри́с. То́гди́ той мѣ́лик, що є́мѹ́ таксува́ў, ка́же: „А що, ко́трѹ́му лі́ше таксува́ти?“ — Ка́же: „Я зна́ў що ти мли́ї́ вѣ́вен,

аіе ти тепер не знаєш, хто тобі винен. — То се мині розповідаті багько мій рідний.

Зап. в цвітві, 1911 р., від Н. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1061. Чоловік ссилає на пана вуши.

Єден чоловік пішоў ў панцький лїс там за грїбами, ци який бук урубати, а пан наїїшоў, тай го обдєр — чисто — лишіў сї тот гóлий. А той чоловік знаў насплати вўши. Як наслаті на нєго вўши, як той приїшоў навїско до дому... той тогді шо с себе згоргає, шо заставїє слуг... — не гóден згорнўти. бо то так лязит, як та шумá — сто на кўлі. Нараз той тогді казаў раз-два тóго чоловіка вішукати. Тóго чоловіка привєли, шо пан прóсит, жиби той забраті собі вўши, даїи їмў 100 червóних, 200, 300, тисїчїи даїи му, той не хóче, лиш каже так: „Як ти менє за такў марїу рїч обдєр, то най тебє вўши зїдїи чисто, най сї с тебє кóсти росїплїют“. — І не бўло тóму рáди пáнови від вушиї, такї го жўсїли вўші заїсти чисто на смєрть.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далєшева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

1062. Знахар посилає жабу.

Знахарь, котрий хóче на когос пїслати гáдину áбо жўїбу, то пїслє, жи го мóже укусити і с тóго мóже помєрти.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тихрика з Далєшева, пов. Городевка, І. Волошинський.

1063. Як ворожбит прикликав чарівницї.

Будá корова слаба в Побідиньского на Мацїївцї довгий час; цошь кров дагата з цїцок. Тай він привїз си ворожбита, щоби цошь порадив. Він там цошь ворожив коло тої корови, кажи: То чарівницї вам так зробили. Кажи: Я вам зараз їх закличу, даїти по бруска. — Тей взяв брусок, роспїк в пєцу, тей якурат по він брусок витягнув з пєца, а Романиха во і Махїїцка приходєт. А вони довідали сї, що є ворожбит тай хтїли знати, чи він цо поможи корові, чи нє, а ті смїяли сї, цо то чарівницї.

Зап. у Теклївцї, Скалатського пов., від Паравї Стадник П. Стадник.

1064. Швидний челядник.

Приїшов єден чилєдник до ткача служити. Али дав му снувати ткач, а сам сє в поли збирє, гóсподар. Али той чилєдник кажи: Добри, майстїр, ви їдєт в поли. А як я той півсєток¹⁾ зроблю, то я цо буду робив?

¹⁾ Півсєток = 60 мїр, менче бїльше 50 метрїв.

Майстер зарпготав се, кажи: Будеш хату дер!

Майстер був в полю і думає, що той варіят вогорит. Бути можн, що він можн такий... До чого він то ворожнв?

І бирє, забирає се с поля. Алл дивнт се з горн, а він вже хату рошннв. До половннн рошнпває і снінками кндає на землю.

— Єй дай снокі, що робнш?

Так вів се застановнв і вже злазнт. Майстер прнходнт: Шостн мн казалн, то робю.

Так шайстра лек зібрав, прнходнт до хатн, яко звнклє, ткацка робота — полотно — стоїт зроблннн; поставнв го на столнку, днвнт се на полотно і лек го зібрав. І тогдн кажи: Я тнбе трнматн не буду, я тобі заплачу.

І тогдн валлатнв і той з Богом зібрав се і пішов. Потому та господнє прнйшла, полотно заплатнла, відібрала, як се палєжнт і собі порнхтувала, взєла над воду, намочнла і тєгнп за собов, оглєдає се, то нн полотно, тїлькo основа ткацка. І зібрала, прнпоснт до ткача з впликнм плачом. Ткач взєв потому тєй ї внробнв тєй ї віддав полотно. І хата вн була рошнннта, хата була ціла.

Зап. від тата в Будванові, Терєбовєльськoго пов., 1903, О. Дерєвннка.

1065. Як дячок умер із перєляку.

Ярнтннкн як самє умнрають, так коло їх тнсячамн чортів ухаджує. Як ярнтннкн кончають се, так тоді нїхто нн ходє до його у хату і післє скончєнїя у його тїлі сндят чортн, а душу поннсуть як лєльку, кулн трєба. Раз умер однн кунець багатющпй і поклпкали дячка чптать псалтнрь. Так він читав, покн щє нн прнйшла півноч, а то як настала півноч, так стало йому моторошно. А він лнжав на лавці, мертвпй, у гробі, а під лавкою снділа комнатна собачка. От він мертвпй, як блнжвє очнма та повернє ця уставать, а та собачка загавка, а він па її пальцем помаха, щоб мовчала. Так раз і два так. Дячок тої замїтнв, кудн воно діла їдуть, та як бросє псалтнрь, а сам лнпнтухн с хатн. А тої купєць як схватн ця, та за внм. А у його на дворі та був влнкнй сад. От тої дячок помїз дрєвнмн, а жєртвєць за ннм і протюжнлн вовн по тому саду внрєстн півтора. А тут ужє як крнкнуть півні, а жєртвєць як хватнв ся за дуб, там і околїв, а дячок тої з лєку двїв трн пожнв і умер од того.

Борнсовська вол., Вагуї. пов., Воронїж. губ.

1066. Тяжка смєрть.

Раскажу вам сторїйку одну про Щарбаковoго Грпцька. Впн був хрнщєннк Вороннхн. Вона отут в Артємє в кабаці снділа, а післє того вона снділа щє й у Чорнобая в кабаці, продавала там водку та донськє

та краспе вино (тоді ще з бочин його продавали). Так того хрищенка у салдати призивали (це вже годів з десять буде). А вона, сказано тобі, хижородиця така була, що кого треба звисти — вона звиде, а кого розвисти — розвиде. Це вже за другим вона була, за Хвидячинком Питром, а то ще вона була за Вороною. Та як умер Ворона, а в Хвидяки жінка помандрувала, вів виждав сім літ тай живив ся на Воронисі. Там уже така була яритниця, така яритниця, що й ни привиди Господи! Пішла я раз у гості до сестри Машки у Галиччи. Тіко шо спустилась до Чорнобая, а од Чорнобая виходе Ворониха. А моєму дідові вона доводилась двоюродна плімівниця. Дітей у Воронихи ни було, так вона й жила с сестрою. Та її всяк знає: там уже була б тобі знатійця, була б знатвійця, тай білше пікуди! Ото йду я в Галиччи у гості до сестри Машки, а вона вискочила од Чорнобая: „Ходім та ходім до мене в гості!“ — Шо тут робить? Подумала-подумала — пішла до неї. А вони тоді вже помінялись хатами с сестрою Катюшкою. Отож Олена, шо за Нидайводичим Павлом, її дочка. То в її хата була на цім боці, а то стала ва тім чириз дорогу. „Ходім, каже, в гості: там і самуварчик наставливий і Щирбачка Гапка прийшла“.

Коли так приходю, а в неї сидить Гапка, Грицькова мати, а Грицько зелений бочоночок водки приніс та розлива по пляшках. Та давай поштувать, давай поштувать Ворониху, та кланяють ся обої в ноги: „Ни попустіть ув обиду!“ — А вона знай одно товче: „Ни журись, ни підиш!“ — А він такий молодчина — кров з молоком; нима в йому ніякого въязу. І їх три брати, так шо пимипуче йому йти. А він Воронисі в ноги як бухне-бухне; першим же лобовим поставливий був. А все та йому: „Ни журись та ни журись!“ Так він кунив їй в подарок ет платок — такий, здоровий, наче рядно. Та все до порога підійдуть тай пошепчуть тай пошепчуть. Сиділи-сиділи ми, дивлюсь — смірка. Оставила я вже свої гості — в Галиччи йти. А вони все просять мене: „Оставайсь та оставайсь, зантра випровожать будим Грицька. — А Ворониха все йому приказує: „Гляди ж, щоб ніхто і в догад ни взяв, щоб ні Боже мой!“

Повизли його в прийом. Коли хрєп — як пігде ни був — приїхав до дому, а замісто його такого оддали, шо нізвзя й подумать. Ого хрєп — зачала вона вмірять. Го о-осподи Боже, шо тіко там було; і по собачій кричить і по кошечій; днів с пять там її мордувало. А тут у нас дідюра такий, Науменко Одоким Михайлович — такий, шо знає, скільки й відьмів у слободі. Ого ж вітряк його крайвій од Плотвянки. Отам він на Дудівці, за церквою живе; його друга хата од краю. Ото він і знає той дідюра, як і шо. Ми й сами равів с три кликали його до корови, тай бабушка ваша ктекала його. Як захворала рав ваша корова: чмише тай чмише, а жівіг їй дугою так і підтягло. Покликали того діда. Він

обойшов коло корови, подивився на неї та й каже: „Походила, сучище, походила!“ — Та давай шиптати, давай шиптати: ну, слава Богу й отпустило корову, наче й не хворала. Це кого вгодно спросить, так вам скажуть.

Хрюп! умирає та Ворониша, а дід Наумишко й приказує овукою: „Нихай, каже, вона стиліну зорве третю од порога“. — А та не хоче йти: „Шо я, каже, піду страшиць ця!“ — Він ще раз раз мимоходом іде та й каже: „Доки ж їй мучиць ця: скажіть нихай третю стиліну зорве!“ — Приказали їй жінки. Зорвали стиліну — глина так і пошипала. Так вона вже на силу за п'ять днів умерла. Побачила Щирбачка бабу Улянку та й каже: „Іди, Григорівно, родичку ховать“. — Пішла вона до Ворониши. А в їх хата була на горі; вона у свою хату тобі вже пустила сестру, а сама у сестриній жила.

Приходить Улянка, приходить й я, а там стиліна зорвана і шпинури долі валяють ця, а вона лижеть на лаві нарядина. Вулянка й пита у Катюшки: „Шо це таке?“ — „Та це, каже, Михайло на стелю лазив за горшками, стирбився та стиліну і обвалив“. — А Вулянка торк мене та й каже: „Еге, Михайло, та ти сей тіки“. — Торка мене та все шипоче: „Як би ви знали, яка пона була. О-о-ох, і ви дай же тобі, Господи! Там уже така була, така була...“ — „Я, кажу, ви повірю вам, Григорівно“. — „І ви сповідайся, каже, за чужий гріх. Нам би, ка', самим острогу не минувати, як би не вона. Пополазла я тоді у її в ногах“. — А це справді історія була. Як повісився у їх Ігнат, а брат і давай на їх напастаць ця: „Це ви, сукини дочки, повісили брата!“ — Люди бач подекували, що в їх дівка затіяла дитину висті, а Ігнат хотів доказувати, що вони душичку зазнали. Так вони давай просять Воронишу, давай просять. А та їм: „Ви бійтеся, на вас суд не піде: я помру весь світ, так помру, що вам нічого не буде“. — Вони до станового, той хотів його на вторгненьку службу оддати. А він бач нахвалився, Ігнат, спалить хату. Так вони все й повивисили с хати у погріб: і яйця, й вал, і діжки порожні. Так він дві пиділі виходив, усе ховав, що аж смага на три пальці позаникалась. Тоді саме Артем тигарем був та у Харкові дзвін викинув кунів та скінкав обабільних людей той дзвін тягти. Ідуть плотвяне стягать колочок, а воно шось під місточком сидить. Дивлять ця: „Се Ігнат!“ Приходять у Б ртєвку та й розказують: „Так і так, бачили Ігната“. — Коли туди, а його вже нема, наче в воду впав.

Так він у ночі вже настиг у погріб. Позвиртав у погрібі все в одну кучу: і вал, і пряжу, колотню, яйця, сир, молоко та все в сіривець і потопив. А с себе зняв пояс та, дзвіниче, на верх рубаху викинув та прикладив у попарак на дощочки положив та й зашморгнув ся. Так

тіко шо доторкнув ся до змлі ніжками, пальцями тіко. Кишулись вони у погріб за яйцями (яєшник їздив, хотіли продавати), аж він висить. Скричались тоді нсі. А брат одно: „Це ви, зукни дочки, повісили Гната“. — Під суд їх узали, просто в острог хотіли сажать. Турбація шишилась: Становий с следуватилем приїхав; жєнщину підсизали розвідувать. Наче й трибушили його тай поховали край кладовища, над Крутим. Так от скажіт — сторія. Це стіко год кладовище обкопане, а тоді чиряз його скотина ходила та могилки обвалювала, могилки й западали. А Гнатова могила стіко год стояла, як тиримочок; хоч би тобі запав або скотина яку грудочку скотила — так нї Боже мой! А як би ни Ворониха, прїть би їм в островї, хто 'на поки й доки.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1067. Чудесні лікарі.

Два богатих поміщики у місті гостювали і вони мабуть були яритники. От вони міжду собою і заспорили. Одни каже, шо я ночно лягатишу спать, так виїму свої очі, а на утро унять уставлю і буду дивиця по прежньому. — А другий каже, шо я виїму свій кєндюх, а на утро уставлю, зашню і ни буде ніякого вида. — От вони так і вдєлали: той виїняв очі, положив на стіл, а той тож виїняв кєндюх та положив на стіл, а сами полягали спать. А лакей та цю штуку замїтив та узав, прибрав ті очі і кєндюх, а сам узав, убив kota, виїняв очі і положив на те місто, де й були; потім зарїзав бичка, виїняв кєндюх і положив на тому місті, де й положив нан свій.

От нани проснулись, той уставив очі, а той уставив кєндюх і стали такі ж, як і були. От нови чириз уремня угляділєсь, ті пани і розказують одни одному: „Что за штука? Вот я, как ляжу спать і гдє б не заворушілась миша, так я і услишу і віжу, гдє она мотаєть ся“. — А другий каже цьому: „А во мной так вот какая штука дєлаєт ся: сколько не єм разного кушаня, всьо мне как бутто соломи хотит ся“. — І так ті нани попириміняли своє на чуже: той замісто своїх очей уставив кошечі, а той замісто свого кєндюха уставив телячий.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1068. Знахар відводить очі.

У Бурлуці, котрий рядом з Фидоровкою, є такий чоловік, котрий шо захоче, те й зробе. Він здоровий чоловічака, сильний. Занїмаєть ся він грабарством, разными змлянийми роботами. Бере підряду канави обконувать, колодії ріє. Він сам по сибі чоловік смирий, нікого ни обїде, хоч хто з його і посмієть ся, то нїя вдорово ни обїжав за це, накаже його на премня і зараз же простить. У Фидоровці і Бурлуці там дуже

скупо на шот води: річки нима і колодів мало. Там икономії мають велику нужду в воді. В літку, коли була засуха, так постійно була недостача води. Приходилось нираз їздить верст за десять по воду. Особливо коли парова молотілка молотила в полі хліб, то вони нескільки підвід ганяли по поду верст за сім, за десять. Дуже надоїла икономії така неспорунна доставка води, уїлась дуже чврової собаки така рэхуба. Тай реход лишній був чирив таку доставку. Приходилось три до чотири чоловіки диржать лишвіх і коний теж лишніх ганяли в бочками. А далі їм здумалось викопать свій великий колодів такий, щоб хватало води на всю икономію. Найвляли вони конать цього самого грабаря. Управляющий договорив ся з ним, щоб він виконав колодів за 10 руб. Грабар зеднав викопать за десять і пообіщав на другий же день начать копку. Управляющий сказав, що як буде багато води, так я тобі прибавлю 5 руб. А як води буде мало, тоді дам ту ціну, за яку договорились, тіко 10 руб., або і того менше.

Грабар прийняв ся за роботу. Виконав шось зовсім мало, ни більше, як аршинів чотирин. Вода як полилась, все равно, як із відра. Як почали возить воду і на кухню і волів нацувать, коний і всю скотину ноїли в того колодізя. І на молотілку брали по нескільки бочок в день, а води все було ивно і ще чирив край рівчак біг здоровий, хоч приправляй колесо та шуку мили і біз зашину крутилоб мелищю. У икономії всі зраділи, що тепер у них вода близько. Та ще яка вода, дуже гарна була, мняка, чиста, як сльоза і вкусна; як неш, так по глотці так, як маслом хто полива.

От ириходе грабарь до уиравляющего за грішми за рить колодізя. Уиравляющий місто 15 руб., дав йому тіко 5 руб., сунув йому в руку пехотя. Грабарь подивив ся собі в руку тай каже: Іще ни всі, це ви дуже мало даїте. — Буде з тебе і цих — сурово одвітив уиравляющий. — Е ві, Семен Федорович, договор бун 10 руб., та іще 5 руб. обіщали за те, що буде води багато. Ну, то вже Бог з вами, про ті 5 руб. толкувать ни буду; а вже десять рублів, то ці обявзательні. — Уиравляющий на се одвітив так важно і як бутьо з серцем, пиначе пехотя з ним балака: За що тобі давать 10 руб.? Там всі роботи на один день. Я думав, що ти будиш рить цілих два тижні і виконаїш сажень 10 або 12, а ти за півтора дві виконав. За шож тобі 10 руб. давать? Скажи спясибі, що хоч 5 руб. дан. Я якби знав, що там так близько вода, так і ни наймав би тебе, а заставив би робочих, вони б сами викопали. — Грабарь з уиравляющим сиорить ни став, бросив 5 руб. на стіл ті, що йому Семен Федорович ткнув у руку, заширнув ся і пішов. А коли виходив в хати, то сказав: Вам труд мій ни нужин, а міні ваші гроші ни нужи; от і рохвитаїмось. Я люблю правду.

На другий день ранком приїхали робочі з бочками по воду, коли дивлять ся, а колодїзь сухий і каплі води нїма. Робочі приїхали до управляючого і заявляють: Так і так, колодїзь висох, води і каплі нїма. — Управляючий здивувався, щоб воно значило і подумав зовсім друге. Це мабуть грабарь розсердився, що я йому гроший нї давав усьох і по-хоже засорив чим нибудь джирило! Взяв душ 6 робочих: Ну, хлопці, биріть лопати, ходіть чистити колодїзь. Вода у нас живо явить ся. Се похоже хтось підшутив по злобі. — Робочі набрали в собою лопат, заступів і надались до того колодїзя. Начали вони довбать у дно, викопувать поглибше, так і подумали, що засорилось джирило. Довблись, довблись, і так нічого нї допомоглось, води все таки нї було. Управляючий заставив їх конать другий колодїзь. Одступили трохи пониже і знов розчали копати. Конали, конали, викопали уже глибше, чим первий, а води все нїма. Вони бросили, бо уже було пізно. На другий день теж до самого вечира ярились у різних мїстах і нічого нї докопались. Управляючий почував затилок і сам собі ума нї приложе. Шоб воно вначило? — дума собі. А ще хотїть узять 10 руб., а йому і 3 копійки нї слід дати. Ну шож тут робить? Молотїлка другий день стоїть, а води все нїяк нї доконають ся. Ждать було ніколи, води треба, хоч тріснї. Нарялили уперть цілий обоз з бочками аж у Хвидоровку по воду. Там у силі був гарний колодїзь, все сило поїв. Приїхали в Хвидоровку, а общество їх прогнали і бочок чуть нї порубали на тріски: У нас, кажуть, і самим воли нї хвата, а ви хочите нас обаранити? І с тим нї дали. Вони вирнулись назад, даром намяли хвости коням.

Управляючий аж сам на собі волося рве. Шож тут оставалось робить? Молотїлка остановилась біз води і робочих душ 50 чи й більше остались біз роботи. У Бурлук по воду посилаєть — дуже далеко і там води зовсім мало; він добре знав, що там і подавно нї розживеть ся. Один робочий смикнув, в чім діло. Він був з того самого сила, віткіль грабарь той, що колодїзь копав. Він чув про його, що він може, що вгодно вробить. Пішов до управляючого і надомнив йому попросить грабаря допомогти в сьому горю. Розказав йому, що той грабарь знахарь і що він, що захоче, те й зробе. Ви, каже, похоже його обідили, от він і зробив так, що вода висохла, а як його попросить, він зяплуїть ся і воду заверне назад; уперть так, як і ранїш було, так і тепер полеть ся, так як і перше лилась, або ще й дужче.

Управляючий хоч і нї вірив тому, що він у силах поробить що нибудь, а все таки прийшлось клапять ся мужичкові. Призвав його до себе і почав просить: Голубчик, на тобі 20 руб., тіко пожалуста, постарай ся, шоб вода була. Я тобі могорич поставлю, тіко ради Бога нї сердись на мене, устрой, як слідє. — Ні, Семен Федорович, я лишнього

ни хочу. Я за цим ни ганяюся, а я люблю правду. Оддайте міві те, шо було в договорі, і Бог з вами. — Управляючий виїняв з кармана 15 руб. і дає: Возьми пожалуста та будь ласкавий, змилуй ся над нами, награди нас водою. — Ні, Семен Федорович, я 15 руб. ни возьму, давайте міні 10 руб., договор був за 10 руб., а більше міні ни треба. — Ні, бири всі 15. За роботу ми договорились за 10 руб. та іще 5 руб. я обіщав помимо договорних за те, шо буде води багато. Значить, я слово своє виповняю, обіщав і порішиз оддати, це теж буде справедливо з мого боку так, шо пожалуста, грішми ни гребуй, бири своє заробляне. Грабарь довго ни хотів брать 5 руб. Управляющий сплом павязав йому обішані 5 руб. Після цього оставив його пообідать, угостив, як слідує. Грабарь подякував його і пішов.

На другий день ранком пішли до того колодїзя подивить ся, коли там води, як у старі годи. Повний колодїзь і чириз верх біжить ціла сарма. Після того стали його уважать все равно, як якого пибудь пана виликого. Всі боялись прогнівить його, щоб ни поробив чого пибудь з усяким чоловіком. Як він робив несякі чудиса, ніхто ни знав і допитать ся ніхто ни міг, тіко кажуть, шо у його була така книга, шо там все, все є, щоб ни задумав, все можно зробити. Він ту книгу бутьо спалив. Поліція дозналась і хотіла у його одібрать, так він мирці укпнув її у грубу і вона згоріла. Він сам ростом здоровий, а на лице ни вковирний; а жінку собі взяв красавицю. Він, бач, зна таке слово, шо когоб ни захотів, того і приверне до себе. Як би захотів, щоб улюбилась у його сама лучча молода, красива баришня, і влюбить ся. Тіко він піколи ни злоупотребля і ни хвастаїть ся своїм анахарством. Хіба тіко хто прогнівить його, чим пибудь розсерде, або поглузує з його, тоді вже він дасть поппять, шо шутить з ним ни можно і щоб його ни трогали ті, котрих він сам ни займа. А пноді, коли бува випивше, так койкому покаже яке пибудь чудо, чи хвокус.

Один раз прійшов до його сябро позичать воза. Зайшов у двір, а він стояв під повіткою. Поздоровкав ся з ним і завів розмову про койщо по хазяйству. Між ними збалакались про колеса. Сябро подивив ся на його віз таїй каже: Де се ти купував такіі колеса? — Та це я на кличальні пидїлі у Ольховатїї купив на ярмарці. — А шо вони в тебе такі маленькі? — Саме гарні: шо ни менші, то кріпші будуть, а вилікі скоріш розшитають ся. — А в мене дуже більші твоїх, я торік у Вовчі купив. — Та це пугтяки. Хочиш, і я зоої зроблю вилікими. — Як се так можно? — Та хіба як, подивись тепер, які вони. — Сябро глянув, а вони стали вилікі-привилікі, все равно як ото бува у машині маховик диривяний, такі і вони завбілшки. Сябро аж злякав ся: Диви, шо се таке значить, віткіля вони взялись? — Та се ж ті самі, ни визнаєш, чи

шо? — Побули вони так з минуту і унеть стали маленькими. Се діло було уже пізно осіпю так, шо неї дерева осипались. Сябро нипросив воза і уже пішов було з двора. А знахарь і каже: Підожди! — Той вирпнув ся. Ну шо, сябро, хочиш, щоб зараз сад зацвів? — Та хіба ж се мислимо, як же се можно? — А от дивись! — Глянув він на сад, а всі дерева так і зазилипіли, а цвіту на них густо-пригусто так, як молоком облитий весь сад. Сябро здивував ся: От, брат, ти умієш очі одводити; дивись, ниначе й справді май місяць. — Як це так очі одводить, хібаж я одводю очі? Ти піди, пощупай, він у правду цвіте. — Пішов сябро до дерева, пощупав, і справді цвіте, листя зелене, свіже, все равно, як у маю. Він щоб удостоверити ся, вірвав цвіточок і один листок і пішов до знахаря. Приходе і каже: Дивись, все равно, як живі цвіточки. Як це ти поробив? — Ану глянь тепер на сад! — Оглянув ся він назад, а сад який раніш бун, такий і тепер став. Ні одного листика, ні одного цвіточка, голий, голісінький... А той цвіточок, шо був у руках в сябра, осипав ся і розлітїв ся. Сябро сам своїм очам ни вірив, дума собі: Чи се я на яву бачив, чи може мії так уважалося? Може приснилось? Опісля того він бояв ся ни тіко прогнівити знахаря, а даже бояв ся полаять його собі на думці.

А один раз була ось яка пришта: Знахарь взяв підряду на жилішї дорозі насыпати запасний путь. Найняв він собі нескільки душ робочих і приступив до роботи. Хоч він був і за підрядчика, а нанувать ни любив, робив і сам на ряду з робочими. Мимо насыпу ішло два якихсь кацани. Один пильно подивив ся на знахаря і трохи одійшовши од його, почав сміять ся: От страшний чоловік, ти бачив? — Бачив. — От рожа, так рожа, на чорта похожа. Вечиром можно приплякать ся. Рябий та пивковирвий, у баби ср...а красивіша, чим у його морда. — А другий каже: Ну ти, Гришка, потише, а то він почує, задасть тобі; він, кажуть, знахарь, може з тобою шо пибудь зробить. — У, шо він міні зробе, ср...ть я на його хотів. Нанлювать на його знахарство.

Грабарь всю їх розмову почув: Ни сміли вони пройти сажень з десятиок, як у того, шо лаяв знахаря, потишло у очах, закрутилось в голові, він упав і лежить. Як заохка, як застоне, як розгнело ж йому морду! Зробилась все равно, як у баби ср...а. Бишиха ни бишиха, а так Бог його зна, шо воно таке; розпухла вся голона, зробилась як макітра. Товариш його баче, шо пи дурна шутка, скоріш побіг до знахаря. Бухнув йому в ноги і давай просить, щоб простив дуракові. Довго він лазив у ногах, а все таки свого добив ся, упросив. Знахарь змилював ся, простив, тай каже: Ну, я прошу, тіко скажи йому, щоб він первий і послідний раз так робив; ни тіко з мене сміять ся, а щоб з усякого чоловіка ни смів глузувать. Гріх з чоловіка сміять ся, чоловіка Бог сотворив по

образу своєму. Він казав, що в мене морда похожа на с...у, а в його тепер на що похожа? Ну йди з Богом, товариш твій вигдоровів. Та нixай скаже тобі спасибі, що ти упросив мене. Це тільки для тебе я уважив.

Приходе він до товариша, а він уже стоїть на ногах і ниначе як нічого ни було. Він тоді й каже: Ну що, хлопче, я ни казав тобі, що ни трогай чоловіка, коли він тебе ни займав, а ти ни послунав, от тобі і наука. — Та хто і зна, що воно за чоловік. Я ж ни знав, що він такий. — А ни знав, так ни треба було й трогать його, він же тебе ни трогав. — Після того вів закаяв ся ни сміять ся ні с кого; хоч би і його хто палавав, так порішив проходить мимо мовчки. І другим нипраз заказував, щоб остерігались глузувать.

Зап. від Питра Ракші, с Федорівка, Вовчанського повіту, П. Тарасевський.

1069. В чім бува щастя.

У одного колдува був богобоязливий син. Ніколи нікому він ни робив зла. Був до всякого жалістливий. Готовий був всякому запомогти, коли кого застигало яке нибудь горе. І ни тільки він любив уважать одного чоловіка, а він любив всяке животне і жалів його — ніколи, бувало, ни обіжав. А батько його був колдун, з чортами знав ся і паровив всякого обідрать, тільки щоб йому була польза. Ніколи нікому ни робив добра. Сина часто, бувало, лаяв за те, що він зроби кому нибудь добре діло. Він нипраз зачитувавсь научить сина колдовству і різному волшебству, а син і в ризон ни приймав його слов. Часто з батьком спорив, ни ладив. А він все грив сипові голову, укоряв його, що він ни слуха батька. Скільки він ви працювавсь, а все так ни міг схилить сива на свою сторону. Ни послунавсь його син. Розсердив ся колдун, вигнав сива в місті з нивісткою, нічого їм ни дав. Пішли вони, в чім стояли. Ніякої одежі з собою ни захватили. Молодиця взяла з собою крайчик хліба і той був чирствий. Пішли вони, куди очі бачуть. Пішли по полю навиростець, між хлібами брили по межах. Коли пройшли хліба і вийшли на толоку, то теж подались нпрямком. Вони чуть-чуть примічали, у який край город стояв, туди і направлялись. Коли ішли вони по толоці, то багато разів приходилось їм натикать ся на кучі гною, котрі мужики нприд висною повпвозали на толоку, щоб удобрить землю. Уже під кінець толоки стали вони проходить мимо однієї кучі іще свіжої, видно було, що ни давво тільки скидана. Почулось їм, що там шось нищить, скаучить жалібним голоском, ниначе дитинча плаче. Ану, що там таке? Ходім, Палажко, подивимось. — Та ходім, Василь, скоріш по свої дорозі, а то вже ни рано. Чого ти там у гною ни бачив? — Та ні, я подивлюсь, міні жаль, як воно так нищить, може то дитина. — Яка там дитина, то похоже мужик з дому цуцня вивіз влісті з гноюм, — з досадою сказала Палажка.

Василь тим ни унівавсь, шо жінка ни бажала підходить до кучі. Підійшов сам. Покопавсь палкою у гною, коли там лижить цуцния малесевьке, іще сліпе і таке браве, чорненьке і видво кабелік. Жаль йому стало бросить бізномощне животне біз всякої уваги. Взяв його на руки і поіс з собою. Жінка чуть ни всю дорогу бурчала, лаяла Василя: На шо ти його взяв, гадость таку? Брось! Шо ти з ним будиш робить? Вонож іще ни буде хліба їсти, його треба молоком годувать. Нам самим нічого їсти, а ти іще надолобля на свою голову береш. — Та ти, жінко, нічого ни знаїш, ви бери приміру з свого свекра. Тибі гарно, як ось нас батько вигнав і нічого ни дав? Так же і цьому бідному цуцнияті тяжко. Та ми хоч уже смишльоні, сами собі кусок хліба добудим, а воно виброшино на погибіль. Як ми його снасимо, пустим на світ божий, то і нас Бог ни остає своєю милостю. Найдить ся такий добрий чоловік, шо і нас приютить. — Молодиця з ним согласилась. Ни стала більше гадить. Пішли вони дальші мовчєн.

Ішли вони, ішли, дійшли до одного села. Захотілось їм їсти. Зайшли вони в село — ну шож тут робить, сами то вони обійшлись би одним хлібом з водою, а требаж іще собача погодувать. Порив ся він у карманах і ничаянчо найшов у жилетці пятака. Купив на того пятака глєчик молока, напоїв цуцния і сами з хлібом у волю поїли. Одихнули трохи і пішли дальші. Стало уже смиркать ся, а до города було іще далеко. Вони остановились у полі і ириночували під одкритим небом. Була іще висна, зорі по почах холодні так, шо вони до діла продрогли. Проснулись рано, тіко шо показалась зоря. Вони підвѣли і подались дальші. До города вони достигли так, як у сїданню пору. Стали доходить до города і думають: Шож тепер ми будим робить? Гроший нима ні копійки; а їсти хочить ся. А в городі біз гроший ви розжєвес ся. Побирать ся ни дадуть, скажуть, гладкі побирать ся, в силах іще заробить. Стали вони увіходить уже в город, коли дивить ся, на дорозі лижить гривиничок сребраний. Василь обрадував ся, підняв того гривиника і пішли на обжорний ряд. Купив там пшинишну наляницю за 5 коп., а за оставного пятака купив рипочку смитани. Нагодував він цуцниятко і сами добре посїдали наляницї з смитаною. Потім розвѣтав у городових, куди треба йти, шоб натрапить на те місто, де наймають работников і разну прислугу. Городові з ним ни стали довго розсуждать, нехотя показали, у яку сторону треба йти і пішли по своєму ділу. Шоб ни заблудить, він смитав іще у торговки. Йому торговка указала, на яку улицю йти і куди новирнуть, шоб натрапить, куди слїдує. Пішли вони. Ни дійшли іще до того місця, як аустрїтив ся з ними купец старичок. Остановив їх і пита: Куда ти, мужичок, ідеш? — Та я, паничку, їду наймать ся. — Шож, ти сам наймаєс ся, чи у двох? — Та як би прий-

шлось наймать ся у двох з жінкою, так іщеб'лучче. Тоб' ми у місті служили — а нарізно ни так буде спорушно. — А для мене іще й'лучче, я такого і шукаю, щоб у місті з жінкою жив. Ходім зо мною, я найму вас.

Ого воли пішли. Василь обрадував ся, іде і дума: Слава тобі, Господи, тепер ми при місті. — Кунець привів їх до дому і зараз же Василя поставив за дворника, а Палажку призначив кухаркою на приказничу кухню. Ого живуть воги, старають ся, хазяїнові догожають. Хазяїн їх полюбив. Став довірять на їх все, як на самих чесних людей. Василь був грамотний. Хазяїн узнав, що Василь грамотний, у базарні дні і на ярмарошні став брать його у лавку, помагать одпускать кирасін, дьоготь, сіль і инше. Прожив він год, узнав діло по лавці, став здорово помагать хазяїнові. Уже місто дьогтю та соли його допускали отпускать разні товари. А вже чирив півтора годи він міг справлять ся за любого приказчика. Бувало за що ни возмись ся, так у руках і кипить. Завіряв товари швидко і окуротно. Хоч, бувало, нашене одмірять красний товар, так і одмірює так і одмірює. Ні один приказчик ни міг'лучше його одмірять. Всі приказчики йому удивлялись і завидували, що його хазяїн полюбив. На щастя Василя у скорях старший приказчик роштив ся. Кунець собі на умі прибрал усих приказчиків і ні один по його порову ни приходив ся. Один дуже хвасговитий, другий хрпатовитий, третий на руку ни дуже чистий, а останні всі були іще молокососи, хлопята ни опитні. І так він міркував, міркував і порішив наставить старшим Василя. Чоловік він степенний, ни паниця, старатильний і любе порядок і вдобавок жипатий, до дівчат ни піде і у театри ходить він ни привишний. По всьому видно, що він чесний і уважтильний. На другий день призвав він Василя до себе у дом і каже: Ти як і сам бачиш, приказчик мій старший роштив ся. Шукать другого на його місто я ни хочу. Вибрать старшим із своїх барчуків ни виходе діло, вони тіко чпируть ся мастира, а за ділом ни будуть дивись ся так, як слідує. Так от я порішив оставить тебе старшим. Ти міні поваровив ся і бачу, що з тебе буде хазяїн; ти чуже добре бережеш, лучче чим своє. Постарай ся быть таким до самої смерті і ти будиш щасливий. Жалуваня тобі такеж, як і тому, що роштив ся, 1000 руб. у год. Тіко прошу тебе, види порядок, як дома і сліди, щоб ни ростачали добра оті виртопляси барчуки. — Василь подякував хазяїнові, покляв ся служити вірно і старать ся, скіко сил хвате.

Коли став Василь спускать ся по сідцях в низ ідучи од хазяїна, так чуть ни впав. Од радости аж ноги затрусались. Прийшов він у магазин і ни став за прилавок, а пішов прямо у конторку і став розглядать книги. Приказчики сразу догадались, за чим його хазяїн звав. З досади приглянулись і уснокоялись, більше ни стали в душі волнувать ся і думать, що може мене старшим поставе. Раніш його називали дядько

Василь, а то вже почали звать Василь Іванович. Став Василь Іванович всім добром править. На його руках вся торгівля була. А жінка його то була за кухарку, а коли Василь став старшим приказчиком, то її припоручив хазяїн глядіть за всім хазяйством у домі і на дворі. Вона щиталась за икономку, сама нічого ни робила, тіко приглядала за готовим. А те цуцня, шо вони з собою принесли, за півтора годи виросло здорове. Такий собацюра зробив ся, шо рідко такого пошукать. Чорний, здоровий та лахматий, все равно, як лев. Привязали його на цеп, так він пак і шне по двору, як молнія. По дроту як нажме, нажме, аж гримить, як на гитарі струна. Чужий чоловік так бояв ся і показать ся на двір. Бувало як вискале зуби, гаркне, так хоч хто злякайт ся. Годували його гарно, хилили, як свою дитину. Пройшло время ни більше, як з год, хазяїн захварав. Чувствував він себе дуже илохим так, шо вже одужать ни сподівав ся. А так як у його ни було ні роду, ні племені, то він порішив все своє добро одкавать хорошему чоловікові. Багатих знакомих награждать йому ни хотілось, бо пользи од них він ніякої ни бачив і зовсім ни було охоти багатів наділять. А так як він дуже понаравив Василя Івановича і уважав жінку його, то він порішив омасливить його. Вечиром, коли уже закрили магазин, хазяїн позвав Василя Івановича до себе і каже: Я вже став старий, дуже оплошав і захварав ни в шутку. Чую, шо я скоро умру. А так як у мене нима ніякої родні, а тебе я полюбив, ти гарний хазяїн і трудящий і жінка твоя драгоцінна хазяйка, а люди ни бідні, діточок у вас чимало, чирна шо я порішив, все своє добро підписать на тебе. Ти тіко обовязан будиш поховать мене на славу і подай у Афон на вішне поминовеніє і тут поминай, поки живий і дітям своїм закажи, щоб поминали. Роздаси бідним, скіко сам захочеш. Приказчикам выдай наградних рублів по 300, а меншим по 100, ипхай споминають мою доброту. Оце тобі і все, шо я надумав. Поклич пона і двох понятих і ми зробим духовне завіщаніє. — Василь Іванович покликав пена і двох свідатилів і написали духовне завіщаніє. Кунець одказав шось нибагато на церкву і на бідних сирот, а все останнє досталось Василю Івановичу. Після того Василь Іванович став уже ни приказчиком, а повновласним хазяїном. Хазяїн після завіщання жив ни довго, в скоро умер.

Василю Івановичу од купця достав ся магазин здоровий-приздоровий; в йому були всякі товари. Чогоб ни считав і все там було, красивый товар, готова одежа, обув, посуда, мебиль, жиїзо і всяка всячина. На весь город славивсь його магазин. Багаче його магазина у весьому гроді ни було так, шо він і сам ни знав, в скіко можно було оцінить його магазин. Так глазомірно можно було догадувать ся, шо там всего товару ва мліїион ни вбереш. Тепер Василь Іванович зробивсь купцем та іще

купцем ни аби яким, а їмнитим на весь город. Всі стали його приймати у обчиство. У кожного він був за дорогого гостя. Всі купці і панн були з ним за панібрата. Скрізь йому почет і уважаніє. Тоді вже він став одівать ся по панськи чисто так, що трудно було взпять його, який був дворником і який став тепер. Хто його ни знав, так подумав, що він з роду такий і був; паном і родив ся. Проїшов слух по всі окрузі про нибувале щастя Василя Івановича. Приїшов у одній свитині та латаних чоботях, а став багатим купцем і уже по городу пішком ни ходив, а їздив у кіпажах. Мав своїх коней. Завів коров, птиці і всякої всячини.

Дочув ся і батько його колдун. Позавидував його щастю. Зло його взяло страшно, пристрашно, що син його з дому пішов з торбинкою, а тепер зробив ся знашним купцем. Колдун порішив, у щоб ни стало, звистн все хазяйство в сина. А він і сам іще ни знав, в чім находить ся все синове щастя. Пішов він до сина у гості. Приїшов у город, спитав про Василя Івановича. Так йому зразу скивали, де він живе. Всякий його знав і старий і малий. Зайшов він у хороми веселий, такий ласкавий та добрий, инначе нічого й ни зна, як бутьо з роду ни лаялись і ни сорились. Поздоровкав ся він з сином по рідному, считав, як здоровячко. Син теж на його ни сердив ся, уже давно забув і думать про прошле. Приїняв його як дорогого гостя. Колдун побув трохи в домі, а далі каже синові: ходім, синок, подивимось на твоє хазяйство. — Вийшли вони у двір. А собака зразу узнав врага, як кепув ся на колдуна, так трохи ни звів його. Як би ни син, так він би його задушив. Колдун зразу помітив, що все синове щастя в собаці і нічого йому ни сказав. Пішли вони далші в конюшню та загороди. А у Василя було видимо ни видимо і коней і коров і овець ціла отара. Колдун як бутьо радував ся, а в душі у його злоба так і кипить на сина, що він такий багатий. Завіна його взяла. Вирнулись вони в дом, колдун і каже синові: Слава Богу, що в тебе всего багато, тіко я тебе попрошу, щоб ти убив собаку. Як хоч, а собаку убий. — Синові дуже жаль було губить собаку та дїлать нічого; треба батькові угодить. А проте Василь і ни подумав, що батько з умислом настунав убить собаку. Позвав Василь дворника і приказав йому убить собаку. Дворник узав ривольвер, прицілив, бацнув і убив собаку. Вона бідна прикинулась, погажи задрігала і кончилась, а кров з неї так і полилась цівкою.

На цю пору по двору ходила тилушка, підійшла до кровавих калюж і почала їх лизать. Колдун побачив і зразу нічого синові ни сказав, примовчав. Син бач подумав, що собаку убить батько приказав чириз те, що вона його налякала і чуть-чуть ни порвала. Колдун трохи згодом каже Василеві: Заріж, синок, ту тилушку, що по двору ходє, угости мене мотодою гавядиною. — Та ця дуже гарна тилуця, я, тато, хотїв оста-

вить її на плід, у мене на заріз є другі. — Ні, снюк, міні хотілось, щоб ти цю зарізав. — Ну та все равно, для вас уважу. — Ну так ти, снюк, прикажи, пихай поки її заріжуть і побілюють, а я піду у баню, побанюсь, а поки вашнуть потрошить, я звириюсь з бані. — Ну так шож, ідїть, у нас баня своя, далеко ни ходить. — Та я знаю, отже я і хотїв побанити ся у свої бані, а то у нас у деревні нїде банити ся, лепу уже чуть ни на налицьросло.

Пішов колдун у баню. А тут ни зївали. Мирщі зарізали тилушку, побілювали її, випотрошили, порубали на куски і винесли всю в кухню, щоб одібрати яке получче на жаривне, а останнє присолиль і винести на льодник. На кухню поприбігали діти подивити ся, як повар буде жарить говядину. Побачили вони говяжі почки і папались на поваря: Зжар наж сичас почек, ми любим почки. — Повар ни довго думавши, розігрів скороводу і зжарив їм почки. Вони розхватили їх, як конфети в дві хвилини, як мітелкою підмили. Вирнув ся колдун з бані, дивить ся, а тилиця уже зарізана. Кинув ся до говядини, а почек нима. Він спитав поваря: А деж почки? — Повар одвітив: Почки я пожарив, уже діти їх поїли. — Колдун почухав затилок, плюнув і пішов у хату. Увійшов у хату і з досадою плюнув і сказав снюві: Ну, щастя твоє, що я проївав почки забрати од тилушки. Буть тепер тобі багачем. Все твоє щастя находилось в собаці, а коли ти убив собаку і кров її полизала тилушка, то та кров повала тилушці в почки і все щастє твоє приїшло в тилушку, а тепер уже все твоє щастє приїшло в дітей, коли вони поїли почки. — Сню дав йому грош і він пішов до дому. Був смутний і сардитий, коли ни вдалось сина розорити, пустить унєть з сумкою. А Василь Іванович так і остав ся багатим і щасливим.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

ХVІ. Хмарниці.

1070. Палиця від хмар.

Трафійїи си, шьо гáцна їст жьїбу і волá пищїт; та як хто озме пáлицу тай розборóнит, то тоў пáлиц-ў, кáжут, шо мож хмáри відговіті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростів, пов. Вишниця.

1071. Прут до відгонюваня хмар.

Наш Рїгус Іван небіщик казав, а з нього сї сьміяли. А він йакуратне знав. Він мав такі пруты, такі лїсконї, шо за рік виростають. Він завше йшов напротів хмари і так тим прутом махав. Той прут дістає сї так. Як сї їсть гáцна з жебов, то треба віломати зараз прут такий, шо за рік віросте і їх розігнати. І тот прут вже має право до хмари. Вже с тим ходит, махає на ту хмару, а хмара втікає. Потому осьветив тот прут враз з зїльом на зеленї сьвята. І він зараз, як того має приходити і тим махає, то за гралицю не цуетят.

Зап. в Уличнім. Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левицький.

1072. Дзвін у Підвербцях.

Роскázуюг старї людн, шо у Підвербцьох буў наймїт у лихого гáздї, нас худóбу, тай раз напáў го дощ, дўжи гримїло і блїскало, а він прикльїк і Бóгу сї молїў: Бóже, кáже, подарўй ми су худóбу, бо як Пан Біг ливщїски ми даст, тай менє гáздá убє, бо скáже мевї гáздá: Чомўж ти не гнаў до дóму, як сї дўже зачиняло хмáрити? Як сей рік віслужу, то я усї грóші дам, абї дзвін хто візьльиў, абї буў помїчийї до хмáри. — І сьєє слóво той наймїт не скасуєаў... І той дзвін йн помїчийї до хмáри, áте як хто утóпнт сї, áбо повїснт сї, то ў той дзвін не берўг, не рушїють. Той дзвін називáс сї Юркó.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербець, пов. Городенка, І. Волошинський.

1073. Градобур.

Що то є планета? Планета пускає град або дощ. То є такий чоловік — він сидит в селі, то ворожбит.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. М. Капій.

1074. Хмарник пізнає по зіздах.

Я одного разу ішоў до Злotoго Потoka і при тім інтересі то буў вечір і я хтіў почувати у коршмі коло перевозу. Отжеж чоловік із жінкоў там бўли і просіли мене на гору до села Костілики. І вітак ідём до горі, а буў то вечір ясний, погідний — вітак він зачпў по зіздах дивити сї і минї оповідати, що знає, де коли має бути така туча. І казав, же знає відвертати, якби хтос йому добре заплатив. Дальше нічо не знаю, бом рано пішоў, а його лишив сийного.

Зап. в липни, 1910 р., від Юзя Йщука із Колінов, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1075. Хмарники природжені і вчені.

То йи такі природжені хмарники, що він до того знає. Так само як ошїрь йи до молока. Наколи хмара надійшла пичїста з градом, так він ї розуміє, яка вона йи. І він, як не хоче, жеби вона зробила шкоду там, де він йи, то він за́раз лиш рукоў киє, покаже ї дорóгу і справит ї на друге село. А також йи такі люте, що і без природженого потрафит. За́раз як надійде вечїста хмара і за́раз пізнаюг, жи шос шумит ў нї і за́раз віобєси на двір сьвічену шутку, сіль, образ і тоб ї відверне в иїячий бік, так вона забирає сї далї.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1076. Незручний градобур.

Тот Петро знає троха проти бурі, але раз шос лихо почипав то, як раз затрібував відвертати, то убило гет городнину, а другий раз зачепў, то урвало му піў даха. Би Бог борониў!

То би треба ити відвертати без крисанї тай би ити прокіў того, треба зустрічати, а він якос не бізував ити тай затрібував из порога и так погостив...

Зап. від Андрія Осташука в Зелениця, Надвірн. пов., 1908 р. А. Овпшук.

1077. Фірман — хмарник.

Раз росказувала Загурска, що в йдного пана буў фірман і умів хмару відвертати. Раз пан зібрав сї їхати ў дорóгу і казав фірманови за́прїчий шїри ко́пи до карїги. Фірман вїйшоў тай лиш за́прїчих, дивит сї: дуже страшна хмара надійшла. Він лишив за́прїженї ко́пи з дру́гим

фóрвалем, котрий під йнго руко́у буў. Сам взяў тры однолітці-пру́ти тай пішо́у на гравину, аби́ хма́ру ни допусті́ти на по́ле с то́го села́, і дужи́ сї забави́у. Як він прийшо́у, зачы́у пан сварі́ти йнго́, чо́го він сї так забави́у, як ма́у уже́ віді́жджи́ти, а він вітпови́у па́нови, що ходи́у хма́ру відверта́ти. І пан йнго́ уже́ да́лі не свари́у, лиш каза́у, щобі́ му ни́ оден лан ві́бзу́ пшени́ці так, аби́ лю́дим ні́ц ни пошко́ди́у. І той де́нь, шо му пан каза́у ні́бити, щобі́ він паверну́у град на йнго́ лан, дужи́ буў погі́дний, а пшени́цьи за па́ру днíу ма́ла бу́ти ўже́ гото́ва до збо́ру. Вже́ пе́ред полудне́м ка́же пан фі́рманови́: „А ві́диш, Миха́сю, вже́ ни до́тримаєш сло́ва, бо ни́нька кра́зна погóда“. — А він вітпови́у па́нови: „Най сї пан ни́ дíзйи, що кра́сна погóда, за пíньть го́дин мо́жут ві́дiти рі́лю с сво́ї пшени́ці“. — І потíм со́нци зве́рну́ло с полудни́ц, підíйшла ма́ленька хма́рка і зачы́ла робі́ти сї́ більшо́у і дужи́ стра́шно шумі́ти, а фі́рман лиш пішо́у і обíйшо́у той лан до́кола. Як ўсíгнаў град на той лан, то́ так зби́ло, що за пíньть го́дин пан ві́хаў с тíм са́мíм фі́рманом на той лан, то́ уже́ бу́ла пшени́цьи номі́шня з землíу, шо не бу́ло ві́тко, чи́ то глíу́ки, ци́ ишнíцьи, а ў ро́сiлугах то́ так бу́ло ожелíди, як гусíчі я́йці. І вже́ пан як подиви́у сї́, то́ бíльше вже́ ні́коли́ йи́мў ни каза́у, як він ішо́у хма́ру відверта́ти; бо сусíдним иви́ам пі́ц ни́ шко́ди́ло а́ні́ раз, лиш дужи́ ма́ленький до́щик пороси́у по них.

Зап. в жовтні, 1910, від Н. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1078. Град у дуброві.

Буў у нас ксьондз, помер 67-го року, а у его теські буў якис гiдо за паймита и знаў відвертати бурю. Але раз изiхали сї нони до того ксьондза на празник тай як зговорили сї, прийшли на того гiда, нiби на того грагiўника. Але ксьондзи тото слухают, тай не вірут, аби́ хтос мiг божі силі́ росказувати; то, кажут, ни́ можи́ бути... Але кажи́ один ксьондз: Є́ у мени́ дуброва; я даю сто банок — оди, кажи, кладу — най́ він, кажи, на́верни́ на ту дуброву́ бурю.

Кличут они́ того гiда и да́лі из него́ смíшкувати́ так, шо́ го́ розсердили́ и він́ iх хокі́у при́чити.

Узе́у гiдо́ тай́ як на́верну́у бурю́ на ту дуброву́ и та́м ві́синаў шо́ до́ лзерна́; шос кíлька го́дин шумі́ло туди́ и гет у́трощи́ло, шо́ лиш шо́ май́грубе́ше, то́ остало́, а решта́ пі́шла гет; ти́ждень ві́так кру́ни сто́яли у́ дуброві́.

Зап. від Петра Онуфрака в Зелениці, Надвірн. пов., 1908 р. А. Овишук.

1079. Хмарник у Семаківцях.

Буў такий́ йиде́н чоло́вік ў́ Сима́кіўцях, шо́ умі́у відверта́ти хма́ри —́ тíчу ў́ласти́во. Йидно́го разíу захма́рило́ сї́, а ў́ ко́ршні́ пі́ло кíлька-

найцїть гáздїў і на той час буў той, шо відвиртаў хмáри. Як зробїў сї шум у хмáрі, на той час прїйшоў пїзнайóмий чоловік до кóршми і прóсит тóго, шо ўмїў відвиртáти хмáри, щóбї позволáлїў йїмў перегнáти свою чередў чїрис силó. І той казáў, щóбї перепровáдлїў, бо вїдїў, шо він сильнїйшїй від нéго. А вїт сндїў няний за столóм у кóршми і кáжи: Щó ти такóго звольнїйш сї, я прéцї урьїдник у силá, ти минé мўсиш бóрши еї звольнїти, а я тобі зашпрїчїю, ни сьмїйш гнáти чéрез селó. — І той пїзнайóмий вїйшоў с кóршми і ни знáти, де сї дїў. То ў той чїс, як пїшлá тўчнї, то ішлó силóм самóў лорóгоў і фóсами, а на вїтїў ґрунт як нїшлó, то ни знáти, шо там бўла за рослїна, перемїшнїто з змїлéў за то, шо боронїў провáдити. Потїм вїт скáржнїў сї тóму гáздї, а вїп кáжи йїмў: „Як ни знáйш брóду, ни лїз ў вóду“.

Зап. в листи, 1910, від Митра Ласїйчука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1080. Град нищить вїйтове поле.

Єдної недїлї повїходили люде с церкви. Як то в хлопїв встанóва, коршму не вминути. А ту дивют сї, а ту стало таке як стїпа, така хмара чорна. Тáй богачї папївають сї, а бїдний пїшов до коршми тай си сїв з боку. звичайно, бїдний. А ту вхóднт чоловік, тай пїкому нїчó не каже, лиш до тóго бїдного. Тай каже: Бїй сї Бога, пусти мé чéрез нашу цáрпцу! — Тот каже: Не пуцу! — Іди си, каже, лїсом! — А тут другї лиш сї дивет, чóму він ёго не хоче чéрез поле пустиати. Але той прóсит тай прóсит. А той пї і пї. А далї вїг обзивáє сї: Та пусти чоловіка! Чóму не пустиш? — Бо не хочу! — Коли я кажу, абї йшов! — Ну, каже до вїта, хочете, абї він ішов чéрез царпцу? — Хочу, каже, най йде! — Коли вїг хоче, абїс йшов, то йди вїговим полём! За межу абїс кроку не зробив!

Як пїшов вїговим полём, то му сї не лишило на єден обїд. Так то му сї стало. То є такий неснодїваний бїдний, як він каже, шо щось знає, а другий сї сьмїє з ньóго.

Зап. в Уличнїм, Дрогоб. повїта, в листи, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1081. Хмарник у Голосковї.

Минї єдén з Голóскова респовїдáў, шо ў Голóсковї такий чоловік бóў, шо він відвиртаў хмáри. І вонї сї з нéго насьмївáти. Він собї посїў такі три однóлїтнї у пáзусї раз на зáўше, і наколї сї лиш похмáрит, то він собї йде на гранїцу і говорїў, шо він там ужé знаў. І потїм так у недїлю посходїти сї до кóршми, а він собї сїў тáкже ў кўтику — докóла столá пнчї гáзди посїдáли, а він собї сїў з бóку. Аж ту нараз сї похмáрило, а шлáхтнї приходїт на двéрі, вїттвóрьїє двéрі до кóршми.

Тай шляхтич питає, котрій віт, аби йиму позволюї стáдо перегнати чéрез село. А той бідний чоловік, що сидіу у кúтку, він знау від хмари, тай каже: „Я не позволюї“. — А віт каже: „Кóли я позволюї“. — І вони сї на тім перéчили. Віт казáу, що позволюїє, а він казáу, що не позволюїє. Аж дійшло до того, що віт йигó ўдариу ў пiсок. Каже: „То я позволюї“. — А вітáк, як го ўдариу ў пiсок, а той стоїт на дверéх тай каже: „Кáжит бóрше. я не маю коли чекати“. — А той бідний чоловік каже: „Но, як ти му позволюїєш, віге, го гони, абиє знау, як гнати“. — Так йиму повиу, що: „Як ни бóдеш по праўдї гвати, то тї за сто миль ўдогоїю“. — Отжеж вігови такі зáраз у ті хвіли у горóді перебило гот усьо, що було, а сусіди, що межува́ти, то їм шко́ди не бу́ло. І на по́ли на йигó кавáлку так са́мо зби́ло, а тим, що межува́ти, то ни́ц не пошко́дило. — Дрúгого днiя зкли́кау го до канцiлярнi і перепросиу. І скли́кау ра́ннi і ухвалили йиму пасóвнеско, хтiли йиму да́ти по гáрцєви зби́жя, áле він сї не прийма́у — лиш да́ли йиму пасóвнеско, аби си пас. де сам хтiу і шырварок му дарува́ти і ва́рту. Віт того чьсú ўже у пас ни́дти ни́коли ўже не пошко́дило. А ўже бóде то́му два́цiть лiт, як я се чу́у.

Зап. в липпи, 1910, від Якима Воробия із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1082. Піп — хмарник.

Як небіщик ксьондз Стрийський ў Топоріуцєх умér, дýже вігер буу і тучи — бóрьн, бо вони зна́ли відвертати тучу. А я питаю сї: Як ви можете того, лю́ди, зна́ти? — А вони ка́жут, що оди́го ра́зу, як ішоу град, го вібвў ўсьо, лиш їх по́ле облишиу. А то бу́ло, що вони не послухали на яку́є толóку, тай він казáу: Чика́йте, чика́йте, пiбожы́та, бóдите ви ма́ти! Тай їм град вібвў.

Зап. в липви, 1910, від Ан. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1083. Польський ксьондз відвертає хмару.

Та от такі ксьонци оцéй Міхайлécкий, то такі гóден відвертати хмару. Як, не мóжу зна́ти, áле ви́джу, що ха́є рука́ми і промови́и. Як рас надійшла сíльне страши́а хма́ра, то пéред жива́ми і вона дýже бу́ла з бóреу, і він як ї сíраву на лiсi, то такий дощ уна́риу, аж дéрево, хоти́и є пíи́и і с та́кими пíи́и, що ўже ма́ют по двiста, по триста рiк, як тим дéревом тотá бóрьн зачы́та поси́ти. то аж сї бу́ло порозгóйдувало, бо воно́ не ма́ло жа́тного стрíму, бо землí бу́ла розмóкла.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Бiвки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1084. Два хмарники.

Якім iхау до Бóспi, тай роска́зувау ми́и Гíцул з гiр, що бу́ло два хмарни́и. Йвдiн дрúгому хтiу нагна́ти хмару і казáу дзвони́ти ў дзвони́

на ту хмáру. Хмáра пішла на того обіснї хмáрника-другого. Він зачнїў назáд ї завертáти, а той вїгги кричїт: „На шо завертáєш хмáру?“ — Вїгги той вїгговїдáє: „Бо мнї сї так хóче“. — Той вїгги як назáд ї ще раз завернїў, тóму хмáрникóви на йнó горóд, спáта йнї цїá хмáра — град на обїснї. Пїднáкóво він пїдвернїў, що все пішло ў рїў — так па пїять мéтрїў висóкостї.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешєва, пов. Городецька, Ів. Волошинський.

1085. Град не бє всюди.

Як то давних лїт припадали голоди на людї, бо то ни було так, як тпер вроджаю: то бараболї, то кокоруєц, то рпш — і колєїв, аби завезли Бог знає вїтки хлїба, али люди з голоду млїли. Як набрав тато грошї в мішок, вобноснєв всюди грошї, хтїв купити хлїба. А дїти тїшли сє, шо тато хлїба прїнеси, а тато прїнїє грошї назат, кпшув грошї пїд лавку; теї илакали дїти: хлїба! і тато илакав.

Али єден богач був на цїле снїо. Він мав хлїба багато. Як припав в тїм снїї голод, ішли бїднї до него теї він давав кождоу по кубайчїковн муки. І єго назвали Кубайом. Він такий був дужн сумлїнний. То як був колн грат, то людн навнт чулн, шо в горї шось кричїло: Нп пусти, нп пусти на Кубайову нпву! То всюди грат повнїпсав, а на єго полю збїжн аїї нп рухалн було градом.

Зап. від мамн в Будзановї, Терєбовельського пов., 1904, О. Дерєвянка.

1086. Чорти і грїшники носять град мїхами.

Так буў одїїн раз, шьо дьїдя возїў дарáбн з одїїм чьоловіком велїкпм-велїкпм. Возїў з нпм доўгпй чьне таїй трáфїло сн бїло раз, шьо їх захóпнїў буў дождь-тўчя, таїй ўнн вєе звєзли дарáбу ту таїй перелáлї таїй собї у мїстї попоїли таїй у дорóгу пішли собї, а то зачнїла йтї тўчя. А чїоловік зачнїў казáтї: „Идїм бóрзо, бо зáраз будє йтїп град“. — Таїй град сн зблпжїў, а чьоловік кáже: „Кобї тїп знаў, шьо йп ў тїм градóви, шьо йнó нóспт?“ — А дьїдї кáже: „Шьо?“ — А він кáже: „Хóчєшь вїдїтї, шьо? Я тобї покáжу“. — Таїй кáже: „Кладї менї лїву нóгу свою на мою нóгу, таїй мєшь шьос вїгїтї!“ — Таїй покáзáў му закамєннїкн таїй лїудє тї грїшнї, шьо нóспн мїшки. Таїй вздрїў дєдя тн закамїннїкн таїй лїудє, шьо нóспн, — цїлє ппщїєстї, шьо там сн рóбнт... „Таїй цє“ — кáже впн — „за недїлї, за свїйтá, за зелєнї четвєргї по Велїцїднн, по сьвїйтї недїлї, шо ўпн рóбїл все, шо впн перўг, шо кóсьн та сапáют, то за тотó градї бют — нечїєстї дўхп. Таїй вєе сн скїнчїло.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Длїка з Рóстїя, пов. Впжнїця.

ХУІІ. Інклюзники.

1087. Як робить ся інклюз.

То так кажут, що той, що сї тим займає, то кидає до того до грóшнї галузю і вітак тотї грóшнї, як комусь тра мішнїти, хóтьби навіть сто рїшцких, то ти грóшнї нагáд сї до нєго вертаюг.

Зап. в цвітнї, 1911, від Папька Семовонька із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1088. Які гроші тягне інклюз.

То йи такі інклюзи... Якже йи інклюз пїить грéйцарію, то як ўжé він пўснит того інклюза мéжи грóшнї, то як де йи мéжи грéйцарію грóшнї, то так той інклюз усї тотї пїятакї покїгно. А шустки він не озмé, бо він не належит (лиш до товарншїю сьóих, зам. Ів. Воробца). Бо то інклюз таки не йи чїстий, бо як би буў чистий, то би не киглó.

Зап. в липнї, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1089. Як дістати інклюза.

Сут тотї анклюзи на сьвітї. То печистї гроші, бодай моца не жав, то диявола. Той, що хоче дістати анклюза, то шусит їхати до Львова до тих, що вни там гедлюют. І там Сусе Христос є на крéжу і злий дух. Каже йому, як хоче прїстати: Цюлюй злого духа, а на Суса плюнь і колї його! — І так не дістане ще. Але там сут ще змїї. Межи ти змїї мусят іти і брати в руку і за пазуху і тоди плює на Суса Христа, а злого духа цюлює. Тоди вже і сам став злим духом. Свою душу продав.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липнї, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

1090. Як Жидівка надавала інклюзи.

Йшли штири газди на ярмарок. Ай, каже, прийшли вже там веда-леко. Тай зайшли собі на кантину богачї. Напивають сї, їдєт, пїют. А нематеріяли до української демонології. т. п.

біщик Чорний Іван (Ци зналисте хто? Один з оповідачів: Та чому не знав!) та був бідний чоловік. Мало грошей мав. Тай гадає си: нічого не купю. А Жидівка приходит тай каже: Чому не йдете до кумнанії? — Каже: Не йду, бо мало гроші маю! — А ви хочете, бисте гроші мали? — Ой йой, каже, та чому би ні. Та хто-ж не хотів би мати гроші. — Дайте мені два ринцки на завтра, будете мати гроші як полови! — Ну, каже, два ривцки дам, але як ўвиджу, за що, як буду гроші мати. — Ну, ну, най буде! Ну, каже, легайте ви собі на бік. Як вас закличу, абисте йшли.

Ту, каже, вже так недалеко дваваціта годниа.

Жидівка кличе: Ци вже спите? — Я, каже, не сию! — Ну, ходіт, тепер зо мпов!

Я, каже, схопив сі, тай йду, аш єм втішний — буду гроші мати. Ну, каже, йдемо, вітворила двері, ввійшли до єдної там хатини. Там, каже, сьвітит сі. А там є спл божий роснетий і злий дух.

Ну тепер, каже Жидівка, щоби на сина божого плювати, а того поцілувати. А я, каже, як мені тото сказала, як не піду... ані обзирає єм сі. І грошей тих не хочу і нічо не хочу.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинський.

1091. Як пізнати і зловити інклюза.

Приповідали старі, же інклюз мѣжи інчими грішми крутит сі, отжеж як зобачиш, то аби зараз плюнуш на него і удариш другою рукою, то йнго ўже не пўстит.

Зап. в липни, 1910, від Якова Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1092. Інклюз зроблений нешкідливим.

Одєн газда заў інклюз і даў мнї мѣжи мої гроші, жеби він узвїў від мене до свого газди; алеж я знаў, шо му зробити. Узвївїм ў фустїяку, завїзїзаў в три гудєи і поклаў з лївого бoku у римїнь. Той газда сподїїи 'сі, же інклюз принесє му гроші, а він ўже у мене иривїїзаний. Приходит сам газда, не мoже го ипакше відобрати і каже: „Змїньїити нїїтку“. — А я забўў, шо там інклюз буў, тай му нагад ипго вернўў. А він мнї за то поїїкуваў, щом му віддаў ипго інклюз.

Зап. в жовтни, 1910, від Никола Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1093. Інклюз із хрестиком.

Вївклюз маў хрестик двелєпий і за него можна бўло брати доста кїтюну і горїўкі. А ипдлого разу ішoвїм у дорoгу і повернўвїм до кoршми за тїтюном і давїм Жидови той вївклюз. Жид кївўў ипго в мїйму-

ро́зний скі́ў і ві́вкюз за́чїў в сто́лі скака́ти до го́рі; а Жид як то уздрі́ў і уза́ўїў йи́го у ру́ки і не пусти́ў йи́го.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошипський.

1094. Інклюз в Олїєві.

Я чу́ла, що ў Олїє́ві йи́ такий чо́ловік, що як пі́де до ко́ршми, то пийи́ пі́лў пі́ч тай плати́т, а за́кіў ді́йде до до́му, то гро́ші ўже́ ко́ло не́го.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1095. Як чоловік знайшов інклюза.

Раз пе́біщик Парило́ Микета (ци́ кемити го?) найшо́в був в Стрию́ на сьмі́тю пі́всороковец, як то да́вно бу́ло. Тай, ка́же, ви́ мав гре́йцаре, лиш то, щом знайшо́в. Так є́м сї́ вті́шив: Е́й, ка́же, купи́ си́ хлі́ба, бо́м голо́ден. — Купи́в-є́м си́ хлі́ба та за́їв-є́м всі́й. Гадаю́ си́: Вже́ знов гре́йцаре́ не маю́. Я, ка́же, до назу́хи, а він у пау́сі є́. А́й, ка́же, то поси́вє́м два ро́ки його́. Бува́ло, ка́же, вержу́. Дивю́ сї́ — він в мене́. А́же взє́в ї́м сї́ радити́ люде́й, що с тим робити́, бо́ я го не хоті́в. А мене́, ка́же, так пора́дили: Ві́днеси́ там, дес го знайшо́в тай ко́би́є зна́в, як ле́жев, котрим до землі́, а котрим на ве́рха, то не при́йде. — І́ я так зроби́в. І́ як є́м по́ложив, то́гдї́ є́м го ви́пїв. Вже́ не приходи́в бі́льше.

Зап. в Уличім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушніра В. Левинський.

1096. Рада, щоби інклюз не потяг гроші.

Мині́ тра́фило сї́ — прода́вє́м пше́ни́цу. Але́ тут мені́ Жид да́є са́лими шустка́ми і він ми́нї́ раз да́є і ві́так ві́тобра́з, ка́же: „Ану́ чека́йте, я ще́ раз пораху́ю“. — Ві́дда́ў він ми́нї́ то́тї́ гро́ші, обрахо́вую, йи́ днє́сятка. Я́ за якийе́ чьне́ обрахо́вую, бра́кує одє́н рі́вничий. А́ я то́гдї́ за́раз ві́бра́вє́м у жме́ню і по́вісі́м до ку́шні́рї, бо́м ви́нен бу́ў, — а́бї́ йи́кюз ўсі́ не поки́гну́ў.

Зап. в липни, 1910, від Павла Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1097. Інклюз притягає гроші.

З Ко́пачинє́ц каза́ў чо́ловік — мівба́ў пї́йтку в Ко́ровни. І́ Жид ви́дї́в і ка́же: Зми́ня́йти мені́ рі́вничий. — І́ то́й зми́ня́ў. І́ поті́м чо́сь му́ треба і́ подни́ў сьї́, а ту́ нема́ шї́ц, бо́ то́й вже́ притя́гну́ў.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

1098. Інклюз тягне гроші з ременя.

Я́ так ма́ў са́мо ў́ Городе́нці. Ма́ў я́ два мі́хи ві́ўса́ тай я́ прола́ў, не зна́ю, ци́ за́ три рі́вничі́, а ві́так то́й Жид ка́же: Я́ ни́ ма́ю гро́шній,

я йду до поворозника на місто. Я там возму тай нам дам. — І я сховаў ті гроші ў ремінь, як він мині даў на місті. І так ўже перед вечером іхати до дому, таім хоіў ўзіти собі сьвігла тай соли. Я до грощий, нема. А то Жид ходіў за мноў по місті цілий чыс, а він жаў інкюза, тай він му грощі прыкіг.

Зап. в липні, 1910, від Петра Круца із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волошівський.

1099. Намість гроший — два дурні гроші.

Друга жінка мині дала вівса на фіру і сама була тай ми той овес продали за вісімнацять шусток. Гроші завийгала ў фустку; прийшлим від фірі, вопа розвийгаўи — грощий нима — кільки якіхос два старіх гроші. Той Жид буў знаный людем, шо він даваў інкюзи.

Зап. в грудні, 1911, від Леся Шеремети із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошівський.

1100. Як гроші зникли.

Раз єм ще продав чверть вівса за шість шусток. Та заплатив мені. Тай я гроші сховав. Я ходжу то сюди, то туди. Щось єм кунив. Платити? — нема нич. Тай пропало. На камін голов!

Зап. в Уличвім, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р., від Матра Кушвіра В. Левинський.

1101. Гроші утікають.

А знов мені се таке трафело. Зіправди! Мав я троха масла. Тай хотів єм конче неть шусток, як нині кажут, кору́ну. Не хотів ніхто дати. Аш приходит Жидівка. Щом зацінив, дала. Ай не годила сі. В Стріє то було. Кажу небіщикови братови: Возьми гроші, кажу, аби ті не ошукала. — Тай вона відрахувала самі, як то давно було по штири грейцарі, ти грубі. Тай вона відийшла — а то грошей шо раз менше і менше. А далі брат каже: Йа-йай, нема грошей! Я сі дивю, аш у руці лише штири грейцарі. Я за нев. Недалеко відийшла. Щем і видів. Тай єм побіг зараз. Йіжив єм її. — Та шо ти мені, мовю, дала? — А вона каже: Нати вам ваше масло. Тай віддала і гроші не хотіла.

То кажу, шо мині сі трафело.

Зап. в Уличвім, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р., від Матра Кушвіра В. Левинський.

1102. Інклюз утінає з кулака.

Ту інклюз в Бучичи йи. Прийди Жид за фасоліў, даст тільки й тільки. Тай возме в руки, тримає кісно, розвийгає — нема. Мині самі сьи так трафльило.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Гавви Провальнюк М. Капій.

1103. Інклюз утікає з ременя.

Маўйым можи 16 літ і даў мині Жид інклюза, а вітак я поїхаў до Чирпилиці і даваўйим заважому Житкові і він мині сказаў, шо то йи. І так порадіў мывé і я ўзьйіў і сховаў у ремінь у глухий кінéц, алим го пршпík свічкоў і носіўйим го піўрік. А ў піўрік маўйим вісімдисьіть шпйри гіляри і ўкраў ў мене і сам утік. Заўййізаний буў у платку у гудз і гудз як стоаў, так стоіт, а він утік а грішми. Буў він цілком так, як грéйцар, лиш тільки чывонаўйий, полібнйий до мідн.

Зап. в липви, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1104. Інклюз у лейбику.

Я маў інклюс. Як ходіў-ім за пачками, то ми видаў пйить крей-цпріў. І як положивйим сьи спати, то він пішоў в лейбик.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

1105. Старший інклюз.

Казава небіщик швец, шо мав инклюа. Каже, найшов єм го. Гандлював єм два роки ним. Шо, каже, змінею, є в мене. Шо купю, є в мене. Каже, тай є, тай є. Вержу віт себе, таки є, каже, бо він сіль варив. Прийдут фінанци, заплачу, вів у мене є. Тай потому прийдут звов. Тай, каже, нема щісте с твоїми грішми. Ми загубили, каже. А ви не знають, шо прийшли до мене. Аж пішов єм, каже, купувати шкєру на чоботи, бо він буў швец. Тай, каже, як єм там дав, тай пропало на камін голову. Він мав старший анклюа.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушніра В. Левинський.

1106. Чоловік кидає інклюза батогом.

То я чуў від мого дьїлі: Як їхали від тїюпú, шо возїли до ма-газїву, такий трафіў їм сї інклюз, шо воїї змінювали грóші і вітак прїїхали до дрúгого Жїда-коршмарї і пїли, і пїла їх цілá кумпанїя, і оамут... як кїнули тóму Жїтовн-коршмарéни і як віїхали, — а він наза́д у мошéвці стоїт. — Вітак воїї ідúг зноў і зноў пют і він зноў йи у мошéнці. Тепér оамúг йио — ужé не мóжут йиго сї поабúги — оамúг на батїг і кїдають так, як хлóвці камїньцїйми, і зноў він у мошéнці, стоїт... Прїїжджїють до трéгого Жїда, пют і зноў сї сьжїють, а Жид змїркуваў, узйїў, тай прїбїў на скїнú цьїйком.

Зап. в вересїа, 1910, від Авдрїа Богопоса з Колїнок, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1107. Інклюз котить ся дорогою в Далешеві.

Одén хлóвец ішоў дорóгоў, — від хрéста до полúдньи кїтіў сї грéйцар чéрез дорóгу, а він йиго ўздріў і підоймїў і поплюваў йиго і схо-

ваў йнго до ремёну. Прійшоў до дому, пішоў на трафіку, узьніў собі дзвгяріў за той грэйцар. Дзвгярп скуріў, ў вечер лынг спати, рано ўстаў — до ремёну подивіў сї, а ў ремёні йи стотгріцїть, гіляріў — піўсма шўстки. Прійшоў, зноў за той грэйцар узьніў дзвгяріў. Другий день ўстаў — прїніс йимў зноў той грэйцар мōже там сōрок грейцаріў. Зноў йидєи раз узьніў за пєго дзвгяріў, як не стало тих грōшїй, то зноў йиўу прївїг двї корōпи, самїх грейцарів. Досїть тōго, що за йидєи мїсїць вїн вїбраў шїўдвїйнта срібного. Аж Волько йнго у Колїнках узьніў у рўки і прїбїў йнго до столá цвїком. Вїн вїглявдаў чїсто сьвїтлїй — той йнклюз.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1108. Перстень — інклюзом.

Як щем буў при вōську, тай єдєз Жидок ходїў по мїстї і носїў перстєнєц, тай кáжи: „Купїг собі, нáшї вōяк, перстєнєц“. — Отжеж вїн кáже: „Я не маю дрібнїх грōшїй“. — То дєсїть грейцаріў вїн хтїў за той перстєнєц. І змїнїў дєсїть рївєскїх на той перстєнєц. Отжеж потїм як узьніў і му дєсїткү змїнїў і постáвнї у нулярїс до грōшїй той перстєнєц. І потїм обервўў сї, тай шос ще хтїў купїти — тїткюў хтїў купити — ростворїє нулярїс: нї перстєвцї, нї грōшїй. Потōму пішоў до полїцїї і за тїм Житїом ходїли і шукáли, тай Жидок знїкнїў нємєжн дозї, тай пропáло.

Зап. в липни, 1910, від Якимя Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1109. Двайцять крейцарів інклюзом.

А єди жōўнїр тáкже у Вїднї маў. Отжеж тáкже ішоў до канїїнц, берє собі тáкже вїпїти, звїстї, ожеж вїн так з рáзу ўсє дає по двáцїть грейцаріў; що той кáже до шуфляди, то вїн за тих двáцїть грейцаріў берє; тай пїзнїше той канїнцїр подивїў сї до шуфляди; вїн сї нáдїяў, же йи бїлше, а то і тих двáцїть грейцаріў не бўло. Потōму вїн злápáў йнго на сїм. І вїтáк вїдобрáли тōго йнклюза і вїн буў кáраний за то, як сї довїдали, що то за одєи. Пішоў до канїтана, канїтан нáшєсáў до рєгїмєнту і бōу кáраний. Йиўу сї ўдавáло дōўшїй чьпє; але як йи гурт, то не мїг го трáфити, аж так го дїйшоў. — Скōро го дїстáнут, то порубáют, абї дáлше не йшоў. Мнїї сї здáє, жи то мўсїли бўти вїд злōго дўха нєсамовїтї тотї грōшї.

Зап. в липни, 1910, від Якимя Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1110. Чоловік вїддає грōшї прїтягненї інклюзом.

Єдєи чоловік тáкий буў, тай маў йнклюза; тай пішоў вїн купувáти волї до йидїбōго чоловіка, тай даў йиўу шос трї сōгки тих грōшїй, тай

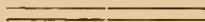
як замішайть того інкюза так, які гроші були, як той інкюз, так той інкюз усі гроші за собою потяг до того чоловіка. Жінка одного разу подивилася сі до грошей — грошей нема. Вона тоді далі, як зачепила того чоловіка клісти... Той чоловік, як учуў, що вона го так тішкко клепає, тай ввад і гроші відлаў без інкюза, жеби ў пєї бїлше не браў.

Зап. в листи, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ІІІІ. Інкюз тягне гроші з замкнутого стола.

Одєн газда продаў волі, тай сховаў до стола гроші. Польгали спати, чуют, у почи якає брїнькотїва. Жінка засьвітїла, казала, що злодїї мѡжи йи ў хатї, та беє гроші, дїввт сї, скїў замкнєний, а гроші ўже сї по змїли кїтьи до порога, гет поросипали сї. Вона збвратї хотїла руками, а вони сї не давали, аж вїнак жінка вїшкѡм завернўла якѡс. Вони тому так ішли, бо мѡжи вїши буў інкюз, а вїн так рїгне, гїй мѡгнес. Йи такї люди, що пїзнають інкюзи. А пайїїше пїзнають ў кѡсах, де йи мармурѡві стѡлки, бо як го кїне, то вїн сї на стѡлку крутїт, тай тогдї го пробивають цвїком, абї не покїг гроші с кѡси. А хлѡи ще й ѡўшїм трїмає, абї му прикїг гроші, а лиш тому прикїгає, що знає до нѡго.

Зап. в листи, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ХУІІІ. Закопані скарби.

ІІІІІІІ. Як горять гроші.

Гроші рідко єк горьї, то біло, так шьїрічко; а ў вечьїріх єк горьї, то ўже голубо.

Зап. І. Волошинський в серпні, 1911 р., від Гаси́ма Джурека з Ростія, пов. Вишвиця.

ІІІІІІІІ. Як горять гроші і коли?

Гроші як горьї, то горьї поломінеў снїявоў і за́жди на вели́ке свьїто. І зямлі́й њи перегорє́на так, аж жовкіє сї, я́кби глі́на. На на́шім гру́нті горі́ли. Тогди́, ка́жут, абі́ скида́ў череві́ки, то вони́ буду́т так, як череві́ки під земле́ў; а я́кби капелю́х ски́нуў, то так у хло́па тра копа́ти за ви́ми. Та́й як гро́ші чі́скі, то мож і́х узя́ти, а як нечі́скі, то не мож — то ка́жут, що за́клякі гро́ші. Стра́ху нема́ ні́якого, лиш ще охóта ді́стати, хіба́ я́кби блі́ско ха́ти, то би́ бу́ў страх, абі́ не запали́ла сї, а́бо я́кби пі́зної пі́чи, то би́ страх, що так ні́би ли́хє пока́зуєи.

Зап. в цві́тні, 1911, від Ів. Семово́ника іа́ Далеше́ва, пов. Городе́нка, Ів. Во́лошинський.

ІІІІІІІІІ. Коли горять гроші?

Я не ви́ціў, а́ле ка́жут, що на Їва́на гро́ші горьї. Я́кби хто та́кий щі́слї́вий бу́ў, щобі́ сї до них ді́ста́ў, то би́ і́х найшо́ў. Я́кби ві́н бу́ў щі́слї́вий, то би́ му гро́ші ві́кігну́ло на ве́рхі, а́бо та́кі при́несло аж до ха́ти.

Зап. в вересні, 1910, від Ів. Яблунчи́ка з Репу́живець, пов. Городе́нка, І. Во́лошинський.

ІІІІІІІІІІ. Скарб жадає жертви.

Як дес гро́ші горе́ — то би́ поспі́пати му́коў пше́ннично́ў та́м на кі́м місці́, то на ті́ муці́ даст слі́д, яко́ї голо́ви хоче́: Як буди́ песі́ї (слі́д), то пса́ би́ за́різати на ті́х місці́х и́ там покла́сти голо́ў та́й аж за ти́м брати́ гро́ші; а буди́ котечі́й, чи овечі́й, чи́ який, то би́ то́то за́різати и́ кла́сти голо́ў — і́нак ни́ даст сї́ узя́ти.

То́ чпре́з то и́ ви́ и́и має́те чо́го бану́вати, шо́ и́и може́те найти́...

Зап. від Пе́гра Остэ́пюка Старо́го, в Зелени́ці, Надві́рні, пов. А. О́нищук.

1116. Могильні скарби.

Один так хлопець із люльми пас коней у лісу під Івана. Ог він схватив ся сїрид ночі завиртатъ коней, а був він у чирячках, і як біг, то мабуть тай зачинив його¹⁾ саме як росцїв ся, а він понав йому під п'яту та там і притоптав ся. От наш хлопець то ни знав нічого, а то став знать. Сїли обідать, а він і каже батькові: „Ходїть ми, тато, вечирєм у ту-то могилу; там золота бочонок відир в десять закопаний“. — А батько і каже: „По чом ти знаїш?“ — „Та я там бачив, що лижить“. — „Ну так ходїм!“ — Ог вони дождали вечира і пішли до тії могили. Він ни довго покопав ся і витяг. Потом як викопали цю, тоді повів до другої могили. Викопали ще казанок та тоді ще указав і на третю могилу, що там човин золота. Коли воно де ни взяла ся карета, підбіга до того хлопця і спрашує: „Продай башмачки!“ — „Нє, ни продажні; міні самому пужно їх. Міні грошій ни треба: я тепер розжив ся. — А хлопець той ни знав, чириз що він зна, де шкарби закопані. Ог пан і каже йому: „Ну, давай, проміняїм ся на чоботи!“ — Вийма з брїчки чоботи і показує хлопцеві. Хлопець аж затрусив ся з радости, що такі браві чоботи та міня на чиривки. От він узав і проміняв ся: панові оддав чиривки, а сам надїв чоботи і іде до батька, а пан той поїзав і хто 'на де й дїв ся. Ог батько його кличе: „Холїм же ще, сивок, до тії могили, що ти опе нїдавно казав!“ — А хлопець каже: „До якої? я ни знаю!“ — „Нїдавно казав, а типер ви знаїш?“ — „Та я забув, де вона єсть“. — І після того нїгде бїльше ни пайшли. А воно бач, поки той цвіток при хлопцеві був, поти він і звав, де шкарб лжить. А то бач чортів завпєсть узала, що він заграба усї гроші сїбі, тай підлізл лисичкою до його, обманил. Вони то послї і догадались, в чом діло, то послї ни верниця. Та після тих грошій вони жили багато-прибагато, і ни було їм нїякого врида, і типер їх потомок живе багато.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1117. Цвіт папороти.

Де єсть багатючі-прибагатючі Москалі, вони мало сами із себе забагатїє, а бїлш то', що ни своїм духом, яким нїбудь колдовством заорудує. Один Москаль, глядя на людей, що люди багатї, і сїбі захотїлось того. А од людей то прочув, що отакого то цвіту пужно достать, щоб зажить щасливо. От він дождав ся того дня. А він цвіте, кажуть, одну ніч тїлко, саме сирід очі; так як сїривк блисне і нима; цвіге-він під Івана Купала. Ог він пішов уже пізенько, сїв коло дуба і обїма руками хвапив

¹⁾ Цвіт папороті.

ся за ту траву і сидить, дожида, пока зацвіте. А воно, та трава, називаї ця прапорником. Цвіте вона алиш раз у год.

От він сидить і сидить, дожидаї ця, а ще довгенько треба було ждати. От він слуха, біжать прямо на його карета. Віп ни лякаї ця. Вона гуде до його, поном звирнула мимо його і хто 'на де й ділась. Трохи згодя слуха, біжать до його люди с коляками і нахваляю ця убить. Віп ни тіка, сидить як укований. І тікати нїльзя: ни зо тікати, а даже ни ворухнуця і нікуда ни оглядаця. От ті люди дійшли уже пошти до його та тоді хто 'на, де й ділсь. І так там йому чого тілко й ни було і вовки, і лиси приходили, все лякали, клацали зубами і разні птиці, сови, сичі над головою кричали по свєсєму і по чоловічєму. Но, а він таки висидїв потому, шо був Москаль одважний і ни боязкий. І от він як дождав ся цвітка, тоді схватив його і подав ся. шо єсть духу, до дому і нїяк ни оглядав ся. Так воно за ним гналось до самого дому та все лиськи повужувало йому у снїцу. От він прибіг до дому і цілу ніч ни спав; ни давали йому спати хвостаті; усе то у стїну стукають, то закричить, то як по хаті хто лазе або ходе, то за кровать похита. І так од того цвітка він забогатїв вдорово, та тілко він і сам ни рад був тому богатству потому, шо биз сна чисто пронав; ни днем, ни почу ни дають. І с тим він голїв читирі після того пожив і умер. Після того він, як вирвав алий цвіток, так видїль чириз дві зделав ся жовтий, як дивя; замучили його хвостаті. Так той цвіток, значить, у пользу ни їде людяж, шо нарочито його вистирігають, щоб зорвать, потому, шо тоді вже той чоловік на віки пропаний; на цюму і на тому світі йому ни буде спокою; він сам тоді собі нирадий, ни то йому до богатства. Бєлі хто вистиріга той цвіток, так тоді він зна, де єсть закопані шкарби по всьєму світу.

Борисовська вол., Вадуй. пов., Воронїж. губ.

III8. Що робити, як гроші горять.

Законані гроші як єї ўзцїг, щобї вони горїли до полудни, тогдї позанати єї за пїгїгу або за колїно таї тогдї йти конати. А як с полудни горїлї, то тогдї не дїбре добувати їх — шукати за пїми, бо вони пїлїг у сїм мєгрії ў глїб у зємлю.

Зап. в линия, 1910, від Тамка Воробця із Далєшева, пов. Городевка, Ів. Волошинський.

III9. Скарб треба перехрестити.

А я рас з нїбощком татуньом шоў. Дивлю сьп, бликнуло рас, другий, третий, от під гасж. А минї байбардзо. Я їм кажу — а вони: Було йти перихрестити! — А я бгў малий, ни знаў.

Зап. у Костїльняках, Буцацького пов. від Граця Кузя М. Капїй.

II20. Як можна взяти закопані гроші.

Як хто відит, що горіи гроші і такій, що маи шістьи до них, що може їх дістати, то траба так робити. Наййти ксьондза і ксьондзови заплатити і не годити сї, що ксьонц схоче, то емїу траба даги і абї собі опамїнтаї, на котрїм саме місци і брати с церкви процєсїю і ксьонц абї йшої з Божим тілом, бо інакшим способом не годен дістати, бо то є нечїсте місце.

Зап. в вересни, 1910 р., від Юрка Колопенного з Білки, пов. Городенка, І. Волошинський.

II21. Хто може взяти закопані гроші.

Гроші може ўзїити, хто маи шістьи тай абї маї товариши; але скоро би той товариш погадаї: „Абї мнї більше“, — то ужє не озмє нї тог, нї тот.

Зап. І. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Гарасима Джурека з Ростік, пов. Вижниця.

II22. Як чоловік дістав гроші, що горїли.

Чоловік вішої у вєір на двір і дївїт сї: Якїс вогник горїт. Прийшої до того вогника і шос так кїнуї такого, абї горїто. Як тотό згорїло, що він кїнуї, а вігги сї відзвєїи: „Давай ще“. — Він хотїї шос зної кїнути, але не було так поблиско коїо нєго нїчό. Він хотїї відїїтї шос пошукати, абї кїнути там, а єго шос вігги ни нускаїи, лиш вітнєвідайи все: „Кидай ще“. — Він берє, із сєбе шхаги рве і кидє. Як тотό згорїло, тотό зної вітнєвідайи: „Кидай ще“ вігги. Так він рваї по крішцї шхаги і кидай рїгулярне. Скоро знов ни кидайи, то вітнєвідайи: „Кидай ще“. — Але бо то він дївїг сї: вже нема на нїм лиш одєн ругаї, а він ужє чимраз помєнєше кидайи — а ту ужє заїїзїли кугутї. Як тоти кугутї зачїїи пїяти, а с того вогника шос сї віснїало на зємлю. Він придивїїи сї томї, а то ірошей кїпка. Ну і він тотї гроші вже вітак зїбраї і може він з дїлх шос так скорїстуваї — с тих грошїи.

Зап. в чдолистї, 1910, від Леся Шеремєта із Далєшева, пов. Городенка, І. Волошинський.

II23. Чупер виратовує чоловіка.

Буї ту їдєдєн чоловік. Так у жива віз снони в вєір, али дївїт сїи — на перед него стїї вогонь. Догадаї сїи, жи то гроші. Чикїї, я богач, ше буду більшиї. Взяї чобїт, чоботом пригасив, той спалахкотїї і той — другий, далї стїгнїїї сорочку, кидай снони. Вже при останку лиш чїпра з голови смїкнїї. Як кїнуї чупер і лиш воли сїи лишили. І як вігорїло, той взяїї камїнь, а то каже: Кидай, бо як не кїнеш, то сам згорїш. І вже по хвїлька до двацїїтої. Вітак як кїнуї чупром, то

сами гроші віїзди. А відти відзиває сьї: На, забори си! Заїхаў кіньми і забраў.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Яця Кузя М. Капій.

II24. Гроші проти хати.

Йшли люди в почи грабати. Вони грабали далеко від села. Там горіли, бачу, гроші, ніякого не било, а так сьї здавало, як би того газди хата горіла. То било проти хати. Вони с поля прибігли, юж не било вогня.

Зап. у Бандрові, Луського пов., від Г. Бідник М. Капій.

II25. Горіючі гроші.

Росказуют, що даўно горіли гроші на Кіриичках (поле), ате їх ніхто ни ўзяў, бо доки добігне, то вони сї сховають зоў — такі тра щісливого, абї дістаги, тай вони сї показуют лиш раз на сїм лїт.

Зап. у липця, 1910 р., від Петра Круца з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошипський.

II26. Виорані гроші.

Тому бачу штири роки — горіли гроші за межёў на граиця. І пішоў там йдеи орати і виораў девять сорокіўціў. Відвіс до каси і взяў вісім павіркиў.

Зап. у Бавдрові, Лїського пов. від В. Грицунди М. Капій.

II27. Ямка на місци скарбу.

Як з ішоў з татом до жлипа, вішлим аж до Захарія ниви тай йдем вже в рїв, рас палахнула така поломїнь, другий рас, а третий по спалахкотїло. Тато каже: Біжи! А то досьвіта, то лиш було капїлюхом задушити, та льяк буў дуже. А на тїм місци по ямка.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від М. Климкова М. Капій.

II28. Чорт у видї пса стереже скарбу.

Вїдїў з одного ґруня¹⁾ на другім ґрунї ватра шьо горїла; а ви приїшоў тай вгріб гайцу ту та дївит си, а там йї накриўка; а ви пригорнїў ту накриўку, а то кїрбіванїї на сторц наклáденї. А ви с того зрадуваў си, тай лїе діти, шьо такі пайшоў гроші, а ви дїзит си, ци не вїгко де другого чьоловіка, ци не дїйвит си хто, шьо ви пайшоў. Подивит си — уздрїў пса — чьорний — каже — шьо такий великий, шьо... — зўби віскїрїў такі... А ви тогдї зо страхом пазáд то прикрїў тай

¹⁾ Ґрунь — гора.

утік вітти. А другий раз приходить тай дєрево уздріу, але нема фасочкї — не мѳже налучіті на то місце.

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911, від Овуфрія Яківюка з Товарищї, пов. Вижниця.

1129. Білий кінь на місци гроший.

У нас тоїїч чьоловік уповідау у хатї, Багнїйпцкїй, шо відїу ва своїм ґрунтї, як гроші горїли; то скїлька разїу вни відїу їх. А вітак трафіло си ймїу, шо вни відїу чїсто бітого копї на тїм самїм місци; і ймїу того копї і до хати привїу і приспїлїу єго ўперед хати і самїй пишюу ў хату. Почєре; якїс чїсє вни вїїшоу на двір, а копї нїгдє нї чўті, нї вітко.

Зап. Ів. Волошинський в вересні, 1911 р., від Івана Томиюка в Ростїк, пов. Вижниця.

1130. Гроші викидають фєник.

Мнїї говорїла моїа мама, казали, шо, як гроші горїи, то мают голубу полумїнь і там знак лїшут — фєник вїклїають.

Зап. в грудні, 1910 р., від Федора Блонки з Колївок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1131. Снарб у бзинї.

Йедного разу устау їм, а ту є нище банка і їду на саме вовєдєїє; вїїшоу на двір, дивлю сїи, горит Ясь Годиків. Я сїи зібрав, вїшоу до хати, кажу: Тату, горит! Приходжу, пїчо нема — а то вже в ровї. А як рано горять, то з шасцьом — то по, кажут, на локог западають сїа. То, кажуть, жи то щасливїї, хто видит.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., М. Канїй.

1132. Жїнка видить на Великдєнь горючі гроші.

Рас на сьвїїта вїлїкїднї дїсєвїта їїдвї жїнка устїла рано тай збирїє сї до цєркви; але вона лївїт сї, а то щєс пїт шїноу блїкаїї. Але вона кїже: „Ідї по, чоловіче“, — кїже, — „бо вогїнь їп пїт шїпоу“. — Чоловік зїкїм с хати вїїшоу на двір, вїхїдїт, пїт шїноу нїма пїчї. А вітак кїже жїнка: „Кобїс буу трїшки бїрши, то бїє знау якўрат, та бїи бўли грїші добўли. А так“, — кїже, — „прїпїало, ўжє не знаєм, де копїти, мѳже ў їїїїїїм мїсци“.

Зап. в липні, 1910, від Н. Мокрицького із Дзєшєва, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1133. Замїсть жита — снарб.

Їхау чоловік зо мїнна з вечєра, а гроші горїи нечїстї. Напїтлювау вїн жита нїрас, али їде, а ту сїна полумїнь горит. Прїїдїт, бере, розбїрає вїз, по хворостї з вога кїдає, вїсїнау, вже му нї стало; али

бере, взьм'ю вола, трину, лиш'ю с'я йндеи; як трину, кури: кукуріку! Є гроші. — Штуркає — є котелок. Приходить до дому, жінка сьвігит і питає с'я: „А жука де? — Нема. — Та в плач. — Цить, цить, гроші є! Чикає до рап'я, пішоу до брата: Ід' ві мноу. Приходь, такий котел теп'гнй — червоні гроші, які даўно були. Купиу си шаеток і решта.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Гриця Кузя М. Капій.

1134. Гроші у виді когута.

Віходит жінка тай відит на городі на своїм так гнй поломін'я, так гнйби ког'ут; а вона хоче зблизити с'я бліще, бо то ї щість, бо, каже, гроші гор'ї. Кольжбо вітко і чорт збітки зроб'їу. Дит'їна вийшла за неї, тай ўсе: „Мамо, тай мамо“. — А ї траба бўло не обзв'їати с'я, найбн собі дит'їна була крич'їла. Але вона тогдї, як ї за баг'ато бўло, залихослів'їла дит'їні: „Чорт тебе там бер'є, чо хочеш?“. — А гроші лиш по-с'їпали с'я у з'ємлю — чўла, як подзв'їїли.

Зап. в жовтні, 1911 р., від Т. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1135. Банячки з золотом.

Вийшла жінка, б'анка або пр'абанка мої мамі і вийшла рв'ати закришки на гор'од, як звич'їно жінкі наші; тай тогдї, як зач'їла рв'ати, тай собі отчеп'їи гов'орит. Рве тої закришки, пообгльп'їла с'я, а то бліснула поломін'я. Вона с'я пристуває, а то вроб'їу с'я верт'єн. Поб'їнуїнь перепал'їла і вік'їнуло баньч'ок ч'їстого з'єлота, а друг'ї баньч'кі гл'їдом стоє, а вона гов'орит очеп'їи тай досьг'їає ті баньч'кі. Отже дит'їна її вийшла і так ст'їла до неї баж'їти, тай кл'їкати, аж ї зл'єст'їло. „Непе і м'єне“, і так ї не док'їчило, що вона с' того вишотер'їїнь оберт'їає оч'їма до дит'їни і сказ'їла зл'єсно так: „Та як'ого л'їха хоч?“. — Як вона так сказ'їла, тот'ї баньч'кі назад „бр'їнь“ і піш'їи назад до того верт'єну. І тогдї г'єлос відозв'їу с'я до неї з з'ємлі: „Т'їс'їчу р'їк ти маєш ў з'ємлі лиж'їти, а по т'їс'їчу рок'їх має то з'єлото назад в'їїти за то одн'є сл'єво, жпе залихослів'їла дит'їні“. — І пот'єму фук'їу вігир і ї вік'їнуу в'їгит і вона ўж'є стояла з н'їч'їи. Ввийшла до х'їти. Ще є той верт'єб'єц; най орют і най що р'єб'їи, він ўсе бўде.

Зап. в червні, 1910 р., від Гаф'їи Паньків із Далешева, пов. Городенка, І. Волинський.

1136. Закляті гроші.

Ше дв'їд стар'єго Самульїка пас ў Долиниках ковьї. Коло полудн'ї дивит с'я, а то гор'їи гроші. Він н'їкому ни каз'їу, али ўз'єву дж'їг'їи тай роскаль, тай забрау с'я друг'єїи дин'їи копати. Трет'єїи дин'їи т'єг'їи він вужиш'їи з'єлизну бар'їяку. Він сам коло того пор'їу с'я і дуже с'я

змучиў. Уже маў барилку під верхом, та струджений і злий с ўтоми ска-
заў: „А бодай би вас і дьтєко не вітїх“. — Нарас йак зашумїло, тай
пїшли гроші на дно землі. Тинерь йи на тїм місци кїрничька бес дна.
Ми звїїзали три вужишчі, а на кінци привїїзали камїнь і пускали ў кїр-
нищу, али дна не найшли.

Зап. від Яцка Дячука в Кулачківцях, Коломийського повіта, Осип Яворський.

1137. Чоловік кидає черевик на гроші.

Одєн росповідаў, шо як ішоў тїй віціў, шо горїли грóші і ва знак,
шобї знаў, де їх шукати, то кїнуў черевїк, і вітак пе знайшоў нї че-
ревіка, нї грóшїй.

Зап. в липни, 1910 р., від Вас. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

1138. Гроші за хатою.

Прийшоў сусїда до сусїди тай каже: „Кўме, йдїт, бо грóші горьї
у вас за хатоў“. — Тай той вітак вїйшоў, тай поставали обїдва, тай
каже: „А ви“, — каже, — „якў гатку маєте?“ — „Я“ — каже, — „такў
гатку маю, абї вам гóлову скїти“. — „А ви“, — кажи, — „якў?“ —
„А я“, — каже, — „маю такў, абї вам гóлову скїти“. — „А пай вонї“,
— каже, — „як ми маєм олїн другому гóлову стїнати, го пай вонї сї“,
— каже, — „западають“... Тай грóші пїшли ў зємлю, лпш закликотїло...

Зап. в вересни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

1139. Скарб, викопаний в Чернелици.

Йїден чоловік, Іван Вараицях, таке росказуваў: „Я буў бїдний за-
рїбник і не маўєм вітки аж жїти, але тепєр стаўєм газдоў с такої при-
чини: Я ще буў парупком і на великдєпї пішоўєм до цєркви лиш сї
розеїднїло. Як звїкле люди чекают на пабожєвство пїт цєрквоў, коло
цєркви і я коло цєркви так спїўїм і не далєко віг сєбе, мóже сто крокіў,
уздрїўєм, шо з землі вїбухнула кїлька рас пóломїнь — і я собї байдўже,
тотó гвї забўў. Аж у вісімнацїть рóкїў, я ўже ожєпїў сї і бїдуваўєм,
бом холиў по зарїнках, пошиваўєм, хто шо клїкаў робїти. І то де та
пóломїнь бўла, недалєко старóго замчїщи (там буў замок віг Татарїў)
там той ланóк собї хтїў онкопати той пляц, фóсу такў і менє замóвнїў,
абї я до тóго сї обоўїнзаў. Я обоўїнзаў сї, хтїўєм клїкати собї до по-
мочи, атєм си нагадаў, шо я там педалєко дєс віціў, шо вїбухала по-
ломїнь. Огжеж лїкогом не браў до помочи, сáмїм сї обоўїнзаў ту фóсу
копати. Копаю я йїден дєнь, другїй, трєтїй, али четвєртої днїви с по-
лўїньи над вєчїр надїбаўєм рїскалєм невеличкїй, котєл; так я закрїў
назад землєў і пішоўєм до дóму. Аш коло дїсїїтої годїви ўзвїў я мїшóк

і пішоў на то місце. Ўзьніў я той котёл, лёдвом си заўдаў і прывісём до дому. Але у мене була, чéрес сiни мешкала, мачуха; óтуж я не нiс до хати, але до стодóли. Кортiло менé вiсипати на верёньку і подивити сi, що то йп. Вiсипаўсём, а то такi старi сорокiўцi. Ўздрiўсём, що грóшi i хiўсём дес сховати педалёко хати ў який яр. Але глишнуўсём, а крiз скалўбину подпрiла сi мачуха на то ўсьо. Огож я замкнуў стодiлчину, ўвiйшоўсём до хати i розгадую, що би с тим зробити, бо знаю, що вона ўже донесé до жандарiў i прийлуг i забегут вiд мене. Отож я ўзяў ў мiшок котёл на ад i пошiсём до отна́ духóўного. Знаў я, ў котрiм вони покою спют, сьвiгла нiгде не бýло i заклiкаўсём: „Отie духóўний, ўтворiт мнiй, я йп Iвaн Варанцáх!“ — Вони вiвогiли шiбу i кáжут: „Кáжi вiгiт“. — Я їм сказаў так нсьо, як бýло: „Копáўсём фóсу i найшоўсём котёл i нíошу отця́ мнiй переховати, бо бою сi, абi мнiй не вiдобрáли“. — Так вони сказа́ли: „Iдi ту́д iд двéрем“ — i втворiли мнiй двéри. Ўвiйшоў я до покою i прóшу, щобi там мeнi перетрiмали. Але йиднакóво рáзжу сi, якби прийшли жандарi i питáли сi, де грóшi, що я маю кáзати. Вони трóли падумали i кáжут мнiй так: „Як прийдуг жандарi i бýдут питáти, де грóшi, на то сказа́ти їм так: „Пíаўда, щом знайшоў i прийiсём до дому, поклáўсём до стодiлчини i сам пiшоўсём i лiгiсём спáти. Ще я не заснуў, як чéрез вiкнó до мене гóвóрит у постáтi якó чоловiк чóрний: „Поклáли там назáд то, шос узвiў, бо iнákше то зáраз умрéш“. Я сi застрахáў i тáким зi страху назáд то вiдшiс i пiшоў до дому. Рáно вiхóджу до робóти — кiглá пeжá“. — I кáжут мнiй що: „Бýдут жандарi, бýдем на тэрмiнi, ўсе лиш сe слóво гóвóри, бiльше нiц“. — Акýрат рáно жандарi прихóдiли, бо та мачуха пiшла i дáла знáти. Питáют сi: „Де грóшi?“ — Я їм так ўсьо то сказаў. Поперевертáли скрiзь кóло хати i пiшли. Вiтáк пóдано менé на тэрмiн, зпоў я то ўсьо гóвóриў. Два рáзи бýўсём на тэрмiнi i скiнчéно. А отéц духóўний знáли, де вiмiпiяти i мiнi дáли грóшiй, що я купиў собi двáцiть три шóрги пóльи i стодóлу i шóну i стáўсём дóбрый гáздá.

Зап. в лiппи, 1910 р., вiд А. Трачука з Далешева, поз. Городенка, Iв. Во-
лошинський.

1140. Три копають грошi.

Раз прийшоў до мóго лiйдi чьóтовiк з Лопушнóй та́й кáже: „Ходiм копáти грошi. Я“ — кáже — „вiдiў, де горiлi, тáзм си дивiў крiз окнi¹⁾, тáйм узвiў тóй глишнi та́й посьiў до ворóшькi; а ворóшька кáзáта: „Ти“ — кае — „мáеш ўзяти тi грóшi, але абi вас бýло три, шi одийн малий, чьóрний, а одийн висóкий, бiлий“. — То я ўжé тóго чьóрного найшоў та́й хогiг ви“. — (А дiйдi, висóкi бiлi). Пiшли вони ўсi три

¹⁾ Льорнета.

копати тай копали ва дорозі; али люди ні давали, казали: „Шьо ви тут маєте копати?“ — Тай хокілі бити — тай они ні виконалі.

Зап. в серпни, 1911, від Вас. Яківюка Ов. із Товарищії, пов. Вижиця, І. Волошинський.

II41. Чорт каже віднести викопані гроші.

Йнк гроші горьї, то бийно йти, бо заклїті. На льицкім бóцї¹⁾ найшоў чьоловік заклїті гроші, вікопаў беріўку тай припїс до дому. Покўтаў си, польгали спати. За годїву приходїит чьоловік пид викиб тай каже: „Чьоловіче, віднесї гроші навад, бо будеш лихо гостїті, бо йнк ни виднесеш, то ми тебе озмем за гроші“. — А то буў чьорт. Тай чьоловік узвїў, віднїс навад. — А другїй найшоў котел с червїнцьїм тай узвїў одийн, а котел ливїў. Прийшоў до дому тай льг спати. Тай впоў прийшоў якїс чьоловік пид вікиб, запўкаў, тай каже: „Чьоловіче, віднесї той червїнец навад, бо озмем лўшу“. — Тай віднїс.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Івава Лилика з Ростїя, пов. Вижиця.

II42. Родина вмирає через гроші.

Там на Готарї бергомїцкім йи такїй велїкий камїнь, йнк монастїрь, тай коло него буў малїй; а вни відїли, шо коло него горїли гроші тай взїли, онкопали, переверцїли, найшли тотї гроші, тай снї найшоў, узвїў. Али заслаб тай умёр. Тотї гроші снї ливїли. А знаў за них тато і мўсїў їх кивати тай умёр і тато; вітак умёрла й мама его, а гроші ни знашвó де. Хоть як йи такі, шо знають, то боє сї їх кивати, бо прийшла там донька тай і вона ўмёрла. Там на тім місци вже сидїт чьоловік із Йиворова — ни знаю, ци він находїў їх, ци ни находїў.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростїя, пов. Вижиця.

II43. Гроші ходять попід вікна.

Даўно приповїдали старї люди, шо ходїли гроші нóвід віква, тай клїкали.

Кажут, шо так гїй коза прийде тай...

Зап. в липни, 1910, від Аяни Воробець із Далешева, пов. Городепка, Ів. Волошинський.

II44. Гроші у видї кози.

Такїй буў пияк, шо нїў раз-у-раз у кóршмі, а то гроші прийшли пїт кóршму так, гїй коза. Хто йде, то ўсе одев другому каже: „То гроші, апў“, — каже, — „ўдарити три рази рукоў, ци сї не росїпильи“. А вони зачїли говорити: „Ой ми того пияка, шо ў кóршмі пїи“. — Тай зачїли

¹⁾ За Черемошом у Галичинї.

казати тому пиякові: „Ідїт, бо грóші вáмї йи пiт кóршмоу“. — А він каже: „Шо мнї мáйи Бог дáти, нaй мнї дaст тóт!“ — Таї гу́гнуў погóд, а грóші пéред нéго таї рoсcїзaли сї. Котрїй прoкїгнe рúку до грóшнїй, таї не мóже узьїти... Таї тогдї він скїнуў плащ, таї зїбрáў грóші, таї пішóў...

Зап. в червнї, 1910, від Анни Воробець із Далешева. пов. Городецька, Ір. Волошинський.

1145. Скарб свище.

Шкарби попадаю ця ни одним тїлком тим, у кого єсть алий пвїт, а попадаю ця і таким людям. Напримїр, шкарб, як виїде йому времня, він ізвїщає по почам: свистить або скрипить, як ппмазане колесо, або кричить, як хто кого душе. Ого бач як хто пнбоязкий почує, так ото й ходе, копа, поки й викопа. Або кóму пощастить на багачтво; та тїлкомї хто каже, шо вопп дурпо ни приходя ця людям, а при смерті того чоловіка, хто його везьме, та ті чорти, шо биригли шкарб, бпругь в уплату його душе.

Борисов. волость. Валуї. пов.. Воронїж. губ.

1146. Скарб у пасїці.

В одного попа був пасїшник старик. Приїднть раз батюшка на пасїку роїв убирать, посїдали обїдать, слуха, воно шось за кущапп іка та іка. Батюшка й пита: „Шо це дїду, таке? — А лиха його година зна, шо воно таке. Ннхай іка на свою голову, ікатиме таї пнрпстане. — Поїхав батюшка до дому, а дїд узав лопаточку таї пішов копать шкарб. Ог і копа і копа. Приїхав на другий депп батюшка, лнзниця, ннма дїда в пасїці. Гукиув, він озвавсь за кущем. Батюшка й пита: „Де ти, дїду, був?“ — „Та ходив, батюшко, роїв шукать, чи ни сїв де який“. — Наварив каші дїд, посїдали обїдать онять. Батюшка й пита: „Шо це, дїду, не чуть стало, щоб ікало“. — „А лиха йó година зна!“ — Пообїдавше поїхав батюшка до дому, а дїд онять у ту ямочку копать. Копав-копав, ще ни докопав до вечира, ще на другий депп вранці копав. Приїхав онять батюшка, ни став уже звать його, пішов так шукать по лісу. Найшов, стоїть по тихеньку, лнзниця, шо він робе. Він, той дїд, виконав бочонок і муціюця, витягує його з ямки. Витягнув його і під кущ заховав. Батюшка тоді потнхеньку до курїня дойшов таї почав гукать: „Дїду, де ти єсть? Коли ни приїду, тебе все ннма? Чи ти там шкарб копайш?“ — Та ні, де там я його возьму, той шкарб?“ — Наварили каші, сїли обїдать. Ог батюшка й каже: „Признавай ся, дїду, богато виконав?“ — „Та викопав, батюшка, буде моїм дїтям, моїм вцукам і всїм моїм предкам. — Це було в Миколáївці, Харківської губернії.

Борисовська вол., Валуї. пов.. Воронїж. губ.

1147. Страх кидає мішок золота з поду.

Пуджіло ї хаті, ї такі хаті, значіт, що не сидіть ніхто лигулярно і ніхто не міг спіти. І потому найшоў сї оден, що каже: „Та що вже буду робити, най вже з'їст ш“ — каже, — або най миї руджис, то вже одно. вже буду сидіти“. — Сидит тай парешті дослѣхує сї: Стогне на поду. А він вишоў, тай каже так: „Най ти Пап Бог помагав; чим ті Пап Бог подарував, то злавий помаленьку, — а то лиш: бабейх с поду мішком з золотом тай каже: „Я вже сї доста настовив, заким тебе сї діждаю“. — Він позбираў гріші тай уже.

Зап. в червні. 1910 р. від Гафін Паньків із Далецева, пов. Городецька, Ів. Волошинський.

1148. Запрошений скарб.

Приходять Микита до оцяца Питра (в Казначіївці, валуйського уїзду): — „Я оне прийшов до вас, матушка, розказать свій сон. Прямо три ночі сниться, таки прямо паче ми сниться ця, а паче хто вїде в хату та так і каже прямо: „Іди у ліс, копай шкарб: там сорок бочок золота“. — Я й підмовив там чоловік с пять. Пішли й почали копати. От викопали вже в колїно, дивлюсь, земля така похожа — є шось. Ліг спать, воно онять міш і приснилось: „Гляди ж, їду, як що буде бити тебе, ти кажи: Россип ся!“ — Пішли ми й копаємо, доконали до вечора, я вже постукую лопатою — бубнить, єсть. Коли дивлюсь — лісничий побачив нас, узняв дубинку славненьку таку та тоді як хвосьне мене дубинкою, а я як закричу: „Россип ся!“ а воно в друге. А мої товариші тоді й повтікали, а воно таки ми перистає — одно бе. Тоді й я втікати. Як би товариші ми втікли, так може воно і булоб що небудь, а то бис товаришів я сам ви селив.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1149. Хлоп ошукує чорта.

Буў оден бідний чоловік, так біднїй і журнїй сї... аж лібого разу дораджує єго єден кайрат, тай каже: „Пішоўбис дес у почи дес коло одипацїтої годїни“, — кажи, — „дес шос будеш відїти у почи і не будеш так біднїй“. — Ну як він іде ї почи сам, аш патхобит єден шляхтич і каже до него: „Чо ти тут ходиш, шо тут робиш?“ — А він єму каже: „Я хожу віт коли і не можу собі грішей позїгнати“. — На то єму відповідає: „Я тобі позїчу, лиш абис буў заўтра ї почи на току.“ — Огже той собі подумаў, шо ту мусит бїти нечїста сила. І взявї, позїшиў собі колесо, вікопав їму на току і поклав на то місце колесо, жебї колотка стала на ту їпру. Приходит нечїста сила ї почи і приносит торбу грішнїй і каже, услиав там гріші, а павїть і дио не закрїю. „Ну“, — кажи

до не́го, — „шо се є, то яка́с вели́ка коло́тка“. — „Прпесі́ ще“, — ка́жи, — „я то́бі за рік відда́м“. — То він му́сіў три ра́зи до то́ї коло́тки довосігн, до́кіў ї́му нано́увіў. А за рік, ка́заў, же є́му відда́ст. Приво́сит є́му у рік гро́ший у ту са́му мірку; то ді́тько є́му прнві́с три ра́зи, а хлон ї́мў ли́ше раз.

Зап. в вересни, 1910, від Семева Біля із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волоши́нський.

1150. Як чорт дав бідному гроші.

Отак був є́де́в бідний чолові́к. А він нішов, аби є́го що найшло, або він щє́с. Ходит він, ходит отак ги коло́ Терле́цьких, та́й іде в ночі. Але зди́бає го бі́да, злий дух. Та́й ка́же: А-а, ка́же, ї́ду, бо я бідний чолові́к, або мене́ щє́с найде, або я ко́го. — А він ка́же так: Я то́бі позичу гро́ші, аби́с мені́ тут у рік ви́їс, та́й відда́в. — Та́й пото́му взяв та́й дав му́ гро́ші. Так є́му є́ тих гро́шей ї́де, дуже ї́де. В рік взяв, тра нести гро́ші назад, внов в ночі. — Ну, а якже́ пана́ шукати? Як є́ї, питаю, на́зиває? — Я є́ї називаю́ пана́ Лозі́вський, бо в лоза́х є́ї ви́хова́в. В рік прнві́с та́й все кри́чит: Пана́ Лозі́вський! — Не́ма, не́ма! Ли́ше в лоза́х ста́ра ба́бі́ско, злий дух. — А чо́ ти, хло́де, кли́чеш? (Бо да́вно злі́ духи́ су́гали є́ї, а тепе́р Пана́ Бі́г гро́мом ви́бив!). Не́ма пана́ Лозі́вського, бо по́ехал на во́йпе, та́ го ба́то́гамі́ ро́стра́скалі́. — А його́ гро́мом Пана́ Бі́г за́бив, за́ки то́й прнйшо́в. Та́й не бу́ло ко́му гро́ші взє́ти. Та́й то́й за́брав гро́ші.

Зап. в Добро́гостові́, Дрого́б. пові́та, в липні́, 1906 р., від Івася́ Ку́рія В. Ле́винський.

1151. Ді́тько пильну́є гро́ший.

На Це́пиви та́кий му́р-фисту́пок, а та́м про́бували́ во́ви (щє́зли-би́); ка́жут, шо та́м ходили́ сві́тити по́ни і хоті́ли ті́ гро́ші ви́брати, шо та́м бу́ли.

Взя́ли ї́дного крими́вальника́ та́й пу́стили ту́ди ї́го в ту ді́ру; ка́зали ї́му: „Як ви́йдиш ві́ти, то щі́стьи́ твоє́, ни ме́ш сиді́ти нічо́, а́ як ни ви́йдиш, то та́м то́бі вже́ бу́ди до́ма“. — А він 'да ви́йшо́в, а кривий ді́тько ї́го пита́в си́: „Ти чо́ тутка́ прнйшо́в?“

А він ка́зав. шо ї́го пани́ пу́стили ту́ди, шо він за́судже́ний бу́в. Ді́тько да́в ї́му гро́ші і ка́жи: Ї́ди со́бі ві́дє́в“.

А ше́ та́м два́ хлонці́ гра́ли си́, та́ одє́н з друго́го взя́в кучму́ та шу́пнув ту́ди в ту ді́ру, а то́й хлє́ниц пла́кав за кучмо́в; ді́тько ї́му бра́в кучму́ гро́шів та ви́їс на гу́ру. І друго́й со́бі ки́нув кучму́ і ка́жи: „Чи́кай, і́ я со́бі ви́нє́су гро́ші“, а ді́тько ї́му си́ вс... в кучму́ та ви́кі́нув на ве́рхі.

Зап. у грудни, 1904 р., від Васи́ля Ски́давю́ка в Рє́вві́й, пов. Черні́вці, Іва́н Са́вицький.

1152. Заклятий льох.

Ї підному силы, здає цї ї Батьятичах¹⁾, їе такий заклятий льох за силом. Там уже ни йдеи ходїть, але шо підн, то шось зачне шнурляти камінням і муси їтыкатп. Навіть процесья ходила колись, али тих двирий ї спридиныї ни можна вічинити. А на верха їе дзьура на тому льосы аш до спридины. Рас пасли там пастухи худобу і ўкипули ї ту дзьуру шьепку підного настушка-сироти, али то ни була йнго шьепка, тільки його господаря, шо він служиў ї него. Тей пастухи пігнали уже худобу, уже смеркло, а той пастушок сидит на тім льосы і плачи за шьепкой, бо боїи цы, щоб господар не биў за шьепку. Али дивн цы, вихоли с того льоху сивий дыдусь і дає йнму йнго шьенку, а там поўво золотих грошій — тей кажи: Ни бій сы, сипку, на майиш твоеу шьенку, а те, шо ї пий, озьм собі, бо ти бідвий. І пийди ни бій сы нас, ми добрі люди. — І той старий пішоў до льоху, а пастушок пішоў до дому. І той пастушок зробиў сы богатпром на цїле село!

Зап. в жовтні, 1902, в Криволянці, Камінецького пов. від Андруха Юнака А. Веретельник.

1153. Чорт не дає грошій, доки не виповнено умови.

Буў богач, дітїи не маў, а маў грóшей богато. Тай каже, радит сї з жінкоў, шо би робїли с тїми грóшими. „Я озмў тай закопаў“. — Тай як узьнў у котёл великий, тай як закопаў, тай там узьнў тай пакириниў, тай каже: „Хто сесє звїст, то́го най б́удут грóші“. — А бідний буў су-сїла, тай то чуў, тай каже: „Чекай, — каже. — „уже я то звїм“. — Тай узьнў то́го, тай усушиў, тай дітем даваў, носїпуваў страву. Прийшло сї, як уже ўсьо діти звїли, тай тогді йде, тай хóче бра́ти грóші. А то вітти не дає. „Чекай“, — каже, — „хто звїў, той най берє“. — Тай прийшли діти, доб́ули, тай забра́ли.

Зап. в вересні, 1910, від Ання Воробець із Далешсва, пов. Городенка, І. Во-лошинський.

1154. Син вигребує закладі батьком гроші.

Давно такі б́ули люди... шо ма́ли богато грóшїи. Пидєи чоловік уже маў ўмпрати, тай ўзьнў тай ті грóші закопує, тай каже: „Котрі ті р́уки закопуют, абї і ті ті бра́ли“. — То уже пїхто не може без не́го ті грóші ўз́їти. Али йнго спи чуў, тай видїў, як він закопуваў грóші, тай чуў, як він каваў. Али старїи уже вмер, уже йнго ўзїли, покла́ли на ла́ву, дес по́вїходїли лю́де с ха́ти. а той тогді старо́го до тої я́ми, так тїми мертвїми рука́ми грабає, жебї ти грóші вікопаў. Тай вікопаў грóші, сховаў, а старо́го паза́д на то місце покла́ў, де він лежїиў. То лю́дем

¹⁾ Жовківського повіта.

було бачно за грішми і тому їх так заклинали. Даїно як жінка мала гроші тай у кічку¹⁾ зашила, абі ніхто не знаў, бо жывувала. Баже: Як будут і завивати на смерть, тай не будут знати, що в ёйчці йи гроші. Навіть горішки берё у флішку, жебі і поклали до деревинці.

Зап. в ливия. 1910 р. від Н. Мокрицького із Далешева. пов. Городенка, І. Волошинський.

1155. Чорт приносить закляті гроші.

Одін багач маў досить грóшій і не хотіў їх на що інше спожиткувати, тільки хотіў їх закопати ў зéмлю. І повіс тоті грóші ў ліс, обібраў собі місце там у лісі, виконаў яму, вложіў тоті грóші ў яму. А леж там патрафіў сі другий чоловік, що відіў, що він тоті грóші там закопуваў, і той чоловік ни даваў сі ймў відіти, лиш ливіў сі, що він рóбиг. А той богач, як ўложіў грóші у зéмлю і сказаў: „Тóму грóші, що слухайа“. — Тогдї той другий чоловік, що відіў, що він закопуваў, на тоє відповідає, але потїхо зноў, абі той ни вчуў, каже: „Тóму лиш посўдок, а мнї грóші“. — Так він три раз — богач — сказаў, а той усє відповідаў три рази. Як закопаў, пішоў до дому. І той пішоў другий до дому, що слўхаў. Но то пёўне, що то сі діяло дес у вéчїр. І той, що слўхаў, прийшоў до дому, положиў сі спати, али егó спавий ни бра́ло сі — все гатка за тотó, за тоті грóші. Аж ту в кілька годни чўє він, хтос під вікно́м каже до негó: „Іди собі озми грóші, бо мнї посўдка траба“. — Він відповідає с хати: „Принеси менї грóші, тай посўдок собі озмеш“. — Він вітак чекаў, але не спаў ўже, але не приносїў той грóшій. Другого вéчера зноў йиго клічи: „Іди собі озми грóші, бо мнї посўдка траба“. — Він відповідає зноў так як пёрше: „Принеси мнї грóші, а собі посўдок о́змеш“. — І не приносїў зноў ніхтó грóшій. Трétого вéчера так са́мо кліче егó: „Озми собі грóші, бо мнї посўтка траба“. Він так са́мо відповідає зноў: „Принеси менї грóші, а посўдок собі озмеш“. — То мо́же за годїну чўє той чоловік, а то шос бóхнуло у вікно́ і посїпали сі до хати грóші. Він тогдї ўстаў, засьвітїў, грóші позбврав, а той собі пішоў ў свою.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї. 1910. від Л. Шеремета із Далешева. пов. Городенка.

1156. Бідний дістає закляті гроші.

Молотив бідний в богачё горох. Тай насипало му сі в ходаки. Прийшов він до дому, виазув ходаки і витріє горох. Жінка той горох позбирала і зіла. Каже: Чоловіче, який то горох добрий. Коби, каже, ще гороху того принести! — А він не хотів ї послухати, бо сі вже виазув.

¹⁾ Кічка: валок із кточа і полотна в формі півмісяця, — кладуть під перемітку або хустку, щоби гарно завити голову (жіяки).

Взяла вона його просити. Він послухав і пішов до того богача, до його сто-доли. А богач йшов гроші закопувати. А він борзенько скрив сі на впрівнадо двері. А той богач копле яму на гроші, а жінка каже до нього: Чіт то будут гроші? — А він каже: Того, що над нами. А банск, каже, чортів. — Вертає бідний до хати і каже жінці, що богач закопував гроші. І розповів все як було. Полегалі вони спати. Приходить до нього вночі чорт і каже: Чоловіче, іди сю візьми гроші, бо зині банека треба. — Так приходив двох ночей. А третьої ночі прийіс тай в вікна му висипав.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта. в листі, 1906 р., від Митра Гавриляка В. Левинського.

1157. Чорт приносить закладі гроші в кітлі.

Була богачка єдна, котрі фсе люде приписували, що ўна має ховаццє свого і мала внуку — Марія звала сі. Сусіднє з неў чоловік дўжи бідний і з дўжи великоў родивоў. Віходит собі пізно вночі, дївнт сі, а хтось там у тої богачки копайн під грўшкоў яму. Но, він цікавий чоловік подивити сі, що там їн ўночі, аж дївнт сі, а вона вікопала яму під грўшкоў — та богачка — і берє котел з грїшми мідьний, так шо хожє вона добре двигнўти і закопўти до ями, присипайн і затопчуин, абї слїдї не було. Тай говорнт так: „Котрі рўки клати, тотї мают братї“, — так заклинайн. „Як я бўду жити, доки сі віддаст ввўка, то я і сама дам ті гроші, а якби я вмерла, то абї він даў, а собі абї котел забраў“. — А той бідний каже: „Чекай, коби ти пішла, а я собі заберў бес тебе ті гроші“. — Вона пішла, він до грóшнї, а там їнго не пускає якас сіла — він не виднт нічо. А він тогли каже: „Чекай, граба ужїти пичий спóсіб“. — Закликаў бабу до себе — ту богачку і хоть не маў вітки, напоїў ї, сплoмїцьoў узьїў на плечі і занїс бабу до того місцьн, де вона закопала гроші, абї вігòрпала котел. А баба каже: „А ти чо хоч, ти шо рóбїш?“ — спамїнтала сі. А він тогли каже: „Мамўню, я“, — каже, — „бідний чоловік, я вїдїў, шо ви там закопували гроші, може би ви“, — кає — „узїїли для мене. Я звáю, шо ви ще маєте їїчї“. — А вона каже: „То для мої внуки Марїї на віно: як я бўду жити, то я і сама віддам, а як я ўмру, то він ї має дати, а собі забере котел“. — А бідний прóспт, каже: „Мáмо, та ви ще мўсите мати їїчї гроші, не лиш сесї, поратўти менє бідного“. — Вона каже: — „Їн ў пáсїцї ше гроші не закладї, то“. — каже, — „можеш собі тотї ўзїїти, тїлько не купўї вїїцї, бо не поведє сі“. — Але ўмерла баба, а Марія віддала сі післї неї і живє на своїм господарствї і зáрас шо нóчї приходнт якас сіла невїдїла і кричїт під вікноў: „Іди собі забери гроші, бо мїнї котел потрібний“. — А вона не знає шо, страхáє сі і забрãнї сі до мáми чоловіка, бо бої сі ўночі. А потóму мáма каже: „Ой не звáти, Марїє, то

гроші тебе клічут“, — каже, — „бо баба тобі лишила гроші; вони казали, що тобі лишили“, — тай каже, — „та що будеш сі бояги, таже то гроші, іди на свою господарку“. — Тай вони пішли. Аж одної ночі приходить та сила, приносить гроші с собою — віби то чорт, вісипає кріз вікно с кітла, тай каже: „Я тобі рас казав, заберай собі гроші“. — Вісипає тай пішоу. Вони сі застрашили... ате мали гроші.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Т. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1158. Гроші добуті рукою небіжика.

Як було у старовину, що люди ховали шкарби — даже їх знали, тих людей. Як у нашому силі та жила баба, що на її ніхто і ни думав, що у ние гроші були. От вона стала умирати, тут би з дітями прощає, а вона гони с хати. Ну, у старовину послушні були діти: вишли с хати і байдуже, собі просто у лоб ни взяли, а старші нивістці товкнуло їй у лоб, так вона отхилила двері і диви ця, що мати буде ділять. Отта старуха підняла ся, узяла у головах кубушку гроший та піт припічок поставила і каже: „Чия рука загіба, та і буде отгірбать“. — А кубушка хто і зна, де і діла ся. Баба пішла, умерла.

Старша нивістка у хату та піт припічок та копать; та конала-копала — нима нічого і забула, що свикруха умерла. Убігла у велику хату, хватила свикруху мертву с стола — вона упала до долу, аж хата затрясла ся і потягла у хатину та до припічка і мертвою рукою гребе та приказує: „Чия рука загібала, та і одгірба!“ — Тут і явила ся кубушка гроший. Вона хватила гроші і побігла, а сини менші за нею і сам її чоловік побіг оборонять свою жінку, щоб ни 'тняли у неї гроший. А об матірі і забули коло припічка — уже добрі люди положили на стіл. Прийшов піл ховать, а їх нима нікого с своїх у хаті; так її випроводили чужі люди, а свої ділили гроші так, що забули, що їх мати умерла. Поділили гроші, пришли у двір тай удивляюця: „Шо це у нас у дворі люди і обідають!“ — І стали кричать: „Чого це вас позаносило у чужий двір обідать?“ — Ну тут їх ізмили, що матір поминать. Тут і вони спомнили, і стали діти зазивать і матір поминать. І так умерла стара, а сини стали їхнею добром жити та поживать і матірі на тім світі добре поминать: „Дай Бог царство небесне, а нам пожити на світі і помянуть родителів хлібом-сілю. Оця розказня до кінця.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1159. Склеп зі скарбами і чортами.

На тім нашім ґрунті, то йи ў землі великий силне склеп, що там сиди скампиюшники. То колис як то добували, конали якус яму, то ніхто не знав, що там йи склеп. Якже копати ту яму, — глину хотіли

добути — тай добули залізні двері. Двері утворили, а там були у середній чорні. І там було сильше багато гроший у тій склепі — бочками; і хотіли узяти і тої не давали, жибі люде брали. І ішли, забрали с церкви процесію, що було, с ксьондзом, з дьком і іпднаково не мож було ті гроші узяти. І узяти і засунули назад ту їму, бо ніхто нічо не годен зробити тим скаменюшкам. Кажут, що раз у світа Великодні досвіта ў іпдвого чоловіка ў хаті утвориў сї писамовитий склеп, а той уздріў, що там багато гроший їп, поліз і набраў. А вітак другий раз спускаў ноги лісти ў склеп, тай як запхаў погу, тай як на той час, як цуг покїг двері, тай урвало погу, тай уже біше не міг ніхто дістати.

Зап. в серпни. 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1160. Скарб відриває руку.

Це аж за Михайловкою, за Старим Осколом було — там хутір Приліп є. Дівчата гуляли в вузьмірки. От одна дівчина заховалась у сарай, дивниця: на типу чеп золотий. От як вона ухватила той чеп, як почала його на руку мотать, як почала мотать, от-от зовсім домотала була, хотіла взяти казанок ш шкарбом, чи ш чим, а тут друга, як ускочить: „Шо це ти, спстричко, робиш?“ — Так воно, як смикнуло її той чеп, так і одірвало їй руку.

Борисовська вол.; Валуй. пов., Воронеж. губ.

1161. Чорти возами гроші возять.

Ти ж не чув, ш чого Огурці забагатіли? Їм на возику гроші возили. А як пришло умірать, закричав: „Панька, скарей за попом посилай, а то за мной уже на тройкі приехали!“ — Приїхав піп, посповідав, поособорував, він скоро і вмер. Три пона ховали його. Може душу обіщав, за те й безпип. Ягби він так забагатів, за чим би йому казати: „За мной на тройкі приехали?“ — Розбагатіли ні с того, ні с сього; був мужик, а став пан. І цей Панька і на реньді дїржить, і свої зимлі багато і казюний степ дїржить і в Градовського зияв і в Харківські губерні є зимля його.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронеж. губ.

1162. Боїть ся, як чорт ладану.

А то з одним чоловіком от як було. Найшов він оклупок золота, а людям ни обяснив і ни служив малебня, так він тими грішми багатів, поки і став старючий уже. От приходять до його чорти і требують душу з його, а він їм і каже: „За що тобі давати душу?“ — А вони і кажуть йому: „А хіба ти ни знаїш, як оклупок гроший найшов? Ми тобі

і так довго тиріли, поки ти нажив ся на світі, а тепер давай!“ — „Ну, пожалуста, підждіть хоть іще годок: Я ни знав же, шо то ваші гроші“. — Вони змилювали-ь над ним, шо він ни одказуїця, і дали йому льготы на год.

От він прожив год і підходе те время, шо оддавать чортам душу. А він то од людей чув, чим можно самому себе вивести із аду, шоb ни довела ся їм душа. Прийшов той день, у який саме прийдуть до його чорти душу брать. Він викопав яму, наклав туди дров і соломи, накидав ладину і запалив. А воно як взкурив ся ладни, так дим пішов стовпом аж до самого неба. Він став тоді коло тиї ями і дожда, поки чорти прийдуть. От диви ця, ідуть; він тоді з розгону сягнув прямо у ту яму та там і згорів, а душа у місці з ладиньским димом пішла на небо. А чорти повиртілись-повиртілись коло того диму та с тим і упустили її; а вони бач побоялись ладину: їм ладни противішій усього. Ни дурно ця пословиця говори ця, шо „ни любе, як чорт ладину“. С тим той чоловік і на цьому світі жив весело і на той світ пішов царствувать.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1163. Біда через гроші.

Штьффаи Дутка буў ў нас ў Іпблоніни двірником, а буў гаада на ціле село. Раз знайшоў гроші ў дуплі. Али ирнїє си до хижі біду, а ни гроші. Ше тойї ночїи його біда потїла. Прийшоў даскал читати псалтирь, та дїтько йик зачїлў войувати, шьоби коньчье даскала вигнати. Кидаў ў него, чїм попало; вогонь с печїи росинало по хатї, шукьками с під образїў кидало, то ў даскала, то ў мирца. Похували Штьфана, тай борзо винесли цілу його родїйу за ним. Потому ище коли й чьужї льуди зайшли до тойї хижі, то йїх мучьило, шо мусїли ўтыкати вітам. А тепер та хижа стоїт порожня.

Зап. від Юлька Чайківського в Іспасї. Вижицького повіта. Осип Івсєрський.

1164. Підкинені гроші.

А то єсть, чорти підкидають гроші людям, шоb хто узав собі, та тоді, як затрате, так узять із того чоловіка душу. Раз одна баба їхала с поля, сама впїла снопи і найшла халяву грошїи, підняла її і повпїла до дому. От вона, дождавши нїдїї, пішла у церкву, одслужила Спасїтлю благодарїиї малєбїнь, оддала із тих грошїи поновї тридцять копїнок. От вона приїшла з церкви, пообїдала і лягла спать. А чорти дивляця, шо та баба про їх ни спомїна за їх гроші, а лїзе до Бога, та тоді зобрались їх три штуки і пішли до неї або гроші впрнуть, або душу узять. От вони увїшли, таких здорових три чоловіки, тай кажуть: „Бабо, ти на шо наші гроші узала? то ни для тебе положило. Оддай їх нам усі

до конійка, а коли стратила, так хоть розживнись та положи на те місце, де взяла". — Вона тоді: „Цурь їм, нек і тым грошам!" — Поскорій пішла, розжилась грошій, і однесла на те місце.

Борисовська волость, Валуї. пов., Воропінж. губ.

1165. Скарб у рові.

Ту в Гомові йдеи чоловік браў ріў і розставіў мосток і пайшоў під тым таке горня з грішми; сховаў і повів до міста, али ни хотіли му змінбати. Ходив аж до Львова і взяў вісім соток.

Зап. у Бавдрові, Ліського пов., від В. Григунди М. Каній.

1166. Скарби з турецьких часів.

Раз уповідала мені б́уна¹⁾, що були у нашім селі Турки, а люди ховали си від них по лісах, а декотрі навіть на другі села утікали. Вони мали великі скарби й хтіли на друге село піти, то закопали ті скарби на папузові дулині і пішли з Волоки до Чорторії і ни вярнули си вже. Люди походили си і хотіли викопати т. скарби, але як вони трохи в глущину вкопают, то зарас як ви́буркне вода, то декотрі потопило; від тоди лишили вони вже копати.

Зап. у падолисті, 1904 р., від Пия. Поповецького в Волоні над Чер., пов. Ванківці, Ів. Савицький.

1167. Скарб у чернелицькім замку.

Ціпекский пан б́уў; наймичка б́авила дитину на Великодні св́я́йта, пішли до ц́еркви, а вона б́авила дитину. А т́ая пивийця утворила с́і і вона хот́іла б́ути ц́іка́ва і зійшла з дитино́у по сходах і зобачила два ша́рї бочок з грішми і хот́іла б́ути ц́іка́ва, на б́ожу волю взяти собі. І не б́уло у що в́йти. Вона сќипула чо́біт с́ебе і дитину поклала на з́емлю і тих грóвний набрала, ви́несла їх на гору́ на двір і хтіла взяти дитину назад. То не дало і засу́нуло с́і. Потóму вона плакала, застра́шила с́і, же не б́уло дитини, боя́ла с́і, б́уде ма́ти ка́ру. І прийшли с́ ц́еркви, ци там с́ косьцьо́ла і вона зо страхóм зач́ы́ла ка́зати. Не б́уло і вже мило — і грóші тóті. Зач́ы́ли і на розра́ду да́вати, ка́жуг: „Чека́й уже до ро́ку, бо то як приповіда́ют, жи́ як св́ящ́еник хр́естом от́е́орит дв́ері на Вели́кдень, то то́гдї с́і в́твирáйи вс́ю; то́гдї як пан Бог даст, то то́тү дитину вже озме́ш, ци живá, ци не живá, вже буд́ем в́ид́ити“. — І вона так ждала. І так ся стáло. Як та хв́іля при́йшла і курáтчі так с́і стáло: в́творило с́і. Нат́іхмняет вона во́ігла і дитина живá б́ула, б́авила с́і на землі... І вона то́тү дитину лиш́е в́ихопила ві́тгям і то с́і з́араз засу́нуло. Ві́тер дитину зб́івáв і дитина Бóгови д́ушу да́ла.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Н. Лесевича з Чернелиці, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

¹⁾ Б́уна = ба́бка.

1168. Комора в Мокрині¹⁾.

Йи одна комора ў Мокрині; там у ті коморі йи дванацїть бóчок грошій, усї чїстї, лишь одна бóчка йп ви́чы́ста, бо на ті бóчці скїгпй кова́ль. То лишь та одна бóчка з ипм за́кля́та, а тої́ усї чьїстї рéшта. Та ўже ко́пали їх, али ни мóжут до́конати́ си, бо ни мóжут потра́фити на двéрі, а двéрі є пóзит (від) са́мого со́пцї; пéрший раз як исхóдит со́ничько, то там на са́мі двéрі грї́и. І ўни ўже би бра́ли си до то́го, але ўни ўже вéлико грóшей россїнали та нїчò ни найшлі́, шьо не мо́гли потра́фити, та ўже типéрь си бóют. А вит тих грóшей шé йи одйїи гід та́кий старйї́, шьо тої́ грóші за́кладаў там; та вин у́же тілько жїє на сьвїгї́, шьо ўже с ста́рості́ ві мо́же нї ї́стї і у́же нї мо́же на по́гах сто́йити та ка́же так, шо: „Дóті я маю́ жїтї́, дóкі якéс та́кий си ни найде́, абї́ маў шéстьи, абї́ тти грóші ўзьи́ў, бо я дóті мўшу́ жїгї́“, — бо на́колі́ ти грóші óзме, то вин у́же ма́йи уми́рати́, а доки ти грóші мут сто́йити, то й вин мўсиѓ жїтї́, бо так ти грóші на пéго за́кля́ти, шо по́кіў ни пайде́ си та́кэй, шо абї́ ти грóші вьзї́ў, то вин дóті не ма́є ўмéрти.

Зап. І. Волошанський в серпни, 1911 р., від Гарасяма Джюрьяка з Ростік, пов. Вижниця.

1169. Скарб у млинї.

От три парня сидять та сами с собою совігають ця: „Кажуть, шо під Папушиною мельницею водяною шкарб є. Коли б нам піти послухать: кажуть, шо бряжчить там чимсь“. — Один і каже: „Як же нам кликать, щоб гроші приписли?“ — А другий каже: „Кликать: чорні-чорні, дайте нам грошій!“ — На другий день вібрались і пішли о півночі; сіли й сидять. А один, шо підслухав їх, пішов туди ж равьше їх тай сїв у куточку під колесом. От вони приходять: „Чорні! писіть нам грошій!“ — А той приготував залізне путо чи чеп. От вони сиділи-сиділи ш час — ни чуть. „Ти пер ти Йван кажи!“ — От і Йван: „Чорні! писіть нам грошій!“ — А той путом почина зви́їть“. Цить-цить, кажуть вони, бряжчить, вже писуть!“ — От онять ни чуть стало. Вони ще трошки ждали та вже всі разом: „Чорні! писіть нам грошій!“ — Тоді той дужче: брязь-брязь! — Вони тоді: „Слава тобі, Господи! виходить сталя“. — Той бряжчав-бряжчав, як хвате їх путом по плечах, пои як схватять ця та бігти. Один бідняга спотикнув ся та й бухнув у річку, забовтався увесь та кричить: „Хто в Бога вірує — рятуйте!“

Борисовська вол., Валуї. пов., Вороніж. губ.

¹⁾ Мокрині — олошніва вище Жабя, пов. Косів.

1170. Божевільний через скарби.

Правдиве оповідання, як три баби і один чоловік почали правду розмовляти: „Ох, добрі люди, дядькам, братам, дочкам і синам треба закаувати, щоб вони отих шкарбів не брали. У Шпелякві знайш, Фенка, оч чого чоловік здурів?“ — А оч чого, нанибрате? — „Вот що — хоть вірь, хоть не вірь, так я тобі правду скажу. Оцей чоловік у Крутенському найшов бочонок гроший, а ті гроші та головні і закліті на вісім годів. Ого він як найшов і пожив вісім год. Вийшло время, начало його лихорадкою трясти, потім світ крути ця, а тоді зовсім дуріть.

Ну тут батько та мати почали ворожити од трясті, младенського, потім од хинді, водили під курш. А той зовсім здорів, почав напивкати, що на рот наверзе ця. А їх хтось научив, щоб він подивився у мазницю, то воно так як руками знім із його боль. От вони повпили у мазницю, поставили мазницю і почали ласкавими словами упрасувати: „Спиночок умненький та бравенький, подивися сюди — хай тобі Бог допомага!“ — А батько стоїть тай каже: „Набуть з гривні не зділаєш пятака, так жп з дурня не буди молодця!“ — Той тоді дурак нащитинився, як їжак, як возми мазницю — та батька по голові, а матір по спині та обох у одну кучу і поклав.

Так мати дійшла, а батько коло його. Щож тоді опісля хоть тупкою, так не поможи ця.

Скричали буні на гвал, узяли, закували, у тимницю засадили. Сидить та вікна бєть, а з людьми мову веде; як ноше розказувати, хто коли запалив, а хто таке що лидаще зробив. Люди віри й їмуть і почали скінаця до тих людей, що ва що попалили або на що покрали, бідних людей обіжали. Но правосудне началство віри не вияло, усіх порозгоняло і слухать його запритило. Так щож людям — не одговяся так і лізуть. Те спрашує, де мій чоловік та що робить на Нвау: салдатки спрашують, де її салдат та як служи та чи галуви заслужив; а дівчата спрашують, якого жиниха дождять; чи чорвявого, а жп білявого, а жп рудого. Но, він на всякий попрос вирзе, а баби дивую ця; просто як у око коли, так він правду говори. І тут разні баяндрясн почали точить до куні: хто каже, що от паганих гроший, а хто каже, що біблії дочитався до кінця, от того, а третє, що собака укусила бешпи — так його часком гудувати, вів оддуріє. Усі людські лясн та всі розговори як усі писать, так нильзя його усе і приплічати, щоб усе до купи змостити.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1171. Смерть через викопані гроші.

Я робіў храм, йнк то ў нас кáжyт, таў чьoлoвiк пшoў, а я eгo заклiкaў; таў мнi бaлáкaлi i зiйшлi aж нa грoшi таў вни кáжe: „Е тo пyстé! И я“ — кáжe вни — „бyў пaйшoў грoшi, áлe тo пyстé, шo з ниx? Я мýсiў iх вiднocити нaзáд, бo мнi жiнкa зaслáблa — тo мýсiў я вiднocити нaзáд. I лiкyвáў i вiтáк i рaтyвáў, як тo y Гyцyлáх ь, прoмoвiйлi, áлe тaкi с тoгo yмёрлa. Пpиiнiс я бyў тиx грoшiй шoс двa рáзи з жiнкoў, зaнiс y кoмópy таў мýсiў вiднocити. Вoдá бyлa вiмyплa“. — Тoў кáжe: „Лiуничy, cкaжi мнi, нa кoтpим мiсцi“. — „Ий тa нa шьo тoбi знáти, aбi й тi cи з лизiй aдiбáў?“ — „Ии бiй cи, я cи нi бoў“. — I yнoвiў йишy aкýрaт, дe ўни i нa кoтpим мiсци i тoт iх yзбиў. Цeс мнi сaмий кaзáў. I тoт зaслáб i тoт yмёр, шьo cи нi бoйиў. Дe вни iх дiў, тo ўжe нi мoжe знáти. вжe я нi чyў, лишь дoстa тoгo, шьo тoй мнi oпoвiдáў, шьo yзбиў i вiд тиx грoшeй yмёр.

Зан. Ів. Вoлoшинськiй в сepпни, 1911. вiд Івaнa Писaнoкa з Рoстiк, нoв. Вижниця.

1172. Скарбів не можна назад закопувати.

Тyй бyў стáўник нa Сiтнiм. Рaз пaйшли oни нз cпнoм грoшi нa пoлoвини, нa Ипжiнi, таў пpиeслi т xакi н дe бa пpипpетaти, дe? Зaхoвaли y зeмлю. Таў вiтáк н стaрaгo шoс пapу рoкiў мучилo (спух бyў н нoги мy вiдiнeлo) н cпнa тaкi шoс пaгpилo (пшoў дoрoгoў таў yпaў н зaкaчeлo гo y якиc кaбaч; пaгiйшли лyдi, a вiп нiчo нi гoвopит, лии дивит ci). Cви бyў вiтáк y шнитáли, aлe ни пoмoглo пiд — пoмepь. A тoй (стapий) лижeў, лижeў, рoзcпнáў пpacю, шo xoдили пo cьвiтáх дo знá-xapiў рúжних — таў пoмepь.

Тo як грoшi узeкi нз зeмлi, тo пa пiepь нaзaд y зeмлю клaсти.

Зан. вiд Пeтpa Oнуфpакa в Зeлeницi, Пaдвiрл. нoв, 1908 p. A. Oпишук.

Ц О Д А Т О К.

В чaci дpyкy книжки дiстaв я щe oтeї тpи oпoвiдaння, якi тyт дoлyчaю.

1173. Чорт у хмарах.

Бiлa cилa Coпцeвo, Стapoocкoльськoгo пoвiтy, Кypськoї гyбepнi, Фeдip Aлябeв диржaв вoдницy мeлницю. Cип йoгo, Пaвли, пpипид вeчepoм кaтaв cя пo рiчцi нa лoдцi. Дe нп взялиcь тyчi i стaлa пaдингaть гpoзa. Тyчi пpиблизaлиcь вce ближчe i ближчe i вжe пoчaв кaпaть дoщик. Пaвли тoдi лoдкy нaпpавив дo бepигa, шoб пpичaлить, вилiзти i мepщi тiкaть дo дoмy. Ии дoлпившe дo бepигa cажeнь пять, глянyв нa тyчi i пoбачив тaм чopтa, з чoтиpмa лaпaмп, з xвocтoм нa пpoбi кpoкoдиля, як oгo

рнеують на картинах, що Гюргій Побідоносиць кошиком коле. Проміж милькав ногами і хвостом виляв, иніаче лавив по тучах і потім сховав ся між тучами. Павлин злякав ся і уже ни знав, шо йому робить. Ни доплив до берега так, як на сажень, чи й більше, илигнув прямо в воду. Вибрав ся на бериг і біг біз памяти до самого дому. З тих пір став боять ся плавать на лодії, особливо пирід вечиром і сам.

Зап. від Павлина Алябева П. Тарасевський.

1274. Домовик не дозволяє на потемки годувати дитину.

Кажуть старі люди, шо малих дітей гріх годувать почу біз огню. Треба повсеіда світить лампу, коли потребуїть ся годувать дитину сущиками або молошною кашою. Нидавно у нас був злучай: Лакейова Машка завикла годувать свого сина почу, бо їй ни хотілось вставать і світить лампу так, шо вона частенько годувала його в потьомках. Каша у неї стояла на поготові під рукою заздалигіть приготавлина так, шо вона як тіко потребуїть ся годувать, встане, возьме дитину на руки і напиха її кашою. Скіко разів обходило ся благополушно. А то одни раз ни було чоловіка дома, з панами їздив в Харків, а вона оставалась сама дома. Онівночі прокинулась, дитина плаче. Вона намацала риночку з кашою, взяла на руки дитину і почала годувать. Чує, шось риннуло двирми і иніаче тихенько топнуло разів два ногами. Вона стала прислухать ся, думала, шо може хазяйка йде. Коли воно ни довго думавше, трічі плюнуло і хто на куди дівало ся. А плюнуло здорово, аж їй мизн очі бризки политили. Вона тоді стала гукать на хазяйку і на хазяїна. Прийшли хазяїн і хазяйка, вона їм розказала, в чім діло. Почали обглядать всі кутка і закутки, ніде нічого ни найшли. Значить, то приходив домовий або ницетий дух лякав, щоб вона почу в потьомках ни годувала дитину. Ночу, кажуть, біз огня нілзя нічого робить, особливо хто робе при місяцю — то страшенний гріх.

Зап. від Ганни Чиридникової. с. Шибекіно, Білгородського повіта. П. Тарасевський.

1175. Відьма заставляє дівку їсти здохлу собаку.

Всі кажуть, шо баба Динисла була відьма. Ни один раз замічали, шо вона чужих коров доїла. І в добавок того Донька Хворостяного нпряз хвалилась бабам, як Динисла хотіла виучить її відьмувать. Донька Хворостяного походе сама поохотилась научить ся відьмувать, бо вона думала, шо тут ніякої мудросії нима научить ся відьмувать. Динисла з радістю взялась научить її, тіко сказала їй так: Глядиж ти, Донько, нічого ни бій ся і все роби, щоб тіко я тебе ни заставила. Донька Хворостяного согласилась. Дождали ся вони ночі. Баба Динисла повила

Доньку до річки на ялову скриню. Діло було як раз опівночі. Прийшли вони до ялової скрині, а там лежить дохла собака і вже аж завоюлась, так черви і кишать в ті собачі. Баба Динисиха і каже Доніці Хворостяного: Кусай, Донька, сю собаку! — Донька прилякалась та гайда вітіля і бігла аж до самого дому. Після того, кажуть, вона цілих три годи чахла. Похоже од приляку захварала. Баба Динисиха що дня опівночі ходила з відром до ялової скрині брати воду. Ни один раз люди бачили. Частенько бувало замість шутки питали в Динисиного сина: Чи правда, що твоя мати відьма? — А він, бувало, каже: Та хто її зна... Як би вам сказати, вона шось жорокує, тіко я за нею ни хожу, що вона робе. Ночу виходе в сїни і там шось робе, а що робе, я ни знаю. А вноді о півночі одягнуть ся і піди з дому, а куди вона ходе, я ни сліжу і ни питаю в неї... ни моє діло.

Записав від Мятра Фесенка с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

П а р а л е л і.

З уваги, що матеріялів до демонології надруковано ще пропорційно до інших дуже мало — і то не тільки в нас — вилучив я паралелі до надрукованих оповідань окремо і подаю при кінці книжки. З огляду знов на вагу предмету подаю бібліографію літератури і то наперед таких праць, що дотвкують усіх або кількох тем, порушених у зібраних матеріялах, а потім праць, що відносять ся до окремих розділів книжки.

Том I.

Ч. 21. За марний гріш. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 71.

Ч. 43. Бідний баранець. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 54—55, ч. 7. — П. Чубинський, Труды, ст. 183.

Ч. 114. Страх у горальни. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 57—60, ч. 9.

Ч. 129—133. Заміна люльки. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 96, ч. 16.

Ч. 209. Фебра і тиф. — П. Чубинський, Труды, I, ст. 222.

Ч. 213. Мама приходить по смерти до дитини. Ч. 214. Як у Потоці ходила жінка по смерти. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 8—9. — П. Чубинський, Труды, II, ст. 405, ч. 115. — А. Аевасєвєвъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 320. — P. Sébillot, Contes des provinces de France, ст. 257, ч. 51. — А. Малика, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274—275, ч. 12.

Ч. 232. Мерлець на гостині. — А. Keller u. E. Seckendorf, Volkslieder aus der Bretagne, ст. 86—88, ч. 19. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 25. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, I, ч. 210. — А. Аевасєвєвъ, Народ. рус. сказки, II, ч. 205.

Ч. 235. Мерлець і відважна дівчина. Ч. 236. Мерлець без шапки. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 21—22. — П. Чубинський, Труды, II, ч. 125. — А. Аевасєвєвъ, Народ. рус. сказки,

т. II, ч. 205. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 275—276, ч. 14. — Б. Гринченко, Изъ устѣ народа, ст. 134—135, ч. 171. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 62—63, ч. 2.

Ч. 237. Мерлець забирає коханку. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 18—19 (два вар.). — P. Sébillot, Contes des prov. de France, ч. 54. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 276—277, ч. 15. — Пор. балади В. Жуковського: „Лепора“, „Людмила“, „Свѣтляна“. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 210, ч. 12.

Бібліографія сеї теми пор. Етногр. Збірник, т. XXIX, ст. 294—297, ч. 45.

Ч. 282. Вовкулак. — О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106—107, ч. 2. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 213, ч. 2. — А. Опишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 131, ч. 4.

Ч. 307. Як паймнт викивав відьму. — О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 110—111, ч. 9.

Ч. 315. Як зять доїхав кінця тещі-відьмі. — О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 111—112, ч. 12. — А. Опишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 129—130, ч. 10.

Том II.

Ч. 89. Як чорт утопив слугу. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 54, ч. 22.

Ч. 114. Музика грає чортам. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 52—54, ч. 19—20. — М. Рудченко, Народ. южнор. сказки, I, ст. 74. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 186. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 58—59, ч. 61.

Ч. 120. Як чорт у богача служив. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 64—66. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 66—71, ч. 68.

Ч. 131. Як дідько торгував з бабою. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 85—87, ч. 73. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 29. — Moszyńska, Bajki, ч. 21. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, (Zbiór wiadom. do antr. kr., т. IX, ст. 130, ч. 21).

Ч. 140. Собака вірнійша від жінки. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 59—61, ч. 34. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 62—63, ч. 65. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 40.

Ч. 404. Антипко зі зноски. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 57, ч. 28.

Ч. 473. Недолітки. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207, 209, 211. — А. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 51—56.

Ч. 476. Дівчина заскоботана русалками. — Етногр. Збірник, V, ст. 212. — Ріжні оповідання про русалок пор. у Б. Гринченка, Изъ устѣ народа, ст. 114—118. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, IV, ст. 139—140 і ст. 216, ч. 61. — О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101; Krakowskie, III, ст. 45—49. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 75—76. — А. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 16.

Ч. 486. Морські панни. — Зоря, 1883, ст. 233. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія, ст. 96, ч. 8. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 211. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 108—109.

- Ч. 489. Підміна. — Ястребовъ, Матеріали, ст. 79—80.
- Ч. 492. Як дитина зиму зіла. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 7—8, ч. 12. — Житє і Слово, 1895, I, ст. 186, ч. 21.
- Ч. 494. Потерчата по сімох роках. — Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 355; 1895, кн. 6, ст. 361. — Зоря, 1882, ст. 78—79 і 370. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102.
- Ч. 547. Дві пропасницї. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom. do antrop. kr., т. IX, III, ст. 132—133, ч. 23).
- Ч. 748. Опир і піяк. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 97—99, ч. 81—82. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 417—420, ч. 123. — Харьков. Сборникъ, IX, ст. 248, ч. 21. — Сборникъ Харьк. ист. ф. Об-а, III, ст. 222—224 і 226—228. — Етногр. Збірник, I, ст. 5—8, ч. 2.
- Ч. 751. Піп — опир. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 31—33, ч. 2.
- Ч. 765. Звідки беруть ся вовкулаки. — П. Ивановъ, Нар. рассказы о вѣдьмахъ и унырахъ, ст. 206—207.
- Ч. 772. Як пізнати відьму. — П. Ивановъ, Народ. рассказы о вѣдьмахъ и унырахъ, ст. 165.
- Ч. 798. Як відкопували відьми. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 4.
- Ч. 799. Як дитина бігала по шиурі. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206, ч. 7.
- Ч. 827. Смерть відьми. — В. Милорадович, Казки і оповідаия, ст. 2. — Той сам, Укр. вѣдьма (відб. з Київ. Стар., 1901), ст. 16.
- Ч. 844. Чарівниця колесом. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 271—272, ч. 8.
- Ч. 872. Ніж у терлиці. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 5.
- Ч. 896. Як сні убив матір відьму. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, II, ст. 108, ч. 86.
- Ч. 902. Жовнір і вѣдьма. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, I, ст. 60—61, ч. 89. — И. Манжура, Сказки, ст. 138. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196. — A. Podbereski, Mater. do demonol. ludu ukraińskiego, ст. 40—43, ч. 8.
- Ч. 906. Як парубок потяв відьми. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 70, ч. 11. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 111, ч. 10. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 197—198.
- Ч. 908. Як вояк підкував відьму. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 207—208, ч. 9.
- Ч. 910. Вѣдьма з Космача. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 208—209, ч. 10. — П. Ивановъ, Народ. рассказы о вѣдьмахъ и унырахъ, ст. 169.
- Ч. 911. Вѣдьма над відьмами. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206—207, ч. 8.
- Ч. 919. Салдат і вѣдьма. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 71—73, ч. 14. — П. Чубинскій, Труды, I,

ст. 200—203, II, ст. 27—28. — И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, II, ст. 27. — Б. Гринченко, Этногр. матеріали, I, ст. 66—71, ч. 92—93; ст. 284—287, ч. 209; II, ст. 110—115, ч. 88: — И. Манджура, Малор. сказки, ст. 166—169. В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 64—66. — Киев. Старина, 1894, III, ст. 551—552. — П. Ивановъ, Нар. рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 201—205.

Ч. 920. Вѣдьми — дякові коханки. — В. Милорадонч, Казки і оповідання, ст. 30—31. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 33—34, ч. 3.

Ч. 921. Лиха година. — П. Чубинскій, Трулы, I, ст. 207.

Ч. 923. Чіпки. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211, ч. 1. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 110—111, ч. 14.

Ч. 1027. Гуцул кидас а землі кілок у дїрку в банн. — А. Онишук, Матер. до гуц. демонології, ст. 112—113, ч. 2.

Ч. 1036. Чарівник і голчар. — П. Ивановъ, Нар. рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 198.

Ч. 1047. Зачарована горівка. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 108, ч. 9.

Ч. 1050. Гуцул добуває молока пожилом. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 108, ч. 10.

Ч. 1079. Хмарник у Семаківцях. — А. Онишук, Матер. до гуц. демонології, ст. 123, ч. 3.

Бібліографія.

1.

V. Bugiel, Aus dem ruthenischen Volksglauben (Zeitschrift für österr. Volkskunde, 1895) — вірування про смерть, мерців, опирів, чортів, відьм і ин.

М. Васильевъ, Антропоморфическія представленія въ вѣрова-
ніяхъ украинскаго народа (Этногр. Обзорѣніе, 1890, кн. IV, ст. 87;
1892, кн. XV, ст. 157).

А. Дмитрюковъ, Очеркъ демонологіи малороссіянь. Маякъ,
1844, т. XII, кн. 25, ст. 55—58. Також: Москвитянинъ, 1865.

П. Ивапонъ, Очеркъ возарѣній крестьянскаго населенія купяч-
скаго уѣзда на душу и на вагробную жизнь (Відбитка зі „Сборника Харьк.
Истор. фил. Общества“, т. XVIII). Харьковъ, 1909.

Вяч. Каминскій, Къ народной демонологіи (Кіев. Старина, 1906,
5—6, 9—12).

Н. Костомаровъ, Славянская мѣологія. Кіевъ, 1847. Извле-
ченіе изъ лекцій читанныхъ въ университетѣ св. Владиміра во второй
половинѣ 1846 г.

Д. Кравченко, О новооткрытомъ славявскомъ богѣ Раѣ (Кіев.
Старина, 1886, кн. IX, ст. 162).

Leger L., Etudes de mythologie slave. Paris, 1895.

В. Заѣтки о малорусской демонологіи (Кіев. Старина, 1899, кн.
VIII, ст. 196; кн. IX, ст. 379).

В. Милорадовичъ, Украинскія тайныя знанія и чары (Сборникъ
харьк. Истор. фил. Общества, т. XVIII, ст. 232—243).

Наука, 1874: О знахарахъ и знахоркахъ, о планетныкахъ, вовко-
лакахъ, чаривныкахъ и чаривныцахъ, о улырахъ и улырыцахъ и о тыхъ
грошахъ що въ земли горятъ, якъ ихъ чортъ пересушуе.

А. Николаевъ. Очерки демонологіи Малороссіянь Суджанскаго
уѣзда. (Курскія Губер. Вѣдомості, 1853, ч. 14).

Антін Омищук, Матеріали до гуцульської демонології. Ст. 1—
139 (Матеріали до укр. етнології, т. XI, 1909).

О черкъ демонологіи Малороссіянь. Москвитянинъ, 1842, XII.

Л. Розевбергъ, Повѣрія и предрасудки (Кубанскія Област. Вѣдомости, 1900, ч. 207, — про вѣдьми, апахарів, мерців і ин.).

Ө. Рыльскій, Къ изученію украинскаго народнаго міровозрѣнія (Кіев. Старица, 1890, кн. IX, ст. 341; кн. X, ст. 1; кн. XI, ст. 195).

Н. Сумцовъ, Культурныя переживанія. Кіевъ, 1890.

Н. Сумцовъ, Колдувы, вѣдьмы и уныри (відбитка зі Сборн. Харьк. Истор. фил. Общества, т. III). Бібліографія.

Ю. Яворскій, Къ исторіи карнато-русскаго фольклора XVIII вѣка (Сборникъ Харьк. Истор. фил. Общества, т. XVIII, ст. 272—278).

В. Ястребовъ, Изъ народныхъ устъ (Этногр. Обзорніе, 1895, кн. XXV) — про холеру, блуд, злих духів і ин.; 1896, кв. XXXI — про змія, законані скарби, чоловіка, що завмирав і ин.

2.

I. Чорти.

Б. Гривченко, Этногр. матеріали, I, ст. 38—44, ч. 73—79; II, ст. 55—87, ч. 58—73.

Б. Гривченко, Изъ устъ народа, ст. 90—108, ч. 113—134.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 42—61, ч. 1—34 і ст. 390—391.

А. Ө. Кнестяковскій, Къ исторіи вѣрованія о продажѣ души черту (Кіев. Старица, 1882, VII, ст. 130—186).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: Н. Трусовичъ, Преданія... жителей Полѣсся: Черти.

О. Kolberg, Rokucie, III, ст. 81—91, ч. 1—4.

Д. Левикий, Чортъ (Зоря, 1887, ч. 3).

А. Малика, Сборникъ матеріаловъ по малор. фольклору, ст. 262—268, ч. 1—3.

В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 56—72 (збірка ще не скінчена).

А. Омскій, Изъ народныхъ повѣрій о чертѣ (Кіев. Старица, 1883, кн. XI, ст. 514).

А. Опишук, Матеріали до гуцуль. демонології, ст. 64—92, 4, ч. 1—62.

Прибыльскій, Черти въ продажѣ (Кіев. Старица, 1885, кн. VI, ст. 350),

II. Чубинскій, Труды, ст. 183—192: Черти.

II. Страхы.

А. Малика, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274, ч. 11.

А. Опишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 92—96, 5, ч. 1—16.

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV), ст. 46—48, ч. 1—3; ст. 54—60, ч. 7—9.

III. Хованці.

Б. Гривченко, Изъ устъ народа, ст. 109—113, ч. 137—144.

Дуже богату збірку оповідань про домовика зібрав П. Ивасовъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. (Ма-

теріали для характеристики міросозерцання крестьянского населенія Купянского уѣзда). Харьковъ, 1893. Ст. 2—31.

Д. Лепкій, Хованецъ або богъ домовыхъ (Зоря, 1883, ч. 7).

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 7, ч. 3.

Чернигов. Губ. Вѣдosti. 1848. Статя: П. Лѣпевичъ, Етногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Домовые.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192: Домовой; ст. 208: Вихованці.

В. Ястребовъ, Матеріали по этнографіи новоросс. края, ст. 77—78.

IV. Ріжні духи.

Про болотянника пор. оповідання: В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 47—48.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 108—109, ч. 135—136.

Ріжні оповідання про водяника пор. П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшнихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 38—45. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 41—47.

Б. Гринченко, Етнографическіе матеріали, I, ст. 44, ч. 80 (лісовик).

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 10—14, ч. 15—18.

Ріжні оповідання про лісовика пор. П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшнихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 32—38. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 48—51.

А. Опишук, Матер. до гуцуль. демонологіи, ст. 62—64, ч. 3 (лісовики).

Чернигов. Губ. Вѣдомости, 1861, ч. 4: П. Ефименко, Нѣсколько словъ о Полисунѣ.

Бор. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 2—5, ч. 2—7 (оповідання про змія).

А. Малинка, Къ легендамъ и повѣрьямъ о зміяхъ (Этногр. Обзоріе, 1897, кн. XXXV, ст. 125).

Оповідання про змія пор. В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 51—56.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 103, ч. 3 (Letawica).

Д. Лепкій, Зъ вирокая нашего люду: Перелесникъ, мавія, мара (Зоря, 1884, ч. 5).

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 9—13, ч. 1 (перелесник).

В. Ястребовъ, Матеріали по этнографіи новоросс. края, ст. 78 (перелесник).

А. Опишук, Матеріали до гуцуль. демонологіи, ст. 59—61, ч. 2 (чугайстри).

Д. Лепкій, Народни повпрки про витеръ (Зоря, 1882, ч. 21).

А. Опишук, Матеріали до гуцульської демонологіи, ст. 9—12, ч. 8: Вітер.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192—193: Лѣсовой, перелестникъ, лпазукъ, полевой, болотяныкъ, очеретяныкъ, скарбныкъ.

П. Ивaповъ, Народные рассказы о долѣ. (Відбитка зі „Сборника Харьк. Истор. фпл. Общества, т. IV). Харьковъ, 1892.

Ю. Яворскій, Галицко-русскія повѣрія о дикой бабѣ. СПетербургъ, 1898.

V. Богині й русалки.

Б. Гринчевко, Етнографическіе матеріалы, I, ст. 45, ч. 81.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 114—118, ч. 145—154 (русалки).

Ряд оповідавъ про русалок подає: П. Ивaповъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшнихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 45—52.

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣся: Русалки.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101, ч. 1.

N. Łopaciński, Dwa podania ukraińskie o syrenach (Wisła, 1900, ст. 597, перекладено і надруковано в „Кіев. Старинѣ“, 1900, кн. XII, ст. 179).

В. Мплорадовичъ, Запѣтки о малорус. демонологіи. Русалки (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII). — В. Мплорадовичъ, Казки і оповідання, ст. 35—41.

А. Овищукъ, Матеріали до гуцуль. демонологіи, ст. 56—59, ч. 1 (паявки).

В. Пассекъ, Очерки Россіи. Петербургъ, 1840. Кп. III, ст. 185—196: Русалка.

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV), ст. 3 7, ч. 1—2.

Чернигов. Губ. Вѣдомостп. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Етногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Русалки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207: Мавки, русалки; ст. 209: Мемозны; ст. 211: Морські люди; ст. 211—212: Лісовы люди.

П. Шафарикъ, О русалкахъ. (Зоря Галицка, 1851, ч. 19—20).

В. Шухевичъ, Гуцульщина, V, ст. 198—202, ч. 1—5.

VI. Підміни й потерчата.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102, ч. 2 (Stradecze).

А. Podbereski, Materjały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 8, ч. 4.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 193—195: Одмінокъ.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 79—80.

VII. Блуд.

Д. Ленкый, Зъ вированя нашего люду: блудъ або манъ, обійныкъ (Зоря, 1884, ч. 23).

А. Овищукъ, Матер. до гуцуль. демонологіи, ст. 96, 6.

A. Podbereski, *Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego* (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 48—54, ч. 4—6.

VIII. Смерть і хвороби.

Б. Гринченко, *Изъ усть народа*, 118—128, ч. 155—163.

Г. Данилевскій, *Смерть. Украинска сказка. — Подсвѣжникъ*, ч. 9. 1859. (Казка віршами).

O. Kolberg, *Pokusie*, III, ст. 92—95, ч. 6.

А. Малинка, *Сборникъ матеріаловъ*, ст. 287, ч. 19.

A. Podbereski, *Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego* (Zbiór wiadom., т. IV, 3) ст. 24—28, ч. 8—9 (чума, холера).

П. Чубинскій, *Труды*, ст. 217—219: *Смерть*; ст. 221—222: *Болѣзни: лихорадка, холера, чума*.

IX. Мерці.

Б. Гринченко, *Этнографическіе матеріалы*, I, ст. 48—52, ч. 83—85; II, ст. 92—96, ч. 76—79.

Б. Гринченко, *Изъ усть народа*, ст. 130—142, ч. 165—174 і ст. 387—388, ч. 360.

М. Драгомановъ, *Малор. народ. преданія и рассказы*, ст. 62—67, ч. 1—5 і ст. 391—393.

Д. Лепкий, *Про небищикѡвъ* (Зоря, 1890, ч. 10—11 і тамже, 1892, ч. 13).

А. Малинка, *Сборникъ матеріаловъ*, ст. 274—277, ч. 12—15.

Значна збірка оповідаць про мерців надрукована у В. Милорадовича, *Казки і оповідація, записані в Лубенщині* (Труды полтав. ученой архивной комиссіи. Вып. VIII—IX). Ст. 1—35.

В. Милорадовичъ, *Замѣтки о малорус. демонологіи. Мертвецы* (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII).

М. Олельковичъ, *Антивъ М. Тапъський* (Основа, 1861, кн. VIII, ст. 29—32).

А. Опишук, *Матеріали до гуцуль. демонологіи*, ст. 51—54, ч. 1—14.

И. Сазоновичъ, *Русскіе варианты сказки о женихѣ-мертвецѣ* (Рус. Филологич. Вѣстникъ, 1890, кн. IV, ст. 332—334).

Н. Сумцовъ, *Пѣсни и сказки о живомъ мертвецѣ* (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 440).

Н. Сумцовъ, *Мертвая рука* (Кіев. Старина, 1891, ст. 482—483).

В. Ястребовъ, *Какъ баба зачирала* (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).

X. Покутники.

В. Милорадовичъ, *Казки і оповідація*, ст. 13.

XI. Топельники й висільники.

А. Опишук, *Матеріали до гуцуль. демонологіи*, ст. 55, ч. 3—4.

Fr. Rehner, *Haliesko-rusky topelnyk* (Svět, XXXI, ст. 419—420).

П. Чубинскій, *Труды*, ст. 209: *Вішалникъ, утопленники*.

XII. Опири.

J. Valyleviĭ, O upjrech a vidmach. Časopis českého Museum. Praha, 1840. XIV, вып. III, ст. 232—261.

П. Гринченко, Этнографические материалы, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 96—105, ч. 80—85.

П. Ефименко, Упыри (Кіев. Старина, 1883, кн. VI, ст. 371).

П. Ивановъ, Народные рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьков. Истор. фил. Общества, т. III, ст. 219—228).
Кіевлянинъ, 1865, ч. 87: Объ упыряхъ.

К. Кошовикъ, Живой упырь въ борьбѣ съ умершими упырями (Кіев. Старина, 1884, кн. I, ст. 169).

Миропъ, Сожженіе упырей въ с. Нагуевичахъ въ 1831 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. IV, ст. 101).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіи, ст. 106—112, 1, ч. 1—16.

A. Podbereski, Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 13—24, ч. 2—7.

Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Упырь (ч. 82—83).

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 205—206: Упырь.

Я. III. Убійство упыря въ Кіевщинѣ во время чумы 1770 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. II, ст. 338).

J. Jaworski, Südrussische Vampyre. Berlin, 1898.

В. Ястребовъ, Материалы по этнографіи новорос. края, ст. 74—77.

XIII. Вовкулаки.

Ст. Александровъ, Вовкулака, украинське повірье, розказъ въ стыхахъ. (Южный Русскій Сборникъ А. Метлинскаго. Харьковъ, 1848).

П. Бѣньковскій, Рассказъ о вовкулакахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).

Б. Гринченко, Этнографические материалы, I, ст. 45—47, ч. 82; II, ст. 126—128, ч. 93.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 175—176, ч. 205—206.

П. И(ван)овъ, Кое что о вовкулакахъ и по поводу ихъ (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 356).

П. Ивановъ, Вовкулаки (Юбилейный сборникъ въ честь В. О. Миллера, Москва, 1900, ст. 292).

С. Исаевнчъ, Еще разсказецъ о вовкулакахъ и чаровникахъ (Кіев. Старина, 1883, кн. XII, ст. 700).

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 105—108, ч. 8.

Д. Ленкій, Дещо про вовкулаквъ (Зоря, 1885, ч. 2).

А. Онищук, Матер. до гуц. демонологіи, ст. 130—134, ч. 1—9.

A. Podbereski, Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 28—29, ч. 10.

П. Ревякинъ, Сближенія и слѣды. I. Вовкулаки. Невро-литвины (Основа, 1861, кн. XI—XII, ст. 129).

А. Сахопова, Про вовкулаквъ (Кіев. Старина, 1894, VI, ст. 543—545).

Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малоросійскіє: Волколакъ (ч. 82—83).

Юл. Целевичъ, Вовкулаки (Діло, 1891).

Чернигов. Губ. Вѣдомости. 1848. Статья: П. Лѣвевичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вовкулаки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206: Вовкулака.

В. Шухевичъ, Гуцульщина, V, ст. 212—213, ч. 12.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 70—74.

XIV. Відьми й чарівниці.

Колдовство. Документы, процессы, изслѣдованіе В. Б. Антоновича. Петербургъ, 1877. (Окрема відбитка з I т. „Трудовъ“ П. Чубинського. Сама студія, без документів, вийшла також в україн. перекладі: В. Антонович, Чари на Україні. Переклав В. Гнатюк, Львів, 1915).

J. Vahulevič, O upjrechi a vidmach. Časopis českého Museum. Прага, 1840. XIV, вып. III, ст. 232—261.

Г. М. Вѣдьмы (Недѣля, 1875, ч. 46).

Вол. Гнатюк, Кунаве й палене відьм у Галичині (Магетр. до укр. етнології, т. XV).

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы. I, 57—61, ч. 87—89; ст. 283—287, ч. 207—209; II, ст. 108—120, ч. 86—89.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 144—162, ч. 175—194.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 68—77, ч. 1—21 і ст. 393—395.

П. Ефименко, Судъ надъ вѣдьмами (Кіев. Старина, 1883, кн. XI, ст. 374; кн. XII, ст. 697).

П(вановъ) П. Изъ области народныхъ малор. легендъ (Этногр. Обзорѣніе, кн. XXI, ст. 88—91).

П. Ивановъ, Народные рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьк. Ист. фл. Общества, т. III, ст. 156—219).

Кіевлянинъ, 1865. Статья: П. Трусъвичъ, Преданія... жителей Польска: Вѣдьмы

Кіевская Старина, 1886, кн. II, ст. 279; кн. IV, ст. 684; кн. V, ст. 79; кн. VII, ст. 490; кн. VIII, ст. 693; кн. IX, ст. 81: Вѣдьма, польскій рассказъ.

Н. Кобринська, Вѣдьма (Відбитка з „Народа“, 1894).

О. Kolberg, Rokucie, III, ст. 108—131, ч. 1—49.

М. Н. Макаровъ, Русскія преданія. Москва. 1838. Кн. 2, ст. 103: Вѣдьма.

А. Малюка, Рассказы о вѣдьмахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 551).

А. Малюка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 268—274, ч. 4—10.

И. Манджура, Сказки, пословицы і т. д., 1890, ст. 134—140.

П. Мартиновичъ, Украинскія Записи, ст. 205—209 і 313—314.

В. Милорадовичъ, Украинская вѣдьма (Кіев. Старина, 1901, II, ст. 217—233).

Н. Оглоблинъ, Сожженіе вѣдьмы (Кіев. Старина, 1887, кн. V, ст. 195).

- А. Опишук, Матер. до гуц. демонології, ст. 125—130, ч. 1—11.
 A. Podbereski, Materiały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 29—46, ч. 1—9.
 Евг. Пѣтуховъ, Серапіонъ Владимірскій, рускій проповѣдникъ XIII вѣка. Сѣтербургъ, 1888.
 Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Вѣдьма (ч. 82—83).
 Н. Сумцовъ, Параллели къ повѣсти Гоголя „Вій“ (Кіев. Старица, 1892, III).
 К. Цыбульскій, Всенародное купанье вѣдьмъ въ озерѣ и судебная отъ того волокита (Кіев. Старица, 1885, кн. XI, ст. 566).
 Чернигов. Губ. Вѣдомости, 1848. Статья: П. Лѣвничъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вѣдьмы.
 П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196—205: Вѣдьмы, вѣдьмакъ.
 В. Шухевичъ, Гуцульщина, V, ст. 203—210, ч. 7.
 В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новоросс. края, ст. 64—70.

XV. Знахарі й чарівники.

- О. Авдыковскій, Ворожбиты и знахоры (Миръ, 1887, ч. 43).
 Ив. Бороздина, Поэтические очерки Украины, Одессы и Крыма. Москва, 1837. Ст. 35—46.
 Бѣлокурый. Знахари и бабы (Одесскій Вѣстникъ, 1865, ч. 107—109).
 Волянъ, 1890, ч. 64: О вѣдунахъ.
 Б. Грипченко, Этнографические матеріалы, II, ст. 121—126, ч. 90—92.
 Б. Грипченко, Изъ устъ народа, ст. 163—174, ч. 195—204.
 День, 1892, ч. 1396: Знахарка Мелитопольскаго уѣзда Таврической губ.
 М. Довнаръ-Занольскій, Современное дѣло о знахарствѣ (Кіев. Старица, 1892, кн. III, ст. 498).
 П. Еф(именко), Попытка околдовать волостной судъ (Кіев. Старица, 1884, кн. III, ст. 508). — Околдованіе пачальства (тамже, 1886, кн. V, ст. 175).
 Н. Зарудный, Сываніе змѣй знахарями (Харьковский Сборникъ, 1887, ст. 261).
 П. Ивановъ, Знахарство, шенташе и заговоры (Кіев. Старица, 1885, кн. XII, ст. 730).
 R. F. Kaindl, Viehzucht und Viehzauber in den Ostkarpaten (Globus, 1896, ч. 24).
 R. F. Kaindl, Die Viehzucht und der Viehaberglauben bei den Huzulen, 1896. — Эта статья друкowana також по польськи в журналі „Lud“ (1896) п. н. „Pasierstwo i wierzenie pasterskie u Huculów”.
 R. F. Kaindl, Zauberglaube bei den Ruthenen in der Bukowina und Galizien (Kleine Studien, ст. 31—40).
 Кіевлянинъ, 1865. Статья: П. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Знахарь. — 1876, ч. 94: О знахаряхъ и знахаркахъ въ Звенигород. уѣздѣ. — 1877, ч. 80: Знахари и суевѣрія въ Сосниц. у.; ч. 183: О знахарѣ.

Н. Кондратковскій, Малорусскіе знахари и знахарки и ихъ способы лѣченія (Врачъ, 1892, ч. 10 і окремо).

В. Марковичъ, Знахарки новаго типа (Кіев. Старина, 1891, кн. XII, ст. 413).

А. Мердеръ, Колдовство въ 1863 г. (Кіев. Старина, 1900, 1, ст. 1—2).

В. Мякотинъ, Дѣло о волшебствѣ (Кіев. Старина, 1890, кн. XII, ст. 515).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 112—121, 2, ч. 1—22.

А. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 60—68.

А. Селецкій, Колдовство въ юго-западной Руси въ XVIII ст. (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 193).

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1888, ч. 190 і 207: Замѣтка о сзываніи змѣй.

Н. Чубинскій, Труды, I, ст. 207—208: Чаровникъ, ворожбытъ; ст. 209: Характерникъ; ст. 209—210: Знахарь.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211—212, ч. 9—10; ст. 214—221, ч. 14—19.

Южный Край, 1890, ч. 3172: О деревенскихъ знахаряхъ и ихъ заговорахъ.

XVI. Хмарники.

F. R. Kaindl, Die Wetterzauberei bei den Rutenen und Huzulen (Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft in Wien, 1894, ч. 10).

А. Мердеръ, Средство къ отклоненію тучъ (Кіев. Старина, 1900, кн. VII—VIII, ст. 18).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 121—125, 3—4.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—225, ч. 1—9.

XVII. Інклюзники.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 35, ч. 41.

П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшихъ, воляныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 19—21.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 213—214, ч. 13.

V. Ščurát, Zaubergeld (Am Urquel, 1893). Ся сама стаття появилася в перекладі в „Ділі“, 1893, ч. 53, 55—57, п. н. Зачаровані гроши.

XVIII. Закопані скарби.

В. Гнатюк, Народні оповідання про опришків. XII. Опришківські комори, ст. 295—305, ч. 245—258.

Б. Гринченко, Етнографическіе матеріали, I, ст. 61, ч. 90; II, ст. 141—144, ч. 94—97.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 178—183, ч. 207—214.

М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 78—88, ч. 1—14 і ст. 395—399.

II И(вановъ), Народные рассказы о кладахъ (Харьковскій Сборникъ, 1890).

К—й О. Р. Изъ народныхъ рассказовъ о кладѣ (Кіев. Старина, 1884, XI, ст. 545—550).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣся: Клады и могилы.

Кіевская Старина, 1883, кн. VI, ст. 387; кн. VII, ст. 592; кн. VIII, ст. 770: Клады въ Кіевѣ и его окрестностяхъ; 1884, кн. XI: Изъ народныхъ рассказовъ о кладѣ, ст. 545.

О. Л. Къ исторіи народнаго повѣрья о „скарбахъ“ (Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 90—92)

О. Л.-ѣ. Закляти гроши (Кіев. Старина, 1897, кн. VII—VIII, ст. 16).

А. Оннчук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 96—103, 7, ч. 1—18.

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1889, ч. 137 і 149: О кладахъ и кладоискательствѣ.

II. Чубинскій, Труды, I, ст. 96—99: Кладъ.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195—197, ч. 1—5.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи малорос. края, ст. 138—142, ч. 12.

Друкарська похибка.

Через недогляд у друкарни перемінено два титули, які мають звучати:

Ч. 1055. Знахар послав миши.

Ч. 1058. Млиньскій камінь сунеть ся за дідом.

У тексті надруковано хибно цавпакл.

З М І С Т.

Передне слово III—IV

Останки передхристиянського релігійного світогляду
паших предків, II. V—XXVI

	стор.		стор.
IX. Мерці.			
558. Де живуть душі мерців	1	575. Небіщик у жінки	8
559. Чому не можна чесати ся в педілю	1	576. Дитина від мерця	9
560. Як баба умирала	1—2	577. Як мельник ходив по смерти	9
561. Небіжка поучує діти	2	578. Сердитий мерлець	9—10
562. Небіжка приходить плекати дитину	2	579. Подушка на мерця	10
563. Мати вставляєть ся по смерти за дитиною	2	580. Небіжка мама лягає на допську	10—11
564. Мати відвідує по смерти діти	2—3	581. Небіжка капітанка	11
565. Небіжка у дітній	3—4	582. Дівка в биндах	11
566. Двічі похована	4—5	583. Небіжка в білім одязі	11
567. Небіжка приходить до чо- ловіка	5	584. Баба в рантусі	11
568. Як дівчина ожила по смерти	5	585. Небіжка стає в вікні	12
569. Вмерла дитина показуєть ся мамі	6	586. Померша рушає клямкою	12
570. Мама видить свою вмерлу доньку	6	587. Хлоп бє небіжку на цвин- тарі	12
571. Як небіжка донька ходила до мами	6	588. Як жінка приходила за свічкою	12—13
572. Як умерлий чоловік ходив до жінки	7	589. Собака гребе яму	13—14
573. Як жінка позбула ся з хати небіщика	7	590. Як довго ходить мерлець	14
574. Як жінка відігнала вмерлого чоловіка	7—8	591. Чому не можна плакати за небіщиком	14
		592. Не вільно плакати за мер- цем	14
		593. Несповіданий небіщик зі свічкою	14
		594. Мерлець не здоровкаєть ся	14—15
		595. Як дїдо снів ся	15
		596. Дядько не дає спокою	15—16

	стор.		стор.
597. Мерлець під плотом . . .	16	634. Небішки приходять заку-	
598. Мерлець розмовляє з сином	16	рпті	28
599. Форналь ходить дї коний	16—17	635. Мерці ходять на пущенє .	28—29
600. Мерлець нуджає коні на		636. Що дають мерцям на пу-	
цвинтарі	17	щенє	29
601. Мерлець іде дорогою і ми-		637. Мерці співають на цвин-	
нає	17	тарі	29
602. Мерлець іде наперед жи-		638. Як річи пересували ся .	29—30
вого	17—18	639. Мерлець уноминає ся за	
603. Мерлець гримає у стілї лізе		довг	30
на ліжку	18	640. Мертвий довжник	30—31
604. Мерлець стріляє	18	641. Як відданиця викрутила ся	
605. Мерлець біжить за паруб		від мерця	31
ком	18	642. Вмерлий коханок	31—32
606. Мерлець ловить чоловіка	18—19	643. Мерлець ханає коханку .	32
607. Як парубок умер через		644. Мерлець забирає жінку на	
страха	19	своє гадівство	32—33
608. Наймит стереже вмерлого		645. Земля викидає мерця . .	33—34
газду	19—20	646. Як дівка зняла шапку з	
609. Дяк і мерлець	20	мерця	34
610. Мерлець перестрашив дяка	20	647. Дівка та омир	34—35
611. Утеча перед мерцем . . .	20	648. Ніп ховає мерцеву шапку	35
612. Як баба хотіла задушити		649. Мерлець ханає дівчину .	36—37
дячка	21	650. Страх перед замерзлим чо-	
613. Як дяк убив теля	21—22	ловіком	37
614. Як ніп палкав ся баби .	22	651. Жовнір почує коло мерця	37—38
615. Небіщик ложить ковбасу .	22	652. Як бідак прийшов до ма-	
616. Як мерлець уставав . . .	22	етку	38—39
617. Небіщик приходить накри-		653. Небіщик гостить брата . .	39—40
вати жінку	22—23	654. Танець у небіщика . . .	40
618. Мерлець ходить до своїх		655. Мерлець на весілю	40—41
жінки	23	656. Кавалер перебираєть ся за	
619. Пан у садї	23	мерця і жадає гроший . . .	41
620. Мерлець показуєть ся су-		657. Душа йде слідом за тілом	42
сїдовп	23—24	658. Зарізана дівчина	42—43
621. Переміни мерця	24—25	659. Мерлець напиваєть ся в	
622. Майстер мерлець	25	шпипку	43—44
623. Кушнір і мерлець	25		
624. Тісві черевики	25		
625. Пригода з мерцем	25—26		
626. Небіщик Канустїнний . .	26		
627. Мерлець при патрулі . . .	26		
628. Жид на окопі	27		
629. Колядники і мертвий Жид	27		
630. Подвійний погріб	27		
631. Кіл — небощикам	27—28		
632. Мерці	28		
633. Мерці на прогульці . . .	28		

Х. Покутники.

660. Покутниця в Колінках . .	45
661. Мама ходить до дитини .	45
662. Несповіданий небіщик . .	46
663. Скунар покутує по смерті	46
664. Газда покутує по смерті .	46—47
665. Чоловік домагаєть ся по-	
минок	47
666. Покутник на фігурі і в ко-	
стелі	47—48

	стор.		стор.
667. Родичі, що загоріли, при- ходять до свва	48—49	699. Бура через повісельника .	61
668. Мажир і покутник	49	700. Як газда напудив ся пові- шеного наймита	61
669. Як тато гризав по хаті	49—50	701. Чоловік ударив собою до повісельниці	61
670. Піп являєть ся по смерті	50—51	702. Повісельниця в лісі в Іса- кові	61
671. Піп не дає спокою	51	703. Як жердка йшла	62
672. Як піп поділив по смерті гроші	51	704. Страх у виді висільника і лісничого	62
673. Як піп ходив по смерті	51—52	705. Висільник па вербі	62
674. Мертвий піп відправляє в церкві	52	706. Індик із небіщика	63
		707. Висільник — хортом	63
		708. Рада, щоби повісельник не ходив	63
XI. Потопельники й висільники.		XII. Опирі.	
675. Потопельник	53	709. Коли можна бачити опира	64
676. Як відратовано потопель- ничку	53—54	710. Опирі	64
677. Потопельник кунаєть ся	54	711. Як виглядають опирі	64—65
678. Потопельник йде по воді	54	712. Опир має дві душі	65
679. Потопельник бе по воді	54	713. Хто є опир	65
680. Гуцул плине сидячи	54—55	714. Опир ходить по смерті	65
681. Потопельник прив'язує ху- добу	55	715. Як пізвати опира	65
682. Про потопельників у Дні- стрі	55	716. По чім пізнати опира	65
683. Топельники у Дністрі в Далешеві	56	717. Опира пізнаєть ся при смерті	65—66
684. Потопельник на Двїстрі у Бівці	56	718. Хлончик — опир	66
685. Потопельник і донька му- ляра	56	719. Хлончик-опир збирає росу по полі	66
686. Потопельник лякає бабу	56	720. Опир вправляє відьми	66
687. Потопельник на полі	57	721. Рада, аби опир не ходив	67
688. Потопельник мучить жінку	57	722. Як позбутися опира	67
689. Потопельник не дає ловити рибу	57—58	723. Підкова в дїйниці проти опирів	67
690. Жмея потопельникової бо- роди	58	724. Дїло — опир	67
691. Хлончина у сїті	58—59	725. Опирі у виді білих псів	67
692. Крокодил у ріці	59	726. Опирі-хлончики в білих шапках	67—68
693. Панич топить людей	59	727. Гульки опирів	68
694. Чому утоплених ховають окремо	60	728. Як опирі булькотіли	68
695. Два топельники викрадені з гробів	60	729. Як опирі грали	68
696. Вода не приймає чоловіка	60	730. Як поховати опира, щоби не ходив	68—69
697. Кандидат на повісельника	60	731. Як відкопувано опира	69
698. Повішений пастушок	60—61	732. Опир курить у домовині люльку	69—70
		733. Чим опир розгоить хмар	70

	стор.		стор.
734. Чому Кулачківці підупали	70	771. Линини не вільно палити	
735. Опир на коні	70	у два боки	93
736. Опир на стежці	70—71	772. Як пізнати відьму	94
737. Опир у стайні	71	773. Як пізнати опира або	
738. Як опир воював	71—72	відьму	94
739. Вояк і опир	72—73	774. Свячений спр	94
740. Як опирі убили дівчину	73	775. Як можна пізнати чарів-	
741. Парубок-опир потинає лю-		ницю	94—95
дий	73—74	776. Столець на відьми	95
742. Як злодій уратував газді		777. Як відьми христосують ся	95
житє	74	778. Як дивити ся на відьму	96
743. Як чорт потинав чоловіка	74—75	779. Бойко показує відьми	96
744. Опир та злодій	75—76	780. Відьма цілує у давичниці	
745. Опир воскрешує товариша	76	дашок	96
746. Опир у Серафимцях	76—77	781. Ціріг із чосником на	
747. Як опир висас кров із		відьму	96—97
молодої	77	782. Дівчина бере свячений	
748. Опир і піяк	77—78	чосник під язик	97
749. Мерцеві перстені	78	783. Чосник на відьми	97
750. Дівка втинає опиреві пальці	78—79	784. Як прикликати відьму	97
751. Піп — опир	79	785. Відьма утікає	97
752. Опир питає Бога за урожай	80—81	786. Відьма перелітає ріку	98
753. Вино з крові	81—82	787. Як призвати відьму	98
754. Як опир ходив на вечерниці	82—84	788. Капля молока на сковороді	98
		789. Капля молока спроваджує	
		відьму	98
		790. Як спровадити відьму	98
		791. Як виглядає чарівниця	98
		792. Хмари йдуть за відьмами	99
		793. Відьма родима — негрішна	99
		794. Відьми родимі і вчені	99
		795. Що треба робити, щоби	
		стати відьмою	99
		796. Хвіст у відьми	99
		797. Відірваний хвіст	100
		798. Як відкопували відьму	100
		799. Як дитина бігала по шнурі	100—101
		800. На що хрести на дверех	
		у стайні	101
		801. Проти відьми — деготь	101
		802. Чим ловити відьму	101
		803. Як зловити відьму	102
		804. Шнур на відьму	102
		805. Спосіб на відьму	102
		806. Рада на відьму	102
		807. Хто зловить відьму	102
		808. Як Жид зламав відьму	103
		809. Тітчин гречанийк	103

XIII. Вовкулаки.

755. Вовкулак обростає волосем	85
756. Кого їсть вовкун	85
757. Вовкун потинає вівці	85
758. Завзятість вовкупів	85—86
759. Вовкун кусає псів	86
760. Вовкун ідять місяць	86
761. Вовкун зів чоловіка	86
762. Вовкулаки жруть ся	87
763. Як батько підстеріг снапа	
вовкупа	87
764. Сорок вовкупів	87—88
765. Звідки беруть ся вовкулаки	88
766. Як молодий став вовкула-	
ком	88—89
767. Москаль привертає вовку-	
лака в чоловіка	90—91
768. Знахар привертає вовкови	
дашний вигляд	91—92

XIV. Відьми й чарівниці.

769. По чім пізнати відьму	93
770. Огнище на відьми	93

	стор.		стор.
810. Як відьма убирає ся до корови	103	844. Чарівниця колесом	115
811. Як відьма відбирає молоко і яйці	103—104	845. Як відьма заблудила	115
812. Тонка соли у відьми	104	846. Відьма жабою	115
813. Як відьма відбирає молоко	104	847. Відьма перекидаєть ся в жабу	115—116
814. Жаба післана відьмою	104	848. Німка-відьма	116
815. Де збирають ся відьми	104	849. Відьма кіткою	116
816. Забави відьм	104	850. Як відьма перекинула ся в kota	116—117
817. Як відьми танцювали голі	105	851. Відьма у виді пса	117
818. Сходини відьом та онпирів	105	852. Зловлена відьма у виді пса	117
819. Як маляр хотів зробити жінчину відьмою	105—106	853. Відьма перекидаєть ся у свиню і пса	117
820. Відьмині діти	106	854. Відьма утікає собакою	117—118
821. Чи крадуть відьми зірниці	106—107	855. Собака на хрестинах	118
822. Відьмии спрятки	107	856. Чарівниця хортом	118
823. Відьма не графляє в тіло	107—108	857. Відьма йде за возом	118
824. Зловлена відьма в мішулику	108	858. Відьма в ведром	118—119
825. Відьма в мішулику	108—109	859. Сидлива відьма	119
826. Яких цуцинят не любить відьма	109—110	860. Вітиха — відьма	119
827. Смерть відьми	110	861. Відьма шкодить куром	119
828. Відьма на катафальку	110	862. Відьма бере слід корови	119
829. Відьма і по смерті шкодить	110	863. Відьма краде канустяні висадки	120
830. Гадини і відьма	111	864. Відьма посилає жабу до пона	120
831. Як заправляють корову проти відьми	111	865. Відьма посилає дві жаби	120
832. Як забезпечити корову перед відьмою	111	866. Онпирі помагають відьмі	120
833. Розпатлана відьма	111	867. Як відьма сама прийшла до хати	121
834. Відьма Йваниха Кваснючка	111—112	868. Відьма на броді	121
835. Відьми до бараболя	112	869. Молоко з воловодів	121
836. Відьма від яєць	112	870. Молоко в уздечках	122
837. Відьма свічкою	112	871. Молоко з обрутеньки	122
838. Відьма котить ся клубком	112	872. Ніж у терлиці	122—123
839. Як відьма штовхала дівку	113	873. Молоко з сохи	123
840. Відьма у мішку	113	874. З кожної хижки по пів лижки	123
841. Дівчина на клинку	113	875. Відьма понеред кінями	123
842. Відьма у виді обичайки з решета	113—114	876. Відьма водить чоловіка	123—124
843. Спіймане колесо	114—115	877. Як відьма щезла	124
		878. Відьма соне	124
		879. Як молодниця ходила відьмувати	124—125
		880. Пси роздирають корову відьми	125
		881. Корова рикає по смерті	125

	стор.
882. Відьма побита на смерть	125
883. Як чоловік зловив відьму	126
884. Як мужик ловив відьму	126—127
885. Син викуплює зловлепу маму-відьму	127
886. Як наймит побив газдиню	127
887. Чарівниця відбирає мо- локо	127
888. Ніж у серці відьми . .	127
889. Відьма, пробита гральми	128
890. Як відьма випрошувала ся	128
891. Як парубок напудив ся відьми	128
892. Сват бє сваху відьму	128—129
893. Кума відьма	129
894. Як гаада побив відьму в мішку	129—130
895. Як чоловік убив жінку- відьму	130—131
896. Як син убив матір відьму	131—132
897. Відьма в тяжи	132
898. Стріча в комні	132
899. Чоловік летить за відь- мою	132—133
900. Відьмина масть з під порога	133
901. Три педілі в дорозі . .	133
902. Жовнір і відьма	133—134
903. Піп із відьмою на балю	134—135
904. Наймит назначає газди- ню відьму	135
905. Як відьми побили Гуцула	135
906. Як парубок потяв відьми	135—136
907. Підкована відьма	136
908. Як вояк підкував відьму	136—137
909. Відьма кобилою	137—138
910. Відьма з Космача	138
911. Відьма над відьмами . .	138—139
912. Жінка опирця	139—140
913. Про газдиню чарівницю і слугу	140—142
914. Відьма і Бог	142
915. Відьма скриває Ісуса пе- ред Іродом	142
916. Що чекає відьму на тім світі	142—143
917. Опир і відьма	143—144
918. Кара божа	144—145

	стор.
919. Салдат і відьма	145—149
920. Відьми — дякові коханки	149—153

XV. Знахарі і чарівники.

921. Лиха година	154—155
922. Котяча кістка	155
923. Чіпки	155
924. Кілки	155—156
925. Чоловік добрий на руку	156
926. Гніздо птаха ремеза . .	156
927. Закрутка	156
928. Закрутка стріляє в печи	156
929. Отець Митрофан	157
930. Зіле, що отвирає замки	157
931. Зіле до отвиряня замків	157
932. Скований жовнір зникає з вязниці	157
933. Свічка з людського товщу	157
934. Свічка з панського трупа	158
935. Що шкодить на молоко	158
936. Молоко пече	158
937. Корова з першим телятем	158
938. Чудо Козми і Дамяна . .	158
939. Смалець із гадки	159
940. Вуж до бжід і до корови	159
941. Як вуж хотів ссати ко- рову	159
942. Гадя в хаті	159
943. Юшка з вареної гадки уздоровляє сліпого . .	159—160
944. Ліки на очі	160
945. Поміч на очі	160
946. Чоловік із поганими очима	160
947. Не добрий на перехід . .	161
948. Гитязіт	161
949. Вроки	161
950. Наврочений косар	161
951. Лік на вроки	161
952. Знахар випратує дівку	162
953. Десять літ хора	162
954. Поміч зі святого вечера	162—163
955. Сорочка у баїльника . .	163
956. Горня на череві	163
957. Як лічити ячмінь	164
958. Лік проти бранки	164
959. Лік на дане	164
960. Рада на любов	164

	стор.		стор.
961. Грабельки до жінок, ху- добн, коний	164—165	999. Не помогли штави . .	178
962. Як розлучити молодят .	165	1000. Як баба причарувала жевиha	178
963. Як попсувати жите мо- лодятам?	165	1001. Коханок літає у сні до коханки	178—179
964. Вмовлена слабість . .	165—166	1002. Парубок під землею .	179
965. Коли хорий буде жити .	166	1003. Як баба спровадила дівчину	179
966. Як попаді зуби висп- нали ся	166	1004. Змій у ворожки . . .	179—180
967. Три роки в постелі . .	166—167	1005. Як жінка мала прийти до дітий	180
968. Земля з гробів	167	1006. Ворожка Бекетчиха . .	180—182
969. Віра уздоровлює . . .	167—168	1007. Ворожка відгадує зло- дія з карт	182
970. Хлопці в скляниці . .	168—169	1008. Злобна ворожка . . .	182—183
971. Невгадлива ворожка . .	169—170	1009. Корова громі зіла . .	183—184
972. Як ворожбит уздоровив дівчину	170	1010. Ворожка черпає знаве в чорта	184—185
973. Безрадіні ліки	170	1011. Жінка підливає жінку .	185
974. Козак здержує дощ . .	170—171	1012. Чим підливають . . .	185
975. Як радили давно на по- суху	171	1013. Причина педуги . . .	185
976. Ворожка з Підвербець .	171	1014. Цвіт панороти	186
977. Рада ворожки, щоби лініше поводило ся . . .	171	1015. Планетники	186
978. Ворожка радить перене- сти стайню	171	1016. Знахар — нів хлоп, нів жінки	186
979. Як газді не веда ся ху- доба	172	1017. Як знахар передає свою науку	186—187
980. Нечистий у виді пса . .	172	1018. Як чорти розвесли наря 187	
981. Ворожка вгадує смерть жінки	172—173	1019. Чоловік, що хотів бути знахором	188
982. Із пирогів град	173	1020. Кандидат на знахаря .	188—190
983. Злобна яритниця	173	1021. Стрільба від злого духа	190
984. Ворожба солею	173—174	1022. Стрілець замовляє зві- рину	190—191
985. Сушена голова щура . .	174	1023. Стрілець не дозволяє бити звірину	191
986. Ворожка Дунїйка	174	1024. Стрілець — знахар . .	191—192
987. Ящірки в ковбасі	174	1025. Стрілець-знахар із Ко- лінок	192
988. Мука з сушеної ящірки	174—175	1026. Гуцул згадує, що дома діє ся	192
989. Сушені ящірячі яйця . .	175	1027. Гуцул кидає з землі кілок у дірку в бані . .	192
990. Як парубок ригав ящір- ками	175	1028. Пан і майстер мають чортів	192—193
991. Парубок ригає ящірками	175	1029. Як майстер заложує будинок	193
992. Порошок в яєць ящірки	176		
993. Ящірки в попаді	176		
994. Два цебрики ящірок . .	176—177		
995. Жаба на сковороді . . .	177		
996. Чари краканом	177		
997. Циганка ворожка	177—178		
998. Як Циганка ворожила .	178		

	стор.		стор.
1030. Родина дуріє в новій хаті	193—194	1064. Швидкий челядник . .	204—205
1031. Майстер — знахар . .	194	1065. Як дячок умер із переляку	205
1032. Дудар має чорта . . .	194	1066. Тяжка смерть	205—208
1033. Музика — чарівник .	194—195	1067. Чудесні лікарі	208
1034. Два музики — чарівники	195	1068. Знахар відводить очі .	208—213
1035. Як знахар замовив скрипку	195	1069. В чім буває щастє . .	213—218
1036. Чарівник і гончар . .	195—196		
1037. Як кобила на церкву їхала	196	XVI. Хмарники.	
1038. Знахар на Дихтинці . .	196	1070. Палиця від хмар . . .	219
1039. Вояк — знахар . . .	196—197	1071. Прут до відгонюваня хмар	219
1040. Подорожний знахар . .	197	1072. Давін у Підвербцях . .	219
1041. Лісничий промовляє від гадюк	197	1073. Градобур	220
1042. Чоловік їсть вужа . . .	197	1074. Хмарник пізнає по звиздах	220
1043. До ворожбита в справі процесу	197	1075. Хмарники природжені і вчені	220
1044. Молодий ворожбит . . .	198	1076. Незручний градобур . .	220
1045. Кума поїдає кури . . .	198	1077. Фірмат — хмарник . .	220—221
1046. Знахар посилає гадину на черешню	198	1078. Град у дуброві	221
1047. Зачарована горівка . .	198	1079. Хмарник у Семаківцях	221—222
1048. Гуцул добуває горівку з кіпця	198—199	1080. Град нищить віїтове поле	222
1049. Замість молока кров . .	199	1081. Хмарник у Голоскові . .	222—223
1050. Гуцул добуває молока пожилом	199—200	1082. Ніп — хмарник	223
1051. Клопоти з коровами . .	200—201	1083. Польський кзюндз відвертає хмару	223
1052. Знахар Комісарюк з Обертину	201—202	1084. Два хмарники	223—224
1053. Знахар у Петрашах . .	202	1085. Град не бє всюди . . .	224
1054. Чарівник посилає миши	202	1086. Чорти і грішники носять град міхами . . .	224
1055. Знахар посилає миши . .	202		
1056. Мельник карає злодія шурами	202	XVII. Інклюзники.	
1057. Знахар перевозить щурі	202—203	1087. Як робить ся інклюз . .	225
1058. Млинський камінь сунеть ся за ділом	203	1088. Які гроші тягне інклюз	225
1059. Знахар із Поточиск . .	203	1089. Як дістати інклюза . .	225
1060. Мельник мстить ся мешаши	203—204	1090. Як Жидівка надавала інклюзи	225—226
1061. Чоловік ссилає на пана вуши	204	1091. Як пізнати і зловити інклюза	226
1062. Знахар посилає жабу . .	204	1092. Інклюз зроблений нешкідливим	226
1063. Як ворожбит прикликав чарівницю	204	1093. Інклюз із хрестиком . .	226—227
		1094. Інклюз в Олїєві	227
		1095. Як чоловік знайшов інклюза	227

	стор.		стор.
1096. Рада, щоб інклюд не тягав гроші	227	1127. Ямка на місці скарбу	236
1097. Інклюз притягає гроші	227	1128. Чорт у виді пса сте- реже скарбу	236—237
1098. Інклюз тягне гроші з ременя	227—228	1129. Білий кінь на місці гроший	237
1099. Намість гроший — два дурні гроші	228	1130. Гроші викидають феник	237
1100. Як гроші зникли	228	1131. Скарб у бані	237
1101. Гроші утікають	228	1132. Жінка видить на Ве- ликдень горючі гроші	237
1102. Інклюз утікає з кулака	228	1133. Замість жита — скарб	237—238
1103. Інклюз утікає з ремня	229	1134. Гроші у виді когута	238
1104. Інклюз в лейбику	229	1135. Баячки з золотом	238
1105. Старший інклюз	229	1136. Закляті гроші	238—239
1106. Чоловік кидає інклюдза батогом	229	1137. Чоловік кидає черевик на гроші	239
1107. Інклюз котить ся до- рогою в Далешеві	229—230	1138. Гроші за хатою	239
1108. Перстень — інклюдом	230	1139. Скарб, викопаний в Чернелиці	239—240
1109. Двайцять крейцарів ін- клюдом	230	1140. Три копають гроші	240
1110. Чоловік віддає гроші, притягнені інклюдом	230—231	1141. Чорт каже віднести ви- копані гроші	241
1111. Інклюз тягне гроші з замкненого стола	231	1142. Родина вимирає через гроші	241
XVIII. Закопані скарби.		1143. Гроші ходять попід вікна	241
1112. Як горять гроші	232	1144. Гроші у виді кози	241—242
1113. Як горять гроші і копн	232	1145. Скарб свище	242
1114. Копн горять гроші	232	1146. Скарб у пасіці	242
1115. Скарб жадає жертви	232—233	1147. Страх кидає мішок зо- лота з поду	243
1116. Могильні скарби	233	1148. Запропашений скарб	243
1117. Цвіт папороти	233—234	1149. Хлоп ошукує чорта	243—244
1118. Що робити, як гроші горять	234	1150. Як чорт дав бідному гроші	244
1119. Скарб треба перехре- стити	234	1151. Дідько нильує гроший	244
1120. Як можна взяти зако- пані гроші	235	1152. Заклятий льох	245
1121. Хто може взяти зако- пані гроші	235	1153. Чорт не дає гроший, доки не виповнено умови	245
1122. Як чоловік дістає гро- ші, що горіли	235	1154. Син вигребує закладі батьком гроші	245—246
1123. Чупер виратовує чо- ловіка	235—236	1155. Чорт приносить закладі гроші	246
1124. Гроші проти хаті	236	1156. Бідний дістає закладі гроші	246—247
1125. Горючі гроші	236	1157. Чорт приносить закладі гроші в кітлі	247—248
1126. Виорані гроші	236	1158. Гроші добуті рукою не- біщика	248

	стор.		стор.
1159. Склеп зі скарбом і чортами	248—249	1169. Скарб у млинні	25
1160. Скарб відриває руку	249	1170. Божевільний через скарби	25
1161. Чорти возами гроші возять	249	1171. Смерть через викопані гроші	25
1162. Боїть ся, як чорт ладану	249—250	1172. Скарбів не можна нагад закопувати	25
1163. Біда через гроші	250		
1164. Підкинені гроші	250—251	Д о д а т о к.	
1165. Скарб у рові	251	1173. Чорт у хмарах	254—25
1166. Скарби з турецьких часів	251	1174. Домовик не дозволяє на потемки годувати дитини	25
1167. Скарб у Чернелицькій замку	251	1175. Відьма заставляє дівку їсти здохлу собаку	255—25
1168. Комора в Мокрині	252		
Паралелі			257—27
Бібліографія			261—27
Друкарська похибка			27
Зміст			271—28

1/08

62-50

у сбирських селян: П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї у с. Земляни в Чернігівщині; Програми (вулиця, вечерівці, досвітки, складки)	4-00	К
Матеріали до укр. етнології, т. VI. Містить: Хв. Вовк, Вироби передмі- кеського типу у неоліт. становищах на Україні: М. Зубрицький, Годівля, купів і продаж овець у Мшани; М. Русов, Гончарство у с. Опошні у Полтавщині; М. Русов, Вироби з дерева у с. Груні у Полтавщині; М. Русов, Гребінництво у с. Груні у Полтавщині; Литвинова-Бартош, Олійниця у с. Земляни; А. Веретельний, Олійні у півн. східній Галичині; М. Шинкевич, Варіб одю на Волині в Га- личині; В. Доманицький, Народ. медицина у Ровен. пов.; М. Дякарів, Народ. календар Валуйського пов.	6-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. VIII і IX. Містить: Мр. Г. Дитина в звичаїх і віруваннях укр. народа, том по	3-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. X. Містить: Ф. Вовк, Антропометричні досліди українського населення Галичини, Буковини й Угорщини; М. Зубрицький, Верхня говірка ноша укр.-р. народа в Галичині; В. Гнатюк, Бойківське весілля в Мшани; В. Гнатюк, Весілля в Кересгу- р (п. полуд. Угорщини); Ю. Кміт, Бойківське весілля в Гвіздці; В. Ленинський, Бойківське весілля в Доброгостокі; Др. З. Кузеля, Бой- ківське весілля в Лавочині	5-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XI. Містить: Статі М. Зубрицького про селянські будівки в Мшани і про ходяки, обув селян Старо- самб. пов. та статю А. Опищука: Матеріали до гуцульської де	2-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XII. Містить: Раївки, Зібрав В. Гвал. Мельодії ехоння на фонограф О. Роздольський, списав і зредатував Ф. Колесса	3-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XIII і XIV. Містить: Мельодії укра- їнських народних дум, Серія I—II. Списав на фонографу і зредату- вав Ф. Колесса, том по	6-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XV. Містить: А. Опищука: Народний календар у Зелениці; Останки первісної культури у Гуцулів; З на- родного жити Гуцулів (родиль і хрестини; рекруччя; як Гуцули правують ся: бай і ворожіння Анд. Шумиляка, й ин.). — В. Дома- ницького: Народний календар із Волині. — В. Гнатюка: — Купань й палева відм у Галичині	3-00	"
Миколаєвич Я. Опис Каменського повіту	2-00	"
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Жителіси і характе- ристики українських етнографів)	2-00	"
Олехнович В. Респ. Європа і їх історичні взаємини	0-70	"
Опищук Ант. Останки первісної культури у Гуцулів	0-40	"
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0-20	"
Руська історична бібліотека, т. XIX. Праці Ю. Целевича про опришків	3-60	"
Томашівський Ст. Причинки до дізнання етногр. території Угор. Руси тепер і данийше	0-20	"
" " Угор. Русинь в світ: І мадр. урядової статистики	0-90	"
" " Етнографічна карта Угорської Руси	5-00	"
Фраанко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0-40	"
" " Вахлам і Пасаф, старохрист. роман	4-00	"
" " Наші коляди	0-40	"
" " Лукіян Кобилян	0-40	"
" " Надляшко в мидній биці. Причинки до історії легенди	0-35	"
" " Пісні про Правду і Неправду	1-00	"
" " Притча про сліпця і хромця	1-00	"
" " Слово про збурене пекло	1-00	"
" " Козак Плахта	0-60	"
" " Слово о Лазареві воскресні	1-00	"
" " До історії українського вертепа XVIII в.	1-60	"
" " Нові матеріали до історії українського вертепа	0-50	"
" " Студії над народними піснями	3-50	"
Широцький Кость. Надгробні хрести на Україні	0-60	"
Щербаковський Вадим. Дерев'яні перкви на Україні і їх типи	1-00	"
Щурат Василь. Увійсьня злочинця дичиною в Бродях 1727 р.	0-20	"

Ціна тому 3 корони.